

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

BJØRNST. BJØRNSEN
GRO-TID

MED INNLEDNING OG OPPLYSNINGER
AV
HALVDAN KOHT

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

BJØRNSTJERNE BJØRNSON

BREV

FØRSTE SAMLING: GRO-TID
BREV FRA ÅRENE 1857—1870

UTGIT AV
HALVDAN KOHT

II. 1862—1870

KRISTIANIA OG KJØBENHAVN
GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

1912

BJØRNSTJERNE BJØRNSEN

GRO-TID

BREV FRA ÅRENE 1857—1870
MED INNLEDNING OG OPLYSNINGER

UTGIT AV
HALVDAN KOHT

II. 1862—1870

KRISTIANIA OG KJØBENHAVN
GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

1912

INNHOOLD

	Side
Brev-adressater	VII
Brev	1
Oplysninger	377
Person-register	407
Henvisninger til diktverker og planer	417

ILLUSTRASJONER

Chr. Hviid	1
Faksimile av brev 27. novbr. 1862	42
H. C. Andersen og Jonas Collin	92
F. Hegel	100
Carl Ploug	131
B. Dunker	161
Faksimile av brev 12. mai 1866	192
Hilmar Finsen	226
Rudolf Schmidt	292

BREV TIL:

- Andersen, H. C., s. 7, 111, 121.
Bille, C. St. A., s. 210.
Bjørnson, Karoline, s. 23, 26, 32,
43, 48, 51, 79, 82, 88, 92.
— Peter, s. 275.
— " og F. M. Wallem, s. 231,
246, 267, 270.
Botten-Hansen, Paul, s. 175.
Brandes, Georg, s. 308.
Bruun, Lina, s. 363.
Direktionen for Kristiania Teater,
s. 162.
Dunker, Bernhard, s. 161, 195, 235.
Finsen, Hilmar, s. 104, 126, 226,
238.
Geelmuydens enke, H. J., s. 284.
Gjertsen, Fredrik, s. 356.
Gundersen, Sigvard, s. 348.
Heftye, Tho. Joh., s. 214, 300.
Hegel, Frederik, s. 94, 99, 103, 117,
147, 243, 278, 280, 286, 298,
350, 353, 358, 359, 368, 373.
Heiberg, Johanne Luise, s. 185,
216, 220, 317.
Hviid, Chr., s. 1, 13, 19, 30, 36.
Ibsen, Henrik, s. 142, 149, 156,
166, 171, 193, 198, 205, 244,
256, 324.
Janson, Kristofer, s. 336, 351.
Kirkedepartementet, s. 176.
Lindseth, Erik, s. 182.
Petersen, Clemens, s. 54, 58, 64,
72, 97, 109, 114, 119, 137,
177, 189, 211, 222.
Ploug, Carl, s. 131, 132, 134, 153,
169.
Richardt, Chr., s. 154.
Schmidt, Rudolf, s. 183, 248, 250,
274, 282, 289, 292, 295, 296,
301, 302, 304, 314, 319, 323,
327, 329, 331, 334, 366, 368,
370.
Videnskabers Selskab, det Kgl.
Norske, s. 159, 171.

CHR. HVIID

TIL CHR. HVIID.

Rom den 31te Januar 1862.

Kjere Hviid!

Saamænd, det var uventet at se din Haandskrift ringe paa hos mig. — Men det var kjerligt af dig; — det er ikke alle gamle Venner, som glemme mig.

Pengene fra min norske Ven kom mig meget uventet, men ogsaa meget belejligt; tak for din Umage og Beredvillighed nu som bestandig!

Du skriver at du dog vil være i Kjøbenhavn endnu et Aar. Nu ja, det tænkte jeg nok. I et frit Land har Juristen en stor Plads og navnlig før den almindelige Mand endnu er politisk opdraget. Men Hovedstaden uddeler dog alene Rollerne, og du bør ikke forlade den. Jeg forstaar dig ikke ganske i dette Punkt, jeg forstaar ikke at du kan læse Macaulay og ikke længes til at blive Politiker, og ikke føle, at du har Evner dertil. Tro blot ikke, at kun Phrasen gjør Politikeren i det mindre Land, fordi om det ofte ser saadan ud. Alvoret, min Ven, der som allevegne; det er Alvorets Tid, som overalt begynder. Du har Alvor, det er dette jeg elsker hos dig, ogsaa dette jeg nu savner her i Rom, ogsaa dette, der sluttede vor Kreds tæt sammen i Kjøbenhavn. Du har Hjertelag, Kraft, Evne til Vrede og Glæde, Interesse

1862 for alt Stort i Tiden, — og saa har du Kundskaber og Hurtighed i at omsætte dem. Mere forlanges ikke, o, det er saa uhyre meget! Jeg vil engang høre en ordentlig Udtalelse over dette Punkt, samt over det, hvorfor du forlader Advokatstanden, som dog opdrager Evnerne bedst og tillige staar det offentlige Liv nærmest. Du skylder mig en saadan Udtalelse.

Macaulay! — du ved vel, at jeg har slæbt hans Historie med lige til Rom; thi jeg kjender ingen dygtigere Læsning for en Digter. — Saa rent forskrækkelig som hans store Talent misbrugte sig paa det æsthetiske Omraade, saa bredskuldret indtager han sin Plads i det historiske, ser sig om som en Konge og byder til Stilhed. Ja, han har været mig som en Fader, der uden at lade som han ved, hvad jeg holder paa med, taler om noget Andet, men saaledes at hvert Ord er et Raad og et Exempel netop i det, hvormed jeg sysler.

Hauchs Digte har jeg læst, og de er det største, Julen har bragt. Petersens Dom har nok noget sandt; men jeg vil rigtignok overlade til ham at sige en 70-aarig Mand saadant. Især naar denne Mand hele sit Liv igjennem har lidt under karrig Bedømmelse. Carsten Hauch er en stor Digter. — Plougs Digte har ogsaa frydet mig, mere dog ved den Personlighed og det Liv, som stiger op deraf, end ved Fantasiens eller Synets Kraft. Den oratoriske Udsmykning er overalt kraftig, som det synes mig noget for kraftig, da den spreder for mange uensartede Farver over et ofte ganske lille Billede. Men ogsaa i dette viser det sig, at hans Vilje er større end hans Evne. Det er denne Vilje, denne

stolte, ærlige Sjel som jeg beundrer, ja, som ofte har afpresset mig Taarer. «Elsker du mig?» — jeg ser ham saaledes i dette Digt, at jeg vistnok aldrig mere kan blive vred paa ham. — H. C. Andersens Eventyr ere mageløse; hans to Fortællinger derimod højst forunderlige og overanstrengte, skjønt med glimrende Syn i det Enkelte. Richardt læser Andersen ganske udmærket, og derfor er Andersens Julebog bleven os kjer. — Richardts egne Digte ere inderlige, ret velsignede. Han arbejder nu paa et stort Stof fra den første kristne Tid; men det gaar sent, og han er i daarligt Humør. Paludan-Müllers Digte har jeg ogsaa læst og vederkvæget mig ved deres klare Tanker, skjønt det synes mig, at han nu er undergivet for faa Indtryk, derfor falder han noget farveløs. — Ja, man kan rigtignok sige, at Danmark har et stort Julebord iaar, og at just ikke mange Lande nogensinde skal have opvist Magen.

Scharling er hernede; han er en brav Gut, godmodig, sund, frisk, men trods store Kundskaber inderlig umoden. Jeg bedrøves hvergang han taler om Petersen; thi Scharling er ikke det ringeste ond, og ikke istand til at bære Nag; derfor kan han ogsaa saares desto dybere, og Petersen har ret truffet ham. Herregud hvor let det havde været at sige ham alt det Sande, og dog kjerligt; thi Alt, hvad Folk siger ham, er ham ganske nyt, og han er strax taknemmelig.

Weilbach (som beder hilse dig) travrer om her, saa han er bleven endnu magrere end han var. Han arbejder som en Myre, og nu i nogle Dage har han været daarlig, dog oven Senge. Gutten er saa fed som en

1862 Restaurationshund, han patter Kraften af Moderen og Faderen, men saa vil de jo begge To have det.

Weilbach er mig en sand Ven; han er ogsaa en trofast Natur. Kun er hans Tanker for meget optaget af Studier og Faderpligter, til at han kan være mig egentlig Omgang. En saadan savner jeg stærkt. — Richardt er det ikke; thi han pusler med allehaande, er Alles Tjener, Alles Selskab, tør Intet sige; vi ere Venner, men mest i Haandtryk. — Det er mig ofte paafaldende at en saa dygtig, ærlig, alvorlig Natur bliver liggende saameget paa den almindelige Alfarvej med alle Slags Smaaærinder; men saa er det, og den Drift, jeg fører med mig, gjør ham blot indesluttet. —

Heise er lutter Musik, skjønt han i mange Henseender passer mig bedst af Alle her. Han er dygtig, har Ideer, sunde, paalidelige, men ikke egentlig høje, skjønt de kan være stærke nok. Jeg skrev «Bergliot» for ham, et større Nummer, som behandler Bergliot, Haakon Jarls Datter, over sin Mand Einar Thambarskelves og Sønnen Ejndrides Lig i Thronhjem, hvor de bleve myrdede af Harald Haardraade. — Hans Musik dertil har bevæget mig til Taarer. — Nu har jeg udkastet en tre Akts Opera til ham i stærk romantisk Farve, og det har moret mig særdeles. Første Akt har jeg udarbejdet i rene lyriske Sange, saa at jeg tænker hele Operaen skal blive et smukt Digt; — den vilde ellers ikke have interesseret mig. Saavel Richardt som Heise ere meget glade i mit Arbejde. Denne Plan og denne Akt har jeg tilligemed første Akt af Sigurd Slembes Død udarbejdet i Januar Maaned, og det kalder jeg godt arbejdet. Nu skriver jeg neppe

mere paa Operaen, før Sigurd er færdig, d. v. s. ikke mere i Italien. Men han har ogsaa nok for en god Stund. — 1862

Heise døber mig i Musik, og jeg føler mig ogsaa snart som sat i Pagt med den. Mange Ideer vil jeg kunne udarbejde paa denne Maade, hvis det lykkes mig at forme dem helt igjennem til Digte og dog gjøre Musiken fyldest. Min Opfattelse af Textens Forhold til Musiken er en anden end Heibergs; men jeg ser, at det gaar godt, og da har jeg utvivlsomt her gjort Noget. Du ser, jeg i de (i hver Henseende) smaa Ravnkildske Sange har brugt den Heibergske Opfattelse; thi jeg vilde jo først være dens Herre, før jeg gik videre, lægge smaa Ideer paa en blød Form i Musikens Gænge; nu skulde du til Modsætning have hørt Bergliot, som er et nordisk, rimløst Digt, tildels med fri Rythmus. — Det Samme gjorde jeg jo ogsaa med Kong Sverre; jeg satte mig ved Oehlenschlägers Stol og lærte og gjengav efter Evne; — siden har jeg nu forladt ham i Sigurd Slembe og forsøger paa egen Haand. Nu ja, jeg arbejder, min Ven, ofte saa jeg er træt; men een Gang bærer det vel Frugt.

Min Dreng er sød, o, hvor han er sød! Min Kone er frisk, munter og længes til Neapel. Selv er jeg i bedste Velgaaende, bader fremdeles alle Morgener og gaar Tour.

Du skal hilse din Kone fra mig mangfoldig. Du skal ogsaa hilse dine Venner; fra Greensteen havde jeg nylig et prægtigt Brev, hvorpaa samtidig gaar Svar. H. C. Andersen vil jeg skrive til; sig ham det, hvis du møder ham.

1862 Jeg savner Meget i Rom; fremfor Alt alvorlig Omgang. Jeg ser det godt, at de Andre ere trætte mig; men, jeg er ogsaa træt dem. Der er formegen Æsthetik og forliden Ethik — i et kort Ord. Jeg holder ikke dette ud med bestandig Flugt fra det, der koster lidt, enten af Tanke eller af Mod eller af begge Dele. Æsthetiken gjør saa forbandet egoistisk og mægtig, naar den udelukkende regjerer en Sjæl, hele den øvrige Verden er kun til, forsaavidt den giver Behag eller Skræk. Jeg er ogsaa bange, at jeg selv er bleven mere alvorlig, eller at jeg i alle Fald ved Modsætningen drives til Yderlighed; thi det er mig ofte en Glæde, at lade de Andre, som kommer for at faa «lidt Passiar», føle sig lidt flade og smaa i en større Tanke. De driver da af igjen, og synes jeg bestandig er «saa oppe», de faar ikke mere sig for mig. Nej, saa spiller jeg heller Wist med dem end «morer dem». —

Farvel!

Din Ven

Bjørnst. Bjørnson.

Du siger, jeg kommer til Kjøbenhavn. Nei, det gjør jeg nok ikke. Videnskabernes Selskab i Throndhjem har lovet mig Stipendium, saa bliver jeg i Tyskland et halvt Aar, det andet halve i Frankrig, og saa rejser jeg lige hjem; thi jeg har jo virkelig Intet at bestille i Kjøbenhavn uden at hilse paa Venner; og maaske disse da ere borte fra Byen eller i alle Fald borte fra mig, hvad kommer mig paa Eet. Jeg rejser lige hjem; der er ogsaa nok, som venter paa mig.

D. S.

Mit Stykke skal i Bergen ingen Indtægt bringe mig, da jeg dertil skylder Byen formeget af Glæde og Godhed. — 1862

Du maa endelig gjøre pene Undskyldninger hos Hegel, fordi jeg har undladt at skrive ham til. Han skal faa saameget andet fra mig. Og tak ham for det jeg fik for Sverre, andet Oplag. — I April faar han Sigurd Slembe.

D. S.

55.

TIL H. C. ANDERSEN.

Rom den 16de Februar 1862, piazza Barberini.

Kjere Andersen!

Det samme tynde Papir maa jeg faa Lov at bruge; men De maa lægge et Papir imellem, og jeg skal kun skrive paa den ene Side og skrive tydeligt. Tak for Deres Brev! Naar man faar Brev fra Dem, er man vis. Saamange Stemninger som De er underkastet: Deres Hjertes og Karakterforholde ere de samme, medens saamange Andres skifte. Et hurtigt, klart Smil, et tungt friskt Hjerteslag føles op af Deres Breve, med det Samme jeg møder de første Ord deri. Indtrykkene forjage hinanden med en vis Skyndsomhed, men Følelsens Fylde i dem gjør dem blivende for os, og forsaavidt de grupperede sig om en Person, en Sag, give de en saa fast, afsluttet Forestilling, at man føler, De ogsaa selv har opfattet for ikke at glemme. — Jeg er meget glad over

1862 at være med i den Kjede, som rækkende hinanden Haanden i Deres Venskab har en Plads for bestandig i Deres Hjerter og Fantasi. Jeg sætter med Vilje det sidste Ord til; thi Optagelsen af et nyt Billede har jeg bemærket er ikke hos Dem blot at putte det paa sin Plads i Bogen, men det maa svinge om saa længe, til det har givet Dem noget, enten som De før ikke havde lagt Mærke til, eller som det var Dem kjert at faa erindret.

Hils nu Collin fra mig, og sig ham, at jeg denne Vinter er skuffet i mere end een Henseende i Rom. Jeg havde ventet mig saameget af Richardt for min Omgang, men har Alt i Alt ikke faaet det Allerringeste; ligesom jeg ogsaa har ophørt at tro synderlig paa ham. Han er saa god og nydelig saadan for Lejligheden, kan træffe det rette Ord (fremfor Alt det fredelige, behagelige), men se, det kan nu baade Præsten og H. P. Holst, og vistnok kan Richardt det med større Smag end den første og større Inderlighed end den anden; men det var dog ikke dette vi trængte, i alle Fald er det ikke dette, som jeg bryder mig om. Saa hører han til denne lille Klikke, som vil have Stueluft ind i alle Ting, helst ogsaa i de offentlige. Der er ogsaa Stueluft i flere (ikke alle) af hans Digte. Han kan heller ikke spise et Æble friskt paa Marken, han maa først tage det hjem og stege det. Hernede har han og Heises slaaet Klikke, saa vort Foreningsliv er næsten brudt. Thi op i denne Klikke drage de nu snart denne, snart hin Tilrejsende, som kunde give friskt Liv, og er os Andre derved en Ærgrelse. Det er den Hageske Klikke, som vi har faaet at drages med, og som i et saa lidet

Samfund gjør Skade. Bissens, Roeds hører naturligvis 1862
derhen. Et nyt Centralsted er Puggaards Selskaber nu
blevet for denne Klikke. Jeg arbejder og rejser herfra
saasnt som muligt, og jeg er bleven baade grættten og
ærgerlig; thi to Aar borte, saa trænger man højere Sel-
skab, jeg begynder at føle mig noget fattig. Min Kone
og min Dreng gjør jo at jeg holder ud, men jovist læn-
ges jeg, — og som sagt: de ere blevne Forrædere mod
mig, og jeg lader dem føle det.

Deres Fortællinger og Eventyr var mig en Velsig-
nelse. Nu skal jeg korrekt sige min Mening. Først om
Eventyrene, fordi de ere saa aldeles fuldendte og fine.
Dette De skrev hernede er i Rang med det øverste,
som De har gjort. Jeg vilde, at det skulde slutte der:
«det er min Erindring, mit Liv!» Det næste for-
mærker blot denne dejlige Slutning. — «Sommerful-
len» er jo ogsaa et af disse fuldendte Billeder, som De
gav Vinger, men saadanne Vinger, at de aldrig mere
kunne blive Pupper, aldrig mere faa Høst og vente en
Andens Opvækkelse. — Psychen gjorde et mægtigt
Indtryk paa mig; men man vægrer sig forat læse den
to Gange. Isjomfruen har en Begyndelse saadan,
at det jubledt og sang i Luften, lo med Grønt og Blaat
og Schweitserhuse. De har der skildret en Gut saadan
som jeg havde Lyst til at have en Broder, og hele
Sceneriet, Babette, Mølleren, Kattene, hun, som fulgte
med over Fjeldet og saa ham ind i Øjet, — jeg blev
begejstret til Udraab og maatte gjøre flere Standsninger.
— Men kjere, milde Mand, at De havde Hjerte til at
slaa dette Billede istykker for os? — Den Tanke, som

1862 danner sidste Afdeling, har noget af Gud i sig, den imponerer mig, denne Tanke, at to Mennesker skilles paa Toppunktet af deres Lykke; endnu mere, at De forinden, klart som naar en pludselig Kastevind kruser det stille Vand, har ladet os ane, at der boede i begges Sjele, hvad der kunde have kuldkastet denne Lykke. — Men at De nænnede gjøre dette med disse to Mennesker! Maaske er det blot en Slags moralsk Svaghed af mig, kanske, at jeg ved hvilket som helst Mennesker vilde, naar det kom til dette Punkt, have holdt Haanden for og bedet Dem ikke gjøre det. Men jeg vover dog ogsaa at tro, at netop De maatte kunne have skildret deres Fortidsliv saadan, at Døden viste sig (for os) som en Fortsættelse i Lykke, og ikke som en grusom Forstyrrelse, skjønt den syntes saa for dem selv og deres Slægtninge. Jeg husker «Dyndkongens Datter», o, hvordan følte ikke Døden der som den højeste Velsignelse! Jeg indrømmer, at her ønskede Heltinden den selv, næsten uden at vide deraf, og at under hine Forudsætninger i Isjomfruen maa Vedkommende saa langt fra ønske den, at de endog maa (især den Efterlevende) gribes af uhyre Rædsel. Men kan De det Ene, kan De ogsaa det Andet, og igjennem denne hendes Rædsel kunde saa vi se som Gud gjennem Skyerne godt og klart Vejr bag, og evig Lykke. Men nu sidde vi den hele Tid og protestere: hvorfor skulde disse to uskyldige Mennesker skilles? Hvorfor netop dem? Saa klare, saa hele, at Synden neppe syntes at have en Rift at komme ind igjennem — o, hvorfor dem? — Det, jeg kalder «sidste Afdeling», er hele sidste Halv-

del, nemlig fra det Øjeblik Engælænderen træder op. 1862
Deres Naturbeskrivelse er saadan som jeg aldrig før har seet Schweits tegnet af en Nordbo, og jeg har nu givet mig selv det bestemte Løfte at jeg vil se Schweits. I det, jeg kalder sidste Afdeling, synes mig at Beskrivelsen af Sceneriet optræder vel selvstændig, bæres ikke i sin hele Udstrækning af Handlingen; men den har jo for os Nyhedens Interesse, for Andre Erindringens, derfor er det godt alligevel. — Saa har jeg i Almanaken eller Nyaarskalenderen seet et Eventyr af Dem om Pengen hjemmefra, det har moret os kostelig, da dens Ide er i høj Grad humoristisk; den synes mig derimod noget vidløftigt fortalt.

Dette er hvad jeg ovenfor kaldte min Mening «korrekt fremstillet», og De vil se, at De har havt en meget opmærksom og meget taknemmelig Læser. Og naar jeg har havt noget at bemærke, er det kun «som Mand af Faget», min Nydelse har været stor. Vi have jevnlig brugt Deres Bog til deraf at læse højt i vore Samlag hernede, navnlig i vore Lørdagsaftener og i vore Juleselskaber. Richardt læser Deres Eventyr ganske udmærket, med tørt Lune og Blidhed. Fortællingerne kan han derimod ikke læse; dem maa jeg læse.

Min Dreng taler nu Italiensk med Værtfolkene og oversætter det for Moderen, som han tror ikke forstaar det. Jeg har utrolig megen Glæde af ham. Min Kone er snart saa kjendt i Rom, som hun for tyve Aar siden var i sin Barnestue. Jeg bruger dette Billede; thi Maaden, hvorpaa hun er kjendt, har nogen Lighed med hin. I Scharling («Moderne Christendom») har jeg lært

1862 at kjende et grundgodt Menneske og et ypperligt Hoved med Kundskaber; men han er desuagtet umoden. Men af ham vil der engang stige stærke Skud.

I Mai rejser jeg til Neapel, saa til Florens, Bologna, Venedig, Verona, Innsbrück, Munchen. Jeg bliver i Tyskland til December, tager saa til Paris og bliver der til Sommeren. Nylig har jeg udkastet en tre Akts Opera-plan for Heise og arbejdet ham første Akt; jeg vil nu engang øve mine Vers til at bære noget af den Byrde, jeg føler. Med mit Stykke gaar det godt, med min Læsning og mine Vandringer ligesaa.

De danske «Digtsamlinger» har jeg alle læst. Hauchs er den bedste; ja den har fyldt mig paa en sælsom Maade; taler De med ham, saa tak ham fra mig! Taler De med Hr. Clemens Petersen, saa gjør mig den Tjeneste at takke ham for hans sidste Brev. Der bliver nemlig nok en Stund til jeg kan svare; (men det behøver De derimod ikke at sige.)

Kjere, kjere Andersen! Hvor jeg holder af Dem! Jeg troede saa fuldt og fast, at De hverken ret forstod mig eller holdt af mig, skjønt De gjerne med Deres gode Hjerter vilde begge Dele; men nu ser jeg, at jeg tog behagelig Fejl, og det har jo bidraget til at fordoble den Kjerlighed jeg føler for Dem. Fra Deres Venner hernede være De hjerteligt hilset, især fra Ravnkilde og Fru Schwartz og Frøken Kierulff. Denne Sæson holder Fru Schwartz grandiose Selskaber; jeg er i hvert et, kjeder mig dygtig, men spiser godt og gjør Bekjendtskab med Berømtheder (alle kjedsommelige). Dette, man kalder fine Selskaber, er noget, som snart

finder sin Holberg, jeg er heller ikke længer i Tvivl om 1862
at de ere «Skjulesteder» for megen Synd, at de
«offentlige Huse» ikke trække flere Penge bort fra sin
Bestemmelse, ikke stiller noget mere Forfængeligt til-
skue, ikke avler flere sandselige Tanker, og paa langt
langt nær: lyver ikke saa. — Nu, der er Undtagelser;
men jeg har nu seet mange nok, der ikke ere det. —

Rummet byder Slut. Tusinde Hilsener til Fru Hall,
Hammerichs, Alle jeg kjender, fra Kone og mig og flest
til Dem selv! Deres

B.

56.

TIL CHR. HVIID.

Schwaz in Tyrol 18de Juni 1862.

Kjere Hviid!

Tak for dit Brev og dine Penge; du er «en flink
Fyr». Her slaar jeg mig nu til Ro (5 Timer fra Mün-
chen, 1 fra Innsbruck, og lige ved Jernbanen), indtil
mit Drama, om muligt, er færdigt, ogsaa indtil Vinter-
sæsonen aabner den bedre Theatervirksomhed, for hvis
Skyld jeg hovedsagelig er i Tyskland. Naar jeg saa
atter begynder at rejse, sender jeg Karoline og Dren-
gen hjem til Danmark.

Her er et dejligt Sted, jeg har to uhyre Værelser i
en stor Gjæstgivergaard, hvor jeg spankulerer om, naar
jeg arbejder paa mit Stykke. Alperne hænger over
Huset til den ene Side, til den anden ere de ogsaa,

1862 men give dog først en frugtbar bred Slette, den store Flod og en smuk Skov Plads og Beskyttelse. Alle Omegnens Gaardejere og bedre Folk samles her som til en Klub, de politicere frygtelig, og jeg med dem. Liberale Længsler ere faldne i Tyrolerne, de hade sine Præster (dette nylig saa bigotte Land!), de hade Junkerpartiet, de sende kun liberale Rigsdagsmænd, de ere fortvivlede over Finantsnøden, holde kun maadeligt af sin dumme Kejser, de ville udskille Venetien ganske, gjøre Ungarn til et selvstændigt Land, forenet med Østerig under een Konge, og saa ville de et stærkt, tysk, frit Østerig, — de ere brave Folk! —

Værten her, som tillige er Byens Postmester og Stedets Gæstgiver, har været Rigsdagsmand. Han er en gammel tyk Mand, som har ondt i Benene, taler meget lidt, røger des mere Tobak, er vittig, naar han siger noget, nøjer sig ellers med at nikke. Konen er endnu sværere, men hun ler og taler bestandig, dog med en Slags Værdighed, Langsomhed, som aldrig forlader en Tyroler.

Lille Bjørn, som lige fra Florents af bestandig har været frisk og rask, begyndte alt i Venedig at blive lidt fed, og her synes han at skulle blive det i større Grad end jeg tiltroede ham Evne til. Han er en ualmindelig smuk Dreng, naar han er frisk, og saa opvakt, at jeg nok undertiden synes det er lidt formeget for hans Alder. Alle Mennesker elske ham, han har faaet her saamange Foræringer, de hjælpe ham, Husets Folk og Fremmede, med hans Leg, saa han er i idelig Anstrængelse mellem hver Sengetime. Moderen spiser og

sover og spadserer, stakkel hun trængte at faa hvile 1862
lidt ud. Hun vogner Klok. 7 som vi Alle, vi spise da til
vor Kaffe; Klok. 12 Middagsmad, som regelmæssig be-
staar af Kjødsuppe, to Retter Kjød og en Budding (fint
tillavet, og rigtignok ikke med Besparelse af alt det,
som kan henføres under Begrebet Fløde). Kl. 7 igjen
spises der en Suppe (som vi selv vil, Melkesuppe eller
Kjødsuppe) samt Kotteletter eller anden Sort Steg med
Salat. Drengen drikker derimellem en stor Mængde
Melk, jeg drikker intet Mere, siden Italiens Vin ligger
bag mig, og jeg nødig atter vil tage fat paa Øllet.

Dette det Physiske. — Det Aandelige bliver ikke
mindre tysk plejet, idet jeg jo drager sammen alslags
tysk Lectüre forat forberede mig til mine Rejser, ligesom
jeg flittig studerer deres Blade, da deres Forhold interes-
sere mig ved den middelalderlige Tone, som høres
derudaf. — Jeg vil forøvrigt ingen Betragtninger ind-
lade mig paa; kun bemærke, at anden hver Mand her
er færdig til at være med at slaaes for «Schleswig-Hol-
stein», men jeg har endnu ikke truffet en eneste En,
som har mindste Begreb om Tilstanden deroppe, endnu
mindre om Stridens Sammenhæng fra Først af. Ja, de
tro endog at Slešvig er et tysk Forbundsland! — Jeg
har Allens svære Bøger med mig, de sidde dem fast i
Halsen, og Kortene, som ledsage Bøgerne, faa Øjnene
paa vidt Gab. — En Dansk burde aldrig rejse i Tysk-
land uden at have et Exemplar af disse Bøger med sig,
ligesom han selv først burde have studeret dem. Men om
selve det tyske Væsen ved jeg endnu for lidt Nyt, følgelig
vil jeg, som sagt, ingen Betragtninger indlade mig paa. —

1862 Om Italien har jeg derimod nu et ret godt Begreb. Du skulde i Aftenbladet læse en Artikel jeg skrev om Neapel; flere kunde jeg skrive, men har foreløbig ingen Tid. Hovedsagen er, at jeg har faaet en fast Anskuelse om deres Nutid og Fremtid, saa den enkelte og vildt fortolkede Begivenhed ikke længer skal lede mig fejl. Hjemme har vi rent ud intet Begreb om den inderste Kjerne i deres politiske Væsen, følgelig om deres Fremtid som Folk. Vi kunne til Exempel næsten glemme Mazzinis Tilværelse: han er den Dag i Dag Hovedfaktor i al italiensk politisk Tænkning, er deres egentligste Repræsentant, alt det Andet er tillært, og holdt sammen ved Cavour.

Den 23de Juni 1862.

Det gaar godt med mit Arbejde. Min Kone og min Dreng trives bedre Dag for Dag, de lege ude i Haven ovenfor mine Vinduer, og jeg maa sige, at jeg nu lever velsignede Dage, som jeg vist siden vil erindre med Længsel. — Du har i denne Tid travelt med at udsondre af Studenterfesten hvad der var Kjerne og hvad blot Punsch. Jeg haaber imidlertid at du har smukke Erindringer. Jeg for min Del er meget glad ved ikke at have været med. Dels er min Tid i mange Henseender endnu ikke kommen, dels finder jeg mig ikke længer ret hjemme, hvor Ordet lever altfor flot. Greensteen var vel Deltager; ham maa du hilse mangfoldig fra mig; han venter paa Bræv, men jeg fik hans netop som jeg i Rom pakkede ind, og paa en Rejse kan man ikke skrive. Nu iler jeg en Smule med dette, forat I kan vide hvor jeg er; thi jeg vil jo gjerne høre fra Eder, netop nu, da jeg

sidder med et hjemligt Drama, der tager Tone og Glæde af det Mindste, som har Slægtskab. Jeg venter halvvejs Scharling herhid; han skal fra Venedig af tage her opover; det kommer altsaa an paa, om han faar Brev fra mig til rette Tid. Han er en elskelig Personlighed, som jeg ret inderligt holder af. —

Hvad du berettede fra Matthison-Hansen glæder mig; vel kjender jeg ikke Vedkommende som du siger; men det, som du indestaar for, tager jeg Hatten af for med en vis Skyndsomhed. — Det er kjedsommeligt at dit Brev ikke mælder noget om, hvorvidt du holder paa at lave til Barsel. Det syntes mig dog, som du ikke behøvede genere dig for en gammel gift Mand og Kammerat, og du har ikke for Øjeblikket nogensomhelst Efterretning fra dig eller dit Hus, der har en Vægt som denne. Hils din Kone hjerteligt fra mig; hun skal engang faa gjøre mit meget behagelige Bekjendtskab (du maa endelig rose mig; thi saa bliver man saa smukt modtagen). Og Philip skal du med Kone og Dreng hilse og kysse, de ere alle Tre nogle Pokkers kjække Mennesker, som jeg ret glæder mig til at se igjen. Jeg vil lægge et lidet Brev ind til Weilbach; men det maa ikke trække Kraften af min Hilsen til sig; du maa personligt og pent overbringe den. Og saa skal du lægge dig paa Hjerte hvad jeg før skrev: lad ikke den gode Clemens Petersen forcere Værket. Lad Weilbach stille glide ind i Førretninger som passe ham, støt ham og giv ham Tillid; thi den trænger han mere af end han ret vil tilstaa, og han fortjener den. Weilbach har arbejdet, det vil nok vise sig. Forsaavidt jeg ikke skulde

1862 komme til at skrive paa sidste Side, vil jeg paa denne sætte min Hilsen og mit Navn, og de to Dele lyde: min Kone og jeg hilse din Kone og dig!

Bjørnst. Bjørnson.

Senere.

Vort Vaarliv i Naturen fortsætter sig paa den blideste Maade, og mit Arbejde gaar vakkert fremad. Efterat den Nervøsitet har forladt mig, som Italien gav, og hvortil vistnok otte Bad i Adriaterhavet, der hvor det i hele sin Salthed og Tyngde slaar op mod Lido ved Venedig, ikke lidet bidrog, — har jeg roligere og stærkere Stemninger, flyder over i milde Tanker og ser Alting godt. Maatte dette fortsætte sig, og de rige Indtryk, som ligger bag mig, give mig den Frihed til at bevæge mig i dem, som jeg før har savnet. Thi naar Forraadet slap op, om det var i en lun Passjar, betoges jeg af Hede og Hidsighed; jeg vidste Maalet, men savnede Midlerne. Rigdom giver Rolighed. Og fortsat Rolighed glæder og føder Sjelen. —

Og den Løben efter Lygtemænd, som før var min svage Side, er ventelig forbi; thi jeg var før begejstret fem Gange om Dag, jeg er det nu saa sjelden og paa en saa anden Maade, at jeg først mærker det bagefter, naar jeg skal tælle det Oplevede over, hvor stort dette eller hint har taget Plads. Hvad er hin Løben efter Lygtemænd Andet end vor Trang til at beskæftige sig med Idealer, og vor Mangel paa Exemplarer til at udfylde de Rubrikker, som føles tomme, og hvor man derfor gjerne putter den Første den Bedste ind. Har man

derimod seet dem i hundredevis, saa alle Anlæg og Karakterretninger har fundet sine fuldt udtømmende Repræsentanter, saadan som en forbigangen Tid ejede dem, saa ytrer man kun en Gjenkjendelsens Glæde, naar man møder andre fra vor Tid, og man har, hvad der er det Vigtigste, Maalestok for en Sammenligning.

Men hermed, tænker jeg ogsaa, der er givet mig Mulighed for at faa et bedre selskabeligt Skudsmaal, end det, jeg tildels hidtil havde, hvor jeg vilde bebyrde al Verden med min allernyeste Begejstring og var beredt til at slaa Tænderne ind paa dem, hvis de ikke bed paa.

Din Ven

Bjørnson.

57.

TIL CHR. HVIID.

[Schwaz, septbr. 1862.]

Kjere Hviid!

Dit næste Brev, indtil nærmere Ordre, «München poste restante». — Jeg er færdig, min Kone er om fjorten Dage i Danmark.

Herved sender jeg dig a n d e t Stykke, det jeg skrev i Rom, men nu, efter endt tredie Stykke, har givet sidste Gjennemsyn. Om et Par Dage eller ogsaa med min Kone kommer tredie Stykke (de fem Akter). Om to Dage er det gennemseet for sidste Gang, saa det kunde sendes, men da jeg tænker mig, at de dog ikke kan trykke de tre Akter, som I nu faa, paa de første

1862 fjorten Dage, sparer jeg maaske Postporto. — Endskjønt: jeg tror, at jeg hellere sender!

Begynd nu strax med Trykningen! Første Stykke (blot een Akt), hvoraf Halvdelen er skrevet (i Rom), expederer jeg fra München. Den tager 30 Pagina omtrent. I kan jo begynde at trykke den foruden? Kan I ikke, saa send mig Besked. I ethvert Tilfælde sig mig med omgaaende i et Par Linjer, at Stykket er ret fremkommet.

Richardt kommer snart til Danmark, han har været her. Han har lovet mig sammen med Gotfred Rode at besørge mig den digteriske Korrektur, og da Richardt har hørt mig læse Stykkerne, har han uindskrænket Fuldmagt i saa Henseende. Til det første Arbejde, det rent praktiske, skal hverken du eller nogen anden af mine Venner plage Eder; lad et betalt Asen trælle! Kun at Richardt og Rode faar det sidste Gjennemsyn!

Bliver det dem for svært (tænk 9 Akter!), saa maa du hjælpe dem eller faa en Anden dertil. Er der en Nordmand i Byen (spørg i Studentersamfundet), saa var han maaske villig til at hjælpe. Over Orthografien giver jeg Fuldmagt; kun hvor jeg har Singularis i Verberne (og Velklangen eller Kortheden, Kraften synes fordre det), maa det beholdes, trods at Subjektet er Pluralis; i mange Tilfælde, ja, næsten de fleste, dog ikke. Og saa har jeg gjennemgaaende Vejen, Øjet, o. s. v. — ikke Vei, Øie. — Dette er Alt.

Denne Side maa jeg saa offre lidt Smaasladder. Jeg har gjort mange udmærkede Bekjendtskaber, jeg har

rejst adskillig omkring i det dejlige Land, jeg har møttet mine Øren med Sang og Citherspil, jeg har læst Literatur og udbedret min Kundskab. Men fremfor Alt har jeg skrevet, og jeg har følt den rene Glæde derved, som er mere end den halve Løn. — Under Alt dette har jeg havt liden Tid og Lyst til Skrivning udenom mit Arbejde, altsaa har heller ikke I faaet Brev. Vær forsikkret, at jeg har tænkt paa Eder med Længsel og Taknemmelighed. Weilbachs ligger mig mest paa Hjertet. Hvordan gaar det? Naar jeg kommer til München, lader jeg mig strax fotografere, og med et Portræt sender jeg ham Brev. Thi nu maa jeg snart høre noget fra ham, og jeg ved, det sker ikke ellers. Gaar Alting godt, saa er jeg paa Als Juleaften, og senere i Kjøbenhavn. Om jeg derfra tager til Frankrig eller hjem, ved jeg endnu ikke. Jeg gruer til de Dage jeg skal leve alene, jeg gruer mere end jeg kan lade mig mærke med, ja; det kommer ligefrem an paa, om det vil gaa; thi jeg har aldrig levet saa inderligt Familieliv som nu, og især denne Sommer kan jeg vel neppe faa skjønnere tilbage. Og saa er det saa dejligt med Gutten. Han taler et Gemisch af tre Sprog, men med en Uforknythed uden Mage, han er alles Ven, men du kan vel tænke dig, at han især er Faderens. —

At du ikke har Barn, Hviid! Du behøver ikke strax tænke det Værste, du er skabt for Børn, du faar Børn, om ogsaa Gud frister din Taalmodighed; hvem ved, hvad Hensigt han dermed har. — Ogsaa vi maatte vente. Vi var gifte et Aar og to Maaneder, før jeg stod bag Skjæmbrettet og hørte det første Grynt af

1862 Knægten, som alt var kommen i Vuggen. Men har man ventet, saa kommer det desto dejligere, ja, det er ikke til at beskrive, min Konfirmationsdag var til da den største Dag i mit Liv, men selv ikke den forslog mod dette! — Jeg har opfattet dig saaledes, at for dig kommer meget paa een Gang. Se nu til! —

Naar du gjør Kontrakt med Hegel, saa tror jeg du tør sige, at dette Stykke for det læsende Publikum bliver som en rig Roman. Stoffet er dem ganske fremmed og ualmindelig spændende. —

Dit sidste Brev var mig kjerkomment; du maa være velsignet i din Husstand, det lyser ud af hver Linje. — Velsignelse er det: af sit Hjerte at lægge ned i et andet; endnu større at faa tilbage. Men det er ogsaa noget, hver Dag at vende tilbage til noget, som er sikkert; især naar meget Andet bliver os usikkert. Og det danner vort Menneske at have som et Oplag af sig selv i Forvaring hos et andet Væsen, der giver, naar vi trænger Kraft, tager vore bedste Indtryk forat minde om dem, naar de slettere kommer. Hun er tro mod det Bedste i os, det vi ligesom har givet hende til Opbevaring; thi besad vi en ren, moralsk Glæde, gik vi først til hende med den, og hun vil siden ikke se os anderledes end som vi da vare og arbejder trolig hen dertil gennem vor mørkere Time. —

Hils nu din Kone fra mig og min og hils Weilbach med Kone og min dejlige Navne, hils din ganske Familie og hils Clemens Petersen med Familie. Hils Gotfred Hansen!

Din Ven

Bjørnson.

Dersom Hegel (saadan som jeg ser, at Trilogien af Hebbel «Niebelungen» er indrettet) vil dele Sigurd Slembe i to Dele (to Bind), — saa første Del bliver betitlet Sigurd Slembe, 1ste Del: «Sigurds første Flugt», «Sigurds anden Flugt», — og Sigurd Slembe anden Del: «Sigurds Hjemkomst» (som du husker er fem Akter), saa har jeg Intet derimod. 1862

Hils Skuespiller Anton Smidth. Den Mand holder jeg meget af.

Jeg har ombestemt mig og sender begge de sidste Stykker paa een Gang. Nu mangler altsaa kun første, som blot er een (liden) Akt. Men tryk væk paa de to!

Jeg har havt mangen behagelig Stund ogsaa under denne sidste Gjennemgaaelse, men den behageligste nu, idet jeg føler, at jeg kan gjøre det næste Stykke bedre! Men om jeg skriver noget næste Stykke før jeg kommer hjem, ved jeg ikke.

58.

TIL KAROLINE BJØRNSEN.

[München,] Theatinerstrasse 6, Parterre. [Septbr. 1862.]

Min inderlig kjære Karoline.

Kl. 5 Eftermiddag. Saa netop er jeg ankommen i mit Logis, og det Første paa det nye Sted maa være at skrive dig til. Jeg blev saa ømt erindret om dig, da jeg netop nu skulde pakke ud mine Sager, som du

1862 havde lagt i saadan Orden, Stykke for Stykke. O, hvor du er god imod mig, Karoline! Jeg kan dog aldrig gjengjælde dig, hvad du er mig! Den Ømhed, hvormed du følger mig nærværende og fraværende, den gjør mig selv saa fast, hvor jeg maaske ellers vilde drive efter Luner og Lyster. Det styrker og støtter at vide sig fulgt af en bestandig kjerlig Tanke. Men jeg skal ogsaa være dig en god Mand, og din Gut en god Fader, jeg vil bede Gud hjælpe mig dertil!

Her har jeg nu indlogeret mig ganske frygtelig dyrt. Tænk 20 — tyve — Gulden for en Maaned, d. v. s. Bayerske Sølvgulden, som dog er noget mindre end en Østerigsk Sølvgulden (10 Altkreuzer mindre). Men Værelset behagede mig med een Gang, og derefter gaar jeg, naar jeg skal skrive der. Det er ogsaa et sødt Værelse, brave Folk, to nydelige viltre Smaapiger paa 17—18 Aar og Moderen (en Skrædderenke), Bæk hedde de.

Det er bedst du og Fru Clausen boer paa et Hotel, saa henter jeg Eder hver Morgen og sidder hos dig hver Aften, til du slukker Lyset. Men hele Dagen ere vi sammen; thi her er Meget at se, Mere end jeg tænkte, overhovedet er jeg nu dog bedre fornøjet, Vejret er nu ogsaa bedre, saa jeg har kunnet være vidt omkring. Og hvor jeg idag har travet, kun forat se Arkitektur og Beliggenhed.

Men det er skrækkeligt, at jeg ikke kjænder et eneste Menneske, — og dog er det endnu skrækkeligere, naar jeg tænker paa, at du om nogle Dage skal rejse videre ifra mig. Jeg begynder alt nu at blive saar over

Brystet, naar jeg tænker derpaa. Herregud, hvorfor er vi ikke saavidt Pengemennesker, at vi aldrig mere behøvede at forlade hinanden. Ogsaa i denne Henseende er jeg bleven ældre; jeg er ikke mere skikket til at undvære dig. At stifte nye Bekjendtskaber byder imod, saa der maa lidt Kunst eller noget Uventet til. Jeg vil helst holde mig, hvor jeg er, men allerhelst hos dig. Jeg vil ikke skrive Andre til end dig; en Gang imellem mine Forældre og Peter. Kanske det da bliver mig taaleligere. Jeg glæder mig saa til at vide, du bliver glad i et Brev med min Haand. Denne lille Glæde maa jeg saa berede dig. Nu maa du svare mig direkte efter min Adresse.

Ja, kjere Karoline, vi to ere blevne lykkelige sammen! Der var Gud god med os begge, at han førte os til eet Hus og eet Bord, til et Samliv for Tid og Evighed. Vi passe for hinanden som to graa Katte, vilde Bye sige, og jeg siger, at det er forunderligt saadan som vi ere netop skabte for hinanden. Kjere Pige, søde dejlige Karoline, som holder saameget af mig og min Gut! —

Hils nu Fru Clausen god Morgen! Hils de Gamle og sig dem, at jeg skal huske dem saalænge jeg lever, og komme tilbage til Schwaz til dem, saalænge de ere i den gamle Postgaard.

Hils Marie fra mig og sig, hun er et prægtigt Fuldblodsmenneske, saadan En, som jeg nok bestandig ønskede at omgaes.

Hils Frants, hils mine Venner! — Og hils Bjørn. Jeg haaber han lever vel, og jeg haaber han erindrer mig.

1862 Lev vel du Kjere, snart skal jeg kysse dig og Guten, og bagefter dette snart kommer Adskillelse; men den skal ikke vare længe, det føler jeg nu!

Din

Bjørnstjerne.

59.

TIL KAROLINE BJØRNSEN.

München, Theatinerstrasse No. 6, Parterre, 8de Oktbr. 1862.

Kjere Karoline!

Dit første Brev fra Als har jeg altsaa! Gud være takket, at I ere vel fremme! Jeg ser af Brevet, at du endnu er noget forstyrret i Hovedet, og at du naturligvis ingen Penge har. Mit Brev til Hamburg maa ikke have truffet rigtig frem. Nu har jeg imidlertid skrevet til Kjøbenhavn, og du faar strax.

Herfra rejser jeg inden fjorten Dage. Da er min Adresse Wien, den svensk-norske Minister. Lad Jahn skrive udenpaa; thi du skriver det aldrig rigtig, din Tul. Her har jeg i de sidste Dage havt det hyggeligere end før, da jeg har truffet Lorentz Dietrichson med Kone, som har været her i næsten tre Maaneder, men imorgen rejser han til Venedig og skal gjøre den dejlige Tour, der ligger bag os To.

Dietrichson har gjort saadanne Fremskridt i Henseende til Kundskaber, Karakter, Væsen, at jeg mindes ikke at have seet noget lignende. Han er nu paa Veje til at blive en Pryd for vort Land og til Nytte for

hele Norden. Hans Kone er en kløgtig liden En, et 1862
ret interessant Hoved udvortes, jeg tror ogsaa indvor-
tes; men hun er ikke af mange Ord. Han arbejder
saa voldsomt, at jeg er bange for hans Helbred. Dette
Møde var overraskende, Indtrykket deraf er et blivende.

At vort Tøj ikke er fremkommet, forvolder mig
Kummer. Nu havde jeg skrevet til Jahn, at han skulde
sende mig Vinterfrakken; men jeg maa altsaa nu købe
mig en, og det tager mange, mange Penge fra mig,
fattige Mand. Thi nu begynder det virkelig at se trangt
ud for os, indtil atter Gud sender Solen ind fra en
Kant. Husk nu ogsaa du paa, at du skal spare! Mine
Portrætter er den eneste Luxus jeg har tilladt mig;
men dette maatte engang komme, — og saa bleve de
ovenikjøbet ikke gode. —

Jeg har vel fortalt dig, at jeg nu har frit Theater,
men at jeg kjeder mig. Har jeg ogsaa fortalt dig, at
jeg i Bodenstedt har fundet en elskværdig Mand, hvor
jeg tilbringer ret hyggelige Timer. Ellers er det Hyg-
gen jeg savner her; jeg er nu for gammel til Kafféliv.
— Maaske rejser jeg allerede den 13de. Nu behøver
jeg jo ikke at vente paa min Vinterfrakke; ej heller
paa Penge; thi jeg ved, at jeg faar ingen. —

Fra Marie sender jeg dig Halvdelen af et Brev; den
første Halvdel var skrevet, før hun modtog mit, og er
mindre interessant. Fra Schullern et mageløst Brev. Denne
Mand er og bliver min første Acquisition paa Rejsen. —

Mit Stykke er nu under rivende Trykning, da det
maa havees færdigt, før Dampskibsfarten standser paa
Norge. Du faar 6 Exemplarer.

1862 Du maa skrive mig, hvordan du har det. Hvordan fandt du det i Flensburg, hvordan blev du modtagen og af hvem? Hvordan var Gjensynet med den eller den? Se, om alt dette har jeg jo ingen Besked faaet, ej heller, hvordan Bjørn behager dem. —

Fra Carl Moritz (Forgyldereren i Schwaz) har jeg faaet Brev, hvor han siger mig, at jeg maa skaffe ham anbefaling til mine Venner. Hvad skal jeg dermed forstaa? Jeg har skrevet ham til og spurt; men har intet Svar faaet. Er det til Norge han vil? Han siger, jeg har talt derom med Postmesterinden; men det maa være dig; jeg har derfor ingen Nøgle til det Hele. —

Den 12te Oktbr.

Du bliver vel forundret, naar du hører, at jeg vil rejse herifra og ikke tage Wien med; thi jeg har jo seet Wien en Gang før, og saa har jeg en saa voldsom Hjemve! Ja, nu er den ret kommen! Jeg duger ikke længer til at rejse paa egen Haand, jeg har tudet af Længsel efter Eder Alle. Her faar jeg ogsaa saa faa Breve! — Saa kan jeg heller tage ud igjen en halv anden Maanedes Tid fra Als, men nu maa jeg snart se Eder og snart ende min Rejse. Det er nu halvtredie Aar siden jeg saa min Fader! Gud holde sin Haand over ham og dem Alle, til vi kommer hjem! —

Fra Forgyldereren i Schwaz har jeg atter faaet Brev; han vil til Norge og rejser strax; jeg maa altsaa hjælpe ham saa godt jeg kan. — Ellers har jeg Intet at skrive dig. Jeg er igrunden saa tom, skjønt jeg beskjæftiger mig med mange Ting; thi disse Ting interessere mig ikke længer,

jeg er ikke længer her, jeg er hos Eder. — Saa bry- 1862
der Tyskerne alle mulige Skranker; ja, de ere egentlig
ikke ret oppe, uden hver Gang de gjøre det. Saadan
i Theatret, saadan i Samtalen, saadan i Livet selv. To
Faktorer, nemlig den de kalde Ugenerthed (mere i For-
men) og den de kalde: en fri Mands fri Vilje (Tale og
Handling) sammensætte et ofte meget ubehageligt Be-
greb. Den mest dannede Digter, der selv iagttager
Decorum og Takt, ser jeg dog offre til hin Smag «for
det Ubundne» i sine Digte. Tyskerne forekomme mig
nu som en Nation, der maa ud i ondt Vejr, Krig og
Betryk for at faa sin Holdning tilbage ligeoverfor sin
Gud og sig selv. Nu raver Hver paa egen Haand,
som havde han formegen Plads og for gode Dage. Jeg
hører, at i Nordtyskland skal det være endnu værre;
jeg kvier mig til at komme derop.

Jeg sender et Portræt med for hver Gang jeg skri-
ver, (NB) naar der ingen Fare er for et Dobbeltbrev.
Saa kan du give dem til hvem du vil; de ere alle daar-
lige. Hils min Bjørn, og hils din Onkel og mine øvrige
Venner. Skriv til Dresden poste restante; jeg gaar
vistnok ogsaa til Stuttgart, men dog blot en otte Da-
ges Tid. — —

Ja, jeg længes, og jeg vil ikke længe være borte
fra Eder!

Din
Bjørnson.

1862

60.

TIL CHR. HVIID.

[München, omkr. 10. oktbr. 1862.]

Kjere Hviid!

Din Iver paaskjønner jeg mangfoldig. Du er omhyggelig indtil Ængstelighed, ja indtil den Grad, at du ogsaa gjør mig ængstelig. — Er da mit Stykke allerede vejet og fundet for let? Jeg kan vanskelig tro det; thi jeg ved, hvad der ligger deri. Jeg har aldrig arbejdet noget, som jeg fra mit nuværende Standpunkt kan kalde saa færdigt som dette Stykke. Jeg har Tillid og Fortrøstning dertil, og saa kommer det ene Opsættelsesforslag efter det andet. O, lad det dog gaa, og lad mig faa tænke i Fred paa noget Nyt. Enhver Ting har havt sin Tid, og er Form for hvad jeg til den Tid tænkte. Senere gjør jeg den samme Ting anderledes, — om bedre ved jeg ikke. Men faar jeg tage et nyt Stof, det som nu mest behager og passer mig, saa gjør jeg det bedre, derom har jeg Vished. Udviklingen ligger altsaa i de forskjellige Stof, den kan ikke ligge i bestandig at arbeide paa det Samme.

Maaske har jeg ladet den Ytring falde ligeoverfor Richardt, at havde jeg Tid og Lejlighed, saa lod jeg dette Stof hvile endnu et Aar og rejste først. Men aldrig kan jeg have ment, at jeg lod det færdige Arbejde ligge. Og nu er det bleven færdigt.

Det vil du selv indse, at jeg maatte ønske, jeg havde Tid til bestandig at rejse, istedenfor at maatte nu og da standse og skrive. Men naar jeg skriver, gjør jeg

det med Alvor og Begejstring, enten det er hjemme eller her, enten det er nu eller senere. Jeg tror ikke, at dette Stykke var bleven bedre, om jeg havde ventet, jeg tror kun, at det for mig selv var godt, om jeg havde kunnet bruge mine Rejsepenge til bestandig Rejse. 1862

Kanske tager jeg fejl heri, og at netop denne Vexel af selvstændigt Arbejde og Syn er det Bedste for mig. — Og hermed maa min Tankegang over dette Punkt være dig og Alle klar.

Men jeg maa endnu engang gjentage: hvad kan foranledige Eder til saamegen Ængstelighed? Hvem har underkjendt mit Arbejde? Hvem synes, at det endnu ikke er færdigt?

En ung Mand fra Tyrol, Carl Moritz, Forgylder, en dannet, smuk Mand, der har rejst og levet meget i Italien, vil til Norge og prøve sin Lykke der. Han rejser vistnok over Kjøbenhavn, og da vil jeg have ham Eder, mine Venner, anbefalet, saaledes, at han faar Underretning om, hvad der er at se, og at han en Gang spiser hos dig, en Gang hos Weilbach, bare een Gang, det glæder ham og opmuntrer ham. Han er en klar og oplyst Sjel, en Mand, som strax vinder. Han maa rejse fra Tyrol, fordi Presterne derved raade over alt Forgylderarbejde (til Kirker, Processjoner, Helgenbilleder), og disse ere ham unaadige, fordi han ikke vilde underskrive den berygtede Petition, som var stilet mod Protestanterne og skulde forbyde

1862 disse at bo i Landet. Han vidste, at han undergrov sin egen Existens ved ej at underskrive og iøvrigt gaa deres intolerante Veje; men han forblev dog fast. Nu maa han af samme Aarsag rejse. (Det gaar Hundrede som ham!) Han er fra det Sted, hvor jeg boede i tre Maaneder. Han er en ualmindelig hæderlig Personlighed, for hvem jeg nærer stor Respekt. Han har en gammel Moder at ernære.

At han faldt paa at rejse til Norge, skriver sig formodentlig blot derfra, at han kjendte mig. Han har altsaa sat sin Tillid til mig (i enhver Henseende uopfordret) — og denne maa I altsaa som mine Venner ikke gjøre til Skamme. Han rejser direkte til min rige Onkel i Kristiania, der har lovet at sætte ham i god Vej.

Hils og lev vel!

Din

Bjørnson.

61.

TIL KAROLINE BJØRNSON.

Dresden, Stadt Gotha, den 25de Oktbr. 1862.

Min Elskedel

Ja, det er du! Jo længere Nord, jo mere Længsel; dit Billede stiger i Klarhed, jo længere jeg er fra dig i Tid, men utaalmodigere bliver jeg, jo nærmere jeg kommer dig i Rum. Søde lille Væsen, født for mig, til min Glæde, mit Haab, til at dele med mig det Bedste og det Tyngste, — til at gaa sammen med mig herfra.

Jeg elsker dig, og jeg kunde gjøre Billeder her paa 1862
Bladet ned og op, men jeg skal vaage over min Stemning, jeg skal udbytte den for to Lykkelige engang i en Fortælling eller et Drama, at de Elskende ret kunne sige, at vi To og vort Samliv have skabt deres Lykke. —

Det er et yndigt Portræt jeg har faaet af dig, men for svagt. Dersom dette med sin udsøgte fine Tegning kunde blive stærkere, saa faar du aldrig i dit Liv et bedre, og jeg ønsker ingen bedre Erindring at have. Dit Brev aander saa af mild Længsel, af Haab paa Fremtid og Lykke. Ikke sandt, jeg tror ogsaa, at det altsammen kommer just som vi have tænkt det. Siden jeg har skrevet Sigurd Slembe, saa føler jeg, skjønt intet fremmed Ord endnu er sagt mig om den, Sikkerhed og Klarhed. Jeg ved, at jeg bliver ualmindelig produktiv og over store og smaa Emner, stærke og yndige i broget Vexel. Sverres sidste Aar er mit næste Drama, derpaa følger et, der behandler hans Søn, derpaa et med hans Sønesøn.

Men mine Fortællinger vil jeg ikke glemme, kun vil jeg flytte dem op fra Bondestuen og ind i vor egen. Jeg har vel komponeret en dejlig en paa Vejen gennem Rhinegnene! Den skal blive alle Damers Kjæledægge og min egen med. Mit Hjerte har undertiden saadan Trang til at gjøre noget rigtig Mildt, og især nu, da jeg længes efter dig. Denne Fortælling udarbejder jeg altsaa i Finsens Hus, og give Gud det ret vilde lykkes!

Bjørn skriver du igrunden saa lidt om! Hvad mener Folk med det, at han er akkurat den samme? Han er dog voxet i Legeme og sælsomt i Forstand, han kan

1862 dog umulig være den samme. Hvordan tilbringer han Dagen? Hvordan kommer han ud af det med de andre Børn, og har du megen Fred for ham? Det er rørende, at du bestandig taler med ham om mig. Kunde jeg blive ham en dygtig, og fremfor Alt en værdig Fader.

Dresden behager mig mest af alle tyske Byer. Her er jeg strax hjemme med Menneskene som med Naturen og Kunsten. Jeg bliver her i længere Tid. Jeg har frit Theater, en kostbar Plads for mine svage Øjnes Skyld. Vistnok vil jeg have lært meget, før jeg engang rejser herifra. Serre's ere mig gode og mange med dem. Matthison-Hansen (Gottfred) skal være her i hele Vinter; men jeg har endnu ikke truffet ham. En norsk Familie skal ogsaa være her. —

I Weimar, Goethes og Schillers Stad, havde jeg det herligt. Jeg var hos to store Mænd, i sit Slags de største jeg har seet personlig paa min Rejse, nemlig Malerne Genelli og Preller. Den Sidste havde været i Norge. Hvor ligefremme, hvor brave, højsindede, muntre og sikre de begge sade der. — Goethes gamle Theater derimod, engang det første i Tyskland, var sunket ned til at give allehaande Fjælebodsløjer i broget Afvexling med Shakespeare og Mozart, det var kun et Sted for lavere Underholdning. Dingelstedt, som er dygtig, er bleven altfor fornem Mand ved Hertugens Hof til egentlig at befatte sig nøjere med noget saa simpelt som Kunsten ved et Theater. Jeg havde frit Theater; men jeg benyttede det ikke; jeg var vred.

Nürnberg og Augsburg, hvilke mægtige middelalderlige Minder! Jeg vil engang derhen, læse og synke

tilbage under Minnisangerens Harpespil i hans Tids 1862
Undre.

Her i Dresden er Theatret særdeles godt. Jeg saa en Opera af Weber «Euryanthe», Musikken klassisk, Udførelsen tilfredsstillende; jeg saa et Lystspil; det blev givet med Liv, Karakteristik, Points, dog ikke ganske frit for vilter Kaadhed. —

Fra Peter har jeg havt Brev, et herligt Brev. Blandt andre Ting fortæller han, at Ole Bull er i Kristiania, har for fuldt Hus spillet i den store Logesal under Kongens Nærværelse og glimrende; dernæst har han spillet for det norske Theater, og hjulpet til at kvæle det andet ihjel, saa det gisper i sin sidste Stund. Studenterne har gjort en Sexa for ham. Paa denne udbragte han min Skaal imod Monrad, som var tilstede. Der blev protesteret, men Følgen var at min Skaal blev tre Gange efter hinanden med stigende Jubel udbragt, og Ole Bull op paa Guldstol og Monrad bleg og bævende ud af Salen. Forsaavidt det vidner om Ole Bulls barnlige Sjel og hans Hjertelag for mig, glæder det mig; i alle andre Henseender betyder det slet Ingenting. —

Man vil nu have mig hjem forat overtage det danske Theater. Dunker har foreslaet mig, men Ole Bull, der ter sig, som havde han mig i en Kuffert, han paastaar, at man faar mig ikke, før Jørgensen er borte. Imidlertid gaar det saadan, at det norske Theater har fuldt Hus; det andet har allerede overgivet sine Sager, om aldrig mere forat faa dem igjen, ved man ikke endnu. Brun og Kone har den søde Bull forført til at sige op, og de flytte til det norske allerede i December; men saa

1862 har det danske faaet en ny Elsker fra Kristianssand, en Gundersen, «en anden Wiehe». Jeg kan ikke sige andet end at alle disse Efterretninger mere eller mindre behager mig, og saa morer det mig, at Ole Bull atter har noget at more sig med. Hils Alle!

Din

Bjørnstjerne.

62.

TIL CHR. HVIID.

Dresden, «Stadt Gotha», 9de Nov. 1862.

Kjere Hviid!

Din Godhed ved saa mangfoldig Lejlighed rører mig. Jeg er dig saa hengiven og saa taknemmelig, at du derved maa tænke, du har gjort mod mig, hvad du skal være glad ved dit Liv igjennem. Jeg faar vist aldrig Lejlighed til at gjengjælde dig; jeg forstaar ikke, hvordan det skulde gaa til. Trang dertil har jeg saa stor, at jeg nu faldt dig om Halsen og kyssede dig som en Pige af Mangel paa Lejlighed til at gjøre dig godt, — hvis vi nu mødtes.

Men Hegel skal du ogsaa takke. Og jeg skal gjengjælde ham det; thi der kan jeg. Lad mig nu kun faa komme til Ro og Qrden, og jeg skal foruden hvad jeg arbejder af større Ting være ham behjælpelig med mindre for hans forskjellige Foretagender. Fortiden gjør det mig ondt, at jeg Intet har, der er egnet for hans Skrifter; nogle Rejsebemærkninger vistnok, men

meget aforistiske og helst om Kunst og Theater; Lorentz Dietrichson, som jeg traf i München, saa ud som et Lig paa Grund af Alt, han maatte arbejde, og jeg fandt det menneskekjerligt at give ham, hvad jeg havde. Dette skal du fortælle Hegel, at han ikke skal misforstaa mig; havde han været i mit Sted, han havde akkurat gjort det Samme, hvis han havde seet, hvor medtaget og træt Dietrichson saa ud.

Det synes som at jeg ikke kommer til Frankrig. Idag fik jeg Brev fra Kristiania, hvori det danske Theaters Direktion gennem en Ven spurte om min Mening ligeoverfor de gamle danske Skuespillere, og dette skal vel betyde, at de tænke at maatte bruge mig strax; men frygtede, at jeg var for haard. Deri tage de dog fejl; det være langt fra mig at ville afskedige Folk, som have tjent i over 25 Aar, — langt fra mig! Og hvad S sammensmeltningen angaar, er den faktisk foregaaet idet jeg med fri Myndighed overtager Theatret; thi mig følger de norske Skuespillere.

Det Hele kommer mig for tidligt; en Frankrigsrejse maatte jeg faa gjøre; jeg er i kunstnerisk Henseende netop nu saa forberedt. Og jeg vilde faa skrive en liden Fortælling, maa altsaa nu skrive den i mine Feriestunder, og det bliver ikke saa godt. Jeg holder fast ved mit Forsæt til Sommeren at grundlægge et Fond for det norske Selskab og dermed Fortællinger for den herlige Hegel, og dem maa jeg sælge ham for godt Kjøb, at han kan tjene paa mig.

Hvad jeg nu gjerne vilde have, var 500 RD. saaledes, at du tog dig betalt af de 200 og (efterat have gjort

1862 Afdrag af det, som de kostede at faa fat i) sendte mig Resten strax.

Her har jeg det godt i enhver Henseende. Jeg er herlig optaget overalt paa mine smaa Fortællinger, jeg gaar i Musæet og i Theatret hver Dag og er i literære Foreninger. Dresden er en mageløs By!

Angaaende Kørsfarersangen, vil jeg overtænke, om noget Andet falder mig ind; men vent ikke derpaa. Er Bogen ikke snart færdig; den var dog et godt Indlæg i Theaterstriden i Norge; den kunde give En og Anden Haab og Mod. Richardt og du og Weibach have vist tilsammen et svært Arbejde, jeg kan se det gennem Linjerne.

Hils Clemens Petersen fra mig; at jeg nu ikke skriver ham til er Mangel paa en Lejlighed; thi jeg havde Trang dertil; jeg ser Meget anderledes nu end før, men dølgler rigtignok ikke det Haab, at han maa gjøre det Samme. Det gaar ikke an at experimentere med et Venskab, og det har han maaske lært blandt det Meget, som vi begge kan have lært siden vore sidste Breve og i den pinefulde Taushed.

Men hvordan det end bliver med os, saa skal jeg aldrig glemme, at jeg aandeligt skylder ham mere end nogen Levende.

Hvordan har Weibach det? Kjere, sig mig det eller lad ham selv sige det; du kan ikke tro, hvor ofte jeg tænker derpaa, og Uvisheden tynger mig. Weibach er let at bøje, skjønt han ikke vil være ved det, og han er en meget fin Natur, som jeg derfor med Bekymring ved sat i usikre Forholde.

Om din Kone mælder du Intet; jeg tror derfor, at det staar godt til. Du skal hilse hende fra mig; jeg skal rigtig studere hende, naar hun engang skjænker mig The. 1862

Vil du være saa god i Anledning min Tyroler (og her maa jeg atter takke dig!) at gaa op til Sanne engang du (snart) gaar forbi og spørge fra mig, hvordan han har det; thi det øger maaske deres Velvilje for ham og kan i det Hele taget ikke være af Vejen.

Hils Weilbach, o hils ham! og hans Kone og hans dejlige Dreng!

Din

Bjørnson.

63.

TIL KAROLINE BJØRNSON.

Stadt Gotha i Dresden 12 Nov. 62.

Min, kjere deilige Karoline!

Her lever jeg godt; jeg skulde ønske du var her; men det skal blive dig erstattet, og er det maaske ogsaa bedre paa denne Maade, at jeg gjør Bekjendtskaberne, men du engang nyder Frugterne. Vi ere inviterede af Major Serre's til der at tilbringe en Sommer. Der kommer for mange Folk hos Serres, der er en evig Uro og Jagen, ellers er der hyggeligt; men for mig er det over al Maade pinligt at maatte tale saa med en Brasilianer, saa en Englænder, saa en Russer og saa en Forfatterinde, saa en Malerinde, saa en Billedhuggerinde, saa en Pianistinde. For dig derimod

1862 maatte det være nok saa morsomt, og saa har du jo Drengen til Lynafleder.

Mange Andre kjender jeg her naturligvis, og tildels er det dygtige Bekjendtskaber; men Musæet og Theatret er dog det bedste. Du havde frit Theater, hvis du var her, nemlig i Theatersekretærens Loge, hvor jeg selv har Plads. —

Noget indre Liv fører jeg desværre ikke. Indtrykkene ere for mange, Studierne strenge. Ikke to Linjer har jeg skrevet. Derfor er jeg ogsaa mindre hos dig end jeg burde være; jeg har saaatsige ingen Tid tilovers. Mine Dage ere i Forvejen bestilte, og med dem mine Tanker; men nu er jeg snart træt, og jeg længes efter Eder, I Kjere!

Fra Norge har jeg havt Brev. Det danske Theater søger gennem Jonas Lie at faa mig fat (du maa endnu Intet sigé derom), og jeg er ikke utilbøjelig, da jeg nok skulde sørge for en Sammensmeltning i bedste Form, strax jeg fik Fod i en af Indretningerne. Men dertil hører fuld Myndighed, og det kommer nu an paa, om man vil give mig denne. Jeg kan ikke sigé, at jeg er spændt, der faar i dette Anliggende komme hvad Gud vil; jeg ved jeg har Kræfter for et Theater; men jeg ved ogsaa, at jeg har nok at bestille, om jeg ikke faar det, og i enhver Henseende blev en ren Forfatterexistens den behageligste, dersom jeg opnaaede en Smule fast Gage. Men om fast Gage kan jeg ikke søge, dersom jeg bliver Theaterdirektør.

Paa den anden Side vil jeg ikke unddrage mine Medborgere den Tjeneste jeg kan yde dem, — saadan er min Tanke.

Til Bjørns Fødselsdag maa du købe ham Noget og give ham fra mig. — Trænger du Penge? Hegel skrev mig til, at han staar til Tjeneste. 1862

Fra Richard Nordraak har jeg havt et Par Breve. Han længes efter at jeg skal komme. —

I München bestilte jeg en Frakke; den er kommen, og den passer mig ganske godt. Kommer mit eget Tøj, saa sender jeg det til Als. Jeg maa nok købe mig sorte Klæder, før jeg træder op i Danmark som den forrejste Mand, og da er det vel bedst at gjøre det her. Jeg bruger uhørt mange Penge! — O, altfor mange! —

Fra Hviid har jeg havt Efterretning. Mit Stykke gaar langsomt frem som det synes; men de gjøre sig nok Umage dermed. — Moritz er kommen til Kjøbenhavn fra Tyrol, de lide ham Alle, og han er mest hos Sannes. Fra Sanne har jeg havt Brev. Han taler om sine Børn, og navnlig om at den, der er bestemt til Sangerinde, er spaaet en glimrende Fremtid af Rung. Vor Slægt kommer op; den har havt sin Nat, den faar atter sin Morgen.

Det er nok muligt, at mit Ophold her bliver noget længere end jeg har tænkt; thi jeg er paa langt nær ikke færdig endnu. Dog stunder jeg, ikke efter Berlin, nej, efter Eder. Jeg indbilder mig, at du gjør det Samme, og hvor velsignet godt det gjør mig, at du ogsaa lærer Bjørn at vente paa mig.

Du taler om, at du har taget Hjælp til Bjørn. Deri er jeg enig med dig. Du maa have Frihed, du fortjener ogsaa efter saa langt Arbejde at faa den. Ja, naar vi nu selv atter kommer sammen, hvor det dog skal

1862 blive dejligt! Jeg har ikke noget Nyt, som jeg da vil sige dig, men jeg vil blot have dig selv. Og dit behagelige Pluder maa jeg høre, jeg bliver for alvorlig af at være alene. Og din Omfavelse maa jeg have! — Du skriver Intet om et Brev, som jeg sendte dig fra München, hvori jeg lagde en god Del af mit Hjerte ned; du har dog vel faaet det, det var det sidste derfra. Om jeg nu skrev dig et lignende, saa blev det blot en Gjentagelse, jeg er den samme med samme Længsel. Jeg længes ikke alene til dig, men til Hus og Hjem, til daglig Glæde, til at se dig sikker og fornøjet, til at se dig indført blandt gode Mennesker, vurderet for den du er, afholdt og beskæftiget.

Sin Kone maa man gjøre godt fremfor nogen Anden, Tilfredsheden maa bo i Huset, og den gode Samvittighed, at man har gjort, hvad man formaade; — skjønt ikke dette egentlig; thi saameget gjør man aldrig; men at man altid har stræbt derefter, det maa man vide med sig selv. Det gaar let, naar man elsker hverandre; naar jeg blot tænker paa, hvad jeg saadan kunde give dig, bliver jeg varm derved. Du er ogsaa saa fornøjet, saa fornøjelig, og du skal se, at med det Humør vil du hos mig bestandig føle dig vel; thi jeg har jo det samme. Ja, jeg er glad i det Nærværende, glad i Fremtiden, og saa lære vi begge tilsammen at gaa til al Glædes Giver med ydmyge Hjerters Bøn, at han lidt efter lidt gjør os værdige til det, han altid giver os.

Lev vel!

Din

Bjørnstjerne.

Da Kejs. bliver dyg med i auge en be skyt efter
Mr. Duv. - By's den Aegy, alle de Sineser
have spaler fjerd til med Tuderke, og er de
for de uorte Malader, Richard med netop
fjeller, at det tager mig af dilet mig i den
kedent Vald.

O, min Gaaft til dig af haand og er dy
for Ripen med helste Gæ, forige ud af den
god glad kine, kine kevgit, kine kopti-
delig, M er Duv og M Duv og for alle
at M Duv.

Alle den alle for mig af eride mig
din Gøstere?

TIL KAROLINE BJØRNSON.

Dresden, «Stadt Gotha», 17de Nov. 1862.

Min kjere Karoline!

Tak for dit inderlige Brev; det er jo saa varmt, at det tænder. Ogsaa saa smukt og fint. Jeg maa strax svare, omendskjønt jeg snart skal i Theatret; men du er jo mit Hjem og min Ro; jeg hviler, naar jeg er hos dig.

Din Beskrivelse af Bjørns Fødselsdag glædede mig. Jeg havde nok Lyst til at se ham, kan du tro, og det er mig undertiden som maa jeg forkorte Rejsen forat komme dertil. Hans Glæde er jo vor, og naar saa mange Ting kan øge den, maa vi altid ogsaa søge at være opfindsomme for ham. Nu begynder det snart at blive en Kunst med hans Behandling, ligesom det heller ikke længer bliver ligegyldigt, hvad man giver ham. Men vi skulle hjælpe hinanden med ham, ogsaa for hans Skyld bliver det snart nødvendigt at søge Ro.

[— — — —]

Næste Brev adresserer du maaske bedst til Kochstrasse 8 in Berlin bei Schlüter. Thi sidst i denne Uge eller først i næste rejser jeg derhen. — Her har jeg fortvarende megen Glæde. Paa en detaljeret Beskrivelse deraf skal jeg ikke indlade mig. Jeg bliver her meget afgjort, Bladene skriver om mig, literære og selskabelige Kredse kappes om mig, o. s. v.

Jeg har lært at kjende to Søstre Heincke; Clara, den ældste (en 30 Aar), er Malerinde, Ottilie (28 Aar) spiller fortræffeligt. Clara har i 7 Aar korresponderet med

862 H. C. Andersen; hun har ikke før nu læst noget af mig, men er med engang saadan entusiasmeret, at det ret gjør mig Glæde, da hun baade er en sund og en fint dannet Natur. I Retning af Kunstsands og æsthetisk Forstaaelse har jeg ingen Dame truffet, som staar over hende. Hun læser udmærket, hun har læst for mig flere Ting, ogsaa af mine egne.

En Musiker (forhenværende Direktør i Bonn) Wasielewsky er maaske det første Bekjendtskab jeg her har gjort. Han er musikalsk lærd, har skrevet en Bog over Schumann og en Masse Kritik, og jeg synes godt om Alt. Havde vi en saadan Mand derhjemme, saa brugte vi snart ikke flere Udlændinge; thi han kunde lære vore egne at blive til Noget.

Fra Theatret hjemme intet Videre hørt. De glemme mig vel, og de gode Folk i Kjøbenhavn skynde sig ikke stort med min Bog, saa de heller ikke gjennem den kunne komme til atter at erindre mig. Richardt er især Skyld i en uhørt langsom Expedition; tænk, de have endnu hele sidste Stykke, altsaa hele 5 Akter, altsaa over Halvdelen tilbage at trykke. Saa fik jeg ovenikjøbet Brev igaar, at Bogtrykkeren har kastet bort et Blad Manuskript af andet Stykke, som jeg naturligvis ikke længer kan huske, da jeg jo skrev det i Rom. Men desuagtet sendte de mig ikke, hvad der grændsede til det bortkomne Sted, saa jeg kunde forsøge at supplere; det tager altsaa otte Dage, førend det Manglende anden Gang kan komme til Kjøbenhavn.

Min Drengs Geburtsdag højtideligholdt jeg sammen med to unge Nordmænd, Grieg fra Bergen og Schiøtt

fra Kristiania. Vi drak Champagne. — Jeg drak den 1862
Skaal, at hvad Faderen havde syndet maatte Barnet
ikke lide for. — Her ere stadig Nordmænd, de rejse
meget, men altfor hurtigt, uden Nytte, blot for at rejse.
De to derimod, som jeg nævnede, ere studerende her,
den ene (Grieg) Violoncelle, den Anden Handelskund-
skab.

Dit Portræt, det eneste, jeg her kan vise af dig, gjør
megen Lykke; du vilde vist ogsaa selv gjøre det. Vi
maa indrette os saa, at vi oftere kunne rejse, og jeg
tvivler ikke derom, naar blot Tiden for et godt Theater
kommer. At du angaaende dette hylder mine egne
Anskuelse glæder mig; saadan handler jeg roligere.
Min Stilling er en afventende, men ikke pinlig; thi jeg
er tilfreds med, hvad kommer, paa samme Tid, som
jeg har sat mine Betingelser, uden hvilke jeg finder det
unødigt at arbejde ved et Theater. Du kjender dem
fra Bergen af; jeg vil Myndighed, thi det er ikke Gage
jeg søger, men Raaderum for mine Planer. —

Kl. 8 Aften. —

Jeg kommer netop fra Theatret, hvor jeg ikke holdt
ud at se mere end to Akter af et Stykke, som den
berømte Rejsende Fredr. Gerstäcker havde skrevet. En
ung Vært er forelsket i Forstmesterens Datter, men
kan ikke lade være at skyde Vildt i Skoven, skjønt
han ved, det kan føre ham paa Tugthuset og til at
tabe hende for evig. Hun tror paa ham og hans Uskyld,
og netop, som hun har sagt ham det og han kysset
hende, gaar han ud i Skoven og skyder og bliver gre-

1862 bet, og saa dræber han den Mand, som griber ham. Da gik jeg; jeg taalte ikke at se den Elskede efter alt dette. Det er ogsaa oprørende. — Men jeg fik Længsel til dig, og jeg sagde til mig selv: har jeg ogsaa været hende saa tro i Tanke og Handling altid, altid som jeg skulde? Det har jeg ikke, og saa er dog noget af det, som oprørte mig hos denne Mand, ogsaa min Brøde, skjønt jeg ingen har dræbt. Saa sagde jeg til mig selv igjen: let har jeg været revet hen, men utro har jeg dog ikke været. Hun er mig ikke alene den Første blandt Mange; men hun er min Eneste. Og har det ikke altid været saa, saa er det bleven saa. Og jeg har aldrig elsket hende som nu; thi nu ved jeg, hvem hun er, og navnlig hvad hun er for mig. Jeg er let, jeg kan rives bort, men ikke fra hende, ikke fra hendes Kjerlighed; jeg kan aldrig mere elske nogen hende ved Side, det ved jeg for min Gud. Hjælp mig da, almægtige Gud, saa jeg ikke beskjemmer hendes Tro og mine egne Forsæt! Du, som udsletter Skyld, gør mig stærk og ny, giv mig Glæden i den gode Bevidsthed, med den løfter man hele Livets Tyngde, og jeg trænger at føle mig stærk, jeg har meget at gjøre. Men her ligger Grunden til min Styrke, brydes jeg paa dette Punkt, saa brydes jeg paa alle! O, for Jesu Skyld hør mig! —

Hvor ofte jeg tænker mig det rolige glade Hjem, vi skulle oprette sammen. Jeg er træt Selskaberne, jeg vil Ro; mine Aftener skulle blive huslige, kommer Venner, ere de velkomne, kommer de ikke, læser jeg og hører paa dig pluddre, og kanske jeg ogsaa nedla-

der mig til at pluddre med dig. At slippe alle mulige Folk ind i Huset er ikke længer min Agt; det forundrer mig, hvorledes jeg mere og mere har Trang til at stænge mig af, og hvor snart jeg har talt ud med en Mand. Det er vel saa, at jeg er bleven rolig over mange Ting, hvorover jeg før var urolig søgende, og over det almindelige Talestof, der bæres om i Tiden, er man 30 Aar gammel kommen paa det Rene, især naar man har truffet saamange forskjellige Nationers bedre og bedste Mænd. Hvad man saa videre vil er Specialiteten, det Særegne, og det faar man ikke i den enkelte Samtale, selv om den gjentager sig. Men med dem, af hvem jeg kan vinde dette, omgaaes jeg, de Andre møder jeg og hilser og gaar forbi; Livet bliver trangere, men man kommer til Erstatning mere sammen med sig selv og det, der er vor Aand og vort Hjerte kjert, og det er dog Hovedsagen.

Læser du nu Noget? Du sidder vel med uhyre Arbejde til Jul? Du skulde dog tage dig Tid til at læse lidt, hellere købe, hvor Penge kan udrette det, men læse kan ingen eller intet Andet gjøre for dig. En Kvinde behøver ikke meget; men et vist Stof, der kan tumle hendes Tanker lidt udover Byen, trænger hun dog, og du skal aldrig forsømme det. Og saa skal du gaa i Kirke. —

Jeg mærker paa din Roes over Maren, at jeg skal give hende noget til Jul. Ja, det bliver haardt for mig, stakels fattige Rejsende, med alle disse Presenter, men jeg faar vel til. Nu maa du ikke bede dine Slægtninge i Bergen om Penge, hører du; og hvis du faar noget af

1862 min Moder, maa du strax fortælle mig det. Jeg har ikke skrevet dem til paa saa længe, men nu maa jeg vel gjøre det, jeg længes ogsaa meget selv. At min Bog ikke er kommet ud har bragt mig paa en gal Fod til flere; thi jeg vilde og jeg tænkte at den kunde være et godt Brev fra mig; og naar den nu ikke kommer, vente de og kalde mig skjødesløs. Men det gjør ikke du, til hvem jeg, mig selv til saa stor Glæde, nu har skrevet dette. Maatte det komme dig i en god Tid, og maatte du blive ret glad derved, du Kjere, Kjere, Kjere! Kys nu Gutten, og lad ham kysse dig fra mig, og hils dine Slægtninge og Venner fra

din

Bjørnstjerne.

65.

TIL KAROLINE BJØRNSEN.

[Berlin,] Kochstrasse No. 8, — 27de Nov. 1862.

Kjere Karoline!

Din Fødselsdag vil jeg iaar ikke kunne fejre sammen med dig; men det Aar, som ligger mellem den og den sidste har været det rigeste i vort Samliv og det frugtbarste for vor Kjærlighed. Vi have gjort en Rejse tilsammen gennem alle Tider og gennem det halve Europa, og du har som Moder baaret din Dreng omkring, holdt ud hvad Faa, vovet hvad endnu Færre, og uforstyrrede af ydre Forholde have vi klynget os til hverandre, delt hinandens Besvær og drømt om en fælles rolig Fremtid, som skulde erobres gennem vor

Anstrængelse. — Tillykke da paa din Fødselsdag, du modige, trofaste Kone og Moder! Maa du faa Glæde af os To, din Søn og din Mand! Maa du have Helbred og Lykke til at blive for os begge, hvad du ønsker! Maa du finde en venlig Kreds i de Forholde, hvori begge ville føre dig, og fuld Forstaaelse af hvad du er os! — Jeg vil bede at det ægte kristelige Sind skal forædle og bære os gennem vor Fremtid, at vi maa voxer, medens vi ældes. Saa kommer Alderen ikke til Byrde, og Kjerligheden tager ikke af, men stiger.

Et langt Brev kan jeg af mange Grunde ikke skrive dig; mit Hjerte ligger saa tungt i hvad der er skrevet, og dette er, hvad du vil. Tak for dine to dejlige Breve, som modtog mig i Berlin, hvortil jeg kom senere end jeg tænkte. Dette Sidste er ogsaa Grunden til, at jeg nu maa arbejde stærkt, da en paabegyndt Artikel skal fuldendes, de sædvanlige Forretningsbreve expederes, og jeg dog ikke har Raad til at kaste min kostbare Rejsetid bort foran Pulten. Da maa det som sædvanlig gaa ud over dig og mine nærmeste Venner. I ere de, som lettest forstaa og undskyldte. —

Jeg bor hos Richard, som jeg finder vældig fremskreden med en stor, vid Fremtid foran sig. Med Undtagelse af et noget forceret Væsen, som jeg selv havde i hans Alder, er han behagelig, frisk og rig i Omgang, og jeg ser mig selv som jeg var, fuld af Planer, troende, haabende og med store Tanker om hvad jeg selv formaede. Mine Sange ere aldrig saadan komponerede som af ham, især de, som danner den nyere Del i vor Literatur, jeg mener saadanne som «Det var slig en

1862 vakker Solskinsdag» — og «Nu Tak for Alt» og «Træet stod færdigt». — Det er utvivlsomt at disse hans Melodier blive Folkeviser. —

Berlin selv gjør kun et maadeligt Indtryk, Theatrene slette, Balletten i et Forhold til Publikum, et liderligt, som fjerner al Kunstnydelse og fordriver Digteren. Musæet har jeg endnu ikke seet; af dette bliver afhængigt, hvorlænge jeg bliver her. Megen Tid tages bort af Richard; men jeg anser denne Tid for alt Andet end spildt; thi dels er det min Pligt at forsøge en bestemmende Indflydelse paa en i national Retning saa overordentlig begavet ung Mand, dels lærer jeg meget ved at høre ham. —

Fra Norge har jeg intet Videre hørt; senere faar jeg maaske Brev; men nægter ikke, at den fuldstændige Taushed fra alle Kanter overrasker mig. Mangen Gang er det mig, som maatte jeg nu være der, ja, som ventede mine Kammerater, at jeg skulde komme. Det Sidste tager jeg dog i Betænkning; jeg har forofte rendt efter Irrlys, og jeg har Arbejde nok, hvor jeg er. Det synes mig, at følte de Andre Trang til mig, saa er Brevets Vej en let og sikker i vore Dage; — en Underretning om deres Ønske kunde de dog give.

Til dig kommer jeg en otte Dages Tid før Jul. For den Sags Skyld kunde du gjerne strax flytte til Finsens; thi samme Dag maa det ikke ske, da jeg strax maa føle mig hjemme. Herregud, jeg længes saa til Ro, til Hygge, til dig, til Venner og Venlighed! Hvergang jeg paany bryder op fra et Sted, føler jeg det som mest. Og først den Dag jeg tager fra Flensburg, vil det blive

anderledes. Lige did bare Uro og Længsel, Kulde, 1862
Kjedsomhed, Uhygge; ja, jeg lider paa disse Rejser.

Fra Hegel bliver dig sendt Penge en tre Dage efter dette Brev. — Kys din Dreng, Alt du skriver om ham kjæler sig ind til mit Inderste, og er det som de norske Melodier, Richard nu netop spiller, at det drager mig og døber mig i Renhedens Væld.

O, min Længsel til dig og ham er dog paa Rejsen mit bedste Eje, springer ud af hver god glad Stund, hver bevæget, hver højtidelig, det er Barn af det Bedste og fører atter til det Bedste.

Hils dem Alle fra mig og erindre mig!

Din *Bjørnstjerne*.

66.

TIL KAROLINE BJØRNSON.

[Berlin] Den 1ste December 1862.

Ønsker til Lykke!

Som jeg vogner idag, kommer Brev fra dig. Mine første Tanker fløj dig imøde med Lykønskninger og Taksigelser, og medens jeg nu om Morgenens skriver dette, ved jeg, at du ogsaa tænker paa mig. Vi have intet Mere at ønske hinanden som ikke allerede er ønsket. Vi ville blot prøve at leve for hinanden saa fuldt og godt, som vor Kjerlighed vil det.

Her i Berlin begynder jeg nu at blive kjendt. Byen har skuffet mig, endskjønt jeg ingen store Forventnin-

1862 ger havde. Den moralske Luft, hvori Kunsten lever, er saa fortættet, at den fine Plante næsten er uddød. Balletten sparker og spænder inde i Taagen, Kongen og de andre Herrer ser paa med Lorgnetter og Kikkerter; udannet Dands, og ingen Afstand mellem Scene og Publikum. Musæet er smukt bygget, et behageligt Opholdssted, Indholdet er ogsaa respektabelt; af egentlige Mesterværker ere der dog ikke mange blandt Malerierne; større Nydelse frembyder Skulptursamlingen. De offentlige Bygninger ere rene, men Originaliteten fejler dem, og hvor Schinkel, som jeg nu for første Gang ser, gjør noget virkeligt originalt, der er han dog tynd. Her er en Forgudelse af Schinkel; Berlinerne er af alle Tyskere de værste til at forgude sine Størrelser. Billedhuggerværkerne under fri Luft ere af meget forskjelligt Værd. Nogle af de mest berømte (f. Ex. af Kiss) ere ganske afskyelige, Andre, mindre berømte, af Schadow ere solide Værker, hvori gammel Zopfstil vel endnu viser sig, men hvori en stærk og skjøn Aand har brudt Baandene. Han var Thorvaldsens Samtidige, kun noget ældre.

I herværende skandinaviske Forening har jeg været i Lørdags. Foreningen er meget stor, og meget blandet. Jeg blev meget godt modtaget, maatte holde et Par Taler og fortælle, blev fulgt hjem, og man skiltes med et Hurra. Den samme Aften hændte mig følgende. Doktor Conradi fra Norge (Distriktslæge fra Nordmøre), som i lang Tid har studeret udenlands, en noget ældre ugift Mand med ungdommelig Varme og Begejstring bag et stille og inderligt Væsen, tilbyder mig af sine

vistnok faa Penge 300 Spd. som Erindring om ham, 1862.
forat jeg paa disse kan gaa til Paris længer ud paa Vin-
teren. Jeg blev overordentlig bevæget, jeg vægrede mig
naturligvis forat tage noget af hans faa Penge, men
Scenen blev saadan, at jeg vilde have gjort ham meget
ondt, hvis jeg ikke tog dem, og skal du derfor sammen
med mig bede for denne Mand, og for at han aldrig,
aldrig maa føle sig skuffet ved den Tillid han har vist
mig. Conradi har meget i Udvortes og Indvortes, som
erindrer om Bye, — kun er han fyrrigere, omtrent som
Glosimodt. —

At være afholdt af saa gode Mennesker er endnu
mere end Gaven. Dette som Modtagelse af mine Lands-
mænd giver mig nyt Mod om at dennegang vil Alt
blive hyggeligt for mig i mit Hjem. Jeg skal ogsaa
forsøge at arbejde.

Fra Norge fremdeles ingen, selv den tarveligste Efter-
retning. — Iaften skal jeg være sammen med mine her-
værende Venner, vi ville drikke paa din Sundhed, du
Kjere. Først skulle vi sammen i Theatret se Fru
Niemann-Seebach fra Hanover.

Bjørn har været sygere end jeg tænkte. At du er
forsigtig med ham, ved jeg. At du altid skriver mig
Sandheden ham angaaende, vil jeg bede dig om. Kys
ham nu fra mig og sig ham, at Far siger, Bjørn er en
god Dreng, og saa vil Far lege med Bjørn, naar Far
kommer hjem, og er Bjørn snild Gut, saa skal Far
købe en Hest til Bjørn, som Bjørn kan sidde paa. Og
Bjørn skal faa en Vovvov, hvis Bjørn gjør det, som Mor
vil, og Far skal gji Bjørn Vovvov, naar Far kommer. —

1862 Du mælder Intet om Anstalter til at flytte over til Finsens. Om en fjorten Dage altsaa er jeg hos dig!

Hils alle Kjere! Faar du Penge fra Hegel, saa giv Jahn deraf, han har nok havt Udgifter for mig.

Din Ven

Bjørnstjerne.

67.

TIL CLEMENS PETERSEN.

Sønderborg paa Als den 16de December 1862.

Min kjere Ven!

Efter tre Maaneders Adskillelse fra min Kone og mit Barn er det mig ganske umuligt at berøve mig og dem nogle af de Dage jeg nu, foran en ny tre Maaneders Fraværelse, kan ofre dem. Dette maa du indse. Mere end nogensinde er jeg bundet til Hjem og Kjerlighed, den franske Rejse staar for mig som en Skræk.

Men at du ikke kan komme hid, maa være begyndende Pebersvendmagelighed, lidt Forfrossenhed, og for store Hensyn til meget smaa Ting. Det staar for mig som ubegribeligt. Jeg betaler din Rejse, dit Ophold; vil du have Pengene forskudsvis, saa telegrafer. Dette er da vel ikke blandt de ængstende Hensyn, du kan dog vel modtage det af mig uden Betænelighed; th det Modsatte vilde være mere end uvenskabeligt. Hvem der af os har Penge er jo fuldstændigt ligegyldigt; jeg har ogsaa tænkt af samme Grund at bede dig komme

til mig næste Vinter og være hos mig, naar jeg faar Hjem og Fred. Du kan paa mange Maader gavne mig og os deroppe og kan dog selv have dit Otium. 1862

Hvad det andet Punkt angaar, at der i et Møde ikke skulde tales «om det mellem os Passerede», saa er dette lige saa ubegribeligt. At du ikke kan tænke derpaa «uden at blive rasende» — er jo blot en Formel, som man giver ud for ikke at røre ved Tingens hele, fulde Værdi. Men saadanne Formler have det tilfælles med Bankens Sedler, at de begynde med at repræsentere den fulde Værdi, men ende med at være 5 Gange saa mange som man har Værdi liggende, idet man stoler paa at ikke Alle paa een og samme Dag ville indløse. — Jeg ved jo i dette Tilfælde meget godt, at man ikke over samme Sag kan kommandere Raseri frem hver Dag et helt Aar igjennem. Jeg ved jo ogsaa, at «det mellem os Passerede» er altfor naturligt kommet og taget, til at det ikke taalte at eftersees.

Tingen er jo kort og simpelt den, at Venner maa bære over med hinanden, naar de begge bevæge stærkt udprægede Individualiteter. Man kan vel i første Øjeblik være rasende, som ogsaa jeg var, men det klarere Syn paa Manden indsætter atter Kjerligheden i fuld Besiddelse; kun bliver man varsommere, og dette har jeg været. — I et Brev du engang skrev mig til, gav du dig Mine af at tro, at din misbilligende Kritik over et Arbejde af mig havde vakt min Vrede; dette ved du naturligvis selv bedre, brugte det ogsaa kun som Indgangsdør; men som jeg fandt det bedst dengang at lade blive ubenyttet.

1862 Naar du i Omgang og Brev billiger det Samme som du i offentlig Kritik misbilliger, saa er dette at experimentere, og kun en meget letsindig Mand vilde give dig fortsat Lov til at gjøre det.

Det er vistnok uadskilleligt fra din Natur at se en og samme Sag (altsaa samme Scene, samme Kunstide) i højst forskjellig Belysning; Folk, der ere stærkt undersøgende, henfalde dertil uden at vide deraf, det bliver tilsidst Vane. I Hovedsagen er og bliver du dog den samme med samme Mening, jeg skal derfor taale det og se en Ejendommelighed deri, som endog stærkt kan belære og frigjøre mig selv ligeoverfor mange Gjenstande, hvorover vi kunne udvexle Ord. — Men du maa jo medgive, at saalænge jeg selv arbejder paa et Værk, skylder jeg mig selv, at unddrage det Indflydelsen af denne tilfældige Paavirkning; thi det fejler jo ikke, at dit Bifald fæster og din Daddel opløser noget i mig, og da kom jeg ilde afsted, hvis nu siden Bifaldet blev Daddel og Daddelen blev Bifald.

Altsaa: saalænge jeg arbejdede paa Sigurd Slembe, maatte jeg tie. At skrive dig til, min dyrebareste Ven, uden at skrive om mit dyrebareste Anliggende, gik jo slet ikke an.

Du daddede i sin Tid at jeg ikke sagde dig selv, men Andre, at jeg var vred paa dig. Mangen, mangan Gang i vort Samliv har du fornærmet mig, og du har slet ikke vidst det. Det første Udbrud af min Vrede er for voldsomt, jeg har lært at bekjæmpe det, men saalangt er jeg ikke kommen, at jeg kan faa det ned til et mindre, jeg kan blot ophæve det, d. v. s. jeg

gaar afsides med det eller til Andre. Men tro nu blot ikke at jeg gaar til dine Fjender med det eller til dem, som ere uværdige til at tale med mig om dig. 1862

Du ved, at der maa stor Kjerlighed eller stor Respekt til for at kunne dæmpe Udbruddet i Øjeblikket; der lever faa Mennesker, foran hvilke jeg kan det. Ej heller er det længer saa med mig, at En og Hver kan gjøre mig vred. Du vilde, hvis du kom hid, i mange Henseender finde mig meget forandret. Jeg led i Italien usigelig af Nervøsitet og Travelhed, siden jeg er kommen ud af Italien har dets klare Luft og dets store Syner saa ret egentlig sænket sig over det, jeg besidder.

I Berlin hos min Fætter (i Parantes: en ualmindelig musikalsk Begavelse med norsk Aand) hørte jeg at Fru Thoresen havde sagt: «Stakkels Bjørnson, han har det ikke godt, han skulde have været her hos mig!» — Nu ved jeg nok at Fru Thoresen er et letsindigt Menneske, hvis Længsel efter Alvor er Længsel til Ligevægt. Yttringen behøvede altsaa ingen Betydning at have udover Øjeblikkets Belysning; men tænker mig den dog sagt i et vist Ansvarlighedsforhold til dig. I Guds Navn, hvad har du da egentlig ment med den Replik, som Fru Thoresen der har sagt? —

Jeg har virkelig aldrig været saa fuldt lykkelig som jeg nu er.

Sigurd Slembe maa ogsaa stærkt kunne vidne, at Forfatteren maa være en befriet og glad Mand; thi ellers var jo det at digte overfladiske Bevægelser paa fremmed Grund. Den samme Bog siger vel ogsaa, at jeg ikke altid har været som jeg nu er; men det er et

1862 Vidne mere for at det er sandt, naar jeg siger: jeg har aldrig været lykkelig som nu.

Jeg tror at et kraftigt, et rigt Liv ligger for mig; fysisk og psykisk har jeg Utaalmodighedens Kraft efter at begynde; thi det er mig som begyndte jeg nu fra mit tredivte Aar.

Kom hidover! Telegrafer istedetfor alt det Papir, om du gjør det eller ej. Skal jeg møde dig? Jeg har allerede udseet dig Værelse, har tinget derom som om Maden. Pak dig godt ind, navnlig maa du have Fodsæk. —

Hils Hviid og Fru Thoresen og Weilbach; jeg skriver snart Hviid og Richardt til.

Din Ven

Björnson.

68.

TIL CLEMENS PETERSEN.

Sønderborg paa Als den 21de Dec. 62.

Kjere Petersen!

Du maa ikke i mine Breve læse Andet eller Mere end det, der staar, ej heller mindre. Thi paa denne Maade blive vi jo aldrig færdige. — Naar jeg siger, at jeg har fundet dig af forskjellig Mening over een og samme Scene eller Karakter til forskjellige Tider, ja tilføjer: af en forskjellig Mening over een og samme Bog som Helhed, da forholder dette sig saa. At du ikke kan indrømme det, finder jeg ikke overraskende;

thi det sker naturligvis dig selv ganske uafvidende. 1862
Men jeg husker ikke alene mine Arbejder fra den ene Ende til den anden, men ogsaa hver Bemærkning, der er sagt om dem. Jeg kan fremføre med Citater af dine Breve sammenholdt med dine Kritiker en nøjagtig Begrundelse af min Paastand, jeg kan nævne dig hvad du mundtlig har sagt, samt hvor og naar.

Altsaa skylder du mig Tiltro. Men en ganske anden Sag bliver det, hvordan jeg nu opfatter denne din forskjellige Dom; om jeg dog ikke kan se en Enhed mellem dem stik mod Bogstaverne, og det kan jeg. Men Faren for Misforstaaelse er alletider tilstede for den, der arbejder, og derifra min Taushed under Sigurd Slembe. Erindre dig den ubegrændsede, næsten latterlige Tiltro jeg har havt til dig, selv hvor du var paradox og vild. Jeg har endnu en overordentlig Tiltro; men den er begrændset, maaske derfor ikke længere til at forstyrre.

Du siger, at Venskabet er intet Tugt- og Forbedringshus. Gud ske Lov, det er det. Vidste du, hvad vort netop som saadant har været for mig! Hvad din direkte Daddel og Vrede, din Taushed, dit Blik, din blotte Tilværelse, uanseet Nær- eller Fraværelse har været mig til Straf, til Tugt, til Forbedring! — Og mine Kammerater allesammen! I den Tid før jeg kunde noget og dog vilde være noget, og siden da jeg virkelig blev noget, men vilde gjøre gjældende hvad jeg ikke havde eller forspilde hvad jeg havde.

Hvad har ikke ogsaa denne Tid været mig til mangehaande Selvprøvelse og streng Erfaring, denne Tid hvori jeg ganske, men frivillig har savnet dig.

1862 Har den da været dig slet Intet? Har du ikke lært at behandle os Andre med lidt større Varsomhed? At give mig i det Mindste mere Tiltro, og selv at vogte dig for at experimentere med dyre Ting. Jeg har til Exempel nu læst, hvad Heiberg har skrevet om mig. Er det da ikke forunderligt, at du saa ganske har for-dulgt mig \ denne Mands egentlige Mening? Det er skeet i bedste Hensigt, det ved jeg, men har du ikke efterhaanden lært, at man kan kun i Digt, ikke i Liv og Omgang sætte det, der skulde være, istedetfor det, der er? — Du maa have lært det; thi Venskabet er os et Tugt- og Forbedringshus ligesom Kristen-dommen.

Du siger, at dersom du ikke findes værdig til at være tilstede hos mig i det, jeg arbejder, saa er Venskabet ude. Vær fuldt tilstede, baade før jeg lukker af og bagefter; du, som ved, hvad det er at digte, du ved ogsaa, hvor sent en Forfatter lukker af, og at det, han endelig lukker sig inde med, er blot hvad han bar og overalt, hvor Venskab gjorde ham det varmt og hygge-ligt, udstillede stykkevis, sammen med Andre diskutte-rede, forbedrede, prøvede, fandt, — saa det at gaa til Værkstedet og der lukke sig inde, er ikke at lukke For-troligheden, men Forstyrrelsen ude. — Dit Udbrud er en Overdrivelse. Men paa samme Tid maa jeg bemærke, at jeg ikke ved noget om, hvorvidt du fremtidig faar mere med et Arbejde at gjøre end du har haft med Sigurd Slembe; dennegang var det mig Nødvendighed ganske at lukke af, selv naar jeg gik ud; hvordan det siden bliver, beror jo paa Meget. Ere vore Handlinger

ikke alle naturlige Led i en Følgerække, hvori Andre 1862
ogsaa flette sine ind!

Overdrivelse er det tillige, hvor du siger, at du har Raad til at opgive vort Venskab. Jeg skjønner ikke af hvad Aand saadanne Overraskelsens Yttringer gaa ud. Man bedømmer Yttringers Sandhed ved at maale dem paa sig selv. Og jeg har ikke Raad til at opgive vort Venskab! Jeg har i over et Aar Ingen havt, med hvem jeg kunde tale saadan, at jeg fik Svar. Vort Venskab er noget andet end Fortrolighed, end Hældning til hverandre i Sympathi; jeg kan ikke forklare det i sin Fylde, men jeg savner Svar og Spørsmal, Drift og Evne, saalænge jeg savner dig. Ganske umuligt er det, at det kan være dig mindre; thi deri var en Naturlov brudt.

I de fleste Ting har du større Kundskab end jeg, i andre har jeg større Erfaring og sikkrere Instinkt. Spring derfor ikke over dette Brev, eller hvad jeg senere skriver dig til; dertil er du tilbøjelig. Du har havt Bevis paa at Lidenskaben kan overraske mine Instinkter, du besidder navnlig et. Er dette Skyld i, at du giver mig selv eller min enkelte Yttring saa liden Agt, saa slet nu Exemplet ud; thi de mange Kundskaber, de udvidede Interesser, den højere Skjønhedssands og det stærke, gediegne Familieliv Herren har forstaaet at binde mig fast i, har til alle Sider rejst Skranker; jeg løber ikke let ud, og allermindst efter Irrlys.

Meget af dette maatte du faa at se, hvis du kom hid. Men du kommer ikke; lad da dine Breve give Vidnesbyrd om Tillid, saa du lader staa i mine hvad

1862 staar, hverken flytter det eller sletter det ud, ej heller trakterer mig med en Frase eller en Overdrivelse istedenfor denne fulde Hengivenhed, som aldrig kan tage Fejl. Og saa, i Guds Navn, kan jeg ikke sige Mere til Opklarelse af det Forbigangne eller til Afværgelse af fremtidig Misforstaaelse.

Jeg maa le, naar du nu siger, at du har et større Begreb om Fru Thoresen end jeg nogensinde har havt, «skjønt hun ikke er Digterinde». Thi hvad første Del deraf angaar, har jeg altfor ofte maaske yttret, at hun er det mest begavede Fruentimmer, jeg nogensinde har kjendt, og hvad anden Del angaar, saa undrer det mig, at du saalænge vil fastholde den Definition af en Digter, ifølge hvilken du udelukker Wergeland, Welhaven og nu hende. Men fra saa dybtgaaende Anskuelser maa man leve sig løs; derom nytter ingen Diskussjon. I Realiteten er denne vel ogsaa temmelig uvedkommende for Andre end de Indviede; thi Andre skjønner ikke, at din hele Kritik af hendes Fortællinger havde dette til Thema, og saalænge du ikke vil forhindre deres Virksomhed paa Poesiens og Tankens Felt, saa lad gaa! —

Hendes Fortællinger har jeg endnu ikke læst. Jeg har læst Valdemar Sejer og ret forundret mig over, at det, som han i en Eftertale siger, han vilde digte om, derom har han slet ikke digtet. Har du skrevet over denne Bog? — Paradiset har jeg læst. At se en Maler i Middelalderen som Hemling i en Miniatur at henstille Adam og Eva i Paradis har rørt mig til Taarer. Nu savne Menneskene Betingelsen baade forat skrive og

læse saadant; paa mig gjør det Hele et vemodigt Indtryk, som Forsøg uden Evne, — og til de mange psykologiske Finheder, til den indexcerede Tankes kunstige Manøvrer kan jeg derfor ikke hengive mig i Beundring, de gjøre det om muligt end mere vemodigt.

Jeg skal tærskke igjennem Familien Nordby og saa Valkyrien. Er der noget mere, saa gjør mig opmærksom derpaa.

Om Sigurd Slembe har jeg ikke undgaaet at tale. Jeg har slet Ingenting at sige, det er hele Sagen. Du maa huske, det er tre Maaneder, siden jeg blev færdig med den, og betænke den Masse af Indtryk, som siden ere gaaede henover mig. —

Jeg agter at skrive en Fortælling og deri sætte Land og Byliv op mod hinanden, ikke med alle deres Apparater, men i det, som begge afføde for vort højere Liv. En Mand fra Byen ægter i denne Fortælling Datteren af en Landspræst. Jeg ved ikke, men jeg tror, han bliver en Æsthetiker; — kanske ogsaa Politiker. Det Hele er endnu raat; jeg saa Emnet først en Kveld i Rhinegnene, jeg sad alene i en Jernbanevagon. Den udkommer samtidig med den, jeg fortalte dig Kvelden før min Afrejse, samt med flere mindre Ting, som jeg skal fortælle paa min Rundrejse i Norge til Fordel for det norske Selskab.

Hils din Familie fra mig. Naar jeg engang lader mig fotografere paa en folkelig Maade, skal jeg have den Fornøjelse at sende dem mit Portræt. Min Kone beder dig og dine hilset. Hun er, trods at du ikke har været ganske varsom mod hende ved et Par Lej-

1862 ligheder, din trofaste Veninde, altid rede til at bryde en Landse for dig; hun er den, som holder fast, hvad hun engang har faaet i Haanden. Du skulde ogsaa se, hvad hun med sit aabne modtagelige Gemyt er bleven til paa sin Rejse; og saa har hun en Hukommelse, der spotter min Systematisering. Gutten er fin og lille, men klog og øm. —

Jeg ønsker dig en god Jul mellem dine Kjere og et godt Nytaar for dine Planer og Ønsker.

Din Ven

Bjørnst. Bjørnson.

69.

TIL CLEMENS PETERSEN.

Sønderborg 30te Dec. 62.

Kjere Ven!

Saa kunne vi altsaa gaa over til det Stof, vi have fælles, hvori vi leve og elske hinandens Arbejde. —

Dine Kritiker (da jeg i denne travle Tid kan have læst mere af dig end du formodentlig skriver ellers i et halvt Aar), dine Kritiker (om hvilke jeg altsaa tør, skjønt en Rejsende, have en Mening) frembyde et bestemt Misforhold. Der ere Bøger omtalte (Familien Nordby, Nøddebo Præstegaard, En Omvej, en ny Historie af Livshistoriefortællersken o. s. v. o. s. v.), som ikke ere værdige din Pen. — Familien Nordby har jeg tvunget mig til at læse, Resten har jeg blot bladet i. Den før-

ste er skrevet af et godt Publikum, men endnu bestandig Publikum; denne Mand kunde fortælle fra han stod op, til han gik til Sengs 30 Aar ifølge; — jeg for min Del vilde foretrække at samle det stykkevis sammen i Livet selv, Andre ville til en Afvexling nok høre ham fortælle et Par Aftener. Han gjør selv et Experiment, som jeg ønskede at gjøre med hele denne Sort Fortællinger, han slæber nemlig sin Familie over paa Fanø, og hvorfor gjør han det? fordi han ikke kan kurere dem i det almindelige Liv. Ved at give Samtiden al Samtidens Prosa og Vidløftighed, fine Ræsonnements og psykologiske Pudsensmagerier — kurerer man Intet i den; man maa lægge det ud paa en fri Holme mod Havet og Uendeligheden. Har han følt det, da han erklærede sig fallit og førte hele Selskabet til Fanø, har han følt det, at han af Livets Indhold ikke kunde danne en saadan sund Poesiens Ø for dem og os? Nej, det er blot en Doktorstreg, han er ogsaa selv saadan en praktiserende Læge, med den mest uforskammede Sikkerhed, som gjøres udholdelig derved, at han er godmodig. —

Jeg er bleven meget alvorlig ved denne Læsning; hvad forestaar os, hvis denne velstuderede Jevnhed overalt skal gaa til Literaturens Templer og afvænne Folket fra de større Krav? Altid vil der existere Forfattere, som ikke ere Digtere eller ere det i saa liden Grad; men det kommer an paa, hvad vi kalder dem, hvordan vi vurdere dem, og lægger du her din kritiske Maalestok an, som om Alt var mere eller mindre i sin Orden, medens du stærkt holder paa, at Fru Thoresen

1862 og Welhaven og Wergeland (i min Biografi staar han ved Siden af Welhaven som Ikke-digter eller blot Begyndelsen til en saadan) [ikke er Digtere,] saa er dette en Synd, som kan have vide Følger.

Lade uændset den Mængde, som forarbejder Poesiens og Psykologiens og Hverdags-Reflexionens og Filosofiens Fund, vil jeg ikke; men de skulle have sin Paaskrift, — de nederste Taushedens, Mellemlaget Sparkets, og de øverste (Familien Nordby) en alvorlig kritisk Undersøgelse fra højt Standpunkt, saa den hele umaadelige Masse Prosa forbrændes, og den bitte lille ægte Klump vejes. — De maa selv vide hvad de ere, og endnu vigtigere: Publikum maa vide det.

Dette om Bøgerne selv. Nu dine Kritiker i og for sig, disse Kjerneartikler, der mangen Gang passer Bogen som en Haand af Michel Angelo paa Jerichaus Adam. Naar Folk sige (jeg saa det nylig paa Tryk) at du ret vil vise hvad Karl du er, men lade Bogen tjene som Anledning dertil, da er dette Misundelse eller Sladder. Men man snakker jo ikke gjerne uden at der er en Fejl, skjønt den er en ganske anden end de kunne hitte eller ville vedstaa. Og aabenbart er der en Fejl ved dine Kritiker, naar de alle af Fortviylelse over Stoffets Ringhed, eller over Avisens lille Rum, tage en Sidetanke, stundom en meget fjern, og udføre denne glimrende, belærende, medens Bogen allerede er frivillig krøbet op i Hylden.

Du er en stor Begavelse med vidt studerende Tanker; kan du ikke klemme dem sammen til Bogens Brug, saa slut, eller forsøg det paa en anden Maade. Med det,

som er, kan du ikke være tjent; med Bogen kan det som oftest være det samme; med Publikum er det derimod en anden Sag, den samme nemlig som din egen. 1862

Som ovenfor sagt er her to Veje, hvorpaa du kan slaa ind. Den første er at slutte. Men jeg tør ikke raade dig dertil; thi vore Lande og vore literære Forholde ere smaa, ere vi fødte i dem, maa vi deri se et Kald og gjøre os deres Forholde saa brugbare som muligt, at vi selv kunne afgive saameget som muligt. Det er ogsaa en skjøn Stilling at sidde til Doms over Dagens Frembringelser, en høj, en rig Stilling. Men kan du ikke oprette dig en Føljetong for æsthetiske og andre Bemærkninger, som du holder gaaende ved Siden af Kritiken? Du sætter tre Stjerner mellem hvert Stykke og samler til et belejligt Øjeblik. Kritiken derimod tager du da lidt anderledes; du drager dens Tanke ud, maaler den med sit eget Maal, sætter den saa op mod det almindelige; medens der er andre Bøger, du blot giver Bemærkninger. Jeg tror ogsaa, at du paa den Maade, du nu gaar frem, løber en vis Fare i en anden Henseende; du taber en vis Undersøgelsens Evne, en vis klar Fråhinandensætten af et foreliggende Faktum, som du dog ikke maa opgive, saalænge du er Æsthetiker i et lidet Land. — Om du vil, saa er det mere ind paa den almindelige Bane jeg vil have dig; jeg ved jo nok, at du derfor ikke skriver almindeligt.

Til dine større Afhandlinger, der naturligvis nu snart begynder at spinde den tredie Traad i dit Arbejdsliv, længes jeg ganske overordentligt. Du bliver heller ikke selv rigtig «flot», før du er begyndt dermed og saaledes

1862 kommen i Ordvexel med Verdensæsthetikerne. — Den, du allermest kan belære, er naturligvis mig. Du tænker paa min Maade, det er jo mig saa overordentlig meget, at jeg ikke alene ikke kan undvære dig, men jeg læser egentlig ikke til ret Belærelse uden hvergang jeg læser Noget af dig. Med det Andet maa jeg først foretage en Omdannelsesproces, og saa skylder jeg jo Belærelsen væsentlig mig selv. Hvad dette har spildt mig for Tid og Lyst til Læsning, ligefra mine Skoledage! Det er en Mangel ved mig, men den har dog ogsaa beskyttet mig. —

Naar de Andre dadle mit Sprog eller forundre sig derover, saa flyder det naturligvis af samme min Mangel paa Forstaaelse af det Almindelige, som Andre kunne paa sine Fingre; men jeg har prøvet mig, om jeg virkelig var dunkel eller uklar, især paa smaa Børn har jeg prøvet det og ved at fortælle Voxne mine Sager. Da slaar det dog som oftest til; men hænder det, at man misforstaar en Strofe deri, fejler det ikke at jeg altid bliver mismodig og føler, som maatte jeg atter begynde forfra. Og hvergang jeg skriver, begynder jeg egentlig ogsaa paany forfra, mine gamle Bøger studerer jeg ogsaa paa den Maade, idet jeg lytter og spørger: hvad mangler mig i den almindelige Forstaaelse, hvad er det dog?

Nu ser jeg atter Sigurd Slembe misforstaaet, ganske forbandet. Halte-Hulda var fri for saadant; thi den lod man være at læse. De Faa, som gik dertil, fattede den ogsaa, den er ligetil. Men Sigurd ville alle læse; den er appetitlig, og den mætter. Men saa Fortolkningen?

Ja, hvad maa jeg ikke udholde? Tror du nu ikke, at der kommer en Tid, hvori den fuldt forstaaes? Jeg har taget mit gamle Middel frem, jeg har læst den højt, og da forstode Alle! Til dem, jeg har faaet til at læse to Gange, har jeg heller intet Ord at forklare, skjønt jeg mærker at der er meget, som ligger uforstaaet, uden at det dog forstyrrer Hovedmeningen. Det er kun som den, der ser Maleriet i sin Helhed uden at kunne vurdere de enkelte Linjers Sammenbølgen til dette Indtryk. — Du har Ret: andet Stykke er det bedste, som Drama vel at mærke. At det andet ikke kan naa det, er ikke min Skyld, men Stoffets. Læs Historien og du vil, haaber jeg, vurdere den Flid jeg her (tildels forgjæves) har anvendt; — og det vil give dig Løfte om, at jeg med et mere dramatisk Stof nok vil kunne levere noget, som vil glæde dig. Thi enkelte Dele ere her betydeligere end i andet Stykke, end i noget jeg har skrevet; det er mit sidste Arbejde, skrevet efter rige Indtryk og lang Hvile fra Produktion. At det andet skulde staa tilbage for Hulda i Handlingens Styrke og Konsekvents, tager du snart tilbage.

— Siden jeg begyndte mit Brev, har jeg nu læst ud Familien Nordby. Slutningen er dog bedre end det Øvrige. Det Religiøse griber mig nu engang stærkere end alt Andet, dernæst Familie og Alt dertil hørende, dernæst Fædrelandet og Hjemmet. —

— Hvad jeg selv i nærmeste Fremtid kommer til at skrive, har jeg ingen Ide om. De Stof, jeg har, (Kong Sverre anden og tredie Del, Arnljot Gelline o. s. v.) komme mig fortidligt, Fortællingerne trætte mig; men jeg maa

1862 dog udarbejde dem, jeg har i Hovedet, det er snart gjort, og jeg kalder det egentlig ikke saadan at arbejde. —

Du taler om at være Digter og ikke være det og tror, at i denne Grændse ligger ogsaa den æsthetiske Grændse i vor Tid. — At urgere saa stærkt Ordet Digter fører ikke til Klarhed; thi Digter er dog enhver, som er poetisk begavet til Produktion, enten hans Form er blandet god eller slet ingen (paa Papiret), men stærk i Talen eller i Leret eller i Musiken eller i Farven o. s. v. o. s. v. — Vender du derimod Spørsmålet saadan, at vi kunne faa ud, hvad er Bedraget i vor Tid paa Digtningens Felt, med hvilken Form leges der saa ofte Skjul, hvad tager den Mand lettest paa sig, som vil gjøre Virkning uden at være Digter eller uden i det Øjeblik at være det? — se, saa kom vi Sagen nærmere.

Efterat jeg nærhos har seet Maleriets Udviklingshistorie, er det mig klart, at enhver Tid (ved Siden af at producere, hvad bliver Poesi for alle) har havt sin særegne Sort Bedrag. Derfor maa du ved Sammenholden af det Forskjellige i Literaturens Udviklingshistorie omtrent kunne komme efter, hvad der udgjør Bedraget i vor. — Naar jeg som et Forsøg paa at give dig et Vink vil bede dig gaa til en betydelig Digter og hos ham finde Bedraget (ved Siden af meget Gediegent) i storslagen Form, saa vil du maaske forundres; thi det er Paludan-Müller jeg mener. — Men der maa endnu i nogle Aar tales sagte derom; siden flytte af sig selv flere af denne Mands Bøger op blandt Munkenes Tragedier og Epos fra det femtende og sextende Aarhundrede. —

Angaaende det Reflexionsopblandede har jeg personlig 1862
meget at sige, som du vel paa hvad jeg selv præsterer
kan mærke, da jeg ængstelig flygter de store Læresæt-
ninger, der undertiden gjøres til Svingpunkter, til Axer
i de psykologiske Overgange (hos Schiller altid, hos
Goethe ofte, undertiden hos Oehlenschläger, hos Shake-
speare ogsaa tildels, men da oftest som Skjold over et
Bedrag, til Dækning af den sande Bevægelsesgrund). —
I de lyriske Digtninge har jeg mindre studeret det; der
forvexler man gjerne den kraftige Taleform med Poe-
siens, og der optræder ofte Symbolet og Allegorien som
saadanne og gjøre Krav paa Navn af Poesi, medens
det kun er deres poetiske Anvendelse, som kunne
gjøre dem dertil. — Men skriv hellere du til mig om
dette.

Min Kone hilser dig og din Familie, jeg gjør det
Samme med Tak for sidst! Lille Bjørn (som er liden,
men fin) er nu rask og stærk; jeg leger med ham og
de andre Børn saa Huset ryster. Det er en Velsignelse.
Lev vel!

Din

Bjørnst. Bjørnson.

1863

70.

TIL CLEMENS PETERSEN.

Sønderborg paa Als den 9de Januar 1863.

Kjere Petersen!

Dit Brev gjorde mig godt; men er dog egentlig blot Begyndelsen til et Brev, da du som sædvanlig lader alle af dig selv i forrige Brev angivne og af mig optagne Emner, alle falde og kommer fremrullende med splinterny. Var det dig muligt, saa vilde jeg forsøge at faa dig til at svare mig lidt regelmæssigere paa mine Spørgsmaal og Tvivl, som du jo tildels selv kan have vakt. Ellers efterlader jo dit bedste Brev en Slags Utilfredsstillelse. Og maa jeg, da dette Faktum falder sammen med Anlægget i dine Kritiker, især minde om Besvarelsen af det Punkt, hvorpaa jeg saameget mere er spændt, som et Stykke af din Fremtid, og vistnok ikke det mindste, ligger i den Krog.

Hvad mit Forhold til Fædreland angaar, saa vil jeg først besvare dine Spørgsmaal derom, og takke for dine Raad, der, allesammen, forekom mig ubetinget følgerverdige, ligesom de alle vakte min Eftertanke ogsaa i videre Strækning, da de havde den almengyldige Sandhed, hvormed man strax maaler flere Forhold end sine egne. —

En eneste bestandig Beskjæftigelse venter mig i Norge udenom min Digtning og mit Studium, det er Virksomhed for det norske Selskab. Jeg maa skaffe dette Penge, senere hen Indflydelse. Jeg gjør det til mit Livs Sag, og det skal lægge min Gravsteen. — Ved Siden deraf

kan jeg kun have een anden ligeartet Virksomhed, som 1863
dog altid bliver en forbigaaende, selv om den et
Par Gange vender tilbage, og det er Theatret. Her er
Alt nævnt; thi hverken Politik, Kritik, Propaganda af
enhver Slags kan længere forstyrre mig; thi jeg har saa
umaadelig meget at bestille. Jeg er Patriot, jeg støtter
i Selskab mine Partifæller, men tager aldrig et Tag
uden i en Krisis og da aldrig med Pen, men med Mund
(som Taler).

Du maa tro mig; thi saadan er jeg bleven. Det nor-
ske Selskab kan ikke føre mig ind i Strid af nogensom-
helst Art, men til adskillig Magt i Tidens Længde over
vore Kunstforholde og literære Forholde. —

Med Theatret forholder det sig paa følgende Maade.
Længere end to paa tredie Aar tager jeg ingen Bestyrelse;
det kan staa for Fald og jeg gjør det endda ikke. Derpaa
gaar jeg til Alters og gjør mit Løfte for Gud. Vil
man saa videre have mine Vink eller en let Over-
bestyrelse, nu vel, men intet egentligt Arbejde maa
det skaffe mig, og til større Sikkerhed saa flytter jeg et
Stykke udenfor Byen. — Men selv for de to, tre Aars
Vedkommende (som maaske ogsaa senere hen engang
kan vende tilbage), saa er der een Betingelse, uden
hvilken jeg heller ikke offerer disse Aar af mit Arbejds-
liv, og den er: jeg vil have stor, fuldstændig Myndig-
hed til en Omdannelse af det hele Væsen. — Nu have
de hjemme tre eller fem Direktører, hvem den artistiske
skylder Regnskab i hver Bagatel, og hvem han fore-
lægger Repertoire, og hvem af og indsætter baade
ham og enhver Skuespiller. Saadant indlader jeg mig

1863 ikke paa. Mine Regnskaber kan de visitere og gjøre Anmærkninger ved og forelægge en Generalforsamling, som de ogsaa naarsomhelst kan sammenkalde, hvis de synes, at Noget truer; — men selv vil jeg styre, af- og indsætte, ordne og tage Straf som Løn. Min Virksomhed vilde uden dette blot blive en Indbildning.

Nu kunde jeg ved at være i Kristiania for Øjeblikket nok faa det, som jeg vilde have det. Men fra Publikum selv maa Forlangendet udgaa til mig, og derpaa venter jeg, og lader, selv naar jeg kommer til Kristiania og derfra begynder min Rundrejse for det norske Selskab, — lader som jeg ikke ser Theatret eller som det er mig ganske ligegyldigt. Enhver ved jo, hvad Betingelser jeg har for Theaterbestyrelse, og hvordan jeg ved alsidigt Kunststudium og ved specielt Theaterstudium over hele Tyskland (hvor jeg overalt har havt frit Theater) og nu i Frankrig, maa have udvidet og udvider disse Betingelser. Falder de ikke paa af sig selv at tage mig og paa de Vilkaar, som min Erfaring sætter, saa ere Forholdene umodne og jeg spilder ikke mine Kræfter paa dem. — Finder du noget Urigtigt heri, saa sig mig det; thi der fejler ikke dem, som siger det er stolt sagt. Jeg har skrevet det saaledes hjem for længe siden og har nu Intet mere hørt.

Det gjør mig ondt, men jeg kan ikke komme til Kjøbenhavn. Min Kone kan ikke følge, og forlade hende, nu jeg atter skal ud, det vil jeg ikke. Det er ogsaa altid misligt at komme umiddelbart ovenpaa en Bog ind til vort sladdrende Athen. — Jeg vil med det Samme sige dig, at jeg heller ikke kommer derhen paa

Tilbagerejsen (men dermed tier du). Jeg har Intet der at gjøre, der er Ingen foruden dig som er mig noget synderligt mere, og du kan komme til mig. Byen selv som Kunststad er naturligvis nu ikke længer det for mig, hvad den var. -- 1863

Med Frederiksen vil jeg mere end gjerne rejse. Jeg venter nu kun mine Penge. Vil han være færdig, naar jeg har dem, saa skriv mig det strax til, og jeg telegraferer til ham, saa vi mødes i Kiel; thi Vejen herhid over Fyen med Deligence vil han vel ikke tage. —

Jeg forstaar godt, at under Læsningen (ikke under Opførelsen) af Sigurds anden Flugt kan hans Replik ved Haralds Lig mangle Forstaaelse og først fange den i hans Monolog. Men jeg anser ikke dette for en Fejl ved Kompositionen, men (ja, du maa ikke le) for en Finhed i Anlægget af Sigurd. Læs det op igjen Alt han siger fra Slutten af anden Akt, — med denne Forstaaelse af hin Replik, og det faar ogsaa Altsammen en anden Belysning end det havde før. Fremforalt den Ordvexel mellem Audhild og ham efter hendes lange Monolog i tredie Akt (den, som Folk kalder shakespearesk og tager for ramme Alvor som varm Elskov, medens jeg rigtignok mener noget ganske andet med den, — og kan det med Hensyn paa den være nyttigt at anstille en Betragtning over, hvad vi nu anse for usandt Udtryk for Kjerlighed, og hvad Shakespeare maatte i sin Tid anse for sandt).

1863 Under en rasende Hovedpine har jeg skrevet dette Brev, men den er nu saa forfærdelig, at jeg maa virkelig slutte. Det er sandt: hvad gjør Valdemar paa? —

Din Ven

Bjørnson.

Næste Dag (og uden Hovedpine).

Jeg bad Karoline slaa Konvolut om Brevet, da jeg selv gik tilsengs. Hun har glemt det, saa jeg endnu kan tilføje Noget, — og det Allervigtigste. Jeg har læst Fru Thoresens Fortællinger. Gaa uopholdelig til hende, sig hende eller læs op for hende, at jeg er begejstret og fuld af stor Forventning. Det var som jeg saa i den dybe Sø. Storslagent, eventyrligt, ulykkeligt, men evigt. Og Evigheden forstaar hun som en højere Harmoni, der fordeler vore Skrig i en stor Lovsang. Du ved, det er min Fordring til en Forfatter, at han ser det Samme i Endeligheden, men for hende maatte det være en Trang først at tilintetgjøre alt Liv, al Endelighed, ganske forbrænde den i Dom og Lynild fra det Høje, — før hun eengang, rigtig tilbunds har faaet gjort det, kan hun ikke se paa det, saa længe at til Øjet forsones. Men nu har hun een Gang gjort det, næste Gang har hun Sejer, og Harmonien flytter ned til Jorden. Thi Forfatteren er en Gud, og hans Rige er Jorden selv. Næste Gang — ja jeg længes til denne næste Gang. —

Ingen Kritik i Berlingske og Dagbladet eller de andre Blade (Fædrelandet undtagen) har gjort Andet end spille Fallit ligeoverfor disse Fortællinger, ganske yn-

kelig Fallit. Og hvad din Kritik angaar, saa er den heller ikke talende nok om selve Hovedsagen, om hvad dette dog egentlig er for noget forunderlig stort noget. Jeg havde meget at indvende fra rent kunstnerisk Standpunkt, saaledes imod den urolige Stil og den Drømme-
taage, hvori hun holder mange af sine Karakterer, skjønt hun har Evne til at sætte Dagslys paa dem. Ogsaa tror jeg, hun bør gjøre lidt Afslag ligeoverfor de mange norske Vendinger, mere end ligeoverfor Ordene; thi de sidste synes mig som oftest (dog ikke altid) øvede i at skuldre Gevær for den Tanke, som hilser. Og derpaa kommer det an, om de nemlig ere vel øvede, ere rigtig hendes egne.

Her er ogsaa rundt omkring mig almindelig Forbau-
selse over disse Fortællinger; thi her lever et alvorligt Folkefærd. Jeg talte saaledes igaar med Mørk Hansen om dem, og han var ganske indtagen. Hvad er dog Familien Nordby og alt Saadant mod dette her; men aner man nu det ganske af dine Kritiker? —

Lev vel! —

Hvordan har din Familie det; jeg gad dog nok høre noget fra dem, at du dog ikke kan forstaa det? Min Kone takker for den hende sendte Hilsen; hun hilser igjen, hun læser alle dine Breve, ved du nok. — Bjørn er Pokkers rask. Han har ret lært mig at lege med Børn, og det er en Øvelse i Kjerlighed, som intet Men-
neskeliv tør unddrage sig. Tænk derover!

Din hengivne Ven

Bjørnst. Bjørnson.

1863 Tillæg No. 2.

Jeg maa dog fortælle dig, at jeg, efter Hvile og Ordning af det sidst Seede, med een Gang har faaet en saa umaadelig Trang til Arbejde, at Paris næsten synes mig et Forvisningssted. Jeg har realiseret min gamle Tanke, jeg har kastet mig over Maria Stuart i Skotland. Udkastet er færdigt, alle fem Akter, alle Scener i dem ordnede; jeg savner kun nogle Breve fra hende og noget mere om Knox af en Kirkehistorie, og saa skriver jeg det, ja, jeg tror paa een Maaned. Her er det allervideste Udkast (thi gaar jeg ind paa Scenerne, maa jeg med det Samme fortælle Alt).

1ste Akt: Bal hos Dronningen, Knox ind, Ballet slutter, Dronningen overvundet, Baldamerne skræmte fra hende. Hun vil til sit Sovekammer, der er Nogen under Sengen, Alarm, han føres bort, hun græder, hun savner Ro, Tryghed, Beskyttelse. Da kommer Darnley, al Uro daaner hen i Kjerlighed, som nu med een Gang og voldsomt tændes. Riccio lover Udførelsen af hendes Ønsker, og Murray, som modsætter sig, forvises. —

2den Akt: Darnley (som nu er gift) kjeder hende, han tror Riccio er den Begunstigede, Komplot med den fordrevne Murray om at styrte Riccio.

3die Akt: Riccio bliver dræbt hos Dronningen. Opløb af Folket, hun afskyr Darnley. Hun

knækkes først, rejser sig saa, forlanger 1863
Murray, forstiller sig, kaster sig om hans
Hals, faar se Bothwell. —

4de Akt: Hun slaar Darnley med Murray og denne
med Bothwell, som bestandig stiger. Hun
græder af Fortvivelse over at være gift
med en Mandsling som Darnley. Both-
well og flere Adelsmænd indgaa strax
Pagt om at dræbe ham, forelægge hende
Planen, som hun tilbageviser. Siden sej-
rer Bothwell. Han er den Store og Stærke,
hos hvem hun søger Hvile.

5te Akt: Darnley er myrdet. Bothwell ægtes, Op-
rør, Murray kommer hjem, Dronningen og
Bothwell flygter, Bothwell mishandler hende.
Knox. —

71.

TIL KAROLINE BJØRNSON.

[Hamburg] Mandag 19de Januar 1863.

Kjere Karoline!

I Eftermiddag rejser jeg til Hanover og strax videre
til Düsseldorf. Igaarftes var jeg hos Dommer Sutor,
en af Hamburgs mest anseede Mænd, hvor jeg var
kjendt og blev ypperlig modtaget. Der var en forhen-
værende schleswig-holsteinsk Officer, nuværende Løjt-
nant i Hamburgs Tjeneste, ved Navn Sundt. Han er

1863 opdraget til Officer i Kjøbenhavn. Han var en dannet Mand af Talent. Han beklagede sidste Krig som et stort Fejlgreb fra Tysklands Side, beklagede hele Tysklands Indblanding i Spørsmålet, troede, at Vedkommende ad fredelig Vej paa en lettere Maade var kommen til Forstaaelse med de Danske, som dengang i alle Fald ikke vare hadede i Hertugdømmerne. Endnu den Dag i Dag, sagde han, vil ikke en eneste Mand i Hertugdømmerne gaa til Preussen, ikke en eneste Mand vil Adskillelse fra Danmark, men derimod en selvstændigere Stilling. Preusserne foragte vi, sagde han, men Danskerne hade vi; men det er værre at være foragtet end hadet. Han var selv en Holstener, han paastod, at Holstenerne havde langt større Lighed med os end med Tyskerne og vare i alle Henseender baade langt mere skikkede og villige til at gaa sammen med os end med Tyskerne. Han troede, at Lord Russells Forslag vilde gaa igjennem. — Hvad jeg svarede paa alt Dette er mindre vigtigt. Han agtede Kong Fredrik den Syvende, han paastod at enhver billigtænkende Mand gjorde det samme i begge Hertugdømmer. Han var nøje lieret med den Holstenske Adel, han roste denne Adel og benægtede, at den vilde sine egne Privilegier, den vilde det Heles Vel, og der var ikke i Holsten Nogen, som var misfornøjet med Adelsens Optræden. De repræsentere i alle Henseender Folkets Mening. Han troede paa en fredelig Udgang af det Hele, og paastod, at det, han havde sagt mig, var Alles Mening i Holsteen, men tilføjede, at med «Alle» forstod han de Billigtænkende, ikke Wühlerne, ikke Korrespondenterne til tyske Aviser; thi i

Tyskland drives Sagerne kun som Spekulation i Nationalsympathier. 1863

— Jeg var hos to store Forlæggere i Altona, Hembke & Lemkull (G. Mayers Verlag in Leipzig er Firmaets Navn, denne store Handel have de nemlig overtaget). Jeg blev ogsaa der udmærket optaget; jeg var nemlig inviteret derhen.

Fra Olsens skal jeg hilse dig. Drengen er stor og livlig, men Fruen er bleven medtaget af Nattevaagen og Arbejde, og hun tør ikke betro sine to Børn til Hamburger Tjenestepiger. Olsens Forretninger gaa udmærket.

Og saa, min kjere Karoline, maa jeg sige dig, at jeg længes til dig! Men jeg er aldrig rejst fra dig med den Sikkerhed som dennegang. Og din Dreng er ogsaa saa godt forvaret i Finsens Familie, at jeg ikke ved hvad Bedre jeg kan ønske ham. Du maa ikke give for meget efter for Længsel til mig. Det gjør dig kun syg, det hindrer at du bliver tyk og fed og vel. Vi to skulle være raske Mennesker, som ikke Livets smaa Hændelser kan spolere, som finde os i Omstændighederne og sige med Waldemar: imorgen er atter en Dag! — Og der kommer en Dag, hvorpaa vi stille leve det Forgangne op igjen som Erfaring, men nyde det Nærværende som et Produkt af det, vi have vovet og handlet, nyde det i Form af dannet Omgang, kjerlig Hengivelse til hverandre, sundt Blik paa Verden og en lun Stue om os selv.

Hvergang jeg gaar til Kufferten forat tage Noget, møder din Sjels Omhu mig, og dit kjerlige Øje ser paa

1863 mig. Hvor det er Selskab i denne bestandige Kjerlighedstanke! Hvor der er Tryghed i denne ømme Erindring af et stort, fuldt Hjerte, som er vort for Liv og Evighed! Og hvor mange Forsætter det grundlægger i min Sjel, og derved forædles de enkelte Øjeblikke for mig, og af dem bygger jeg tilsidst det hele Liv.

Hils Borgermesteren, tak ham for hans Godhed, hans Omgang og hans Omsorgsfuldhed i det Enkelte som i det Hele. Hils den kjere, hjertensgode, fintfølende Fru Finsen, og sig hende, at den Toiletvæske, som jeg fik, er en daglig Erindring om hendes rummelige Medfølelse for Venner og deres Skjæbne, hendes Troskab mod det, som hun engang har lært at holde af. Hils Maren, den søde, brave Pige, hils Jahns og Mathiessens, hils Arnesen og Tante Mine med Hjertelighed, hils Schwensens og Hagerups, hils alle Venner. Fra Düsseldorf Mere! —

Lev nu vel, min elskede Pige! Gud vaage over dig! Gud mildne din Længsel og mætte dig med gode Erindringer og glade Haab, og bestandig Glæde af din Dreng og din

Bjørnstjerner.

72.

TIL KAROLINE BJØRNSON

Paris, Quai Saint Michel No. 1. 30te Januar 1863.

Min dyrebare Karoline!

Ankommen hertil igaarmorges var min første Gang til Posthuset, hvor jeg modtog et Brev fra dig, maaske

det fyldigste og skjønneste fra dig, som jeg har modtaget. Tak, min dyrebare Kone! Jeg følte mig ene i den store Stad og fik Følge, jeg var modløs og fik Fortrøstning! Jeg er selv saa lykkelig ved at eje dig, men at ogsaa du er det ved at have mig, det gjør først vort Liv til Eenhed, vor Fremtid til en Gang ved Herrens Haand. 1863

Da jeg iforgaaraftes gik over Køllnerbrücke alene og beklemt, med den store mægtige Rhin til begge Sider, hvori de tusinde Lys kastede lange fortonende Striber, og Køllner-Domen ligeforan i Aftenmørket, og Glandsen over Byen bag den og Himlen med Stjerner over, da bad jeg til Gud og sagde: Herre samle det Gode i mig, saa jeg kan bestaa, led mig mod de halvt lysende Maal derhenne bag det Mørke, og byg Kjerligheden altid større op i mig; thi den omslutter det Ægteste jeg har; gjør mit Sind klart, saa det gjenspejler Verdens Under, der er din Storhed, og se langmodigt ned paa mig fra din Himmel. Mine Kjere, som sidde tilbage i Erintringen, lad dem stadig føres til min Tanke, saa jeg bliver tro mod Hjem og Pligt, og mit lille Fædreland, for hvilket jeg i mit Liv vil virke, lad det stige som en Morgen op af en tungsindig Nat, og jeg faa være med som en fin Straale deri. Gjør mig stor i min Længsel, men ydmyg i min Gjerning og hold mig sammen om det ene Fornødne! —

Ja, det var ikke i alle Ord ganske saadan, det var bedre, fyldigere; jeg søgte at huske det forat sige dig det, at du kunde læse det og derved bede med mig. Men det er et Billede paa hvordan det gaar, at jeg nu

1863 af de mangfoldige mellemliggende Indtryk har tabt noget af den store Stemning, hvori jeg da gik. Gud give mig den ofte tilbage. —

Og nu maa jeg til at fortælle. Nej, forinden Svar paa en liden Ting i dit Brev. Du taler altid om, at du ofte føler, som var du mig ikke det, du burde være. Min kjere Karoline, naar vi ere sammen i Kjerlighed, føler du da nogen Mangel? Ere vi ikke da saa fuldstændig nok for hverandre, leve vi ikke i, for og ved hverandre? Hvad har du ikke gjort mod mig? Du har givet mig din store, varmende Kjerlighed, jeg, der søgte og savnede, du har kaldt mig til Hus, Hjem og Pligt, du har efterhaanden samlet mig; saa jeg selv i fjerne Lande, i Tummel og Fristelse, maa holde fast ved dig som den moralske Støtte i mit Liv, har en bestandig Trang til at beskjæftige mig med dig, kan ikke lade være at skrive, gaar og tænker paa alt det, du skulde have eller som kunde more dig, men som jeg ikke kan købe, fordi jeg er fattig. — Og er jeg ikke ved din Side bleven god og gudhengiven, ikke fordi du direkte har ført mig, men fordi du er en ordnet og ren Karakter, i hvis Omgang jeg føler Vækkelse og Dragelse. Og jeg er bleven fyldigere i min Tanke, mere een i min Følelse; thi din Natur er Helhed, Soliditet, jeg samles i din Nærhed, jeg spredes ikke paa det Uvigtige, det Forgjængelige eller Naragtige. Og saa har du jo givet mig den lille Gut og dannet ham saa god og mild, at jeg stemmes op som Orgelet til en Psalme, blot jeg tænker paa ham. —

Om jeg saa siger et Ord til dig, som hint: du har ingen harmonisk Smag, saa mener jeg slet ikke mere end i nær-

værende Tilfælde, hvor du virkelig ogsaa kan have forsømt noget; og jeg har lagt Mærke til med dig, at naar man ved en saadan liden Replik vækker din Vrede, saa vækker man ogsaa din Anstrengelse, og da byder du snart det ganske Utrolige; thi du har jo betydelige Evner og ikke mindst for Smag. Paa den anden Side er det nok saa, at mine Bemærkninger ofte kunne falde lidt for tunge, men da er det især efter en Adskillelse, hvor jeg var vant til at færdes mellem Herrer mere end Damer og tale om stærkere Ting, der gjør det til Vane at tage megen Farve i Udtrykket. Jeg forbedrer mig jo snart, som du ved.

I Düsseldorf fulgte Kunstnerne mig til Jernbanen, og Emil Tidemand til Kølln, hvor vi saa Domen og Musæet godt og længe. Kølln som den hele Rhinegn er det Elskeligste og det Ejendommeligste i Tyskland. Hele den Romantik, som udmærker Tyskernes Poesi, stammer væsentlig herifra og har sit Tilsvarende i deres fyldige Natur og gamle Borge, Kirker, Klostre, Helgenbilleder og Kunst. Ogsaa er Folket der livligere, muntrere og kløgtigere. Temperaturen er næsten som i Syden, Børnene leve paa Gaden, en Spektakel og et Maleri af Folkeliv følger overalt med, næsten som i Rom. Vi ville næste Gang gennemrejse Rhinegnene.

Kølln er en dejlig, dejlig By, de store Værker fra Middelalderen og den uhyre Brygge fra Nutiden, den største jeg har seet, opført af Jern med Tag over, flere Favne højt over den egentlige Bro, og Væggene dannede af korslagte Jernstænger, og en Del af Broen for Jernbane, en Del for almindelig Færdsel med Fortaug

1863 paa begge Sider, — det imponerer. Ogsaa Rhinen imponerer, saa uhyre bred som den gaar, med de største Skibe paa sit Bryst. Men det Herligste er Domen, det er udenpaa et Eventyr, det er indvendig en Søjleskov, som jeg aldrig har seet Mage til, og blive de to Taarne færdige, saa blive de de højeste i Verden. — Musæet har væsentlig blot gamle tyske Kunstnere og deriblandt ikke meget af de bedste. Men Samlingen er historisk interessant for Kølln; thi der og i Omegnen er det Meste gjort. Ogsaa den Dag i Dag drager den tyske Kunst sig til Rhineggen, eller udgaa Kunstnerne derifra. Men det maa jeg rigtignok sige, at den Kunstudstilling af Nyere, som jeg saa, var gediegen slet. Maa-ske var det blot en Tilfældighed. Saa betragtede jeg det store Lager af Eau de Cologne (Cologne er Fransk-mændenes Navn paa Kølln, altsaa Eau de Kølln, Vand fra Kølln) — som Jean Maria Farina sender ud over al Verden. —

Jeg forlod Kølln Kl. 10 om Aftenen, og var næste Dag Kl. 11 i Paris, hvor jeg tog ind hos Maler Bøe. Han bor *Quai Saint Michel Numero 1*. Det er næsten ligeoverfor Notre Dame Kirken, d. v. s. paa den anden Side af Seinen, hvis Løb med dens Broer, dens Rækker af Huse paa begge Sider vi fra fjerde Etage, hvor nu jeg bor, kan følge i en overordentlig Udstrækning og se udover Tuilerierne, hvor Kejseren bor, Palais Royal (hvor Prinds Napoleon bor) og Louvre hvor de store Samlinger ere, og vidt opover Byen paa den Kant og til begge Sider. Jeg bor i fjerde Etage, en liden smal Opgang, et ubetydeligt Værelse, urent i

Huset, ubehageligt, og betaler 10 Spd. Maanedn for 1863
Værelse med Opvarthning! Og endda er det en Lykke,
at jeg fandt Bøe og kunde faa det saa billigt.

Jeg tror ikke, jeg bliver længe her. Jeg var igaar i Louvre og gik gjennem Samlingen, der er stor og skøn, men vil dog ikke koste mig mere end en fire à fem Dage, da der kun er nye Exemplarer af gamle Bekjendte. De andre Samlinger ere alle smaa mod denne. Saa skulde det da være Theatrene, som opholdt mig; thi det franske Væsen kjender jeg, det slog imod mig ganske paa den Maade, som jeg havde tænkt. Jeg skal senere skrive herom og skildre mine Indtryk; nu maa de først faa blive atter og atter prøvede.

I Kaffé Regence traf jeg en hel Hoben Skandinaver, der blev sand Jubel, da jeg kom, jeg maatte omkring med dem, der blev drukket og spist til Overflod, og jeg fik ikke Lov til at betale en Skilling. De havde alle saameget af det franske Væsen, og der var saadan Forstyrrelse over den hele selskabelige Tone blandt dem, saamegen Bravour, Knald, Overfladiskhed i Samtalen, at jeg ikke følte mig hjemme mellem dem. Jeg skal se nøjere paa dette en liden Stund og saa rejse. Saa komme hjem til dig, du mit Livs Udvalgte, og til Arbejde, til Venner, med hvem jeg tænker og føler sammen, og til alt det, som er mig kjert og vant fra Barn af.

Hils nu hjerteligt de kjere Finsens, som jeg paa mit ikke hyggelige Værelse og alene, og uden Renlighed og Hygge omkring, dobbelt maa huske og savne tilligemed Eder alle. Hils den kjere Doktor og Kone, hils Jahns (jeg er ifærd med at gjøre Noget for ham), hils

1863 Arnesen og Tante Mine, hils Schwensens, Birchs, Hagerups.
H. C. Andersen er her; men jeg ved ikke hans Adresse
endnu. Kys Bjørn fra mig, hils Maren, og lev vel, du
Kjere, du Kjere!

Din

Bjørnstjerne.

Bøe hilser dig!

73.

TIL KAROLINE BJØRNSEN.

Paris, Quai Saint Michel No. 1. Den 9de Febr. 1863.

Min kjere Karoline! —

Ikke at du faar noget ordentligt Brev fra mig; men du skal dog høre, hvordan jeg har det, og at jeg tænker ved stor Flid at blive færdig her paa to Maaneder. Nu læser jeg Fransk fra Morgen til Aften i en Uge eller to, jeg har havt en Time Formiddag, een Time Eftermiddag Undervisning, nu har jeg blot een Time om Dag (fra 3—4 Eftermiddag).

Paris's Ydre er ualmindelig ensformigt. Store Huse, det ene som det andet i Gader saalange som en dansk Halvmil. Deres aabne Pladse er som Alverdens andre aabne Pladse, kun ikke saa pittoreske som Italiens eller saa fint arrangerede som Münchens. Paa enkelte Steder gaar man kun under Colonnader hele store Pladse rundt som i Bologna og i Botzen; men disse Kolonnader ere store, og Boutikerne paa den ene Side er naturligvis Verdens første. I alt, som angaar Pragt, er Paris Verdens

første Stad og Franskmændene Verdens første Folk. 1863
Men naar man taler om deres Smag, er denne dog meget betinget. For det Interessante har de den ubetinget største Smag af alle; men den er indskrænket af Modelslaveriet som ingen anden Nations i Verden, Folk ere ligefrem uniformerte her. Det bliver da hver Enkelts Sag at finde en ny Sløjfe, en ny S sammensætning inden Reglementets Omraade, og heri ere de Mestere; men du ser det er en smaalig Konkurrence paa et bitte lidet Felt, og Franskmændene ere overhovedet ganske umaadelig smaalige. —

Forat begynde med deres Sprog, saa er dette en Uendelighed af smaalig Spidsfindighed og Effekt. Deres Literatur af den Grund næsten utilgængelig for Fremmede. Deres Beregning i det daglige Liv er et Væv af Smaalighed, som en nordisk Karakter oprøres ved. Deres Syn paa Verden er smaaligt, [thi Alt er beregnet for Øjeblikket; en stor Dame idag, hoppe i Seinen imorgen, eller sidde som gammel Madame og sælge Æbler. Det smaaligste Tyranni, som nogen Nation har taalt siden Romerriget, er effektueret her, før, efter og under den store Revolution. — Derfor ere de ogsaa praktiske, fordi de ere smaalige, kloge, hurtige, i al verdslig Dont. De driver denne op til Fuldendthed; men hvor den støder sammen med højere Ideer, der brister det; derfor har ingen Stats Politik været løgnagtigere, intet Samfundsliv hulere. De ere tappre og energiske fordi de ere fuldstændig hensynsløse, de leve, virke, rase, slaas i Øjeblikket, den Dag imorgen kommer dem ikke ved. — Naar jeg nu senere hen faar fat paa deres religiøse Side,

1863 som dog er stærk i Frankrig, saa skal jeg skildre den som Modsætning, for Øjeblikket kjender jeg den ikke.

Enhver stor By har en betændt Rand, ligesom en gammel Frugt, hvis Skal er angrebet. Jeg kjender nu mange Byer, men ingen, hvis betændte Del rækker saa langt ind; thi endog Kjernen er markstukken. Du gaar paa Gaden og ser ikke et eneste solid Ansigt i hele Kvarter; thi Borgerstanden, som helst færdes der i sine Forretninger, er usædelig, Mand og Kvinde, usædelig til en Grad, som vi ikke drømmer om. Her tager Kvinden alt for stor Plads. Aldrig tale Mænd om Andet end Liderlighed og løsagtig Politik, af den snavsede Intrigeglags, Alt er arrangeret for og ved Kvinden, ingen Mand spiser alene paa en Kaffé eller Restauration uden naar han har travelt; thi ellers er et Fruentimmer med forat mere ham. Men ogsaa i Kjerlighed er de smaalige; thi det koster saa og saa meget, enhver Kone beregner efter sin Skjønhed, og Madamen har sin Pris, Jomfruen sin, Pigen sin. Kejseren holder tre à fire Maitresser, alle hans Store som han; de ere ogsaa alle uægte Sønner, Morny, Walewsky, Poniatowsky o. s. v. — Jeg er som et Menneske, der længes efter ren Luft, — Alt jeg ser, hører, indaander, er urent.

— — Fra Jonas Lie et prægtigt Brev! Men intet fra dig, siden det dejlige som kom efter det, jeg besvarte. Du skal ikke spille Komædie.

Jeg er ikke oplagt til at skrive. Jeg arbejder i Fransk, jeg ser, hører, optager, og saa forstyrres jeg overalt, ethvert offentligt Sted er her anlagt paa at stjæle Mennesket fra sig selv, enhver Kaffé er belagt med Spejle,

saa ethvert Lys gjentager sig tyve Gange, og man ser sig selv hvorhen man vender sig, ja, de have hele Søjler beklædte med Spejlglas, staaende frit i Værelserne, saa man paa intet Sted kan være fri det væmmelige Dobbeltgængereri af sig selv og alle andre Ting omkring. Jeg har foresat mig, at jeg vil skrive dig en liden Stub hver Dag og sende Brev hver sjette eller ottende. Stol herpaa! Men tag dem, som de komme. Er jeg selv forstyrret, saa ere Brevene det med. Men frygt ikke for mig, der er Elasticitet i min Natur og Tro paa de gode Magter.

Hils og kys Bjørn, hils alle de andre! Skriv til Carl Moritz (Adresse Pianofortehandler Sanne, lille Kokkegade) at han bør holde fast ved Forgylderhaandværket, da jeg hører fra Norge, at der er stor Chance for ham i det, hvis gode Mænd ville hjælpe ham med Bestillinger og paa anden Maade. — Hils ham fra mig, og gjør det snart. Du skal faa Stine med dig, stol derpaa. Besørg Indlagte uopholdelig. Maler Bøe hilser dig. P. L. Møller er meget forekommende mod mig, følger mig og viser mig og forklarer mig. Ligesaa Islænderen, Katholiken, Journalisten Gunløgsen.

Lev vel!

Din

Bjørnstjerne.

H. C. Andersen er her, jeg har talt med ham to Gange, men kjedet mig; thi han er evig som Jerusalems Skomager. Forresten er han elskværdig som altid.

Intet bedre Bevis paa den Nyttighedsaand, hvoraf Fransk mændene ere besjælede, kan vel tænkes, end det,

1863 at dersom jeg nu skriver et Kwart Ark til af disse smaa Ark, saa maa jeg strax betale for et Dobbeltbrev. Jeg er rigtignok kureret for den Ide, jeg havde, at Fransk-mændene vare Ideens Folk, eller gjorde nogetsomhelst gratis blot af Begejstring for Ideen eller for at være galante og store! Nej, de kunne prægtigt give sig Skinnet deraf, men Virkeligheden er en ganske anden, ligesom ogsaa de franske Revolutionsarmeer, som i nogle og Nitti sagde, at de vilde bringe Friheden udover Europa, underlagde sig Landene i det hæsligste Despoti, — og saadan har det været lige til idag, hvor Napoleon tog Savojen i Bytte for den italienske Krig. — Men Politiken kan gjerne være egennyttig, naar den kun ikke siger, at den er det modsatte. — Ja, jeg skal engang tale meget med dig om dette, jeg er i stærkt Arbejde med mine gamle omramlede Anskuelser.

74.

TIL KAROLINE BJØRNSEN.

[Paris, febr. 1863.]

[— — — — —]

Igaar var jeg hos Tellefsen, som spillede tilligemed en af sine franske Elever, en overmaade fin og elskelig Dame. Idag skal jeg til Ministeren, paa Søndag sammen med Andersen til Tellefsen. — Blandt de Sager, som jeg har seet paa Français, er ogsaa Scapins Skalkestykker, som de spiller bedre hjemme; thi den stærke Komik har Fransk-mændene ikke længer. Men de har

H. C. ANDERSEN OG JONAS COLLIN

(januar 1863).

den fine! En ny Opera har henrykket mig, Gudinden og Hyrden, der var et Samslag af Musik, Sang, Farve og Spil, hvorom vi hjemme intet Begreb kunne have. — 1863

Dagen efter.

Jeg har været i Versailles, Ludvig den 14des Palais, og Ludvig den 15des og 16des tillige. Nu er det indrettet til et historisk Musæum, Møblerne staar igjen fra fordums Tid, men Billeder paa Væggene, Statuer paa Gangene fortæller hele Frankrigs Historie, forherliger alle deres store Mænd og virker ved et stort Exempel. Der hænger ogsaa Billeder af de vigtigste Begivenheder i Napoleons Liv. — Haveanlægget er det største og pragtfuldeste jeg har seet, og med Undtagelse af Vatikanet er Slottet tillige det største; og det er bygget i en ret ædel Stil (Renaissance).

Men trods dette, trods Theatrene, trods de store Kunstsamlinger i Louvre og Luxembourg, kjæder jeg mig i Paris, det er det rette Ord for Tingen. Dette Kulturliv har ikke Italienernes Naturlighed og Kraft, deres Kunst er kunstig, skjønt fuldendt i det Tekniske, den har ikke den tyske Dybde, ej heller det italienske store Slag i Udførelsen, deres Sæder ere bundfordærvede i Alt, som vender ud mod den Fremmede, og det Andet bekommer man ikke at se, deres Sprog er en uoverstigelig Skranke; thi forat komme efter alle dets uendelige Finesser maatte jeg være her et Par Aar. Det, som ellers optager en Fremmed, nemlig Glandsen, Pragten, Klimatets Mildhed, Folkets Livlighed, det kjender jeg og kjender det bedre, ædlere. —

1863 Og saa længes jeg til dig, min egen trofaste Viv, min oprigtige Veninde, min bestandige Tillid, min vaagende Engel! — Var du her, saa jeg maaske Meget med et mindre misfornøjet Øje, men du er her ikke, og jeg er ensom. Ja, jeg kommer hjem til Paa-ske, jeg kommer gjerne før, hvis jeg bliver færdig. Saa skulle vi rejse hjem til mine Forældre og ret sænke os ned i hjemlig Fred, i Erindring og styrke os i nye Haab. Men hos dig maa jeg være, den femaarsgamle Historie, som vi har tilsammen, har dannet os saaledes for hverandre, at vi ikke længer kunne leve adskilte. Min elskede Ven, hvor uundværlig du er mig, og hvor ofte, naar jeg tænker mig begavet med Livets Goder, maa jeg ikke især dvæle ved din Glæde derover, din Lykke, saaat min for en stor Del eller den største Del bestaar i din. Lev vel.

Din

Bjørnstjerne.

75.

TIL FREDERIK HEGEL.

Sønderborg den 4de April 1863.

Kjere Hegel!

Den tredie Paaskedags Aften kommer jeg til Kjøbenhavn. Den næste Dag vil jeg forsøge at være hos Dem og takke Dem for den megen Godhed, som De har vist mig i min Udlændigheds Tid, hvori jeg ogsaa havde den stærkt fornøden.

Ofte har jeg baade tænkt og lovet at skrive Noget 1863
for Deres forskjellige literære Foretagender; men jeg
er virkelig bleven fuldstændig udygtig til saadant. Der
er ingen Hjælp og Nytte længere i mig; jeg er altfor
individuel i min Opfatning af de Ting, der passere gjen-
nem alle Rejsebeskrivelser med et fælles europæisk Stem-
pel; De vilde ingen Glæde have af at se mig mishand-
let. De Danske have nu engang en absolut Sky for
alt individuelt Væsen. I en Bog kan det endda taales,
fordi den er sin egen baade Begyndelse og Ende; men
et stridhaaret Brudstykke af en Mand (saadan som en
enkelt Opsats altid bliver) det lees ud i Danmark. Naar
jeg nu kommer til Ro, vil der naturligvis falde Digte
af, og andre Smaasager (thi jeg ved, at jeg bliver vold-
som produktiv) — og da er De naturligvis den Første,
som jeg forsyner. Men da jeg nu saaofte har narret
Dem, fordi jeg nemlig slet ikke kjendte mig selv, og
den Udvikling som min spredte Begyndelse vilde tage,
saa tør jeg ikke sætte en sur Mine op, om De ikke
længere vil tro mig.

Paa min Produktivitet i sin Almindelighed maa De
imidlertid tro; thi at skrive Kong Sverre og Sigurd
Slembe midt under en Udenlandsrejse er dog et stærkt
Stykke Arbejde? —

Jeg har at tale med Dem om min Stilling for Øje-
blikket. En privat Mand tilbød mig aldeles uformodet en
smuk Sum som Gave til en Parisertour. Da det kom til
Stykke, fik jeg dog blot Halvdelen, hvorfor jeg var me-
get taknemmelig, men jeg laante af en norsk Ven i
Bilbao 100 Spd., hvoraf jeg endnu har Halvdelen til-

1863 bage, og for den agter jeg at komme skikkelig hjem. — Dette Laan kan gjerne staa hen; men var det Dem muligt, saa vilde jeg hellere være skyldig Dem Alt. En Gjæld af 1000 RD. tror jeg, at jeg tør paatage mig.

Og det af følgende Grunde:

- 1) Jeg formoder at jeg faar 400 S p.d. aarlig af mit Fædreland.
- 2) Jeg formoder at jeg skal tjene vakkert som Forfatter, især naar nu mine hidtil skrevne Stykker kunne opføres og de, som jeg vil skrive, bestandig blive mere og mere dramatisk byggede. Jeg har et Bind lyriske Digte i Baghaand og mine Sommerfortællinger.
- 3) Jeg kunde være Theaterdirektør idag, men jeg vil ikke; senere hen maa jeg dog nok dertil.
- 4) Jeg har en Del Penge ivente en Gang i Tiden.
- 5) Jeg er stærk og frisk med megen Arbejdslyst. —

De maa overveje denne Sag, saa De kan give mig aabent og bestemt Svar, naar jeg en Gang taler med Dem. Tro ikke jeg er en umættelig Person, men sig mig Nej, hvis De ikke vil eller kan, og De skal prøve, om De ikke ligesuldt i mig har Deres bestandig hengivne og taknemmelige

Bjørnst. Bjørnson.

TIL CLEMENS PETERSEN.

Bergen 1ste August 1863.

Min kjere Petersen! Naar jeg før ikke har skrevet dig til, saa har det været fordi jeg Intet har havt at sige dig. Jeg var over een Maaned syg efter min Hjemkomst, var en fjorten Dage derefter døsig og nedslagen, har siden arbejdet og er først nu kommen saalangt, at jeg med Fred i mit Indre atter kan besøge mine Kjere. Jeg begynder da med dig. Fru Thoresen har jeg et Par Gange tilskrevet i denne Tid, men hun tiltrænger mig; de Breve ere sorterede ind under min Forretning indtil videre, og ere ikke Breve i den Forstand som f. Ex. hvert et til dig.

Jeg haaber, at du ikke i Mellemtiden har gennemgaaet nogle af de legemlige eller aandelige Kriser som jeg. Begge Klimaforholde, baade det legemlige og aandelige, vare mig for stærke, forkjulte mig til Sygdom og Lungebetændelse. Alt det, jeg lever for, er dygtig langt nede i dette Land, forinden jeg atter kan akklimatisere mig, er det mig en Lidelse at være hjemme. Jeg øjner ikke Maaden, hvorpaa det skal blive bedre, men gjør indtil Videre min Pligt og lader Gud lægge Væxt deri, om han vil. Jeg skriver paa Maria Stuart (er i anden Akt) og ser hverken til Højre eller Venstre, jeg lægger en Del Planer, som jeg med Omhyggelighed udtænker, og som en efter en skal afspinde sig i det kommende Aar.

Theatrene er ikke blandt dem, der er foreløbig Intet

1863 at gjøre. Hvad et Theater skal være, derom have mine Landsmænd ingen Ide, og for Øjeblikket kan den ikke bibringes dem. — Ej heller er Politiken med, skjønt alt der er mig til daglig Sorg. Arbejdet maa deles; jeg har mere end nok med mit. — Mine Planer angaar norsk, nordisk Kunst, nationalere Leve- og Tænkesæt, større Sammenholdsaaend til større Kraft.

Første Oktober er jeg i Kristiania, og jeg har lejet saadan, at du kan bo hos mig uden egentlig at optage noget særskilt Værelse og alligevel faa det baade bekvemt og smukt. Men een Ting maa jeg forberede dig paa, nemlig at jeg ingen fast Kammerats- eller Omgangskreds har at føre dig ind i. Det er sørgeligt, men sandt, mine eneste Venner ere i Danmark og her, dog ingen her som der; i Kristiania er næsten Ingen igjen, de stræve for Maden i dette fattige Land hver paa sin Kant, og blandt dem, der bejle til Magten i Kristiania, er der ikke hyggeligt at bo og bygge, Norges juridiske Race er aldeles forfærdelig grøn, snobbet og angliseret. Imidlertid vil det vel føje sig, det Ene med det Andet, naar man kun holder roligt, men lige frem. Du tænkte vel at komme op til en Periode, hvori du kunde være mig og vore Forholde mere direkte til Nytte, f. Ex. en Gang jeg var Theaterdirektør. At denne Periode endnu ikke er her, er virkelig ikke min Skyld. — —

Her er en usigelig Døsighed over Folk. Ingen Enkeltmand kan kruse Vandene, der maa en Storm til, en stor fælles Fare. Jeg er nok bange den, men jeg beder dog om den. Thi saa er der bag den større Trang til det, som ikke netop skal spises, saa er der ogsaa et moralsk

Hensyn kommen ind, hvor før kun var Beregning, et Ansvarlighedsforhold vil etablere sig. — — 1863

Fra Frederiksen* har jeg havt et dygtigt Brev, skal ogsaa ved Lejlighed besvare det. Indlagte til Greensteen kan du læse for et enkelt Punkts Skyld. — Angaaende den Sag, hvormom du sidst skrev, saa lader jeg Tid gaa hen. Karoline er rigtig rask, men bliver ikke ved godt Huld, skjønt hun drikker Øl og sover dygtig. Jeg morer mig over hendes Bestræbelser i denne Retning. Bjørn er Virksomhed og Planer fra tidlig Morgen til sen Kveld. Jeg har det personlig særdeles godt. Kun ønskede jeg lidt friskere Omgang. —

Ibsen er tvetydig stillet heroppe. (Hører just, at du har skrevet en prægtig Kritik over ham, som jeg skal læse.) Maatte han kun have Forstand til at rejse væk, strax han fik Stipendium. Men det synes som han vil klamre sig fast til Theatrene, og de ere ukloge nok til at holde paa ham; thi de se ikke hvad der trænges, hverken for den Enkelte eller det Hele.

Din

Bjørnstjerne B.

77.

TIL FREDERIK HEGEL.

Kristiania 2den Nov. 1863.

Kjere Hegel! Deres Breve, Deres Forekommenhed, Deres Hengivenhed rører mig bestandig, saa jeg er be-

* Har senere skrevet ham til, læs det!

1863 væget længe efter jeg har faaet et nyt Bud fra Dem. Og det gaar min Kone som mig! Gud velsigne Dem for Alt.

Og saa har disse Breve en mærkelig Evne til at komme belejligt; Deres Ord opmuntrer mig just som Noget gik mig imod, Deres Hjælp er den belejligste jeg nogensinde har modtaget.

Her gaar mig ellers godt over al Forventning. Her er en Hjælpsomhed og Godhed, som glæder, tillige en Lyst til at faa mig til at virke blandt dem, som jeg ikke havde troet paa. Nu vil jeg holde en Række af tre Forelæsninger, paa den første fortælle Fortællinger, paa den anden fra Rejsen, paa den tredie forelæse mit nye Stykke «Henrik Darnley». Jeg vil ikke mere falde Dem til Byrde, kjere, gode Hegel, jeg vil meget mere forsøge at blive fri min Gjæld til Dem.

De siger, at jeg netop nu burde udgive noget. Ja, jeg har en Fortælling, jeg har Digte, jeg har det nye Stykke. Men jeg tror netop modsat Dem, at jeg for Øjeblikket ikke bør udgive. Men De ser klarere end jeg i dette maaske. Vil De have Stykket eller Fortællingen eller Digtene, nuvel: Ark for Ark paa fjorten Dage kan jeg expedere ned, det er saa ganske færdigt. Sig blot til, — men jeg tror ikke jeg bør gjøre det. Denne Hast med Bog paa Bog tror jeg ikke er god, altsaa tænkte jeg at vente med Stykket til det var spillet og det andet færdigt, med Digtene til de vare flere, med Fortællingen ligesaa, hvad tror De? —

Her bor jeg nydeligt, min Kone og min Dreng ere saa friske, min Bror Juristen bor hos mig, mine Venner

F. HEGEL
(1863).

finde mig hver Aften. Jeg er lykkelig. — Med Thea- 1863
ter vil jeg Intet have at bestille, jeg har endnu ikke sat
min Fod dernede. —

Det er sandt, igaar var Hr. Toldkasserer Tønsberg
hos mig. Stakket, jeg tror næsten han spekulerer paa
en mørk Daad, jeg har sjelden seet et Menneske saa
knust og haabløst. Han har et brilliant Forlag paa over
100,000 Spd.s Værdi, men han sælger ikke til Renterne
af den uhyre Gjæld, hvori han desværre er kommen;
thi han maa købe Pengene tredobbelt saa dyrt som
andre. — Her existerer mellem de rigere Boghandlere
hersteds en Sammensværgelse mod ham, de have budt
ham 20,000 Spd. for Alt, vel vidende, at han er nødt
til at gjøre Opbud eller Auktion, saa de maaske faa
det endnu billigere. Bankierhuset Thomas Heftye blev
indigneret over denne Sammensværgelse og laante den
fortjente Mand 8000 Spd. kontant; saa han for den
Gang blev reddet; men hvortlænge varer det? — —

Det svæver for mig som at danske Boghandlere her
kunne komme de norske iveau; — ganske sikkert er
det Meste af Tønsbergs Forlag (navnlig den historiske
og juridiske Afdeling) saa kurant, at Bog for Bog bli-
ver solgt. Hver eneste Jurist maa købe hos Tønsberg,
hver eneste Mand, som vil eje historisk Oplysning om
sit Land, maa derhen. Jeg er ikke Boghandler, men
ved at sammenligne faar jeg ud, at flere Forlagsartikler
ved et billigt Indkjøb (og han sælger det jo saa billigt
som muligt) maatte give 150%. Jeg kan ikke indse Andet.

Ellers tænker jeg ogsaa at virke for, at den norske
Nation ved Aktietegning paatager sig sin literære Ejendom.

1863 Thi her er Fare for Tønsbergs Forstand, hvis disse hans dristige Foretagender, som have gjort Nationen baade berømt og glad, skulle blive hans Fordærvelse.

Sig inig, hvad Deres lange Erfaring tænker om hele denne beklagelige Sag. —

Nu maa De hilse Deres Kone og de to gamle Damer hjerteligt fra os, og hermed vore Portrætter, tænk de kom først igaar!

Jeg havde megen Lyst til at blive Subskribent paa et naturvidenskabeligt Tidsskrift — kommer der ikke ud et saadant hos Dem? Denne Læsning er mig saa kjær og nyttig, og i Athenæum ere saadanne Bøger bestandig optagne, eller der er ikke Tid og Ro nok for dem.

Ak, jeg følger med Danmarks Politik, jeg drømmer om den om Natten. De kan være rolig for, at jeg i et afgjørende Øjeblik skal gjøre Alt, som staar i min Munds og Pens Magt, — nu lader man foreløbig som der ingen Tvivl kan være om Hjælp fra vor Side, — men der er desværre en altfor stor Tvivl bag dette Smaaknurr; maatte vi omgaaes den saa klogt, at den aldrig vovede ret at blive højlydt udtalt.

Hils Petersen hjerteligt og Hammerich og Richardt med Kjæreste og Weilbach og Hviid og de to Mansa'er, dem jeg aldrig glemmer; thi to saadanne stærke gamle Mænd, saa friske og fulde af alskens Interesser ser jeg sjelden, og naar jeg ser det, er det af det Smukkeste man kan se. Tusinde Hilsener! Gud velsigne Dem!

Deres

Bjørnstjerne Bjørnson.

78.

TIL FREDERIK HEGEL

Kr. Akersgaden 1. 12, 12, 63.

Kjere Hegel! — Først maa jeg takke for Deres kyn-
dige Raad i Tønsbergs Anliggender! De skulle blive
fulgte. Dernæst maa jeg fortælle Dem, at mine Forelæs-
ninger have indbragt 700 Spd. Netto! Havde Lokalet
været større, kunde jeg have havt det Dobbelte. To
ere holdte og ere gaaede godt, den tredie er igjen. —
Det er Abonnement. — Nu er jeg ovenpaa; ikke alene
at jeg ejer alt mit Indbo og har betalt Husleje for over
et halvt Aar og Gjæld, — jeg har endog lidt tilovers!

Og saa har jeg en Fortælling og et Stykke færdig for
Dem, som nu er den Eneste, jeg skylder Penge. Min
Tyroler har jeg hjulpet frem et godt Stykke, jeg har
det saa smukt og godt, jeg er saa glad!

Og nu, ser De, nu har jeg Tid, nu ofrer jeg mig i
et Par Maaneder udelukkende den danske Sag. Idag
sender Studenterne en Adresse til sine svenske Brødre
om at de skulle virke paa alle mulige Maader for Kri-
gen — om nogle Dage holde vi heroppe et Meeting,
hvis det gaar som jeg tænker. Med Pen og Mund, med
Indflydelse og Bøn skal jeg arbejde for Nordens dyre-
bare Sag, og for Nordens bedste Folk!

Nu, da jeg har Valuta liggende for Dem baade i een
og anden Form, tør jeg maaske bede Dem være saa
god for mig at give mit Sødskendebarn, Pianofortestem-
mer Sannes efterladte Enke (Hejliggejtstræde) 50 —
femti — RD. til Jul, — dog saaledes at hun fik dem

1863 strax. Manden er netop baaret ud af Huset; han var stræbsom og brav, — hun er vel noget af det Dygtigste og Inderligste, som jeg har lært at kjende. —

Forrige Gang begyndte Eders Krig i Paasken, nu begynder den i Julen. — Lad os da haabe og bede, at disse to Krige engang maa staa i Eders Historie som Eders Nationalitets Højtidsfester, hvorpaa I lede, men opstode og bleve fødte paany, og hvorigjennem I bleve hævede til et evigt Forbund med Himmels barmhjerlige Magt! Glædelig Jul!

Bjørnstjerne Bjørnson.

79.

TIL HILMAR FINSEN.

Kristiania den 14de Dec. 1863, Akersgaden No. 1.

Kjere Finsen! Jeg længtes efter Brev fra Dem —, var ikke Deres Brev kommet iforgaars, havde jeg skrevet alligevel. Thi min Fødselsdag mindede mig altfor stærkt om Eders dejlige Hus, store Gjæstfrihed, inderlige Venskab, til at den mere kan gaa uden en rørende Taksigelse fra Karoline eller fra mig en Skaal for gamle Venner blandt de nye. —

Min Fødselsdag iaar var netop min anden Forelæsningsdag, — nu er jeg færdig med alle tre, jeg er saatsige indsat mellem Kristianias Publikum, jeg tror ikke, at det nu er tilsinds at kaste mig. Universitetet gav sit Festlokale, saamange, som kunde sidde nedenunder, sad

der ogsaa, jeg kunde vistnok have faaet det dobbelte Antal. — 700 Species var min Nettoindtægt og vel mere; thi vi have endnu ikke gjort op. — Til Sommeren, hvis Gud og Tyskerne ville, gjør jeg min Rejse i Landet for det norske Selskab. —

Et Stykke «Henrik Darnley», Skuspil i tre Akter, har jeg færdigt. Det er det mest dramatiske Arbejde, jeg har skrevet. Om jeg saa skriver Bothwell, Drama i fem Akter, umiddelbart ovenpaa, ved jeg ikke, jeg vil nu hvile nogle Dage og beskjæftige mig med at muddre op i Stemningen for Danmark. —

I Studentersamfundet holdt de Møde for en krigersk Adresse til de svenske Studenter netop samme Kveld jeg holdt min sidste Forelæsning. Alt det, som blev talt, inden mine Forelæsningsfolk kom, var udgaaet af det bornerte Norsk-Norske, som vi slaas med heroppe; men vi vendte Debatten! Vi jagede Dunker og Professor Aschehoug og Prof. Monrad op paa Kathederet (thi i en god Sags Tjeneste ere vi Alle enige) — og de gjorde sine Sager godt. Jeg var hensat som Reserve, men jeg behøvedes ikke. Jeg var ellers forundret over, hvor stort det borneret Norsk-Norske var blandt Russen, — altsaa gaar det direkte frem af Skolerne! Men har jeg engang faaet Øje paa det, saa skal det ved Gud ogsaa forebygges, om hver Rektor skal prostitueres enkeltvis. Alt, hvad som var Intelligents, var naturligvis ogsaa Skandinaver, — den er væsentlig en Oplysningens Sag — ja den er en Gradmaaler! Ellers udtalte Professor Aschehoug en Sætning, som ofte falder mig ind herhjemme: «hvor vanskeligt det er for et lidet Folk at tænke stort.»

1863 Nu agte vi at faa et Folkemøde istand.

Det er ellers min faste Overbevisning, at I dennegang ikke kommer til at staa alene. Var Kongen blot noget mere Helt end han er, saa kunde han gjøre Altsammen alene! Folkene kom hinkende efter med Bevillinger, naar de vare nødte dertil, — og saa konstitutionellsindet jeg end er, ser jeg ingen anden Maade til at faa Folk, som have nydt 50 Aar Fred, jagede ud i en Krig.

Her i Huset have vi det godt; vi bo smukt, have alle Menneskers Velvilje, have min Broder i Huset og ligesaa en Veninde af Karoline (en Frøken Siewers fra Bergen). Min Broder er nu en dygtig Jurist, vil om et Par Aar aflægge Prøve for Højesteret. Min Fætter Komponisten er hjemme. Paa min første Forelæsning sang Studenterne en ny Kvartet af ham, som gjorde overmaade megen Lykke. Siden har Officererne sunget Kvartetter af ham, og han er i et Spring bleven en bekjendt Mand. Nu arbejder han paa en stor Symfoni. En smuk Skertso af ham er temmelig udbredt, skjønt den ikke er trykt. Jeg har ret megen Glæde af ham! —

Hjemme hos mine Forældre leve de meget vel. Min Svoger er bleven Kapellan hos den Gamle, som nu er rask og vel tilmode. Min yngste Broder er i Hanover forat studere Ingeniørvidenskaben. Han raser mod de Tyske. — —

De skulde virkelig engang komme hid forat se, hvor vi bo smukt! Vi have saamange smukke Ting, som gode Mennesker (og I blandt disse) have givet os; vi have et godt Pianoforte, store lyse Rum, med lang Udsigt og fri Beliggenhed. Bjørn er bleven

en Helt! Nu bestiller jeg igjen et halvhundrede Billeder af ham, som da ogsaa strækker til for udenbyes Bekjendte. Portrætterne af Eder ere ganske udmærket, ja, jeg har paa længe ikke seet dem bedre. Min Kone have Eder staaende paa sit Skrivebord. 1863

I maa ikke glemme at sige mig, til hvilket Regiment eller hvilket Batteri Hagerup drager hen; jeg har naturligvis saa stort Hjertelag for ham, at jeg vil følge ham med større Opmærksomhed end nogen anden Officer i Eders Arme. Jeg glæder mig over, at Nielsen har Kompagni; han vil ikke svigte det! Ja, Herren være med Eder, brave Mænd og grædende Kvinder! —

Jeg skal ned i en stor Fest ikveld og holde en Tale for Eder. Jeg vaagner ofte om Natten, og Bekymring holder Søvnens borte. Og om Dagen taler, skriver og tænker jeg for og om Eder. Det er jo vor Sag I kjæmpe, ja, det store Spørsmaal, om vi have en Opgave i Verden eller vi have slet ingen. — Jeg vil nu skrive et Digt til Sverige. —

Nu faar vel Mathiessen meget at bestille, de andre Doctores rejse jo fra Byen. Men endnu mere faar vel hans varme Hjerte at bestille; thi jeg ser ham saadan som han lytter til hver ny Efterretning, samtaler og spaar og søger at bringe Forsoning mellem alle de stridende Tanker paa sine længere Kjøretoure. Hils ham hjerteligt, hils hans Kone og hans Børn! Vil Gud, skulle vi snart atter mødes. Og Eders komponerende Frue? Hvordan gik det? — Kys og hils hende, hils Olaf, den Allerdejlige, hils John og Ragnhild, Bjørn lo saa, da han fik deres Portrætter. Han

1863 kjører fremdeles til John og til Augustenborg og giver Fremmede meget uforstaaelige Beskrivelser af alt det Oplevede dernede. —

Jeg for min Del har ikke liden Lyst til at gaa med i en Krig; det synes mig saa underligt at synge Andre op til det, som man selv ikke vil gjøre. Men man siger her, at jeg vilde blot skyde mig selv, og slet ingen Fiende, da jeg ikke ser. Jeg tror ikke det, jeg tror jeg blev en god Soldat, endnu bedre Officer. Thi jeg ved, at jeg har Mod, Aandsnærværelse har jeg ogsaa. Det var saa smukt at se oppe i Studentersamfundet gamle Frivillige møde frem med deres Dannebrogssorden. —

Ja, hvordan nu det vil gaa i det Hele som for den Enkelte, det vide vi ikke; men lad os kun være enige og Alle paa hver sin Kant gjøre hvad han formaar! Saa er der, som Andersen saa smukt synger, en Gud i Himlen, der raader for gamle Danmark! Lad os nu haabe, at vi gjensees under gode Vilkaar! Men skriv mig nu ofte til, I skal lige saa ofte faa Svar! En glædelig Jul midt i Bekymringen for Fædrelandet, et godt Nytaar, et Gjenfødselsens Aar for Danmark!

Eders hengivne

Bjørnstjerne Bjørnson.

Brevet er nogle Dage bleven liggende; Karoline er ikke ret vel i disse Dage; men ingen Sygdom af Betydenhed.

21/12, 63.

TIL CLEMENS PETERSEN.

Kristiania, Akersgaden No. 1. 16de Januar 1864.

Min kjere Petersen, dette er egentlig et Forretningsbrev. Dersom jeg overtager Kristiania Theater til Høsten (det er nemlig i en saa ynkelig Forfatning, at det snart bliver Borgerpligt), vil du da een Sæson rundt bistaa mig som Raadgiver? Nogen egentlig Løn kan jeg ikke byde, men du kan jo bo her gratis hos mig i alle Henseender og have dit udstrakte Otium. Jeg ønskede et bestemt Udsagn af dig, Noget baade jeg og andre kunde rette mig efter. — Forsaavidt jeg overtager Ledningen, er det som uindskrænket Herre; private Sømmenskud vil vistnok gjøre mig det muligt at begynde med en liden fin lyrisk Opera ved Siden af, — den musikalske Ledelse af den saavel som Theatrets hele Musik overdrager jeg Ole Bull; med Theatret bliver et Konservatorium sat i Forbindelse og mange Kræfter tilkaldte. De herværende Kunstnere maa samvirke til at skaffe os et bedre kunstnerisk Udstyr.

Forat faa fat i Theatret maa der en hel Revolution til. Jeg har associeret mig med Dunker og et Par af vore største Pengemænd; men navnlig den førstes Deltagelse maa du fortie, da han først i Repræsentanternes Forsamling skal optræde som den fuldkommen Upartiske, og hele Vægten af hans Optræden beror herpaa. Da jeg endelig engang har taget Beslutningen, tvivler jeg ikke paa Udfaldet. Det Nærværende kan jeg ikke længere taale. Direktørerne forstaa det ikke, Ibsen ler til alvor-

1864 lige Forslag, han har i disse Dage ikke engang gidet se paa Indstuderingen af sit eget Stykke. — Og hermed nok om dette.

Den danske Sag er der ingen egentlig Anledning til længere at virke i, derfor har jeg vendt mig til Theatret. Du vil have seet mig være midt oppe i alle Agitationer, og jeg har naturligvis gjort mere end hvad som vises i Aviserne. Offentlig har jeg endog holdt mig lidt tilbage, da Folk jo kjender, hvad jeg mener, og her maatte anseede Folk frem, hvis Meninger vare dem ubekjendte. Derfor modstod jeg alle Opfordringer til at tale, endskjønt man paa Folkemødet endog forlangte mig frem. Jeg indbilder mig første Gang i mit Liv at jeg i hele denne Sag har handlet som Diplomat og dygtig Taktiker. Men det er usandt at arbejde længere i en Sag end der kan komme Virkning, derfor er jeg nu paa ganske andre Kanter.

Som Digter kan jeg ikke leve, jeg holder det ikke ud. Jeg maa have noget at regjere, eller jeg gaar i Frø. — —

At Fru Thoresens Bog har gjort saa stor Lykke, tiltaler mig i en Grad, som jeg neppe kan gjøre dig forstaaelig. Jeg har trods dig og saamange taget Aktier i dette Jernværk, og se nu hvilket Udbytte! — Bogen selv er endnu ikke her. —

Kaalunds patriotiske Digte have ret forekommet mig varme og stærke; men det forbauser mig, hvor uklar han endnu er over sine Maal i det Store som det Mindre. Det stormer og det truer, men han ved ikke til hvilken Kant han skal sende det, og sætter sig saa uden-

for Døren og brøler. Men det forstaar sig: han brøler 1864
godt. Den gamle Hauch har skrevet et smukt Digt (kun
eet), H. C. Andersen ganske dejlige Stemningsudtryk i
en vidunderlig simpel, for Alle gyldig Form, Ploug
noget for tendentiøs bunden, ligesom historisk uretfærdig
i sit største (længste) Digt, Richardt — liden, og det
forundrer mig.

Skriv mig dog til, nu maa I ikke forsømme mig, sig
det Samme til Weilbach, I have dog faaet mine Breve.
Jeg havde Moro af at du læste «Henrik Darnley», jeg
sender den nu til Stokholms Theater. Bothwell vil ikke
ret interessere mig; en Dag kommer det vel.

Jeg har været daarlig, har lidt af Koldfeber. Min Familie
frisk; Bjørn især. Folk elskelige mod mig. Til Sommeren
er jeg tilbuden fri Rejse frem og tilbage til Spanien og frit
Ophold. Jeg ved ikke om jeg tager derimod. — Wel-
haven bange mig, jeg for min Del lader ikke som jeg
kjender ham; men taler han i et Lag, taler jeg altid
strax ovenpaa, at han kan berige sine Erfaringer.

Din Ven

Bjørnson.

81.

TIL H. C. ANDERSEN.

Kristiania, Akersgaden No. 1, 6te Marts 1864.

H. C. Andersen!

Hvorfor jeg ikke har skrevet Dem før til, min kjere
Ven, forstaar jeg ikke. Jeg har jo ogsaa en Bog her

1864 liggende til Dem (Sigurd Slembe) med et smukt Digt i, om jeg selv skal sige det. Hvorfor denne Bog ikke er sendt, ved jeg derimod: jeg fik den først ivinter. Men hvordan eller hvor faa de ydre Tegn have været, — her i mig selv blomstrer De trods Vinter, og har jeg Solglands og Varme af Dem trods Afstand. Jeg elsker Dem, ja næsten som en ung Pige, jeg synes om Deres Fejl, Deres Naragtigheder, jeg fryder mig over Deres Arbejder, naar jeg læser dem højt. Jeg fortæller hvad De har fortalt mig, og jeg længes til Dem selv i Sommeren heroppe; thi det er dog endnu Sandhed, at De kommer? — Og Deres Digte i Anledning Kong Frederik og Begivenhederne efter hans Død synes mig de bedste blandt alle, som groede paa Eders Ø i de Dage; thi de vare naturlige med Taarer i Øjnene, de stode ogsaa mig i Øjnene, da jeg læste dem.

I dette Brev, hvori jeg ret har foresat mig at kjæle for Dem, vilde jeg sige Dem alt det Smukke, der længe har lagt og ventet for Dem, men selv Gjensynsglæden, saadan som De nu staar for mit indre Øje, holder ingen ordentlig Bog, og jeg maa derfor blot fortælle Dem, hvad falder mig ind, nemlig at min lille Bjørn kan alle Billeder i Deres Bøger («Andersen-Bog») — kan dem og forklarer dem, og at her foruden ham ere mange Tusinde, som vente paa Dem, og at De skal blive nervøs af al den Hyldning, som her venter Dem af Store og Smaa. — Og saa skal De glæde Dem over den Sympathi her raader for Deres skønne tappre Land, for Nordens hellige Sag, som I tjene med Eders Blod og den daglige Angst. De skal faa se, at det er ikke Nordmændenes Skyld,

at vi ikke vare med fra den første Dag, saavist som 1864
jeg haaber, at vi snart skulle komme med. Kongen
skal ogsaa faa føle, høre, se, den Dag han holder sit
Indtog her, at han er mellem Nordens Mænd og selv
maa være en nordisk, ordholden Mand, hvis han vil,
at vor Kjerlighed og ikke blot Loven skal bygge hans
Throne.

Selv har jeg i al denne Tid Intet kunnet bestille;
min daglige Tanke er Danmark, mine bestandige Ærin-
der ude ere Søgen efter Nyt derifra. Jeg holder Eders
Aviser, jeg korresponderer derved og virker herhjemme.
For ikke ganske at gaa op i Spænding og Tvivl, er
jeg begyndt at beskæftige mig med prosaiske Theater-
anliggender; thi Digtning kan der ikke være Tale om.
Jeg ser, at De, netop nu, har fuldbragt et større Dig-
terværk, jeg forbauses derover, jeg forstaar det ikke,
uden maaske derigjennem, at jeg nu engang er slaaet
for Handling, det brænder, det bryder i mig, jeg kan
ikke underholde en, Begivenhederne uafhængig, Fantasi.
Spørger Nogen efter Noget fra mig, saa fortæl dem
Aarsagen til, at Intet kommer ud af mig vistnok i hele
dette Aar.

Dette Brev har jeg skrevet paa de italienske Farver
og Emblemer, dels forat erindre Dem om vore første
Møder og al den Sol de havde, — dels ogsaa forat vi i
denne Stund skulle skrive om Nordens Anliggender
paa en Grund, der har Forjættelsen i sig, og Løftet
om en sejrende Nationalitet. Det er for at tilbagetrænge
den Følelse af at tilhøre en undergaaende Nationalitet,
søm i de sidste Dage saa ofte har hjemsøgt mig, det

1864 er forat have et sejrende Exempel for Øje. Det er forat sige til os selv: Nordens Forfattere vare ligesom Italiens ikke Aftenrøde, men Morgenrøde, det var Nationernes Længsler de besang, ikke kun deres Minder, det var Nationens Skaberevne, hvormed de skabte.

Vil De sige Gotfred Rode (ja gaa til ham for dette ene Ærindes Skyld), at jeg af et Par Digte i den senere Tid slutter med Bestemthed, at han er den betydeligste af Danmarks yngre Digttere, og at Tiden vil vise dette. Der er kommen en Styrke og Klarhed deri, som giver store Løfter. Sig ham, hvor inderlig dette glæder mig. Han er en herlig Natur, kan De tro.

Hils nu ham, Skattegraveren, Collin, hjerteligt, hils A. Smidth, som jeg holder saameget af. Billedhugger Borch kommer netop og beder mig sige, at Landsoldaten i Fredericia maa ned for ikke at skjæmmes af Skud, — men den levende maa staa! Gud velsigne Eder Alle!

Bjørnstjerne Bjørnson.

82.

TIL CLEMENS PETERSEN.

[Kristiania, april 1864.]

Kjere Clemens Petersen, du faar «en Bog» af N. Mejdell (Redaktørens Fætter) til dig sendt, og af denne Bog skal du skaffe Anmeldelser. Den er filosofisk, men forøvrigt saa vidtomfarende, at der ingen anden Titel er for den, end Forfatterens egen «en Bog», og

følgelig er det heller ikke muligt paa dette lille Stykke 1864
Papir at give en videre gaaende Betegnelse. Det er den
første, d. v. s. den eneste filosofiske Bog, som Norge
har præsteret, siden gamle Treschow skrev, altsaa siden
vor Frihed, — og det blev ikke Monrad, som skrev
den. Denne af Misundelse fortærede Mand vil strax
kaste sig over den, direkte eller indirekte, — og der
har du Aarsagen til, at den maa støttes baade fra Dan-
mark og Sverige.

Der er ogsaa en anden Grund; Mejdell er en ældre
Mand, denne Bog vil afgjøre meget i og for ham.
Ansæt ved Bjergværkerne har han, som alle disse
Embedsmænd, ingen egentlige Udsigter, men heller
Intet at bestille; han lever herinde som et Slags
Opsyn over Regnskaber fra Grubedriften og gjør et
Par Rejser om Aaret. Han er en Svigersøn af afdøde
Forf. Mauritz Hansen, men hans Kone er død, han le-
ver alene med en liden Søn, er et indgetogent, stille
Menneske, som har rejst Verden rundt baade den phy-
siske og aandelige, og sidder nu der og grunder. Flere
Ting, som han har forsøgt paa inden Forfatterbanen,
ere ikke gaaede godt; thi her maa jo Alt saadant have
en praktisk Retning, og skjønt hans Fremstilling ejer
usædvanlig Klarhed, mageløs Nøjagtighed, saa er dog
den første den bedste Sjouer fløjet ham over i Avi-
serne. Man havde nemlig ikke Taalmod til at læse
ham.

Dette har krænket ham (han har en umaadelig
Ærgjærighed, ligesom stærke Lidenskaber overhove-
det, er rød Republikaner, hader Regjeringer af hvad

1864 Navn nævnes kan, — denne spæde, stille Skikkelse!) — nu er denne Bog, ligesaa vel som den er hans Livsprodukt, er den hans Haab og Navlestrengen til Tilværelsen for ham. Gjør den Fiasco, saa kryber denne Mand tilbage, formørkes, hensynker i Apathi. Han vil nok med udvortes godmodig Blidhed omgaaes sine Venner og dem, som han ved respekterer hans store Ærlighed og sjeldne Evner og Kundskaber; — men af hans mange Bøger vil ikke een komme. Og dette maatte jeg især beklage, da jeg nok gad se fordomsfrie Deduktioner af den videre borgerlige Frihed, af Republiken (thi derom kommer det Næste fortrinsvis til at handle) kastede ind i vort Samfund, det spidsborgerlige. Det er nemlig min Mening, at Skandinavismen kommer først med Republiken, ligesaa den sande Frihed, den, hvori Nationernes naturlige Begavelse og Mod har fuld Anvendelse. —

Du ser, at jeg blandt alle disse Grunde forat du skal tage dig af Bogen, ikke har nævnt Bogen selv, hvis Resultater hverken du eller jeg kan modtage i sin Helhed, men som dog er saadan, at en Anbefaling fra min Side er i høj Grad overflødig. — — Altsaa du skriver selv om Bogen, du gaar til Rasmus Nielsen, til Heegaard, du faar flere til at skrive, — du redder et Menneske og maaske en lang Literatur dermed.

Din hengivne

Bjørnstjerne Bjørnson.

TIL FREDERIK HEGEL.

Akersgaden 1, Xania. 21de Ap. 1864.

Kjere Hegel, — Tabet af Dybbøl, skjønt forudseet gennem Uger, kom saa smerteligt nedslaaende for os, som endnu ikke ere med, saa ydmygende, at jeg neppe kjendte Byen igjen. Den Dag vi ventede nøjere Efterretning foregik Priess og Simonsens Henrettelse, vi havde en Beklemthed ogsaa deraf, som gjorde Deltagelsen for Eder sygere, det gav Tankerne Retning imod Mord, — og Mord er hint ved Dybbøl, Mord, Mord! Paaske Flyttedag er for Kristiania en Mærkedag af sørgeligste sorte Farve, den gjorde os ogsaa Alle til een Familie, vi standsede i Klynger og talte sammen overalt og Alle, — og kan nogen Mand dø af Forbandelser, saa maa den svensk-norske Konge snart sætte Livet til!

Det er nu mere end vist, at denne Mand, som Kjøbenhavn hædrede med en Enthusiasme som neppe Kong Frederik den Syvende, — denne Skandinavernes Haab, Hærens Kong Karl «den Tolfte», han er Forræderen! Han har aldrig villet Andet end Danmark efter Kong Frederik den Syvende, og nu vil han faa det Samme paa en anden Maade. Han gjør en forbandet fejl Beregning! —

Jeg er hans Undersaat, jeg kan ikke skrive om ham saaledes, at han ser Historiens Dom, men var jeg nu Ploug, jeg skrev!

Hvad jeg kan, og hvad vi alle Skandinaver i Norge nu ville, det er at angribe vort Ministerium med Stang i Spidsen; thi det har mere Skyld end vi have anet. — Noget hjerteløsere end at Kongen i begge sine Ri-

1864 ger holder efter Dybbøls Fald endnu paa begge sine Ministerier, kan jeg ikke let tænke mig, men for Norges Vedkommende skulle vi dog forsøge at faa vort væk. De vil se, at Aftenbladet allerede er begyndt, og at jeg er med i dette, kan De vel forstaa, skjønt det ikke bør anes. Men vil De gaa til Ploug fra hvem jeg netop fik Brev, vil De sige ham, at mit Brev til ham er sandt Punkt for Punkt, og hvad Schweigaard angaar, saa talte han i 1848 ligesaa tappert for ingen Præmisses, som han i 1864 talte for Præmisses. Mere Vidnesbyrd have vi for hans Vedkommende ikke Behov. Kong Oskar vilde nemlig ingen have, Kong Karl vilde have. (Sig Ploug, at Storthingets 15 Mands Kommitte kjendte ikke Depeschen af 16de November. De saa kun, hvad der var Regjeringen fordelagtigt.)

Om mit Brev til Fædrelandet har jeg her kun hørt en eneste Mening, nemlig at det var rigtigt og modigt. Det Sidste understreger jeg; thi det er latterligt, det illustrerer vor politiske Uskyldighed. Jeg skal idag undersøge, om her kan gjøres en Demonstration. Den almægtige Gud høre vore Bønner! Den almægtige Gud føre os sammen i denne Farens Tid. Thi vinde vi hverandre, kunne vi gjerne tabe nogle Slag og et Stykke Land!

— «Synnøve Solbakken» kan De nu betragte som Dem tilhørende, da sidste Oplag er næsten udsolgt og jeg dermed har trukket den tilbage fra Giertsen. De tager vel imod den, og de følgende Arbejder, efter hvert som de komme? — Gud med os Alle i denne sørgelige, taarerige Tilværelse! Hilsener fra mig! Deres hengivne

Bjørnstjerne Bjørnson.

84.

TIL CLEMENS PETERSEN.

[Kristiania, april eller mai 1864.]

Kjere Petersen. Har jeg ikke Lov til at forudsætte Rizzio som forhadet af politiske Grunde? Du kan skjønne at en Udvikling tager mig formegen Plads, — og han skal jo strax forsvinde. Han er selv kun til for hendes Skyld, hun gaar videre over ham; at han dør er det Moment, som jeg har Brug for. — Hvad Bothwell angaar er din Bemærkning rigtig. «Det Stygge», «det Mægtige» er her ikke — endnu. Dette er Opgaven i næste Stykke. Ligesaa Murray; han tillader ogsaa i næste Stykke omstændelig Udvikling, tillige (men kun tildels) Lethington. Det Stygge og Mægtige i Bothwell gjøre vi tidsnok Bekjendtskab med, og det glæder mig, at nu kan jeg behandle dette uden at forlade Skjønhedens vederkvægende Sommerlejligheder. Gud ske Lov, han har havt sin Gjerning i mig, siden jeg i 1860 forlod Danmark! —

Bothwell er min Yndling! Saadan som han nu er, er han ogsaa ganske historisk; Bothwell var oprindelig en Helt, «en rask Satan»; man saa at Lidenskabeligheden engang vilde hvirvle ham væk; men han var endnu ikke fristet. Naar du læser hans Replikker i dette Stykke, læser du endnu kun aabne Steder, du træffer ikke en positiv Tanke, og dog faar han Dronningen i sin Magt, og naturligt, saaat vi selv følge med dem ud. Du maa ikke læse disse Replikker uden at tænke dem illustreret af et Ansigt, som kun har eet Øje, og som i

1864 Bevægelserne har noget viljeheftigt, ikke følelsesheftigt. Da faa de maaske det Udseende, som gjør dem til Underlag for den kommende Forfører, Morder, Løgner, som har den bevidste Pagt med alle onde Magter, og ler endnu, da Alt er tabt. —

At du ikke synes om anden Akt, forundrer mig. Der maa altsaa være en Hage ved, skjønt den er ikke der, hvor du peger.

Ellers er hele Stykket skrevet som paa Prøve. Naar «Bothwell» er færdig, fremtvinger det vistnok Forandringer. Lad det nu opføres og jeg se paa; jeg er ud over det Standpunkt, hvorpaa jeg bryder mig synderlig anderledes om Kritiken og Udfaldet end som en Erfaring, der hjælper mig. Tredie Akt synes jeg mindst om. Den kommer jeg engang til at forandre; for Øjeblikket maa den staa saadan. —

Det hele Stykke er jeg nu noget kjed af. Vistnok bidrage Begivenhederne rundtom dertil, thi jeg er egentlig paa Als, mit Hjerte bløder, og jeg skammer mig saaledes, at jeg uden Alliance vistnok aldrig mere kommer til Danmark anderledes end i mine Arbejder. — Men skulde ikke du ville komme herop og bo hos mig? Jeg trænger saa til dig.

Mit Stykke har noget europæisk ved sig — ikke sandt? Jeg længes ud fra disse store Opgaver, til Proverbes, fine Skuespil, smaa Digte. Maaske er det atter Begivenhederne, som true mig tilbage i den idylliske Modsætning. —

Det er sandt: Bordscenen i anden Akt, jo, lad den gaa! Undertiden var hun ogsaa saadan: et abstrakt

Ronsards Digt. — Men hvad tror du om et lille 1864
Stykke foran dette, et for Skotlands unge legende
Dronning? — —

[— — — — — — — — —]

Mit Portræt følger, det har for stort Underansigt, da jeg har holdt Hovedet formeget op. Min Drengs følger ogsaa; af min Kone har jeg intet godt, og hun er saa kjedsommelig med det, at hun aldrig kan skaffe sig et godt. Vi leve godt her, vi To og Peter! Du skulde have været her. Jeg tror vi har det hyggeligste Hus i Byen. Men vi sørge saa for Danmark!

Din bestandige

Bjørnstjern.

85.

TIL H. C. ANDERSEN.

Akersgaden No. 1 i Kristiania, 9de Maj 1864.

Kjere Andersen, Deres Hjertelag, Deres ærlige og inderlige Mening i alt det, som nu beskjæftiger os, gjør Dem saa dyrebar for mig, jeg maa strax besvare Deres Brev, og det skulde undre mig, om ikke denne Tid kommer til at knytte os To sammen som ingensinde før. Nu er det Hjertemenneskene, som rykke frem i første Linje! Svage, bløde Sjele blive store, og de som kloge og udmærkede bekjendte blive smaa, ak saa smaa, at jeg maa vogte mig for ikke at komme til at foragte dem.

Tak for Deres Brev, Tak for Deres Digt i Dagbladet, jeg maa altid græde, naar jeg læser Digte af Dem i

1864 denne Tid, thi en saadan Evne til at optage i sig hele Folkets Sorg og Haab har jeg aldrig seet Mage til. Det er kun et naturligt Udbrud, som hvert eneste Menneske selv har gjort hundrede Gange, og som her faar Harmoniens Vinger op til den Algode. Og saavist som De har denne Evne, saa vist har Folket Levekraft; saavist som den Enkelte kan finde Smertens og Haabets ædleste Udtryk, saavist skal det Hele ikke for-gaa i Smerte eller forspilde sit Haab!

Store Ting ere udførte af Eder, — og ikke alene Skammen griber mig, naar jeg tænker paa, at vi ikke ere med, men Skinsygen. Hvad maa der ikke blive af et Folk, som kan opleve saadant, hvilke Kjæmpeskridt fremad og forbi os Andre! — — Men hvad er der hendt Dem selv personlig, som har slaaet en saadan Smerte henover Deres Brev? Noget nævner De, Andet antyder De. Er det Collin? Hvad vil dog dette sige, Collin er saa brav og solid, Egoist forstaar sig, og ikke lidt, men stræbende imod. Dette maa være noget Forbigaaende, han kommer tilbage til Dem, — lad ham selv erfare sig frem.

Heroppe skulle vi nu til at holde 17de Maj. I Begyndelsen var Skandinavernes store Familie derimod, men tænke nu som saa: at skal der være Fest, saa skulle de ogsaa faa høre Sandheden. Jeg har netop været oppe forat høre Advokat Dunkers Tale for Danmark. Dersom vi levede i hine Tider, hvori Tanker tillige bleve Handling, saa var der den 17de Maj om Aftenen ikke et helt Vindu tilbage hos Statsraaderne. Hvor gjerne Nordmændene vare hos Eder! Naar der

ikke ere flere Frivillige hos Eder, saa er det fordi at vi have den mest udstrakte Værnepligt, og Krigsministeren forbyder dem at rejse, — og naar Storthinget tog den Betingelse med, som blev dem forelagt, var det fordi at Konge og Regjering saa vilde have, — lige indtil hin Udtalelse om Skandinavismen, som dog kun fik tre Stemmers Overvægt! Men i ethvert Fald: glipper Konferencen, saa komme vi med; vore Rustninger ere alvorlige, I behøve ikke at tro, hvad Aviserne derom fortælle, det er desuden et Livsspørmaal for Armeen at den kommer ud, saa Kongen ikke tør betænke sig. Hvilken Sympathiens Bevægelse her er blandt Folket, — ser De, at vore Frivillige næsten alle ere Bondegutter? Dette beviser Bevægelsens Udstrækning, — og havde vi saa sandt havt en dygtig Konge og Regjering af ung og ikke gammel Skole, saa stode vi, hvor I stode, og faldt hvor I faldt.

Det skulde glæde mig, hvis jeg har bidraget til, at De skriver Lystspil. Jeg har med Glæde læst «Paa Langebro»; — Humlekongen er en god Karl, og i Frands er der noget Fint og Rundt, en ægte dansk Unggut; — Tonen er godt holdt, jeg havde ventet lidt nyere Karaktersyn, af de hundreder, som De kaste ud i Eventyrene; men De har jo ogsaa kun bearbejdet et fremmed Stof. Jeg længes efter at se Deres nye Lystspil, som maa have møret meget, da ikke alene Aviserne tale godt derom, men jeg ogsaa hører meget godt derom, og jeg finder Bemærkninger derifra igjen i Dagens Avisforhandlinger.

De ved maaske, at jeg skal overtage herværende Theater til Høsten; jeg maa have noget at bestille ved

1864 Siden af min Digtning. A. Munch bliver nok Medlem af den Bestyrelse, som skal hjælpe mig med Raad og Daad. Jeg taler ofte med ham, han er elskelig. Jeg taler ogsaa med Welhaven, jeg er hos ham og han her; han blidner med Aarene, men har jo meget af det unaturlige Udstillingsvæsen, som I kjende og frygte. —

Jeg gjentager min Indbydelse til Dem til at gjæste Norge denne Sommer; Rejsen herop er nu saa billig, og vil De blot gjøre en liden Tour, saa tror jeg, at Kristiania og nærmeste Omegn frembyder meget Seværdigt. Vi skulle opmuntre Dem og takke Dem for alt det Smukke, som De har givet os, vi skulle styrke Dem til nye Digtninger, paa samme Tid, som jeg haaber at vore Soldater ere sammen med Eders, og at dette giver Samtalerne mellem en Dansk og Norsk den rette Forstaaelse!

Det maa jeg paa den anden Side sige, at kommer vort Land ikke med, saa vil der gaa mange Aar hen, før jeg kan overvinde mig til atter at besøge Danmark. Og min Kone tænker som jeg. Hun har været flink, hun har samlet ind for Eder, hun har grædt og talt, hun er af de Trofaste, -- og af dem, som aabent bekjende, hvad af Stygt de tro at se blandt Landsmænd; thi det er netop oppe i vor Klasse at Resterne sidde af gammel Afsondringslyst, af Fredstidens Egoisme.

Den 1ste Juni.

Næsten en Maaned har dette Brev lagt! Saadan er jeg: naar jeg har befriet min Sjel og havt Samtalen med Dem, saa er Resten mig lidet magtpaaliggende.

Men jeg maa gjøre Alvor af og sende det fra mig! 1864
Hvad er ikke hendt, siden den 9de Maj! Netop da holdt de Danske paa ved Helgoland at lære Øster- rigerne Søværnenet. Tre Dage efter Vaabenhvile! Nu alle de vrimlende Forslag! Men een Ting maa I vide: bliver der atter Krig, gaa vore Landsmænd med. Her er intet Spørsmaal, I behøve ikke et Øjeblik Tvivl.

Og saa har jeg læst Deres nye Stykke. Jeg er ganske overrasket over den Elegance, hvormed det er skrevet, den psykologiske lette Finhed, de sikke Karaktertegnin- ger, blot i nogle Ord; men selve Intrigen er meget spæd, dog saa naturlig, at Ingen tænker videre paa det. Det er et elskeligt lille Arbejde, — at Personer deri intet væsentligt eller slet intet Bidrag give til den ende- lige Opløsning, tilgiver vi Dem af Hjertet, naar De blot vil love at komme snart igjen! Gjør det! Mor Dem, mor os! Tænk ikke formeget paa alt det dramatiske, sceniske Kvæleri, giv Karakterer og Indfald og lad det runde sig af sig selv.

Igaar var jeg med at stifte en skandinavisk Forening, eller rettere jeg modsatte mig (Dunker og jeg) Stiftelsen af alle Kræfter. Tiden er ubelejligh, det er ikke Snak, som skal til. Og det tyske Foreningsværn hader jeg, hader det af alle Kræfter! Heroppe gjør det heller ikke godt. Men det er saamange, som tro de handle, naar de gaa ind i en Forening og høre et Par Taler, for dem er det altid Noget; — men for Sagen svæk- kende, splittergalt. Jeg gaar aldrig med, — før det be- stemte Formaal kommer, det, som trænger Massen til at trykke sig frem. Men hvor er det? Paa hvilken

1864 Vej skal Tanken realiseres? — Nej, her er nu intet Andet at gjøre end at tage fat og redde Danmark, — saa kommer der vel en Tid for Ideens Realisation, en Tid for Foreningers Arbejde. Lev vel!

Det er sandt: en Datter af mit Sødskendebarn Fru Sanne (en Søster af Viggo), en nydelig Pige, beder mig hjælpe sig hos Phister, som læser med hende til Skue-spillerinde, men som er lej, gnaven; lunefuld; sommetider vil han have hende frem, til andre Tider nægter han hende Talent. Talent har hun, men det maa udvikles, hun har en stor Sangstemme, synger hos *Rung*, hun er sød, barnlig og overmaade smuk (bor i Kattesundet 12, anden Sal). O, tal til Phister, han har Respekt for Dem, hun har ingen Fader, Ingen som kan holde ham til sin Pligt mod hende. Jeg skal benytte Tiden, medens han er her, men fortsæt De i Danmark, De gjør en god Gjerning, og enhver saadan gjør De jo saa gjerne!

Deres

Bjørnstjerne B.

86.

TIL HILMAR FINSEN.

[Kristiania] den 27de Juli 1864.

Kjere Finsen, jeg vil lægge et Brev til Fru Hall ind her, forat De kan læse det og siden være saa god at sende det frem. Hvad jeg deri har sagt om Situationen vil spare mig for den Sorg at sige det to Gange; thi De har jo fremfor nogen Anden Krav paa at vide, at

jeg har lidt med Eder, haabet og været skuffet med Eder 1864
den udslagne Vinter og den derpaa kommende Sommer.

Meget af den Frygt jeg nærede, da jeg gik med Dem paa Deres Kontor, er jo desværre endog overtruffet, navnlig for vor Konges Vedkommende, og med Hensyn til Danmarks mindre Modstandskraft. Men Meget er i den Grad gaaet sørgeligt, at Gud har udseet Tiden til en Nationernes Prøvelse, og til en saadan Tvang for den Enkelte, at mit Haab i det Mindste daglig har maattet bøde: led mig ikke udi Fristelse!

Jeg har fulgt hver Stump Efterretning om Dem, kjere Finsen, i den forløbne sørgelige Tid. Jeg holder to danske Aviser og har ellers korresponderet med Mange, indtil nu i Foraaret, da jeg ikke længere kunde. Jeg har seet Dem opføre Dem som en Mand, saa jeg har ofte tænkt, at De burde i denne Tid have været Officer eller styret noget Mere end Sønderborg. Deres Jomfrutale læste jeg strax, og det synes mig, at De med den tog Plads blandt de Bedste, endskjønt De indskrænkede Deres Behandlingsmaade af den foreliggende Sag til det, som man nærmest kunde vente sagt af Dem som Slesviger. Ogsaa heri kjendte jeg Dem igjen. Men med Tiden vil den voxte til at blive Ord af en indflydelsesrig Mand, som har Trang til at tale om det Hele i sin Helhed; thi den parlamentariske Bane maa De fortsætte, De er ganske overordentlig udstyret for den, og De er saa helt igjennem til at lide paa.

Der er en Mand, som i denne Tid er ganske forsvunden, nemlig Hagerup. Hvor er han? Fra Mathiessen har jeg ofte hørt af norske Læger. Om de Andre bragte

1864 Aviserne Efterretninger — om Krog-Meyer endog Times. Ak ja, — end de paa Augustenborg. Husker De min sidste Aften der, da jeg pludselig følte, at her komme de Tyske til at sidde, og at jeg sagde dette i min Afskedsskaal, og at vi Alle bleve saa forstemte. — — Da jeg saa Eder holde Bazar, var jeg tænkt paa at sende Eder en Sang til det dejlige Als; men jeg kunde ikke. Men endnu kan det vel ske; thi Als bliver aldrig tysk! —

Den 15de Juli fik Karoline en Gut, stor som Deres Kones, og baade hun og han befinde sig vel. Bjørn er Sundheden og Livligheden selv, fortiden Gadegut af første Rang. Men som den gamle Kudsk hos Pickwick siger: det er den bedste Opdragelse en Mand kan faa! — Personligt have vi det godt i alle Dele. — Dersom Deres Kone kunde forlyste os med eet af sine gediegne Indlæg til Fordel for Nysgjærrigheden, saa vilde hun gjøre sig fortjent af os begge; thi medens vi ikke kunne bringe Eder Efterretninger, som have Fællesinteresse, er jo dette Tilfældet med alt Eders. —

Da Ploug var heroppe, omgikkes jeg ham fra Morgen til Aften, vi bleve gode Venner dengang, jeg tror vi lærte hinanden at kjende. Hvor ondt jeg har havt af ham i denne Tid; der er Ingen, der er bleven skuffet som Ploug. Og naar jeg hører om ham, eller hører at gamle Grundtvig, da man i en Tale til ham takkede ham, fordi han endnu prædiker Haab, har grædt som et Barn, da kan jeg ikke undlade at gjøre det Samme.

Det forbauser mig forresten, at Monrad eller hans Udsendinge ikke i England fik bedre Rede paa, hvad

Understøttelse de havde at vente. — Tilforn vare jo de, og hele Europa, bedragne; men paa dette Punkt maatte der dog komme til bestemte Erklæringer, og da synes mig, at han ikke længer burde lade sig skuffe. Men Monrad er utvivlsomt en Spiller; hans Taler gjøre alle dette Indtryk, — paa mig bestandig et meget daarligt. — 1864

Englands Vrede gjør et væmmeligt Indtryk. Mere egoistisk Bevægelse end dette Lands baade Sympathi og Antipathi har Historien ikke Exempel paa siden Romerrigets Dage, og vist er det, at Napoleon den Første vil faa Ret, at England engang vil dø af denne sin Egoisme. For blot at tage een eneste Yttring: England er ikke de smaa Staters Ridder, — hvad vil den sige Andet, end at de øvrige Stormagter altsaa dele de smaa Stater mellem sig? England vil nok for sent se Følgen deraf, naar Ruslands og Tysklands Flaader kunne beherske deres egne; thi den Tid er utvivlsomt ikke fjern, og naar nu Rusland tager vore Nordlande, hvad vistnok allerede er aftalt, saa er det kommen til Nordsøen paa sin Kant, Tyskland paa sin, og gider England nu ikke engang holde Frankrigs-Alliancen, fordi den drager det ind i ædlere Interesser, saa staar det en Dag forladt, og som Bytte for en nærmere Frygt end den for Amerika.

Imidlertid er der over os Nordmænd falden en Sorg og Beklemmelse, som jeg aldrig tænkte at faa opleve. Havde vor Regjering Intet sagt, saa kunde vi have trøstet os med, at vor Rolle ikke var den at blande os ind i Andres Strid, saa ækel denne Trøst end var. Men den har sagt: Danmarks Strid er vor, og naar den desuagtet gjør sin Hjælp afhængig af Stormagternes Delta-

1864 gelse, saa vil dette sige, at vi kunne ikke forsvare vor Sag! ja, hvad mere er: vi vove ikke engang Forsøget! — Dette er noget for Nationalfølelsen saa ydmygende, at Nationalsange ere standsede som af sig selv, og den Følelse, at leve paa Naade, paa Stormagternes Naade, har slaaget vor unge Selvstændigheds Mod til Jorden. —

Den Stilling, vi indtager til Sverige, trykker ogsaa Sindene; vi se jo, at vi kun ere Provindsen; den Rolle som Historien, Sproget, Selvopholdelsesdriften anviser os, den at være Mægler mellem Danmark og Sverige, den har vor Regjering forsmaaet, og Kongen har forsmaaet at benytte sig af de Elementer til at hæve Norge op til denne Stilling, som han virkelig forefandt iblandt os. Han forstaar helt igjennem ikke sin Opgave. Han leger Soldat og slaar diplomatiske Kolbøtter, skriver flammende Digte, — men moralsk Mod ejer han ikke, den Evne at fastholde en Tanke har han ikke arvet. Hans Broder Oskar er en Drømmer, Slægten duger ikke. Indpodning af en Glücksborgsk Kvist i den vil vel ikke hjælpe den synderlig op; men man bør vove Forsøget.

Jeg for min Part tror ikke paa et Skandinavien, før vi have Republiken. At de forenede Staters Præsident næsten altid blev en Svensker, maatte vi finde os i; det maa indtage sin Rang-Plads, da det har flere Indvaanere end vi to tilsammen og Interesser at repræsentere, som ved Landets overordentlige Fremgang true med at blive respektable, selv i Maal med en stor Stat. — At Kongerne nogensinde faar Tingen istand, tror jeg ikke. Og Republikernes Tid tror jeg nu ligger nærmere, end nogen af

CARL PLOUG

os aner. Jeg forstaar ikke hvilken anden Opløsning her gives over hele Europa. 1864

Saa har jeg da snakket med Dem paany, kjere Finsen; give Gud det snart skeede under lykkeligere Forholde og om gladere Emner! Hils Deres prægtige Kone, Deres vakkre Børn, Deres og vore Bekjendte! Vi have den lille danske Pige hos os, som var med Karoline til Als, vi have de danske Sympathier, den Sorg tilhuse, og vi længes bestandig efter Efterretninger fra Eder.

Deres

Bjørnstjerne Bjørnson.

87.

TIL CARL PLOUG.

[Kristiania] den 8de August 1864.

Kjere Ploug! Jeg har nu saalænge aholdt mig fra at skrive Eder til dernede, men heller ikke heri er nogen Lindring for den dybe Smerte, hvori alt mit Væsen er nedsunket. Jeg har taget mig sammen for et nyt Arbejde, jeg har endt det (et borgerligt Skuespil, egentlig et Slags *proverbs*), jeg hefter to Akter til Henr. Darnley o. s. v., jeg har ogsaa søgt at indblande mig i Theateranliggender, Alt forat sige mig selv, at den Enkelte maa redde sig for en anden Gangs Skyld, og at det væsentlig bliver Literaturen, Dagens som Bøgernes, der faar det tunge Hværv at arbejde op igjen Folkemodet af de mange Bakker, som det i denne Vinter og Sommer er rullet ned.

1864 Men, kjere Ploug, det gaar ikke. Og det, som jeg sidst vilde, skrive Eder til, det maa jeg dog nu af dyb Trang til Meddelelse; thi her er snart sagt ikke den, med hvem jeg nu kan tale. At jeg var en Smule trofastere af Gemyt end Størsteparten, det vidste jeg, men at dette saa sørgeligt skulde aabenbares, derfor maatte Gud helst have bevaret mig; thi trods min umaadelige Evne til Haab, trues min Livsanskuelse fra Roden af, det er mig undertiden som ville disse Erfaringer slide mig op. Jeg bevæges altid til Taarer ved at se Dem og gamle Grundtvig holde paa i «Fædrelandet». I To røre mig næsten lige meget som noget Andet dernede, jeg maa nu engang føle personligt, og at I To skulde opleve dette, det er mig over al Maade tungt, o, som det synes mig, saa ubarmhjertigt.

Hvad jeg egentlig vil skrive til Dem om, maa De benytte som De finder for godt. De ved jo, at det bliver strax modsagt alt det, jeg siger, thi Nordmændene ere nu engang, som det synes, bestemte til at dø Hensynenes langsomme Død, Klogskabens. Gud vende det itide!

[— — — — —]

88.

TIL CARL PLOUG.

[Kristiania] den 9de Sptbr. 1864.

Kjere Ploug, jeg maa dog engang sende Dem af de Korrespondencer fra Island, som hele Vinteren igjennem satte ondt Blod her og vil fremdeles gjøre det, da man her har Klokkerkjerlighed for Island.

Hvorfor Pokker kan ogsaa ikke Menneskene deroppe 1864
raade sig selv? Jeg trives ikke sammen med nogen
Islænder, men netop derfor vilde jeg ikke for nogen Pris
have mere med ham at bestille end højst nødvendigt.

Udbyttet af den skandinaviske Forenings Forhand-
linger er overmaade magert. Man beviser travelt Nyt-
ten for os af en Forening, men ikke den aandelige eller
den materielle, som ligger i at man er Flere, har mere
Magt i Penge og Planer, ej heller beviser man den
Pligt, vi her have, selv om vi ikke havde en Snus
Fordel. Det er rent galt at tro, at ikke det sidste Argu-
ment er skikket til at gjøre Indtryk paa vor religiøse,
alvorlige Befolkning. Man saa jo under Krigen, at med
kun en Smule Ledning havde dette Argument, netop
dette, draget os ud i Krigen. — Nej, disse «praktiske»
Mænd skal bevise Nytt en af, at Danmark har mere
Kapital til at bygge Pantserskibe for! Nytt en af dets
Beliggenhed i Tilfælde af Krig med Rusland o. s. v. —
Lad os dog slutte med at tale om Krig med Rusland.
Heri ligger Spekulation paa Svenskerne, og saadant er
væmmeligt; thi ingen af os kan for Alvor mene, at vi
ville gaa med Sverige mod Rusland. Jeg var selv saa
daarlig at tro saadant engang, men er vendt tilbage;
thi Rusland har nu saa meget at bestille hos sig selv,
og faar bestandig mere, efter hvert som Tyskehadet
voxer op i dette Land (og det er i frygtelig Væxt!), —
samt efterhvert, som man vil Frihed. Desuden er de
ikke paalidelige Finner en altfor besværlig Rygstød
under et Indfald i Skandinavien, til at Russerne vilde
resikere det. Lad os holde Venskab med Rusland;

1864 Stillingen er netop den, at af Rusland have vi (naar Eders borgerlige Frihed først er sikker) Intet at frygte, men Meget at haabe.

Med Hilsen til Deres Frue og Familie og Karolines
og mine Venner

Deres
Bjørnstjerne Bjørnson.

89.

TIL CARL PLOUG.

[Kristiania, 12. septbr. 1864.]

Kjere Ploug!

Der er (siger Emil Stang, Statsraadens Søn) to Depescher af 5te Oktober! Deres «mankerede» Slutnings-tirade er rigtig, men staar i No. 21 — Er dette saa, da tage dog Fanden ved al den Karakterløshed i den vistnok velmenende Manderstrøm, — og det er som jeg altid har sagt: svage Folk ere altid upaalidelige, ofte troløse, undertiden Forrædere. —

Men vov De (paa Emil Stangs Opgivende, som jeg indtil Videre tror vel underrettet) at sætte den Paastand op, naar nu Post- och Inrikestidningen benægter Deres første, — at der saa er to Depescher af samme Datum — og lad os se paa Virkningen deraf. Men lad ikke Kundskaben derom være kommen herfra.

Tak for at De tog ind min Dinx. Jeg vil gjerne fortsætte; thi det er med den offentlige Diskussjon som med en Maskine, den maa altid have mere Stof, eller den knarker sig selv istykker. Og nu var det kommen der-

til, at alle Parter vare enige om at fortie visse Forhold, og derfor havde man ikke mere Nyt at snakke om og bleve kjede. Nordmændene have saa tungt for Oprigtighed, og Svenskerne have sine Hensigter. Derfor nævn Tingene, at de ikke blive til Spøgelse. — 1864

Men jeg sidder ene med dette; thi jeg er ikke enig med Bachke og Krohg, eller Broch og Daa, eller Dunker og Birch, de Første ere Fantaster (men dejlige!), de to Andre Theoretikere med Bitanke paa Statsraadsposten, og de to Sidste grændseløs ærgjærrige. I Tilfælde af Splittelse inden Partiet, som Mange venter, og til hvilket Øjemed man har villet have baade mig og Flere ind i Foreningen (dog ikke Dunker), slutter jeg mig naturligvis til Bachke og Krohg, da Broch og Daa og Aschehoug gjerne tog Foreningen gennem Sverige, d. v. s. først Sverige og saa Danmark, hvilket baade er farligt og vistnok fejlagtigt (desuden mod alt mit Instinkt, det er mig modbydeligt). Men Bachke og Krohg kunne aldrig tage en Tyr ved Hornene, men gribe idelig Halen, og dette gjør, at vi ere uenige over hver evige taktisk Regel.

Altsaa vil jeg indtil Videre være alene, ja har intet Valg. Dette er det min Pligt at sige Dem; thi det vilde skuffe Dem at tro, at mine Udtalelser ere mere end en enkelt Persons Strejftog ind paa et okkuperet Terrain.

Medens jeg officielt taler og virker for et Ministerium Broch-Birch, er det ikke fordi jeg er enig med den Første eller tror den Anden, men fordi Broch er personlig forudindtaget for udvidet Forening med Sverige,

1864 Birch personlig krænkede af Svenskerne (i ham er nemlig alt Personligt meget stærkt), og da synes mig, at deres Forhold til Sverige neutraliseres, saaat deres Enighed paa skandinavisk Terrain maa tage Vejen over Danmark.

Emil Stang, som nok tror, at mine Korrespondencer og øvrige Forhold heroppe ikke ere uden Virkning, har været meget ivrig i at forestille mig, at han, det vil i hans Mund altid sige Faderen — er en stor Skandinav! Det maa aldrig et Øjeblik vildlede os (*vide* mine Udgydelser om svage Folk). —

Det ærgrer mig, at De ikke gjorde Ære paa mit Digt «Svar» i Nyhedsbladet og tog det op. Dog ikke à la Munch, fordi det var et Digt af mig, men fordi der er Trøst i dets Tanke, og indtil jeg ser en større, er det derfor ogsaa den, som giver mig mest Haab.

Jeg vilde gjerne ved Lejlighed se et Par Ord fra Dem. Jeg føler mig æret ved Deres Venskab, og jeg har en Sympathi for Deres Gjærning, som jeg tror, at De selv mener vil holde ud.

Hils Frederiksen. Hvorfor skriver han ikke? Ikke i Fædrelandet, ikke til mig, — er han syg? Drømmer han med Digteren Bachke heroppe og forsmaar mig Realisten? Faa ham til at svare eller rettere til at arbejde; thi der ere mageløse Evner!

Deres

Bjørnstjerne Bjørnson.

Igaar den 11te døbttes mit Barn Ejnar. Min Moder er inde, hun bar ham over Daaben.

90.

TIL CLEMENS PETERSEN.

[Kristiania] 2den Oktober 1864.

Kjere Petersen, efterat have læst din Artikel om Turnvater Jahn, min Kones Slægtning, maa jeg skrive dig til, skjønt jeg hel uklart gaar til det. Gjenstanden er mig for lille til at studere den ordentlig igjennem, Ud-sagnene om den derimod tildels saa kolossale, nye, forbausende, at jeg blot bliver Tilskuer. Det synes mig aabenbart, at du her har samlet gjennem Aar Had til visse Fænomener omkring dig, baade i Danmark og længere ude, og at den besynderlige Jahn ligesaa besynderligt er bleven Vehikel for det endelige Udbrud. Dette selv har en genial Kraft, vidunderlige Enkeltsyn, men bliver paa Grund af at det paa den foreliggende Gjenstand mangler fuld Anvendelse, haartrukket som bare Fanden, og undertiden ubarmhjertigt eller uretfærdigt. Ubarmhjertigt fordi det haaner saamange vakkre Folks mageløse Arbejde i store Formaa's Tjeneste, ihvorvel der ofte er noget Komisk i deres oprindelige Forhold til dem, — uretfærdigt, hvor du abstraherer Tiden fra Personerne, og forlanger det Normale af abnorme Forhold. Thi ligesom der gjælder ganske andre Love i Krig end Fred, uddanner dette andre Evner. Morsomt sprang denne Sandhed op for mig paa første Studenter-tog, som jeg gjorde med. Vi kom Tyve paa en Barberstue, hvor kun to barberede; skjønt sidst indkommen tog jeg Plads efter den netop færdige, medens de to første Arveberettigede hylede, men hele Resten lo og

1864 raabte Bravo; thi de fattede ved Exemplets Magt, hvad jeg strax forstod uden at tænke derover, at Fredens Høflighed her var Daarskab.

Medens du skal have min hjerteligste Tak for saa meget stort og sandt sagt i denne Artikel, som jeg aldrig skal glemme, maa jeg holde fast, at havde Danmark Evne til, havde Norden Evne til at frembringe Tysklands kolossale Ensidigheder i Farens Stund, saa skulde jeg nu ikke sidde saa ofte ræd som jeg gjør. Din Artikel er ganske rigtig i sig selv, men ikke alene er dens Gjenstand, men ogsaa dens Tid galt valgt. Du spænder Krog netop for de Ben, hvorpaa Situationen nu burde hvile, og hvorpaa hver Handlingens Mand søger at faa den rejst. Man har ofte bebrejdet mig, at jeg var en Partimand, medens Sandheden er, at jeg altid staar i Partier, men aldrig har havt eller faar Partisyge. Men det er Borgerpligt. Det er Trang for mig at virke, og jeg gaar til de Nærmeste. Uden Parti gjør man Intet. Jeg er fortvivlet over Sverdrup som Fører i vor Opposition, men jeg gaar med, rigtignok kjæklende med ham undervejs. Jeg ønskede Hall meget, meget anderledes, men maa foreløbig tage tiltakke, og Situationen kunde let føre det med sig, at jeg faldt i en Gadekamp (om ikke netop for ham; thi det gjorde jeg dog neppe, men) for En, der lignede ham uden dog at have mit fulde Bifald. Og Grundtvig. Jeg ler af mange Grundtvigianere, og af ham selv med, men Fanden skal gale disse Johnsonske Tørpinder, naar de støde til ham, eller den Martensenske Ligevægt, der saa omtrent op hæver al Bevægelse. Vi ere baarne i Ensidighed og

virke deri, saalænge vi (som du selv siger) ere baarne i Demokratisme, og det forbauser mig, at ikke denne ene Sandhed bragte dig til at standse paa dit utidsmæssige Togt. 1864

Der er en Sygdom ved Partitrangen i Demokratismen, som det var tidsmæssigere at tage med, det er, at man ofte slutter sig sammen om Ingenting. Da du talte om Forvirringen, burde du have taget det med. Heroppe lider man meget derunder; her er Parti om f. Ex. at fortrædige et enkelt Menneske i hans Forholde, eller Parti for en Mand (og ikke et Princip) eller, naar det gjælder en stor Sag, som Skandinavismen, saa slet ikke om at vove Noget for den, tage stærkt i, nej, om at snakke, drikke, vælge Formand.

Da vort lille Samfund fortiden er uden Bevægelse, og fremfor Alt uden Mod, saasom vi staa lige ved en Overgang paa alle Punkter og bæve som de, der skulle i Vandet, saa er jeg, der er skabt for at være med, pludselig bleven saa ørkesløs, at jeg maa sidde her med Enetale og Enesorg. I en saadan Tid tænkte jeg at maatte tage mig noget for. Jeg begyndte altsaa med Theatret, men mødte paa alle Sider to bestemte Faktorer, for hvilke jeg nu er vegen uden at ville kjæmpe. Du kan forstaa det, naar du kjender Faktorerne, nemlig Klikke og Partier om Ingenting, i hvis Hænder (egentlig enkelte Familiers) Theatret i de sidste Aar er sunket ned, og en stor ligegyldig Masse, som vel ved, at med mig begyndte utvivlsomt et mere ordnet norsk Theater, men som dog sent ville vove Spranget, især da der forinden maatte kjæmpes. Ret betegnende

1864 for Indolentsen er det, at i al denne Tid har man meget fristet mig til at komme selv, men opgive mit Program, d. v. s. komme uden Magt og tjene dem, der Intet ville.

Du har i alt dette ikke seet en vred Artikel af mig, ikke hørt en Tale, jeg venter kun, — og jeg tror, at jeg deri gjør Ret, skjønt jeg mistvivler om, at Theatret nogensinde kommer under min Vejledning; de hjælpe sig sandsynligvis frem ved Ibsen og Andre; men der er naturligvis endda en Udsigt — ikke for mig, men for Theatret, da det som en Nødvendighed maa voxte op af Nationaliteten. Det gjør mig ondt, at jeg ikke kunde knytte mit Navn til dette; thi til saadan Virksomhed har jeg en bestemt Evne, som nu ligger ørkesløst hen, hvorover ogsaa alle de andre Evner i mig lider; men det Studium af Personer og Forholde, som denne Lidelse skjærper og Humor atter forsoner, skal maaske give Erstatning; jeg forbereder en Mængde smaa Skitser og Fortællinger under Fællestitelen «Norske Figurer». Disse Folk maa dog ikke blot ærgre mig; de skulle ogsaa more mig — og med mig andre. Snobberiet maa bekjæmpes, eller det kvæler os, dog maa det ikke bekjæmpes med Vrede, altsaa ingen Artikel, ingen Strid, kun Gjenkjendelsens morende Skildringer.

Mit Forhold heroppe er nu i alt Væsentligt forandret. Den Tid, jeg var en Partigjenstand, er forbi; jeg er bænket og bliver trakteret af alle Partier. — Den personlige Voldsomhed, man tillagde mig, men som jeg aldrig har havt uden i Form af megen Energi og megen Oprigtighed, aldrig som Raahed, aldrig som Cynisme i Valg

af Midler, lever dog om mig som et Slags Rygte. Man forstaaer mig ikke rigtig; thi paa nærmere Hold ser jeg anderledes ud end mit Rygte, men ingen Virksomhed er givet mig, hvori dette Misforhold kan blive opklaret. Ogsaa i denne Henseende maa jeg have min Ventetid. 1864

Det Glimt af Lykke, det Solsprætt af nationale Ideer, som maa til forat digte, savner jeg, Situationen er halv Nat, og selv er jeg ensom i tunge Forholde. Mine Skibe ligge alle optrukne. Men naar de engang atter pløje Havene, vil det vise sig, om de i denne Ventetid ere blevne stærkere og atter som nye, eller om de allerede ere skrevne ind i «Lloyds anden Classe, B». Fordi jeg kjender Faren, og fordi jeg ofte sidder her med klare Haab og vemodig Ro, tror jeg det skal gaa godt, og at vi alle skulle samles hinsides Farens og Hvilens Vinter — paa de lange Togt i Tankens fremmede Havne.

Giv Indlagte til Ploug. Jeg ved ikke, om han egentlig liker at jeg skriver eller ej. Jeg siger jo Tingene lidt anderledes end hans jevne Korrespondenter, men jeg ved ikke, om han hidtil blot har trykket det af et Slags Pietet for min gode Mening om ham og vor dyrebare Sag. Skaf mig dette at vide. Personlig er det mig Trang at faa skrive om Stillingen. —

Tak Frederiksen for hans Brev. Sig ham, kjere Petersen, at han vel kan forfærdes af alt det, der sker dernede, men der er i dette Altsammen ingen Begivenhed. Begivenheden er Slesvigs Tab, og den er saa stor, at den roligt skaber baade sikker Frihed og stærk skandinavisk Trang i Danmark. Sig ham det, og sig det med Vægt; thi han er ofte

1864 for travel over smaa Ting, som jeg engang var det selv, og saadan som enhver varm Natur begynder. Men du er troløs mod mig, du skriver ikke.

Din

Bjørnstjerne.

91.

TIL HENRIK IBSEN.

[Kristiania] 5te Oktbr. 1864.

Kjere Ibsen, for dit Brev takker jeg dig, jeg trængte til det, og da kan du skjønne, det kom godt. Naar du siger, at jeg har misforstaaet dig, saa er det vel maaske saa i det Enkelte, men ikke i det Store. Dine overordentlige Evner har jeg aldrig miskjendt, og det Stykke jeg uden Sammenligning gjorde mig mest Umage for i Bergen var «Hærmændene paa Helgeland». Men din Retning har ofte ængstet mig og endnu mere den Omgang, der samlede sig om dig. Naar jeg møder Røde-Lie paa Gaden, eller Friele, og jeg tænker mig, at saadant skulde daglig hviske og le ind i mit Øre, da føler jeg Kræfter til at slaa ned og slaa ihjel. Dit Liv laa helt igjennem saadan, at Solen fik ikke fat deri, og da drager Planterne mere Vand end Lys, og mere sumpig Fylde end Farve. Det var Hengivelse, det var Kjerlighed, det var rolig Beskuelse af det Væsøntlige du savnede, — og Gud være lovet, du har nu faaet det, og vi faa Frugterne! Dit Brev synes som den første Frugt, der har naaet os, det er saa smukt;

baade Dunker og jeg have ret frydet os, og jeg 1864
 tænker mig, at vi endnu kunne komme til at leve
 sammen i Forstaaelse som ingen Anden. Jeg havde
 omtrent opgivet det, og jeg tør igrunden endnu ikke
 ret tro det; thi naar du kommer hjem igjen, faa de
 atter fat i dig og drage dig fra mig. Der er morsom-
 mere hos dem, og der ere mange Kobolder i dit Sind,
 som du tror du bør pleje. Men, som jeg vist oftere
 har sagt dig, de ere en farlig Hær at underholde; de
 ere som Prætorianerne eller som Middelalderens Sold-
 tropper; efterat have slaaet Fienden, overfalder og
 plyndrer de os selv. Nej, de maa vel indordnes blandt
 den gode Hær og gjøre sin særegne Tjeneste vel kom-
 manderet og aldrig til Utide. Der er ingen Mand
 bleven stor ved dem uden paa samme Maade som Byron
 og Heine, at den store Verden vender sig fra dem som
 fra det Letfærdiges Leg, og den mindre Del beundrer
 Lasten som Dyden, kun den er ordentlig æsthetisk paa-
 klædt. Det er ikke det Særegne, som er det store,
 skjønt det er det, som glimrer mest, det er det Al-
 mindelige, som er det Store, det at løfte de Følelser
 og Tanker, som give Millioners Eccho. Og det er ikke
 hine Enkelte, med hvem vi skulle le, men det er over
 dem vi skulle le.

Hermed mener jeg naturligvis ikke, at vi skulle i
 Spænd med Pietister og Hyklere eller Kjødets For-
 nægttere; det er de store sunde Love, Ligevægtslovene,
 vi maa finde og prædike.

Din Beundring for Gothiken forstaar jeg; men du vil
 dog se den anderledes, naar du kommer tilbage. Den

1864 tyske Gothik, Spidsbuens yderligste Udarbejdelse vil da vistnok fremdeles holde sig i det Vidunderliges Verden, men du vil se, der er mere Snitværk end Konstruktion, mere Experiment og Leg, end bred imponerende Basis og Bærekraft, mere Forunderlighed end Skjønhed. Den franske Gothik, den romanske, er endnu herlig ved sin Styrke, ved den harmonisk beherskede Masse, og hvorledes den alligevel kan bære Germanernes Eventyrfantasi, vil Domen i Florents vise dig. Den er, som du ved, dels et rent germanisk Værk, dels italiensk af væsentlig germanisk Paavirkning. Men se til Sydfrankrigs Kirker, eller de tilsvarende Exemplarer i Paris, hvor langt mere de behage, end hine eventyrlige efterromanske, som gaar ud paa at slaa Materialet rent ihjel, gjøre lutter Musik og Legende deraf. At du ikke nævner Venedigs herlige Kirke, forundrer mig. Der er Eventyr over alle Eventyr, og dog er der en Konstruktionens overskuelige Styrke deri, saa man altid staar som paa sikker Grund, idet man giver sig fantaserende hen. — Hvad Peterskirken angaar, vil jeg indstændig bede dig om at gaa der, atter gaa der, helst naar Messer læses, og ellers baade naar der er stille og paa store Festdage; jeg vil nu ikke sige mere derom, end at du, naar du saa atter sidder her, tænker paa den fremfor paa noget Andet fra hele din Rejse. Den har det med sig som dens Kuppel, at i Rom sees den ikke stort større end de andre, men et Stykke ifra, og den er det Eneste, der sees.

Hvad Antiken angaar, vil du nok snart se det Individuelle bag Loven; men det er sandt: v o r t Øje maa

øves først. Der skal længe til, før du adskiller Tidsrummene, hvori de bleve til, men der skal endnu længere til, før du adskiller de enkelte Stovværk fra Resten, naar de ikke forud ere betegnede dig som saadanne. Men i det, du siger om vor Tids Billedhuggere, har du saa fuldkommen Ret, det har jeg selv ofte præket, og ikke altid for døve Øren.

Af Nyt herhjemme er Intet. Vi skal fejre 4de November med stor Pragt, jeg skal skrive en Festsang o. s. v. — Theatret er atter i de sammes Besiddelse, som forat vise, at de ikke stred af personlige Grunde, højtidelig svore at fratræde; kun Holfeldt og Petersen var istand til at holde Eden; Christian Lasson og Nicolaysen og Holst staa saamænd atter som Kunstens højeste Repræsentanter; men Publikum er kjed dem, Theatret staa tomt nu i halvanden Maaned, man imødeser en Fallit, som ogsaa vilde være det bedste for alle Parter. Skuespillerne rase, de kjere Sjele, Orkestret vil ikke spille o. s. v., du kjender Historien fra det norske Theater. —

— At du tog din Kone ned til dig, finder jeg meget rigtigt, siden du agter at gjøre dit Ophold længere, hvad ogsaa er rigtigt tænkt af dig. Har du søgt Videnskabernes Selskab? —

Jeg skriver paa Intet. — Jeg er færdig med Maria Stuart og de Nygifte (Lystspil i to Akter) og brygger til en Del mindre Fortællinger, som begynder med December Maaned i Nyhedsbladet. De faa Fællestitelen «norske Figurer». — Min lille Søn er døbt Ejnar, min Moder var inde og holdt ham over Daaben. — Til

1864 Foråaret, enten jeg faar Theatret eller ej, vil jeg til Nordlandene, se denne Natur i Kjæmpernes Stil og saa beskrive den, helst gjennem et indlagt Stof.

Dietrichson maa du hilse og takke for hans Brev. Jeg haaber altsaa snart at se ham. Bed ham nu være forsigtig, naar han Midtvinters rejser længer og længer nordover; det har paadraget Mange haarde Sygdomme, og han er vist ikke stærk.

Indlagt er et hundrede Spd. Naar du vil have mere, maa du selv sige. Dunker beder dig hjerteligt hilset, og vil du hilse Ravnkilde hjerteligt fra mig; vil du hilse Frøken Julie Kierulff, hvis hun er der, og sige, at de vare vist fra hende, de 5 Rigsdaler, som tilflød Munchs Monument fra Kjøbenhavn. Der stod «Julie» i Brevet. Bed hende hilse Fru Schwartz fra mig; hende burde du kjende, hun er en prægtig Kone.

Paa en eller anden Maade maatte jeg snarest muligt faa vide, om dette Brev med Indlagte er dig ihændekommet, da Posten mellem os er utryg.

Lev vel, kjere Ven, og skriv snart til din

Bjørnstjerne Bjørnson.

Holfeldt er bleven Overlærer i Bergen.

TIL FREDERIK HEGEL.

[Kristiania, omkr. 13. oktbr. 1864.]

Kjere Hegel, jeg maa altid, naar jeg skriver, først takke Dem for en eller anden Overraskelse, saaledes nu for de to tilsendte Hefter af Allen (et ypperligt Værk, som det lader) og af Müllers Smaaskrifter. Jeg maa takke Dem for den bestandige Erindring om, at jeg med Hjerte og Sjel hænger ved Eder, og at jeg i denne Tid har lidt med Eder og arbejdet, skjønt forgjæves, og at jeg har nu Haab sammen med Eder og bestandig vil arbejde for at Danmark skal høre os til og Slesvig Eder.

Et Digt af mig i et af de senere Numre af «Ill. Nyhedsblad» har De formodentlig læst, det udtrykker min nærværende Tænkemaade; det er betitlet «Svar». — Til fjerde November har jeg skrevet Hoveddigtet; De vil se, det er helt skandinavisk, skjønt forsigtigt i Form, da Prins Oskar skal holde Talen og man her af Hensyn til Svenskerne (bestandig Hensyn til Svenskerne!) skal være saa kysk «unionelle» som muligt.

— Og saa maa vi vel til med vor Vinterexpedition. «Maria Stuart» er allerede (de tre første Akter) i Danmark, hos Clemens Petersen; de to sidste faar De herifra, naar de behøves. Vil De hente den hos Clemens Petersen og begynde at trykke? Slutten af anden og hele tredie Akt gad jeg se lidt paa forinden; om det sker før Trykningen eller under Korrekturen, er mig ligegyldigt. Titelen forandres nu til Maria Stuart simpelthen, ingen Art eller Akt angives.

1864 Desuden har jeg en yndig liden toakts Tingest, betitlet «de Nygifte», som De ogsaa maa trykke til Jul; vil De sammen med Maria Stuart eller vil De særskilt? — Er det ikke slemt at konkurrere med sig selv? — Trykkes de sammen, da betitles de «To Skuespil af B. B.» Dette vil jeg helst. Gaar det an?

Til «Maria Stuart» har jeg ingen stor Tro. Det er skrevet under al denne politiske Forstyrrelse, jeg er bleven saa kjed af det. — Og endnu, det maa jeg sige, ere de poetiske Stunder mine færreste, men de politiske mine fleste. Der er gaaet Noget istykker for mig, hvorpaa jeg før hvilede, og det nytter ikke alt det jeg lukker Øjnene, ser Syner, synger og besværger. —

Jeg begynder nu at skrive Fortællinger. Jeg trykker dem i Nyhedsbladet, d. v. s. enkelte, saa samler jeg dem engang ved Lejlighed. Over Jul tager jeg fat paa Arnljot Gelline, den passer bedst for min Stemning for Øjeblikket.

Til Vaaren vil jeg læse hist og her for at samle mig Penge og til Sommeren gjæste vore Nordlande, hvis imponerende Natur endnu ligger ubeskrevet hen, og hvor jeg vil lægge en Fortælling ind, saadan som Rejsen digter den.

Vil De være af den Godhed at hilse mine Venner, og vil De besørge indlagte? H. C. Andersen skylder jeg Brev. Hint Svar i Nyhedsbladet var egentlig fremgaaet af hans sidste Brev til mig.

Min Kone har født en Søn den 15de Juli, som i Daa-ben fik Navnet *Ejnar*.

Ellers er Alt ved det Gamle, hvad ydre Omstændig- 1864
heder angaar. Jeg har saa liden Glæde her, fordi jeg
ikke altid bærer den med mig, og det, som de Andre
hygger sig ved og forsøger at hygge mig med, ikke
mætter mig.

Men der kommer vel en større Udsigt engang, og da
stemme alle ideellere Naturer atter sin Vaarsang op, og
jeg ved at jeg da skal være med.

Hils Deres Frue, Deres to gamle Veninder og Mansa
og alle dem, som spørge efter Deres

Bjørnstjerne Bjørnson.

93.

TIL HENRIK IBSEN.

[Kristiania] 19de Januar 1865.

Kjere Ibsen, nu har jeg gjort mig skyldig i det, som
jeg saa ofte rasede over dengang jeg selv rejste, nemlig
at Pengene sendes senere end fornødent, og senere end
forlangt. Men jeg har Theatret over mig, — Und-
skyldningens Vægt kjender du! Men prøv at tilgiv
mig, ikke alene undskylde, — jeg vilde nødig sende
Penge uden Brev, da jeg var saa indtaget af dit sidste,
og Brev har jeg ikke havt Tid til at skrive, paa Ære
ikke! Der er kommet noget forjaget i mit Blod, det
bruser som i en Dampkedel, indtil jeg har Tingene paa
det Tørre hernede. Begyndelsen har været god, —
give Gud at Fortsættelsen ogsaa blev det.

1865 Alle ere elskelige mod mig, Alting gaar let og med glade Hjerter, — [— — — —].

Dit Brev glædede mig, fordi det var skrevet ud af en kunstnerisk Ro og med et Overblik paa Forholde og Personer, som jeg var vis paa kom, strax du selv kom i Ro. Men det bedrøvede mig, fordi det var altfor mørkt. Vist ere vore Tilstande nogetsaa nær det, du skildrer, men de ere som Europas, — og deri er en Trøst, saasom det eneste Exempel hvori commune naufragium dulce est passer, netop er dette: Tidsaanden er en Undskyldning for den Enkelte; med Tidsaanden rette vi os, saasandt vi Aandens Mænd gjøre vor Pligt. Din Opfattelse af Poesiens Opgave er ligesaa smuk som sand, — give Gud os Kraft til ogsaa at holde den frem! Aldrig have vi havt større Gjerning end nu, vi skulle kjæmpe mod Materialismens overfladiske Ro, skræmme dem, hæve dem, bortføre dem, vække Længsler, gjøre deres Børn bedre end dem selv!

Hvor ofte jeg længes til dig, Ibsen! Det gjør jeg altid, naar jeg er borte fra dig, allerede dengang, du var i Bergen og jeg her, — men naar vi kommer sammen, saa glipper det. Hvorfor? —

Den 4de November med Alt deromkringliggende gjorde, at jeg skrev vel 20 Breve til dig — i Hovedet, havde jeg havt en eneste Digter til herhjemme dengang, med hvem jeg kunde gjøre Modstand, — Munch rendte paa første Kampdage derifra med Bagage og Munitio. Vil du tro, at jeg var saa forhadet, at ikke et Blad turde tage op mine Svar, der indeholdt simpel,

tør faktisk Oplysning! Jeg led en Smule i den Tid, 1865
og saa uskyldigt, at jeg maa ønske, jeg altid, altid fik
en saa god, smuk Sag at holde ud for! Nu bagefter
ere de Andre, Allesammen, prostituerede, og der er Ingen,
som ikke siger jeg gjorde Ret baade i at offentliggjøre
mine Forhandlinger med Kommitteen, som førte til at
Danmarks Skaal dog kom med, og til at skrive Sangen
som jeg skrev den. Du læste den, — hvad maa du
dømme om vor Servilitet, naar selv en saa moderat
historisk Sang ikke kan synges, blot fordi at Danmark
hører med i denne Historie! Ja, havde du været her
i de Dage! Mod En vover de, hvad de aldrig vove
mod To. De toge ogsaa fra mig min Tale uden at
varsku, gavede mig ingen Fribillet, men Munch en Orden
i Brillianter! Af mig har han faaet den, — og ikke
af Kongen, — men af alle mine store og gode Hand-
linger er den dog tillige den mest komiske! —

Naar du taler om ikke mere at komme hjem o. s. v.,
da vil jeg dertil Intet svare, Længselen mælder sig tids
nok. Men det tror jeg, at du bør holde ud dernede
saalænge som muligt, og flytte ned til Neapel og Sor-
rento strax du kan efter Paasken. Men forat kunne
det, maa du ikke alene stole paa Thronhjem (hvor du
naturligvis faar Dit) men paa *Hegel*. Lad mig faa
indføre dig hos Hegel! Saa faa du Forskud af et godt
Hjerte, idet jeg gaar god for dig.

Din Svigerinde har været hos mig, eller rettere hos
min Kone, da jeg var borte, i Juledagene. Hun er en
sød, god Pige, og vi talte jo meget om Eder, da jeg
endelig kom hjem igjen. Portrættet af din lille Gut

1865 staar over min Kones Pult, der voxer dig vist megen Glæde, Ibsen, men du maa ikke lade der voxe formeget i ham, han ser ud til at have Noget af hvert i sig, denne lille, usædvanlig begavede Portrætfigur.

Dunker er dygtig at have med som Direktør, Schirmer godmodig og ildfuld, Ræder ser jeg lidet til. Vi ere jo gode Venner, Allesammen, morer os som Gutter undertiden. Jeg tror du i dette Selskab engang skal finde Meget af det, du før savnede her; Kredsen har Kierulf, Hartv. Lassen, Andresen og en Del Kunstnere med, naar den udvider sig. Med Ditmar Meidell har jeg brudt — for bestandig. Hans Svaghed holder jeg ikke ud, han kjæler for det, han tror Opinion, i det Store som det Smaa, værre end den Værste. Svaghed er altid upaalidelig.

Da her netop kommer Folk forat læse med mig, maa jeg slutte dette indholdsløse Brev. Jeg havde før Nytaar saameget at skrive til dig om og har nu Intet. Jeg har disse 14 Dage ført et opslidende Liv, Ingen til synderlig Glæde, men mig selv til Træthed indtil Overanstængelse. Men jeg haaber at der ud af denne Sky af Arbejde dog tilsidst skal stige Glimt af Dag — eller jeg gaar rolig min Vej.

Hils din Kone, Ravnkilde, Fladager, Fru Schwartz, Frøken Kierulff, Dietrichson, Bravo, gamle Holbæk!

Din

Bjørnson.

TIL CARL PLOUG.

[Kristiania, tidlig på året 1865.]

Kjere Ploug!

Tør jeg ulejlige Dem med at lade indlagte Brev til Rektor (?) Lembcke (Digteren) komme til sin Adresse. Jeg synes at erindre, at han har skrevet i Deres Blad, og at han har været ved en Fest for Dem, altsaa er i Kjøbenhavn og er kjendt af Dem.

Jeg har det godt nu, siden jeg har Theatret og det Tag i Publikum og Forholdene, som denne Stilling giver. Jeg følger spændt med Eder, og ikke med den Hovedrysten som Mange, siden J. A. Hansen og den gamle danske Troskab dog synes at sejre. I denne lange Kamp er der voxet op en yngre Frihedsgeneration end Lehmann og Dem, og jeg er strax iblandt den.

Om der kommer en endnu yngre, er jeg utvivlsomt ogsaa med den.

Det tror jeg ogsaa, at nu gaar det nedover med Reaktionen i alle Lande, og snart naar der Dønninger til os fra Amerika; naar Slavestaten falder i Havet, skvulpe Bølgerne opover Europa.

Levvel, og tænk stundom paa Deres bestandige

Bjørnstjerne Bjørnson.

1865

95.

TIL CHR. RICHARDT.

[Kristiania] 3die Ap. 1865.

Kjere Richardt!

Igaar udkastede jeg netop en Plan til «en Julegave fra norske Forfattere» — som jeg idag med megen Glæde offerer dit større og smukkere Foretagende.

Men jeg vil gjerne faa følgende Forfattere med, forat min Plan i sin Helhed kan være gaaet op i din: 1. Professor Welhaven, 2. A. Munch, 3. Camilla Collett, 4. Magdalene Thoresen, 5. A. O. Vinje, 6. Olaf Skavlan, 7. Henr. Ibsen og 8. mig. Her er en Niende, nemlig Lektor Kjerulf, men han har undertiden Nykker. Da jeg ikke alene staar mig godt med dem alle, men er den Eneste af dem, som er fortrolig med dem alle, saa skal jeg gjerne paatage mig at tale til hver Enkelt for dig. Dette overflødiggjør imidlertid ikke en direkte Henvendelse fra dig til dem.

Men Tiden maa være længere henskudt. Faar du Bidragene i September, er du godt hjulpen.

Som ægte Forretningsmand maa jeg først have afgjort dette, før jeg kan vende mig til nærmere liggende, kjere Ting. — Hvor bliver «Bergliot» af? Kan jeg ikke faa den hidop og opføre den her? Jeg betaler Afskrivningen naturligvis. — Hvor bliver «Maria Stuart» af? Faar jeg den ikke opført? I er da nogle stolte Fattige, hovmodige Ulykkelige, helt igjennem, I forsmaa politisk som literær Skandinavisme, ja, modtage ikke engang Anledningen til at hævde den principale Rolle, som

tilbydes Eder. Jeg siger det nu, fordi dit Brev er 1865
Indbydelse til at gjøre en Forandring, og til dig, fordi
du aldrig var med i denne dumme Hovmod.

Nu, jeg er ikke længer utaalmodig derover, dels fordi
jeg ved nu saa godt, hvor Fejlen ligger, og at netop
vi Forf. skulle være med at rette den, og fordi jeg
hviler ikke længe ved denne enkelte lille Ting. Det er
en Opøvelse for os Alle at lære at vente, at sætte Haab
til en Række af Handling og ikke til det ene Træk.
Men det maa jeg ofte sige mig selv, at Ibsens og mine
Arbejder, opførte blandt Eder, gjør igrunden ikke min-
dre end et Studentertog. Der er dog Hjemlængsel i
vore Arbejder, og der er Fremtid i dem. Det Sidste
betoner jeg især; thi jeg har vænnet mig til at betragte
mig selv som en Introduction, noget vild, noget ufuld-
kommen, men blød tillige. Og Ibsens tunge Tankear-
bejder bryde og stræve, man hører at han arbejder,
nu, det er en Fejl, men han arbejder dog! Nordens
Ungdom kan ikke komme forbi os, og de store Opdra-
gelseesskoler, hvortil ogsaa Theatret hører, bør ikke kunne
tilsidesætte os. Men I have saa liden Magt, I Brave,
og den lille, I have, bruge I ikke, — I elske Freden
over alt Andet. Derfor maa vi ogsaa vente paa Eder,
vente paa, at I engang blive utaalmodige.

Karoline har det godt, Bjørn og Ejnar ikke mindre.
Ved Theatret gaar det udmærket, men naturligvis ere
Omstændighederne, hvorunder jeg arbejder, ikke de
bedste. Det synes forresten som at en ny Tid begynder.
Jeg har faaet den fine Verden til atter at besøge det,
Skuespillerne til at spille sammen, uden Maner eller Skrig,

1865 enkelte Yngre til at skyde op, enkelte Ældre til at give Efterhøst. Jeg føler mig ret inderlig kaldet til denne Virksomhed, og jeg har megen Tro paa, hvad et godt Theater kan udrette.

Hvor bliver Gotfred Rode af? Jeg venter paa Digte af ham, — og paa Skuespil af dig, og paa Musik af Heise (til noget af Hertz) — hans Lenau Poesi har jeg seet godt anmeldt i Tyskland (Wiener Recensionen). Hils Bekjendte fra min Kone og mig, muligt, at jeg til Sommeren paa Gjennemrejse besøger Eder. Hils Marie!

Din bestandige

Bjørnstjerne B.

96.

TIL HENRIK IBSEN.

[Kristiania, april 1865.]

Kjere Ibsen,

jeg er ganske bange for den Skjebne, som mit Brev i Januar har havt. Jeg modtog eet fra dig, hvori du beklager endnu ingen Penge at have modtaget, — men du maatte modtage Brev og Penge, om muligt endnu samme Dag du sendte dit. Har du ikke modtaget? Thi jeg skrev deri om Ting, som det undrer mig staa ubesvarede (Henvendelsen til Hegel) (Henvendelsen til Thronhjem). Jeg har ventet Brev herom, nu begynder jeg at tvivle og sender dette ud som Spejder.

Med Theatret gaar det godt, ja aldeles over Forventning. Flere Forestillinger ere naaede op til at være

Kunst, og flere komme efter. Abelsted, Gundersen, Fru Gundersen have gjort Fremskridt, som forbauser mig selv. Gamle Nielsen er imidlertid det største Vidunder, thi han er lydige som et Barn, han kræmter ikke, hoster ikke, gjør ingen Grimacer, staar stille, taler dæmpet og med fint Udtryk, — det er som hans store Evner først nu naa Ro og Klarhed. Men jeg maa tage hver Rolle fra Nyt af med ham, har megen Møje, maa bruge mange Kneb, ja traktere Champagne paa ham for at faa hviske ham den sidste Rettelse i Øret.

Den 19de Apr. 1865.

Dit sidste Brev er kommet! Tak for det, du skriver saa elskeligt og med saamegen Drift ud efter Interesser, Susjetter, Planer, jeg er rent fortryllet af dig. Til Throndhjem skriver jeg idag, til Bravo samtidig forat faa ham til at lægge 50 Spd. ud, til jeg her faar samlet dem. Til Hegel samtidig. Du kan for disse to Affærer være ganske tryg. Jeg havde ogsaa forleden fat i Riddervold, da han skal give dig det samme Forslag til Gage, han gav mig. Jeg skrød dig op som bare Fanden. — —

Undertiden ønsker jeg stærkt, at du var her forat hjælpe mig med Theatret. Thi jeg har nu dernede blandt Tilskuerne Welhaven, Camilla Collett, Munch, Asta Hansteen, Sars, Eckersberg, Langlet, Borch (alle Kunstnere have fri Adgang, Videnskabsmænd og Digttere indbyder jeg hvergang jeg har noget Godt at byde), saa der er kommen en Slags Interesse i Tingen. En Slags, thi naturligvis gjør de oftere

1865 Nar af mig og mit Arbejde end de rose det, men det er nu saa her hjemme, at vor Kjerlighed faar Latter, Spot og Mistydning, det faar taales. Jeg er kun glad over, at de er der, og at de altsaa kunne sidde sammen uden at æde hverandre, og sidde sammen om en fælles Interesse. Men du skulde være med, thi mit Arbejde er uden Grændse, og er dog ikke tilstrækkeligt.

Jeg agter at tage det norske Theater op igjen som Folketheater og med samme Personale holde begge. Men da maa der En til, og rigtignok byder Skavlan sig, men han er saa liden og smaakløgtig, han vil Intet holde sammen, men vel plage mig med Kritik. Kunde du komme hjem om et halvt eller helt Aar? Med det sidste Dampskib i November? Eller saa til næste Sæson, altsaa om vel et Aar? Jeg staar i Underhandling med de fire norske Sangere i Paris; — Isachsen og Krohn kommer til, og Debutanter — tildels af Betydning. Der maa kunne gjøres noget. Synker Theatret os nu af Hænderne, saa ved ikke jeg, naar det atter kan rejses, og aldrig kan det vente national Understøttelse, naar de nationale Digtere forlade det. Og kunne vi intet Theater rejse iblandt os, saa digte vi forgjæves, og Sproget som Humanismen mister sin største Talsmand, og Skjønhedens Prædikestol for Mildhedens og Barmhjertighedens Dyder staar tom, tom, tom, ak du ved, hvor denne Lære trænger til Forkyndelse i dette Nordenvindens Land. Jeg vil dele Gage, Arbejde og Ansvar med dig; du maa svare mig paa dette.

Af Nyheder kan fortælles, at Frøken Ingemann debuterer paa Søndag, Rosa Baldani senere, Hr. Selmer

endnu senere, to af disse ere meget lovende. Hr. Lund m. fl. ere afskedigede; og Zachen Schlytter, Lunds bedste Ven, er geraadet i dagligt Raseri, hans Forfølgelse stiger til Pathos! — Jeg for min Del skriver Digte engang imellem og har et nyt Arbejde i Tankerne, nemlig Sigurd Jorsalfarer; det er mindre, men gribende. Det var en stor Synder, men en ideal Natur, som kjedede sig ihjel. Hils din Kone fra min og mig. Hils Ravnkilde, hils andre Bekjendte! Skriv mig snart til, send mig ideale Udsigter, du har Tid og Sted! Din

Bjørnson.

26de Ap.

Frøken Ingemanns Debut uheldig. Lille Rosa Baldanis heldig. Skrevet til Videnskabernes Selskab. — Stort Slagsmaal ang. Skjærsommernatsdrømmen af Shakespeare, Indhold som Opførelse, jeg midt oppe i det; meget morsomt og med Frugt for Fremtiden. Nu først er Grønt kommen paa Marken.

Din *B.*

97.

TIL DET KGL. NORSKE VIDENSKABERS
SELSKAB.

[Kristiania] 21de Apr. 1865.

Til

Videnskabernes Selskab i Throndhjem.

Idet jeg har den ære at oversende vedlagte Ansøgning fra Henr. Ibsen om Understøttelse paa hans Uden-

1865 landsrejse, griber jeg Anledningen til gjentagende at aflægge min inderligste Tak for den, som jeg selv i sin Tid nød. Den Glæde og Ro, hvormed den satte mig istand til at nyde Rejsen og derunder at fuldføre «Sigurd Slembe», ligger over denne Bog. Endnu, naar jeg slaar den op, mindes jeg ved hver Linje Forholdene, hvorunder den blev til, og den samme Følelse af Sikkerhed og Hvile gaar mig atter velgjørende imøde.

Kunde I nu give den samme til Henr. Ibsen og til det, hvorpaa han arbejder. Et Digtværk hører vistnok ikke under de strenge Videnskaber, men saa hører det under de skjønne, og Indtrykkene, hvorunder det bliver til, samt den Sum af Erfaring, Kundskab og Stemning, hvorudaf det er født, tiltrænger en ganske særegen Beskyttelse. Er denne ikke tilstede, gaar der Gjær i Vinen, — og Henr. Ibsen har netop været udsat for denne Fare.

Jeg for min Del har en ganske særegen Grund til at anbefale Hr. Ibsens Ansøgning. Han fik nemlig ikke samtidig med mig Gage af Storthinget, og han fik et Hundrede Daler mindre i Rejsestipendium. Der er dels noget Tilfældigt, dels noget Uretfærdigt heri, og jeg har søgt at bøde derpaa ved at faa sammenskudt 600 Spd. til ham, og især vilde jeg tro at have naaet den Ligevægt, som vort gode Forhold ikke bør savne, dersom nu Eders højtærede Selskab kunde give ham en klækkelig Understøttelse. Hans Digtning er ogsaa mere end min beslægtet med Videnskaben i strengere Forstand, han har stærkere Evne til abstrakt Tænkning.

B. DUNKER

Og hermed være hans Sag anbefalet! Maatte jeg 1865
snart kunne meddele ham et godt Udfald!

I Ærbødighed
Bjørnstjerne Bjørnson.

98.

TIL BERNHARD DUNKER.

[Sommeren 1865?]

Kjære Dunker!

Deres Brev var saa faktisk forfærdeligt og forfærdeligt faktisk, at jeg maatte komme i godt Humør.

Jo, jeg vil have Theatret. Har jeg lidt den forrige Sæson, saa vil jeg høste i denne, — eller gaa under, men paa gode Stykker og godt Arbejde. En Fallit under de bedste kunstneriske Forholde er mig aldeles ligegyldig. —

Men —

Isachsen og Krohn maa være ved Theatret og dette ordnet som mit Program altid har været; — og jeg maa have Retten til at mulkttere. Det gaar ikke an, at jeg gjør Eet og I et Andet, eller at jeg staar tilrette i Direktionsmøderne, naar Skuespillerne der fradisputere sig sin Mulkt.

Jeg tager ikke fat med Tryghed, før dette er anderledes ordnet. Jeg maa gaa blandt Ulvene med fuld Myndighed. —

Ellers, kjære Dunker, har jeg brændt Deres Brev. — De skal ikke tabe Tilliden til mig; jeg er ikke regel-

1865 mæssig som De eller Deres Idealer, men saa er der til Gjengjæld uventede Kræfter til uventet Tid, og altid er det gaaet mig bedst, naar det saa værst ud. Men kan Theatret paa den anden Side tjene paa en Fallit, vil jeg ikke staa den ivejen, saa langt fra! Og skulle Chicanerne bliver Eder formange, saa er det en Selvfølge, at I maa forlade mig, som det er en Selvfølge, at jeg ikke fortsætter uden Eder.

Deres

Bjørnstjerne Bjørnson.

99.

TIL DIREKTIONEN FOR KRISTIANIA TEATER.

[Kjøbenhavn] 28de Juni 1865.

Kjere Direktion!

Naar nu «de Nygifte» om fjorten Dage i omarbejdet Stand ser Dagens Lys, — naar den omarbejdede sidste Akt af Maria Stuart engang viser sig fra Scenen, — naar en Sang i Eposet «Arnljot Gelline» trykkes i Richardts Julebog, og jeg fortæller Eder Planen til «Sigurd Jorsalfarer», — naar jeg kommer hjem med nyt Mod og ny Glæde — og nye Illusjoner, — saa vil I først føle, hvor vel I gjorde ved at slippe mig ud i den frie Luft. Var jeg kommen først nu, saa var al min Omgang hernede taget paa Landet; men nu har jeg haft godt af den, og aldrig nogensinde som nu. Dels var jeg selv meget trængende, dels er der kommet et Alvor og en Styrke i dem, som baade overrasker og glæder. Ulykken gjør godt undertiden.

Jeg arbejder om Formiddagen og er i Selskab hver 1865
evige eneste Middag eller Aften.

Ovenpaa den store literære Periode synes Danmark nu at ville faa en stor kunstnerisk. Malerier som dem Marstrand udfører i Roeskilde Domkirke, er ganske vist før ikke malede i Norden, og males ligesaa vist kun af et Par i vor Samtid. Blochs Prometheus har gjort stor Opsigt, Roeds Malerier til Fredriksborgs Kirke ere dejlige; de ere i overnaturlig Størrelse og fremstille store bibelske Scener. Bissens Fredrik den Syvendes Rytterstatue er et Værk af saadan Dygtighed og Magt, — og hans nyeste Komposition, et Basrelief, der fremstiller «Den, som er ren, kaste den første Sten!» — er af saadan psykologisk Karakteristik, og saadan høj Simpelhed, — at jeg i ingen nulevende Billedhuggers Værksted har seet Magen. I Musiken har *Gade* leveret en ny Symfoni, *Hartmann* og *Winding* en Del fine Sange; men Hovedbegivenheden er Heises Opera til Text af Henr. Hertz, hvoraf jeg har hørt ypperlige Brudstykker. Den opføres i næste Sæson. Den unge *Hammerich* har ogsaa en Opera færdig, den samme, hvoraf han i Paris gav Brudstykker ved en Aftenunderholdning. Nogle Statuer af Billedhuggerne *Evens* og *Saabye*, som ere bestilte til Erinding om Grundlæggerne af den danske Kunst, har jeg ikke seet. Heller ikke de nye Malerier af Skovgaard, Constantin Hansen og Kølle, eller Billedhuggerarbejder af Stein og Peters. Bag disse staar en Hærskarernes Mangfoldighed af mindre, men dygtige Kunstnere, hvoraf dog en stor Del lever i Rom. Det har vakt megen Opsigt, at Prof. Roeds attenaarige

1865 Søn har vundet Prisen for en historisk Karton og ganske eenstemmig. Man tror, at her er et Geni i Opvæxt. Det er en dejlig Dreng, frisk, romantisk; man kan forelske sig i ham som i en Pige. —

Ved Theatret venter man, at Fru Heiberg atter spiller, og da min «Maria Stuart», hvorpaa hun skal have megen Lyst. — Men Hovedbegivenheden der er at en tredie Broder af Wieherne, som før var ved Operaen, pludselig slaar over til Skuespillet og med eminente Kræfter, efter hvad Fru Thoresen og Clemens Petersen sige; thi han er endnu kun traadt op i smaa upaaagtede Roller. Det skal være Begavelse i Retning af Lidenskab og kraftig Karakteristik.

Etatsraad Kranolds Bestyrelse er man tilfreds med; men nøjere beseet, er det et eneste Stykke (Faust) som har gjort hans Lykke, og slet ikke hans Dygtighed. Disciplin forstaar han sig ikke paa; der fortælles ret oprørende Exempler, — saa de Indviede tro, det tager en snar Ende. Men der dukker nye Talenter op, en Cetti, Madsen, o. s. v., som man vil vinde for det kgl. Theater. [— — —] Herrerne ved det kgl. Theater staa i det Hele lavt. Wiehe sagde mig forleden, at han dog igrunnen havde Lyst til at gaa til Koffardies; thi Kunsten havde ikke den Henrykkelse for ham, som han engang tænkte sig, og heri var Omgivelserne Skyld.

Skal jeg give art. Indberetning? Efter saa faa Maaneders Arbejde er det jo blot et Skinarbejde. — Jeg har faaet et Par gode Stykker fat hernede gjennem Clemens Petersen; men til de tyske er der lige stængt. Jeg maa derned.

Krohn vil ikke tjene under 500 Spd. Det er en 1865
Fandens Historie; det er nok ogsaa for Familiens Skyld,
og for det, han har offret for Theatret, ligesaa første
Dag til nu. Han ivrer meget for at opføre Alfred de
Musset i forandret Skikkelse. Jeg er ogsaa meget til-
bøjelig, men tillige meget ræd. Vi maa se paa dette,
Allesammen, og veje det vel. Det er utvivlsomt, at
neppe nogen anden fransk Forfatter har det, jeg kalder
den nyere Skuespilkunst, saaledes i sin Magt, og ingen
er finere, smidigere, elskovsfuldere, stemningsrigere; men
foruden det Stykke, jeg allerede har paa Repertoiret,
«une caprice», ere de slibrige, kokette, og undertiden
haabløse og farlige. Men fristende alligevel. Tag og læs
«les caprices de Marianne» og tænk det noget forandret.
Læs «André del Sarto». —

Kjære Direktører, jeg tænker paa Eder med saamegen
Taknemmelighed og saamegen Tillid. Jeg har saadan
Lyst til at tage fat, og venter mig i næste Sæson Løn
for megen Taalmodighed i denne. Kunsten er skøn,
man maa lide lidt for den. Man gjør mange Mennesker
godt derved, som slet ikke takke, men man har gjort
det!

Gaar det blot nogenlunde, saa maa vi tro, der bag
denne Overgangstid venter os en Kunstperiode, som
gjør Landet Ære. Og til denne skulle vi arbejde, —
det er dog bedre at arbejde end at se paa. Hils!

Eders hengivne

Bjørnstjerne Bjørnson.

1865

100.

TIL HENRIK IBSEN.

[Kjøbenhavn, 25. juli 1865.]

Gid saa Djævelen gale og stege mig, at jeg ikke har fulgt mine Indskydelser, thi saa havde du nu Penge! Men dit siste Brev, Skurk, var ikke trængende i den Forstand, og saa hørte jeg af Thoresen, som jeg alt-saa traf i en ond Time, at du havde faaet Resten af dit Stipendium, — derfor troede jeg du havde.

Nu — du er ogsaa over al Maade uvorren, at du ikke skriver! Jeg lider saa ved dit Brev, at jeg kunde græde, hvorfor Satan skriver du ikke? Du behøver jo ikke at frankere, men jeg behøver Paamindelse, Skub, Skjænd, Tak, alt saadant, for du maa huske, hvormeget jeg staar i, og Alting saa heterogent. O, hvor meget jeg skulde have betalt forat dette havde ikke været, du maa jo bogstavelig have lidt Nød! —

I Throndhjem foreløbig Afslag, d. v. s. du kom som altid for sent, de havde uddelt, men jeg har talt med En af dem, skrevet paany, og der falder nok snart af Noget, saa du skal ikke tabe Modet, om det kommer noget sent. Men jeg havde halvvejs tænkt Intet at skrive herom, før Bevilgningen kom. Dette fra Hegel, som venter Manuskript.

Jeg har i to Maaneder været her, og Indsamlingen i Norge er imidlertid gaet Skidt; thi jeg kan ikke gjøre mere, de Andre maa ogsaa benytte sine Bekjendtskaber; thi jeg har plyndret mine ogsaa for andre end dig (Munchs Monument, en Sangerinde). Men de Penge til

Bravo maa være der. Skriv mig til om du ingen anden Kilde har end mig, eller om der er nogen, du tror, du kan faa noget af, men som du ønsker at jeg skal bede derom. Overhovedet skriv mig til, naar du skal til at trænge, dernæst: skriv gjentagende. 1865

Dine Udsigter ere nu:

det, du selv tjener,
det, jeg samler (meget lidt),
300 af Videnskabernes Selsk.
(søger naturligvis om 500),
400 af Storthinget,
en Forestilling paa Theatret
(hvis Dunker indvilger),

den Biindtægt, du som hjemkommen kan er-
hverve af Theatret eller Universitetsbibliotheket (jeg sø-
ger der en Post for dig, enten du vil have den eller ej,
strax den slaaes ledig; den er god at tage med, hvis
du til den Tid ikke er fast i Theatret eller andetsteds,
f. Ex i en Avis).

Men Ulykken er: du maa have Penge nu. Kan du
ikke begynde at sende Manuskript til Trykning? Saa
kan du ogsaa kræve mere Forskud. Kan du ikke sende
Manuskript endnu, saa maa jeg se til at myrde En el-
ler Anden, — giv Anslag, og mind mig, hvis du synes,
jeg er sendrægtig. —

Ak, kunde dette gaa med Telegraf! Himlen give,
du har fundet et godt Menneske og en god Hjælp,
Himlen give, at du ikke bliver bitter, og at jeg ikke
har Aarsag deri! Du maa undskylde mig, jeg har vir-

1865 kelig misforstaaet dig dennegang, ak, jeg har saa ondt af det, at jeg ikke faar Fred, før jeg tænker mig dette Brev fremkommet.

— Det falder mig ind: Jeg søger om det Anckerske Legat hernede til dig! Der staar ingen Klausul om Nationalitet deri, — og i hvert Fald, det er en Prøve. Tab ikke Modet, tab ikke Tro paa Venner, eller paa Venner af din Begavelse; kjere Ibsen, hvorfor alle disse mørke Ord? Er det dog ikke, enkelte Uheld fraregnede, som du maaske selv har lidt Skyld i, gaet dig godt, fra du kom til Kristiania, — du staar nu som en af Nordens første Digtere, agtet og ventet paa, du har din dejlige Dreng, du har dine store Ideer, du er dernede, du er afholdt dernede, jeg hører det af Bloch, du har en smuk sikkret Fremtid, sikkret af Staten og af dit eget sceniske Talent, du har hele Ungdommen omkring dig, og du har mig! din inderlige hengivne
Bjørnstjerne.

Sig Bravo, at han skal faa Pengene strax jeg kommer tilbage til Norge, sidst i August; thi da maa baade de og flere være indkomne.

Nu ser jeg, at Ulykken har villet, at dit Brev er bleven overliggende i Kristiania.

Endnu før jeg kan sende dette, den 25de Juli samme Dag jeg modtog dit Brev, modtager jeg et nyt, som forhøjer min Pine og Spænding, men det er ikke mere end billigt, at jeg faar min Del deraf, naar det Hele er fremkaldt — næstefter din forunderlige Opsættelseslyst — ved en Misforstaaelse fra min Side.

Hør: jeg har endnu en Udvej, som jeg strax forsø- 1865
ger, men istedetfor at meddele dig den, vil jeg give
dig det Raad: vær i Rom og Italien, hvordan det saa
er, til Alting er afgjort hjemme, baade i Stortinget,
Throndhjem og maaske ved Bibliotheket eller ved Thea-
tret, dersom du heller vil saa. Har du Lyst til at styre
det, saa ogsaa det, jeg har snart nok. Men jeg raader
dig: gjør det ikke, eller som jeg kun for en Tid. —
Altsaa bliv og hold ud, man beslutter bedre over en
Fraværende end Nærværende. Der blev igaar i et
Gilde hos mig med mange Danske og Nordmænd talt
meget godt om og for dig, og vi kom overens om dette:
du skal blive ude, til det er besluttet. Svar mig nu (til
den 18de Aug. er jeg her, siden i Kristiania) og skynd
dig med Svar, saa jeg nøjagtig faar din Stilling, eller
rettere din Udsigt i nærmeste Fremtid at kjende;
thi trænges det, saa gaar jeg ivej med Dødsforagt!
Pungen eller Livet, Hundsvotter: en Digter dør! —
Du dør Fanden ikke, du er sejt, modigt, dovent, saa-
danne Folk dør aldrig.

Din

B. B.

101.

TIL CARL PLOUG.

[Kjøbenhavn, 11. august 1865.]

Tillad mig at takke Dem for Deres Artikel mod Man-
den i Maanedsskriftet; jeg har paa længe ikke seet en
roligere og sikkrere Gjendrivelse, beregnet paa at drage

1865 baade dem med og dem uden Mening over i denne Meningernes Middeltemperatur, hvori man jo befinder sig bedst. Hele Literaturens og Æsthetikens Stilling til det danske Theater er her klaret i nogle Linjer, og der er efter dette ikke tilladt at fable om Høedt eller Heiberg, om den gamle og nye Tid, eller Grundbevægelserne i begge.

Specielt takker jeg Dem for Ordene om Clemens Petersen, De har gjort noget væsentligt Godt ved dette; thi at ethvert Blad her i Danmark strax render ud forat forsvare Agnes Lange eller Høedt eller Kranold eller Wiehe, som stod et Stykke dansk Kultur i Fare, men Ingen forsvarer Clemens Petersen, deri er noget uhyggeligt Usundt. Et saa fyldigt Udtryk for de nye Begyndelser i Danmark som Clemens Petersen har I ikke. Hermed mener jeg: ethisk Vederhæftighed bragt op i den æsthetiske Sladder, Undersøgelse af Tingenes Ide og ikke (som Heiberg) blot af deres Form, Sands for det faktiske Samfundsgrundlag, hvorudaf al Literatur og Aandelighed spirer, strengere Psykologisering og større historisk Viden; derved har han bragt det til, at hver Artikel af ham taler ind i Dagens hemmelige Tanker og bygger med paa Læserens moralske Personlighed. Hans tilfældige Mangler blive smaa i Sammenligning med hans hele Retnings Inderlighed og den Evne, hvormed den forfølges.

I Ærbødighed:
Bjørnstjerne Bjørnson.

102.

TIL DET KGL. NORSKE VIDENSKABERS
SELSKAB.

[Kjøbenhavn] Den 17de Aug. 1865.

Jeg tillader mig paany at ansøge om Bistand til Digteren Henr. Ibsen under hans Ophold i Rom, da han er i høj Grad trængende, og den Skuffelse, han føler over at være tilsidesat, hvor vi Andre (til Ex. ogsaa A. O. Vinje) har nydt Hjælp, forspilder en stor Del af den Nytte, som vi, der fra Først af have samlet Penge til hans Rejse, have troet at han skulde faa af den.

Det er derfor med stor Indstændighed, at jeg fornyer mit Andragende, og tegner mig Bestyrelsens

ærbødige og taknemmelige

Bjørnstjerne Bjørnson.

Til

Bestyrelsen af det kgl. norske Vid.sk's Selskab!

103.

TIL HENRIK IBSEN.

[Kristiania] 4de Oktober 65.

Min kjere Ibsen,

du maa først og fremst lægge af den Uvane at betale dine Breve til mig; jeg sidder jo i Ægyptens Kjødgryder, og du i Ørkenen, den afbrændte, afløvede gule, røde Campagne, rigtignok med den høje Dag-Himmel og den dybe Aften, men for Aanden, ikke for Kroppen

1865 er al den Herlighed. Forresten var jo dit Brev dejligt. Nu har jeg snart Bravo betalt, tænker jeg; thi nu kommer flinkt ind, da jeg har udvidet mit Strandhug til Drammen og Throndhjem og rykker snart løs paa Bergen. Thi Kristiania skulde Andresen, den Dovning, friste noget mere; men se, om han gjør det! Han taler ivrigt, men handler overmaade sjelden.

Saa du ikke længer er Æsthetiker! Ja, «Fanden tro Freden!» siger altid Ole Bull, jeg er vis paa dig, at du ikke længe lever paa disse æsthetiske, anstrængte, unaturlige «Vidder»; men du faar nok Efterveer endnu en Stund, er jeg ræd. Italien er en Kuranstalt for stridhaarede, ugreje Germaner. Og kommer du tilbage uden at være bleven lidt «Klassiker», lidt «Ethiker», men munter og stærk alligevel, — kommer du tilbage uden at være sat paa Glid paa det rent Almindeliges Bane, bort fra al Interessanthed, Usædvanlighed o. s. v., saa har du rejst forgjæves, skjønt jeg paa den anden Side ikke tør tro, at det Hele kommer pludselig over dig som en Omvendelse, selv om du har Peterskirken til Døbefont.

Jeg spiller din «Inger til Østeraad», og Clemens Petersen arbejder af al Magt paa at faa den spillet i Kjøbenhavn, hvilket han tror skal lykkes. Jeg indestaar derfor, at vi en Aften skal give den, om kun med halv Benefice for dig, hvis Stykket viser sig at gaa godt. «Kjærlighedens Komædie» forsøgte jeg at lade forberede, men oprigtig talt, jeg holdt det ikke ud. Er dette Idealitet, som L. Dietrichson prædiker, saa Gud naade os! Denne Ven gjør dig Skade. —

En Theaterkrise heroppe er endt ynkeligt for alle

Vedkommende, og jeg staar nu saa godt i Publikum, 1865
at Kristiania begynder at blive mig kjert. Gundersen
viser stor Fremgang, Selmer, min Elev, har Talent for
dem Allesammen. Frøken Berg er bleven en fin Actrice,
Fru Gundersen maa arbejde alle sine Roller helt igjen-
nem, Fru Isachsen er bleven brugbar, har mistet sine
Unoder, Isachsen arbejder jeg stærkt med, og han er
mageløs villig og flittig, — hidsig som Satan, men snart
god igjen. Han har meget Talent, for et enkelt Fag
endog usædvanlig Begavelse.

Dunker har været oppe i et svært Slagsmaal med
Assessor Hjelm og alt Christian Lassons Klikkevæsen.
Det er i Anl. Nicolai Jenssens Sag, og Dunker havde
alle Kort paa Haanden til her at ødelægge Hjelm, men
hans Forfængelighed har to Gange efter hinanden for-
spildt ham Sejeren. —

«De Nygifte» skal gaa her, i Kjøbenhavn og Stokholm; det
er en liden fint udarbejdet Bagatel. Jeg omarbejder sidste
Akt af Maria Stuart, det skal gaa i Stokholm; ellers
arbejder jeg paa Intet uden paa det at gjøre Skuespil-
lere for os; thi dette er nu Opgaven, hvoraf alle de
andre afhænge.

Jeg længes rasende til dit nye Stykke. Du maa i
stor Skynding tilskrive Hegel og sige ham, naar han
kan faa det; han vil naturligvis helst have det til Jul,
i saa Fald en Del Manuskript strax. Glem nu ikke
dette! Men kan du ikke faa det tids nok færdigt, saa
sig ham det, — skriv ham til, hører du! —

Min Kone har det godt, taler ofte om din. Du mæl-
der ikke et Ord om din Familie, hvoraf jeg slutter som

1865 om de Stater, der aldrig nævnes i Aviserne, at Alt der er i Orden.

Ved Theatret Overskud allerede i September, Oktober udmærket begyndt, Ole Bull giver nu fra imorgen af en Række Koncerter (den Mand bliver aldrig gammel, ja er som forynget siden hans store Lykke i Tyskland).

Ak, mine Breve blive altid kun Telegrammer, kjere Ibsen, jeg beklagede det Samme, da jeg var i Rom og sad og udarbejdede lange Breve, at Hjemmets kun gav Telegrafsvær, men der var dog i denne Hast udenfor, i den nye Verden, noget Paaskyndende, saa jeg blev flittigere efter hvert Brev fra en af mine Venner. Og skulde du savne noget i denne Konvolut, saa haaber jeg du finder mit rette Hjerteindhold (og Forstandens med) i det, som ligger i den. Hilsen fra os Alle, alle gode Aander over dig! En god Vinter, et godt Arbejde, megen Lykke i dit Sind! Det at tro sig under en Ulykkesstjerne er kun Fejghed; det, at tro, at Alting er Modgang og skal saa være (som Vinje tror), er gudløst Svineri. Der skal baade Kraft og Mod til at tage Godt af Tingene, som møder os.

Din

B. B.

Vexlen skal præsenteres paa Stedet hos de Herrer, hvis Navn den bærer.

TIL PAUL BOTTEN-HANSEN.

[Kristiania] 8de Okt. 65.

Kjere Botten-Hansen!

Jeg føler Trang til at takke dig for din Artikel i Dagens Nyhedsblad. Jeg har nu fulgt dig paa din journalistiske Bane, ofte med Ærgrelse, ofte med stor Glæde, men altid med Beundring for din sikke Stil og bestandige Takt; — men det synes mig, at du aldrig har gjort et bedre Stykke Arbejde end din lille Artikel idag. Thi denne forløser Tusinders Tanke, hjemme og ude, og vil have Ekko og Eftertanke fra Aar til andet.

Jeg griber Lejligheden til at hilse dig fra vor Ven Ibsen, fra hvem jeg faar det ene dejlige Brev efter det andet. Jeg havde den Glæde forleden Dag at kunne sende ham 119 Spd. Gjennem mig har han nu faaet 700 Spd., og jeg tænker han skal faa mere. Jeg har skaffet ham desforuden i Forskud hos min Forlægger 100 Spd. — og søger jeg overhovedet paa denne Maade at atbetale den Gjæld jeg staar i til de Mange, som hjalp mig i min Udlændighedsperiode, saasom jeg sent — om nogensinde — kan afbetale den direkte.

Min Fortælling til Nyhedsbladet kommer sent; du skulde se, hvad jeg har at bestille! Faar jeg nu Theatret op, saa er dog ingen liden Gjerning gjort. Men min literære Virksomhed er desværre afbrudt for en Stund, og lykkes det mig ikke at kunne tage den med, maa jeg indrette mig anderledes. Din hengivne

Bjørnstjerne Bjørnson.

1865

105.

TIL KIRKEDEPARTEMENTET.

Kristiania den 18de Oktober 65.

Til

Departementet for Kirke- og Undervisningsvæsenet!

I Gjensvar paa Departementets Skrivelse af 12te Oktober tillader jeg mig at meddele, at jeg ønsker Gagen foreslaaet til Bevilgning ogsaa for den kommende Budget-Termin. I første Del af den forløbne Termin har jeg væsentlig læst, da den danske Krig betog mig saarent Modet til at skrive, og jeg har seet, at det er gaaet alle Nordens Digtere ligesaa. I den sidste Del deraf har jeg fulgt det Kald jeg følte til at arbejde med vor unge norske Scene. Siden jeg tiltraadte som artistisk Direktør ved Kristiania Theater, har jeg ikke oppebaaret mere Gage af dette, end at min Digtergage maa betragtes som nødvendigt Supplement. Viser det sig, hvad jeg nu tør haabe, at dette Theaters kunstneriske Stilling inden et Par Aar vil være sikkert, maa jeg betragte Statens Penge som vel anvendte i Kunstens som Litteraturens Tjeneste.

Saasnart det Øjemed synes mig opnaaet, for hvilket jeg er tiltraadt, forlader jeg Theatret, da det at være dets Direktør ikke er det, som i og for sig har nogen Tiltrækning for mig.

Jeg kan ellers ikke nægte, at min Stilling ved Theatret har været til Gavn for min Udvikling som Digter. Da jeg tager mit Stof af Historien og Livet, trænger jeg til den nærmere Berøring dermed, som Rejser eller

Arbejde giver. Theatret frembyder ifølge sin Natur en meget vid Studiemark. Ogsaa i formel Henseende har jeg havt godt deraf, som det nu viser sig, idet mit sidste Arbejde «De Nygifte» er samtidig antaget til Opførelse paa Stokholms, Kjøbenhavns og Kristiania Theater, — noget som intet norsk Digterværk før har opnaaet.

Idet jeg aflægger min inderlige Tak til Departementets Chef, tegner jeg mig i Ærbødighed

Bjørnstjerne Bjørnson.

106.

TIL CLEMENS PETERSEN.

[Kristiania] 4de November 1865.

Medens jeg venter her paa Direktionsværelset paa «Halte-Hulda», som om 1 Time skal gaa over Scenen, gaa mine Tanker til dig, som mere end nogen Anden har Del i dette Arbejde, da det blev til i Omgang med dig og under Paavirkning — ikke saameget af dine Raad; thi jeg arbejdede ikke paa den Maade, at det var muligt, — men af din Personlighed, din hele æstetiske Viden og dens Retning, der saa forunderlig slog sammen med min egen.

Det gaar ganske godt. Fru Gundersen er noget vel meget af en hvid Engel med en og anden sort Fjer i sine Vinger, istedetfor at det rettere burde være — ikke omvendt, det vilde være meget for ondt sagt om den ulykkelige Hulda, — men med dunkle og lyse Far-

1865 ver i skjøn, kraftig Blanding. Imidlertid bære disse Vinger undertiden saa højt mod Skjønheden Rige, at Taa-rene styrte frem i mine Øjne. Gundersens bedste Rolle er Ejolf; den er romantisk anlagt, Brydningen naturlig i alt sit Farveskifte; kunde have været større, men er sandfærdig. Frøken Parelius's Hallgerde og især Isachsens Aslak fortræffelig. Fru Giebelhausens Gudrun ret god. Fru Wolfs Thordis ypperlig, Krohns Gunnar god — dog ikke mere — (Finn-Visen maa bort, han magter den ikke), Fru Isachsens Svanhilde rørende, skjøn af Udvortes, men svag af Stemme, dog blød, melodisk. De to Brødre fortræffelige i Wolfs og Bruns Hænder. Musikken er Halte-Hulda anden Gang; jeg vilde maa-ske have havt den mere forsonet; men den imponerer baade i sin Styrke som i sin Uskyld. —

Jeg tror Publikum vil finde Stykket for mørkt; men jeg er for min Del over al saadan Betragtning, og ved den nøjagtigste Gjennemgaaelse paa det Rene med, at det vel har en og anden Yderlighed, da det er skrevet af en Mand paa 24 Aar, men er et mægtigt Arbejde. Skuespillerne er isandhed begejstrede. I hele første Akt tales neppe et højt Ord, før Sværdhuggene falder, og siden med Undtagelse af Huldas Skrig den ene Gang, kun hviskes der. Anden Akt kommer som Toner fra Himlen; naar Koret bryder ind med Godmorgen, og dette synges af et Mylder af Damer, uden Orkester, og saaledes åt alle fire Stemmer lege Tagfat efter hinanden oppi de højeste Egne som var det løsslupne Fugle, da bliver jeg altid bevæget, skjønt jeg nu har arbejdet mig saa

træt, at om Ordene løde som Hammerslag for mig, 1865
vilde det ikke være underligt. —

Saa langt kom det, med Afbrydelser af Damer, som have været oppe og vist sine Dragter, — og med Afbrydelse af Othello, som til min store Glæde kom i ny Oversættelse af Lembcke, netop som vi skal til at arbejde med den. Den er den Tragedie, jeg elsker højst. Maatte dette være et godt Omen. —

Jeg har været nede forat forsøge at høre paa; men jeg kan ikke mere idag; jeg er for træt; det Hele synes mig bare Stavelser, som stræbe efter at blive Ord. Altsaa jeg maa sidde Fange her, eller rettere jeg vil finde fat i nogle af Skuespillerne, — aa nej, jeg vil vedblive at skrive; det er om din Bog «den nationale Vækkelse» jeg maa skrive, blot forat finde den samme Mangel frem som du, men dernæst forat trøste dig med, at den let oversees, og forat sige, at din Tankeudvikling, din «Stil» vistnok endnu vil vinde en mægtigere Ro, men er aldeles ejendommelig, storslagen, jeg er henrykt over den; saaledes skriver faa Mennesker i Verden, og mig bekjendt Ingen i Norden.

Du trænger een Ting: uendelig meget Stof. Du konsumerer Bøger i een Linje, gjør saa i Kraft heraf en Bog af en Linje; du maa have en bred Gade af Viden at bevæge dig paa, ellers bliver du en Despot, som slaar dig frem med Paastande og Anelser. —

Og saa om «de Nygifte». Al den Spektakel er mig ligegyldig. Kun mener jeg, at «Nyhedsbladet» har Ret, helt og holdent, baade i sin første korte Formening

1865 som i sin senere Udvikling. — Det skal gaa i Stokholm, maaske iaften. Jeg kan først give det i Januar eller Februar, da Fru Brun er syg.

At du kommer op til mig i Maj, glæder mig særdeles. Jeg haaber, at Theatret til da har modtaget en Udvikling, hvorom der kun skal være een Mening. Greensteens Artikel fortræffelig, ligesaa sand som taktfuld; kun burde han i Sammenstillingen mellem Fru Gundersen og Fru Heiberg have tillagt den første en langt betydeligere tragisk Evne; men det er nu ikke hans Vis at sige mere end det, hvorpaa han er ganske sikker, og maaske Exemplerne vare ham for faa, skjønt mig synes baade hendes Gabrielle og Agnete tilstrækkelige til at bevise det.

Fra Stykket dernede sparsomme Bud; thi Publikum giver nok ikke Livstegn fra sig, kun har de moret sig i anden Akt. Aa nej, Halte-Hulda maa have Tid. Du, min kjere Ven, har hjulpet Stykket langt frem i Bevidstheden, men det er maaske endnu for tidligt at prøve Gjenkjendelsen; en gang ved jeg, man vil sige, at dette Stykke er et Billede fra Kristendomslysbrydningen, som er energisk malet, og at dets psykologiske Førelse er mønsterværdig, ligesom Alt i dette Stykke toner sammen i Ideen, der har rejst det. Ved en saa intens Indstudering har jeg kunnet se det efter i Sømene. —

Nu mældes, at Fru Gundersen ved Udgangen fra Skoven fik stormende Applaus; ja, det fortjener hun der, det er stort arbejdet. Men hendes Kræfter forresten er jo ikke ganske de, der ere fødte for

engang at spille Hulda. Gundersen roses meget, han skal se forførende skjøn ud nede fra Huset, bærer fint, langt, lyst Skjæg, sort Fløjel med rød Besætning og Guldringe, og en bred Ridderhat med hvid Fjer og lige Skygger; han er en stor Mand, af en ualmindelig Figur. Ejolf er som sagt hans bedste Rolle; han har elsket den i Aar og Dag. —

Før jeg gaar hjem, maa jeg mælde dig, at jeg ifølge her vedtagen Skik blev fremkaldt, og gik to Skridt indenfor Døren til dem. — Altsaa har du sølt mig paa Pulsen ikveld; herom er kun at sige, at jeg endnu Intet ved om, hvorledes Stykket tager sig ud. Men nu Godnat, du Huldas og min varmeste Ven! — Beviset medfølger, du tager deraf din Andel og lader Resten gaa til Hegel. —

Senere.

Aa ja, aa nej, saa midt imellem! Min Kone hørte en Dame af vore bedste Familier spørge: er «Halte Hulda» ny? Nej, mente en anden, men neppe endnu trykt. — Virkningen paa Skuespillerne derimod overordentlig. —

Tag Lehmanns Bog (den æsthetiske Del) under kraftig Behandling. Her er stor Forargelse, og til Skade for Skandinavismen er dette. Han har suget af Dunker og Welhaven og kritikløst skrevet efter. Det gjælder jo især Wergeland. Gjør det! —

Din

Bjørnson.

1866

107.

TIL ERIK LINDSETH.

[Kristiania, januar 1866.]

Kjere Lindseth!

Det var dejligt at se din kjendte Haandskrift igjen! Din Tak for «de Nygifte» var saadan, at jeg henregner den til det Kjereste dette Stykke har indbragt mig. Det er gaaet over Scenen med en saadan Begejstring, som Skuespillere, der have været her i tredive Aar, sige, at de aldrig have oplevet Magen til. Etatsraad Krieger skriver op fra Danmark til Birch-Reichenwald, at Bladene ikke bære nogen Forestilling om den Jubel, som det der har vakt. Fru Heiberg har instrueret det hele Stykke, det første og eneste, hun, som er borte fra Scenen, paa den Maade har taget sig af; hende skyldes derfor en stor Del af Virkningen. —

At Stykket er noget Nyt, bevises bedst deraf, at Kritiken har prostitueret sig saa kapitalt paa det. Med Undtagelse af Clemens Petersen er der ikke en Eneste, som, selv naar han vilde rose det, ikke sagde en Dumhed om det.

Men du, min kjere Ven, har jo havt en stor Sorg i denne Tid. Gud styrke dig i den og bøje den ind i dit Liv som en ny Kraft. Jeg blev forfærdet, da jeg hørte det, ja, jeg tænkte at tage ned til dig; men hvad skulde jeg egentlig der? Min dyrebare Ven, du bærer saa inderligt, det du har optaget i dit Hjerte, jeg forstaar, hvor overordentlig du taber, naar du maa give Slip paa det. Min Mindste sidder just i næste Værelse

og raaber ind til mig, Gud lade mig aldrig friste noget Saadant! Hils din Kone fra mig og bevidn hende min Deltagelse. Hils de Gamle! — 1866

Skulle vi saa ikke snart mødes? Kommer du herind, saa tag ind hos mig, jeg har Sengerum. Det skulde ogsaa være dejligt at komme ned til dig og Præstegaarden og at faa en Wist med den fornøjelige Præst.

Lindholm lever i Wien, Øvre lever godt her, fra Kahrs nylig Efterretning gennem Daae, han har det meget godt, og finder sig tilrette med Søndmøringerne og sine Bøger. Blackstad var jeg nylig i Selskab med. Det er jo gaaget os godt Alle; thi vi vare et Kuld sunde Mennesker. Skriv snart til mig!

Din
Bjørnson.

108.

TIL RUDOLF SCHMIDT.

[Kristiania] 20 Febr. 66.

Deres Opsatser i Fædrelandet i Høst læste jeg kun flygtigt; men hørte dem rose af kompetente Mænd; det jeg læste, likte jeg, fordi det syntes mig et Ord i rette Tid. Det samme synes Deres Bog mig at være; den har jeg læst nøjagtigt og takker Dem for den, — baade fordi De sendte mig den, og fordi den taler som den gjør.

De synes mig at have Ret. Der er endnu ikke det i Deres Stil, som jeg kunde ønske den; der har saamegen

1866 Ret, ikke den fyndige Klarhed, ikke den Slagkraft. Deres Udviklinger er ikke en Personligheds taktfaste Gang gennem sine Værelser; men det kommer vel. Til Gjengjæld er her megen Finhed, og overmaade megen Sindrighed, helst naar vanskelige Knuder skulle pilles ud.

Det, som glæder mig mest personlig, er den Humanitet, hvortil Bogen er naaet op; De maa altsaa baade have gennemtænkt og gennemlevet Meget, siden jeg sidst talte med Dem.

Rasmus Nielsen vurderer jeg vistnok ikke efter Fortjeneste, fordi jeg slet ikke er Filosof. I Alt, jeg har læst af ham, har han staaet med den mest fremskredne Betragtning, og forevist den i en meget aandrig Form. Men som noget Nyt har det aldrig slaaet mig; ej heller denegang er det det Nye, men det Sande og Sunde. Saa som han siger, maa det jo være, eller Religionen dør med Theologien. Nu er det jo muligt, at hans Veje til disse naturlige Resultater ere nye; jeg kjender ikke Grundideernes Logik, vil ikke kjende dem, før de populariseres mig i et fatteligt Sprog.

Apropos: De burde som dansk Mand have taget Hatten af for Grundtvig (og Grundtvigianerne), idet De gik forbi. De kunne vrøvle, disse Folk, men Troens Væsen er aldrig saadan, i Theori og Praxis, aabenbaret, som af dem; de ere Hjertefolket i Norden.

Dette er skrevet paa Sygesengen, og bærer vel deraf Mærke. Men det haster med at faa sagt Dem, at Deres Bog, Deres Arbejdes hele Retning er mig en Glæde, thi jeg har i min Sjel gjort Dem Uret, siden sidst.

Brandes synes mig som den, der har en Maskine færdig, 1866
men har Intet at have paa den. Jeg har seet tre for-
tvivlede Forsøg: Paludan-Müllers Bog, Richardts Digt-
ning og Nielsens Filosofi bedømte af ham, men Herregud!

Jeg er Deres hengivne

Bjørnstjerne Bjørnson.

Kritiken over Nielsen i Nyhedsbladet er af Prof.
Monrad. Husk ham ved Lejlighed!

109.

TIL JOHANNE LUISE HEIBERG.

[Kristiania] 24de Marts 66.

Det, som jeg efter Gjennemlæsningen af Deres Brev
mest fæster mig ved, er naturligvis den ubehagelige
Tidende, at De slet ikke vil spille hos os. Her kom
en Mand, som vilde underrette mig om, at dette var
Hensigten med Deres Besøg her oppe, og jeg tænkte
da (idet jeg nemlig ikke tvivlede paa, at han var vel
underrettet) at forekomme Dem og skrive til Dem, før
De kunde henvende Dem til mig. Jeg fandt dette at
være min Pligt og altsaa tilsidesætte de Hensyn, jeg
havde at tage til det Samspil, man her kunde byde
Dem, og som havde holdt mig tilbage til da. Nu ikke
mere derom.

Det, som især ligger mig paa Hjerte, er at faa Dem
oyerbevist om, at De ikke heroppe maa bo i Hôtel.

1866 Jeg forhørte mig, om De her i Byen havde ældre Venner, som kunde byde Dem Lejlighed. Har De saadanne, saa benyt dem, ænds ikke mit Tilbud, uden forsaavidt ingen bedre byder sig; thi i Hôtel maa De ikke bo. De skulde bo noget udenfor Byen, paa en af de dejlige Bakker, hos en Mand, der havde Vogne og Baade. Husk, at det er mere end den halve Tour, at De bor godt med kvikke Mennesker omkring Dem. Mit Hus ligger ypperligt, nær alt det, man attraar, Theater, Spadseropladsene, ved Slot som Fæstning, det ligger nemlig paa Bakken mod Fæstningen og Piperviken. Men det er et Hus i Byen og et tarveligt Hus.

Jeg maa ellers tilstaa, at Deres Tour er vemodig i sin Udgang, naar den kun skal til forat knytte Deres Livs Kjede; men ligesom Billedet halter, saalænge det ikke er med Spil paa Stedet, at De vil knytte den, saaledes haaber jeg, at De slaar Fatumet ihjel med at sige Dem selv, idet De rejser herifra: Jeg kommer snart igjen, og da forat bo en Sommer i en af Norges Dale, ved en Fjord omgivet af store Fjelde, men med en Fred i sit Skjød «som overgaar al Forstand»; thi det er Fred i Herren. Der er i Verden ikke saadanne Steder til som f. Ex. i Bergens Stift, og det hører i Sandhed til et Livs Udvikling mere end nogen Bog, mere end lang Omgang i en kjendt Kreds at leve en Sommer alene eller med nogle Faa i en saadan Naturomgivelse. Jeg vil selv derop i Sommer.

De faar ingen stor Kunst se paa vort Theater. Jeg er ikke kommen langt med dem endnu; men det gaar frem. De Stykker, som hos mig ere gaaede bedst, ere:

De Nygifte, Fruentimmerskolen, den Gjerrige (med en dygtig svensk Skuespiller Stjernstrøm i Titelrollen), den Stundesløse, Sommerfuglen (af Sardou, omarbejdet af mig), Marquien af Villemer (af George Sand, lidt forkortet), Lischen og Fritzchen, Operette af Offenbach, de to Blinde af samme, Hr. og Fru Denis af samme (yndige Smaating), Elverhøj, Skjærsommernatsdrømmen, Halte-Hulda, Othello, Vintereventyr. Fortiden indstuderer et fint fransk Stykke paa rimede Vers «den forbudne Frugt», og Bryllopet paa Ulfåsa (som jeg har omarbejdet til tre Akter, beskaaret for Vandskud, borttaget Magnhild og Mechtild o. s. v. o. s. v.).

Jeg vil opføre «den skønne Helene», naar Varmen kommer i Vejret. Stykket har jeg gjort muntert og overgivent; jeg har borttaget al Gemenhed, jeg indstuderer det saaledes, at Præsterne kan komme og se paa det. Jeg holder af visse Ting hos Offenbach, saameget som jeg hader andre; og jeg er nødt, da Theatret er det eneste paa Stedet, til at lade Publikum se noget af hvert, især da jeg ingen Ballet har og ingen Opera. Men jeg skyver det hen til Sæsonens Slutning og Begyndelse.

Theatret morer mig og skaffer mig ingen Ærgrelse, som varer Dagen over. Mine unge Kræfter voxer, og nu kommer der nye. Men jeg skulde have haft saadanne Midler, som I have dernede, og jeg skulde snart have faaet det Hele op i saadant Skrig over Despoti og Raahed, — at der skulde blive stille og hyggeligt bagefter. Her er nu godt at være, — men Fattigdom, — thi Theatret har intet Tilskud, Publikum er enten hel-

1866 ligt eller materielt. Men vi faar vente! Gjerningen og Fremgangen glæder mig, og saa kommer vel ogsaa Publikum, naar Tidsaanden lidt efter lidt bliver en anden.

Jeg har det hjertensgodt. Karoline er svag, men frisk, Guttene prægtige. Jeg arbejder (kun i Hovedet) paa tre Stof: Fiskerjenten (en Djævlaunge, som stjæler Æbler som Barn og forlover sig med tre Stykker paa een Gang som Voxen), «en Klokkerfamilie» for Scenen (en dejlig gammel Projektmager, som er bleven Klokker, da han til intet Andet duede, og som venter endnu idet Teppet falder ned, at et af hans Projekter skal gjøre Verdensopsigt, og hele Familien venter og tror med ham) — og «Nysne», et taust lidet Stykke fra den Tid de første Indvandrere i Landet kigede ind i de store urørte Skove.

Jeg glæder mig til at faa tale med Dem. De er saa inderlig tilgavns et Menneske, og har udviklet enhver god Evne, som et saadant faar, til den højeste Fuldkommenhed. De binder mit Væsen, saa jeg modtager i større Ro og giver kun, hvad godt er. Der er Mennesker, jeg taler med, som altid faar mig til at sige Dumheder. Thi jeg er desværre med i alle tusind Øjeblikke og kan ikke alletider regjere dem. Desto gladere er jeg, naar Andre hjælper mig dermed.

Min Kone hilser Dem mangfoldig, og begge bede vi Fru Thoresen, Clemens Petersen og Krieger hilse. (Hans Brev var saa taust.)

Deres i Ærbødighed hengivne

Bjørnst. Bjørnson.

TIL CLEMENS PETERSEN.

[Kristiania] 30te Marts 66.

Kjere Petersen,

jo, nu skal jeg sige dig min Mening om Henrik Ibsens «Brand». Den er intet Digt, og Ibsen er neppe nogen Digter. Har han været det, saavist som han har havt store Anlæg til at blive det, saa ere de tilintetgjorte i Tvivl, Spidsfindighed, forceret Exercits og i Afstanden mellem Ord og Handling, der nu er bleven saa gabende stor, at Digtet ikke længere kan naa over.

Der er meget Mægtigt i denne Bog, men det er ikke forsonet, det gjør ikke godt, ikke paa mere end et, højst to Punkter, følgelig er det intet Digt. Sandhederne kommer sægtende, skrigende, støjende, à la Søren, men ere undertiden simple nok; aldrig have de Kjød og Blod og Gang af sig selv, — følgelig ere de ikke digtede. Det Hele er et abstrakt Experiment, er en manøvrende Tankearmé, og Menneskene ere her de Baade, hvori alt derhenhørende kastes forat særges over, Fogden er en saadan Baad, Ejnar en anden, Doktoren en tredie o. s. v.

Den hele Bog har i den Grad kjedet mig, at jeg endnu ikke har kunnet læse den ordentlig ud, jeg har bladet mig til Slutten. Blot nogle Blade om Dag er jeg avanceret, den er ogsaa — foruden alt Andet — saa taabelig bygget; fæstet paa en ganske liden Grund og ikke større end Manfred, havde den maaske faaet Magt over mig som sublim; nu kjeder den mig fryg-

1866 telig. Jeg ved jo dog alt dette før, altsaa gjør mig det levende!

Det bliver nemlig ikke et Støv mere levende derved, at der skrives saa forfærdeligt; men først, naar klare Skikkelser bærer det i sine Sjeles Offerskaale, naar vi le, tale, græde med dem, dø med dem eller leve med dem; — nu værge vi os med Hænder og Fødder mod Forvirringen, mod Abstraktionen, som sprænger Menne-skeligheden; jeg hader denne Bog! Jeg er syg af Læs-ningen; Djævelen han tage slige Folk, som byder os ud af sin Forvirring og ikke venter, til den har afgjæret og er bleven en lædskende Drik for den tørste Mængde.

Men hvad er desuden denne Bog, naar den ikke er et — undertiden med Dvær gens Kjæmpekræfter — rettet Raseri mod Religionen? Ud af et sygt religiøst Sind kan saadant kastes, og Mennesket derpaa dø. Men ironisk tilintetgjørende kan Digteren ikke sidde og skrive sligt, uden at det bliver en frygtelig Synd. Han er jo ikke halvfærdig med sin Bog, hvis han ikke mener: til Helvede med al Religion; — thi hvad lever efter? Eller gaar Brand saaledes under, at Sandheden lever efter? Nej, dertil har han for uhyre meget Sandt med sig Faldet; dette maatte være skilt fra ham i Tydelighed, før han gik under, dersom noget skulde blive tilbage for os at tro paa. Doktoren maatte have været fremme igjen. Agnes's Aabenbarelse øger blot Forvirringen; thi hvad siger hun egentlig? Jeg forstaar det ikke. Jeg ved nok hvad deus caritatis i og for sig vil sige; men hvad han i den Modsætning er for noget, skjønner

jeg ikke. Er Modsætningen Frihed for al Slags Kamp og Pligt og Vilje, — eller for hvor stor Del, eller hvorledes? — Hvor har han vist os den? 1866

Ja, jeg kan skrive til imorgen, men mit Had er endnu saa levende, at jeg vil vente. Da skriver jeg til Ibsen. Men af dig forlanger jeg, at du vistnok giver hans Evner den Opsigt, som han synes at have til eneste Maal (thi Korstogstanken er ikke dette), men saa sørger du for, at vi faa arbejde og bygge videre i et sundt Samfund. En saadan Bog til, og Ingen af os kan længere skrive, hvad han vil, men derimod, hvad han maa.

Var jeg nær ved Ibsen, kunde denne Bog aldrig være blevet til. Og var jeg kommen som den var færdig; havde jeg kun sagt: «dette er vel nok; hele Stoffet er nu oprodet; — men kom saa med Digtet», — saa er jeg vis paa, han havde kastet det paa Ilden. Thi for ham er det kun et Experiment; bedømt som et saadant og ikke rost, — har det ogsaa tabt alt Værd for ham. — Ja, kom saa med Digtet! Jeg læste Hermann und Dorothea ovenpaa.

Hvad er saa Ibsen? Først eftergjør han i Catilina Victor Hugo eller hvad det er, saa Hertz, saa Sagaen og mig, saa Paludan-Müller og Byron, — saa med et Hop over i Tysklands negative Tænkning, og bærer hjem fra deres Ølbrygg.

«Nyhedsbladet» siger idag, at Brand er en Figur, som gaar under i Kamp med Halvhed og Dorskhed. Herre Jesus! — Ja, hvad faar vi nu ikke Alt høre fra de danske Schweitsere (Kaffé-Trætheden, som kildres) eller de svenske Aalehoveder, som smigre sig med at kjæmpe

1866 for Fornuften mod Præsterne; — at nogen Digter skulde laane slige Folk Hjælp, troede jeg umuligt i det positive skandinaviske Folk.

Din
Bjørn.

Efterskrift: Jeg tror ikke, at Ibsen oprindeligt har tænkt sig Bogen som et Angreb paa Religionen; men den er uvilkaarlig blevet det under Udarbejdelsen. Har han tænkt at Brand foer fejl, saa er han dog bleven saa forelsket i dette levendegjorte Uhygge, at Brand er bleven en Sejrens Figur, en Martyr for ham. — Tvi, være al denne Konsequentsens Drukkenskab og Raseri-Begejstring, som gjør franske Revolutioner og tyske Vrøvlerier.

Han har nu erhvervet en saadan Jonglørferdighed med Tanker og Udtryk, som alene den kan erhverve, for hvem Begreberne ére gaaede istykker. Et helt Hoved kan umulig paa engang rumme alt dette, jeg tror undertiden, han har Øjne i Nakken; thi samtidig at se to Ting, som med hinanden ikke har den allerfjerneste Forbindelse, er mig altid et modbydeligt Kunststykke.

Ellers: hvad Kritiken siger om denne Bog, er saare ligegyldigt; om to Maaneder er den død. Men een Vildfarelse kan den efterlade, og den allerfarligste, at forlede ham og andre til at skrive paa den Maner, og da tro, at de gjøre noget Stort, ja, at de digte.

Kom nu snart op til mig. Sneen tiner, Markene ville snart grønnes, og da er den kydske nordiske Natur skjønnest, naar den netop knopper.

12^e Maj 66.

Kjære Peter!

Jeg mastog jeg vedlagte
Ledd (Kort) fra M. M. L.
der fra Nidrukskammeret bl.
sæb: Omskjæmt, hermed er
fra 100 Gd. Kjælp. Det er
lidt, men de harer i to for
ihl. hant (Kad) til leue, fortal
se de. Jeg har skrevet fra enegyde,
for M. M. er vort rigtig smiligt.
I dygvar die lagjennere e
Telleget. Jeg seeder Lænnen
Petersee, som er ho. dygney,
derker, selv man i til Stea.
Ant. M. M. M. er løffet om
el Toivl. I
Tager, da jeg
rod efter det samme som.

me uorne med klørdi. Det
L'afte i klørdi: Rørdi med
et Rørdi med klørdi, med
med klørdi. Rørdi, med
do ha me klørdi med klørdi.
Rørdi med klørdi, med
me g'ør klørdi. Det med
er med et klørdi med klørdi
med klørdi. Rørdi med klørdi
et klørdi med klørdi.

Die klørdi med klørdi,
for me, med klørdi, med
med klørdi med klørdi, med
med klørdi, med klørdi, for
klørdi med klørdi, med
med klørdi med klørdi?
Rørdi med klørdi med klørdi

Armen Adelen. Mærkeligt med
sin Prosa og sin Ordforbrug (sær-
med med meget godt og dygtigt,
som er aldrig tidligere (hans))
bragt ham med sin forunderlige
svaghet, som gennem Tid som han
oplæser det: Atomer, (Mordelen)
som er en grund og en færdighed,
at færdigste Udbyr, og Speeden,
- de færdig tilhøve det a Mær-
og færdigste, færdig, og færdig
med færdig. De er en (sær-
de Mærkeligt og Grotere)
med ieds, al Mærkeligt,
Mærkeligt, Mærkeligt, Mærkeligt
færdig, Mærkeligt, Mærkeligt
Mærkeligt og færdig, som er Mærkeligt

Atte vort meage Raed, eenen sin
tijds Pontis, sin fonnid Nordvevied
Troeger til - Ved Teatit uelby
Atte vort laeger, heris, jitts til
en vis God faa Svevaedt, jort
Atte veere een Dineer, jort j
veller iettit Dind vil; bin qua
der faa betinguet een Dag-
faed. I trojfor til leuier; loru-
mer, chruer en Fortalling: Ti-
sterjuten, faut et Oranen, li-
quid jorsal far.

Atte Druet jeevds, uendit j
en jaan teatit; faa fajer de
tervæn Vedfaedt til. Jeg beind
bellegruere, eenen kan Atte en vil
ling die Hjorn. - I her vortke.
Atte fa dij; Herredjeer, en faa lede
een en Dost drevs de Rjoeer
til Meapel en Toris forafole den
Lijde. I dyngene en den herlyd vort
Atte Druet, den end sin Druer, thi, for hofen
ty Uepni: Den Clemens Druer

Jeg redigerer fortiden et Folkeblad, som allerede har 1866
over 4000 Abonnenter, et illustreret Blad; det tager mig
en halv Dag om Ugen. Med Theatret gaar det isand-
hed godt.

Din

Bjørn.

111.

TIL HENRIK IBSEN.

[Kristiania] 12te Maj 66.

Kjere Ibsen!

Igaar modtog jeg indlagte Seddel (Andet kan det ikke kaldes) fra Videnskabernes Selskab i Throndhjem, hvorefter du faar 100 Spd. i Hjælp. Det er lidet, men de have i to Aar ikke havt Raad til Mere, fortælle de. Jeg har skrevet saa energisk, som det har været mig muligt. Idag gaar din Sag gennem i Tinget. Jeg sender Clemens Petersen, som er hos mig, derhen, selv maa jeg til Theatret Kl. 10. Det er løftet over al Tvivl!

Tag nu, da saamange gode Efterretninger strømme varme ned til dig, det Løfte at blive i Rom mindst et Aar endnu, udenfor vore ubearbejdede Forholde, indtil du har en Kjerlighedens Klarhed ligeoverfor Livet, som ene gjør Digteren. Din «Brand» er med al sin Genialitet og vidunderlige Kraft intet Digt. Du føler det vistnok selv.

Dine saakaldte Venner heroppe, som nu, det medgives, have arbejdet dygtigt, skjønt just ikke med Takt,

1866 ere aldeles forskrækkelige i Omgang, jeg gruer for din Hjemkomst. Røde Lie med Friele under Armen, Botten-Hansen med sin Prosa og sin Ondskab (sammen med meget Godt og Dygtigt, som vi aldrig skulle glemme ham), Ernst Sars med sin forunderlige Svaghed, paa samme Tid som han opløser Alt i Atomer, Birke-land, som er en Jurist og en Fanatiker, det farligste Udyr, jeg kjender, — de savne tilhobe det Allervæsentligste, sund, grej Menneskelighed. De ere en Bande Theoretikere og Spottere, men uden al Produktivitet, thi den giver kun hin Gemyttets Fedme, hin Menneskets Sundhed og Formue, som er det Ene-ste vort magre Land, med sin tynde Kritik, sin skarpe Nordenvind trænger til. —

Ved Theatret vil jeg ikke være længer, hvis jeg ikke til en vis Grad faar Enevældet; jeg vil ikke mere med Dunker, skjønt jeg heller intet Brud vil; kun gaa eller staa betrygget mod Bagfald. Jeg rejser til Sverige i Sommer, skriver en Fortælling: Fiskerjenten, samt et Drama, Sigurd Jorsalfar.

Skal Brevet sendes, medens jeg er paa Theatret, saa føjer Petersen Udfaldet til. Jeg burde telegrafere, men har ikke en Skilling.

Din

Bjørn.

Jeg har kvitteret for dig i Throndhjem, du faar Vexelen pr. Post derifra. Rejs nu til Neapel en Tour forat sole din Lykke!

112.

TIL BERNHARD DUNKER.

Stockholm, Adresse: Mindra Theatern, den 25de Juni 66.

Kjere Dunker,

da jeg ikke ved, om De bliver eller gaar, vedlægger jeg mine Betingelser. At jeg ønskede den samme Direktion til næste Sæson er naturligt, naar Bestemmelserne os imellem bleve noget klarere. De tre første Poster gjør jeg til *conditio, sine qua non*. Men alt dette lader jeg komme saa sent, at det ikke kan blive noget Strids-spørsmaal paa Generalforsamlingen, hvortil jeg hørte Antydning. Og for Øjeblikket ikke mere herom, end at det skulde gjøre mig meget ondt, hvis I aftræde, og altsaa ikke vove at betro mig Nogenting. Det er i Grunden ikke ligt jer, — og naar De siger, at De eller de Andre ingen Indflydelse har over mig, saa er dette stor Skam; thi naar I ville, have I en saa stor, at aldrig har Nogen havt den saa stor eller kan forlange at have den større.

Fra Udstillingen kan jeg hilse Dem. Jeg har skrevet op to Ting for Dem, det første en Baad fra Stockholm, som vilde forøge Deres Pragtsamling af Baade med en, som ubetinget stikker ud hver eneste en paa Kristiania Havn, og dog er uden egentlig Pragt, men saa forunderlig vellykket og fin; Adressen er: «V. Lindberg, Stockholm & Stora Warfvat». Det Andet er en liden Selvskudindretning for Rovfugle, konstrueret af Åberg (Kathrineholm), Firmaet hedder Glaestrup, Indehaveren: Claes M. Lewenhaupt og bor paa Kathrineholm. Saadan

1866 maa jeg i alle Fald forstaa den vedføjede Adresse, skjønt det synes mig, at den maa indeholde en Fejl, og at Udstilleren er Lewenhaupt, men Firmaet Glæstrup.

Prisen paa disse to Ting kjender jeg ikke. Men begge vilde mere Dem kosteligt; Baaden er vidunderlig og den lille Maskine ufejlbar; hugger Fuglen ned i denne Due, saa tager Fanden ved ham.

Industriudstillingen er aldeles overordentlig. Jeg havde ingen Anelse om, at Skandinavien havde bragt det dertil. At færdes der er det største Behag, som jeg (af saadan Art) har oplevet; thi dette er vort, og lover os en stor Fremtid. Vore tekniske og kunstneriske Anlæg vil engang vise os en bestemt Rolle i Kulturudviklingen; vore Lande blive til Fabrik- og Kunstlande, derom kan ingen Tvivl mere levnes.

Men Maleriudstillingen er desværre med al sin Teknik og sit Geni endnu kun for en liden Del svensk og norsk; den er tysk eller fransk, den forløser meget lidt af vor Trang, er altsaa endnu blot en kostbar Luxusgjenstand. Den danske derimod arbejder med i Folket, og skjønt saa lidet er udstillet, føler man foran et og andet Billede, hvorledes selv den Haandværker, som dertil har Raad, maa købe det; han kan umulig lade være. Vi forstaa, hvorledes der i Danmark kan være over 100 Kunstnere, hvoraf næsten Ingen sælger et Billede eller en Statue til Udlandet. — Billedhuggerarbejdet, alle tre Landes, er ædelt og dygtigt; her er Thorvaldsen alles Fader, og Nordens stilfærdige, dybe Maade at fortælle paa engang for alle bleven Lov.

Den svenske Komædie er nu paa god Vej. Den mangler Instruksion, men famler agtværdigt efter det Rette. Her er store Mistag, især for de Enkeltes Vedkommende, og som det gjør ondt at se paa, da en sikker poetisk Ledelse kunde fjerne dem med forholdsvis stor Lethed; men Kunsten er i sin Helhed paa den rette Vej, og her er mange Talenter, — næsten alle fra Stjernstrøms Theatervirksomhed. — Operaen staar højt. Stedingk er Opmærksomheden selv, Alle ere gode og elskelige mod mig, Livet oppe paa Scenen meget muntert (man fortæller mange Historier, som beviser, at det er for muntert; men jeg har intet saadant seet). De Nygifte havde flere Misforstaaelser, men blev dog fortrinlig spillet. Fru Hwasser, som nu ikke længer forcerede Rollen, spillede Mathilde i høj Grad interessant. Havde denne Dame Instruksion! Talent af første Rang, men spiller flest af de Roller, hvortil hun slet intet Anlæg har! Jeg vil haabe, at jeg kan faa en Ende paa dette. *Elmlund* er en betydelig Begyndelse; han spillede Axel fortræffeligt. Almløfs Amtmand meget god og sand; kun tog han stygt Fejl i et Par Ting. Laura (Fru Kinmansson) ikke min Laura, men ret net og naturlig; Amtmandinden meget over Fru Giebelhausen. Vi spiller Stykket rigtigere og varmere; her mere rutineret og interessant.

Hils Deres Moder og sig, at hendes Manuscripter er min daglige Læsning, og at jeg ikke forstaar, hvorfor jeg ikke før har læst dem. Hils Deres Familie og Ræder og Schirmer. Hilsen fra min Kone og mig! Deres

Bjørnson.

1866

113.

TIL HENRIK IBSEN.

Wårby källa den 11te Juli 66 (en Time
med Dampskib fra Stockholm).

Adresse (til medio August): Stockholm,
Direktør Stjernström (dramatiska Theatern).

Kjere Ibsen,

denne gang har jeg ret en Trang til at skrive dig til. I Vinter og hele Aaret har jeg havt det arbejdsomt, ofte over Evne; dertil kommer, at jeg har den Uvane at skrive Brev, naar jeg intet Andet kan gjøre, hvorfor alle mine Breve blive hurtige og betydningsløse. Du vælger den modsatte Fremgangsmaade, du snakker med en Mand, medens dit Hjerte er fuldt af ham. Saadanne Stunder har jeg havt mange, hvori du har fyldt mig, skjønt de ere ikke komne til dig. Din «Brand», som er min Antipode, har fyldt mig med dyb Respekt for din Begavelse og din Idealitet. Skjønt jeg vilde have begge Dele bort fra den Schillerske Anstrængelse i det Abstracte, til Goethes poetiske Leg i det Virkelige, maa jeg tro, du trængte saadanne Overgangsstadier. Nu gad jeg se dig tegne Karakterer, uden at de som i Brand og Kjerlighedens Komædie, tilsidst bleve blotte Tanker, Abstraktioner; det største Tag du har gjort efter en Karakter er Bisp Nikolas, men har samme Fejl (foruden en anden i Centrum!), og jeg vilde netop se dig tage Følge med Folk gennem Ynkælighed eller Anstrængelse, men saaledes at Naturen gjorde det, ikke Experimenternes Lygtemænd. Poesien bliver derved

ogsaa forbandet tysk. Se desuden omkring dig paa 1866
Væggene i Rom; de store Malerperioder gave Menne-
sker, de mindre Perioder Abstraktioner. Vistnok maatte
Rafael tjene en Mode i den filosofiske Tidsalder, og
disse Stykker ere ogsaa hans svageste; men se, han
lod den enkelte Figur aldrig tabe sig i Abstraktioner. —

Nu ved jeg ikke, om det er rigtigt, at den ene Dig-
ter forsøger Indflydelse, saa direkte, paa den anden.
Thi de have vistnok samme Fejl som Skuespillere, at
de ville indgive Andre det, som de selv gjøre. Men i
en Slags Følelse heraf har jeg heller aldrig gjort Andet
end løse Antydninger; saadanne kunne komme med
Hjælp i Ens egne Overlægninger.

Tro, de ere gjorte i Kjerlighed fra den første Stund
i det norske Selskab efter min Hjemkomst og til nu.
Og den Ihærdighed, hvormed jeg har gjentaget disse
Antydninger, kommer af, at dine nærmeste Venner have
mest Glæde af dig, naar du ironice & abstracte skriver
dem bons-mots over Verdens Tilskikkelser, eller trakte-
rer den store Tromme; thi for den, der ikke har Kjer-
lighedens Sands og Øje, er det ret en Adspredelse med
saameget Dunder paa een Gang; der er ikke meget
igjen for dem, som kan kildre, fordi de — skjønt op-
rindelig gode, skikkelige Folk — have vænnet sig
til at stille sig udenfor Alting, have aldrig taget Part,
og saa bliver snart ogsaa Alting tomt eller latterligt,
d. v. s. det lukker sig for dem.

Det var ellers bra gjort af de samme Venner at gaa
til Statsraad Stang det Øjeblik, han var Kirke. Dels
vidste jeg som sædvanlig Intet om Tildragelserne der-

1866 inde i Departementerne, dels kunde jeg ikke godt gjøre det, som havde været hos Riddervold først. Ellers tror jeg Riddervold havde gjort det selv, det er min Mening; men derpaa burde man ikke lade det komme an. At det i Storthinget var gaaet uden Regjering, er derimod hævet over enhver Tvivl. Imidlertid var det bedst som det var, — og nu er du over den Hindring! Mig var det en Ærgrelse, at du ikke fik, da jeg fik. (Husk paa, at Rektor *Holmboe* har hjulpet mig meget i denne Sag, og er gaaet fra Herodes til Pilatus, baade før og efter «Brand», saa det Hele knytter sig til Personen som Digter, og ikke til en Bog.)

Nu, heraf have, som sagt, dine Venner Fortjeneste, men med Indsamlingen have de derimod ikke hjulpet med en Skilling. — Dunker har været min Kasserer; men dette skylder du en Ulykke, som jeg nu maa fortælle dig. Jeg kunde ikke faa Penge af ham til et ubetydeligt Krav af Nørbech, eller hvad din Sagfører hedder, og saa slog han dine Ting til Auktion! Jeg var vred paa Dunker for dette, som skeede mig uafvidende; thi jeg bad altid Nørbech tale truende og alvorligt med Dunker, som jeg selv havde gjort. Thoresen kunde heller ikke hjælpe; jeg var dengang i Fattigdom.

Men dette skal vi tage roligt; thi naar du kommer hjem, er jeg rejst, saavidt jeg nu kan se, og da tager du alt mit, og gjør mig dermed blot en stor Tjeneste. Saa kan du efterhaanden supplere dig; — jeg ved dem, som vil hjælpe til; jeg kan selv afstaa Noget af det, der hører til Seng og Bord, og er vis paa, at du tager

derimod, da det ikke er værdt det for os, som ere Aandens Mænd, som det er for Andre. Du maa nu ingen Ærgrelse tage dig over alt dette. Du skulde se, hvad jeg tabte, medens jeg var ude! Jeg maatte købe for 700 Spd. paa een Gang, da jeg kom hjem (mine Forelæsninger gik hertil). Altsaa med Tak til Gud for din Rejse, skal hverken du eller din Kone gjøre jer et Øjeblik Omsorg for dette. I skulle sandelig nok blive hjulpne; her staar Hjælp færdig, over hvad du tror.

Nu Theatret. Jeg har gjort Betingelser, hvorefter jeg faar friere Hænder, og det er min Erfaring, som har gjort dem, de ere endnu for faa; thi det ene Rigtige er at have Enehæredømmet. Det, jeg forlanger af dig, er, at du deler mine Betingelser, fordi de ere til det Heles Vel. Du lader dig intet Underbud gjøre; thi det gjælder ikke større Gage, men større Magt til Kunstens Fremme ved vor eneste Kunstanstalt; thi den have Magten, som forstaar det. Dit Brev om dette var ganske overflødig. Jeg havde en ganske anden Tillid til dig, og det vilde have gjort mig ondt, at du paa Forhaand ikke var sikker herpaa, dersom ikke dit Brev var saa smukt, som alle dine Breve ere. — Min artistiske Beretning vil du læse i Aftenbladet, og jeg beder dig herom, da jeg gjerne vil have dig med paa alt dette. Jeg tror om dig som Theatermand, at du er manglekunnig, mere end jeg nogensinde bliver; men savner Noget, som jeg har, og som nu er det mest Nødvendige. Jeg tror, at hvis jeg nu faar Theatret ogsaa denne Sæson, saa er det let at styre et Par Aar til; thi jeg har arbejdet op adskilligt, baade af Reper-

1866 toile og Folk, og en fortrinlig Disciplin. Men jeg tror ogsaa, at Ingen bør styre et Theater mere end et Par Aar ad Gangen. Den eneste Undtagelse herfra kunde være at hjælpes ad, hvortil jeg strax er villig, og som ret vilde more mig; thi saa fik vi begge arbejde ved Siden af. Hvis ikke, saa skal vi skiftes om; du tager nu to Aar og jeg de to næste igjen. Herom skal du sige mig dine Tanker; jeg har oftere krævet dem, men forgjæves. Overhovedet har du den forbandede Uvane aldrig at svare Folk paa, hvad de spørger om.

Jeg skriver her paa Wårby paa en Fortælling: «Fiskerjenten». Jeg tror den bliver bra; men ved det ikke endnu. Du skriver jo et Theaterstykke; hvad er det? Hvis jeg faar Theatret, saa send mig det, og jeg skal samtidig lade det afskrive for Danmark og lade det oversætte for Sverige; det skal blive expederet i en Ruff. Du har det ikke saa færdigt, at jeg kunde aabne Theatret dermed? — Er jeg ikke ved Theatret, saa sæt som Betingelse, at jeg skal instruere det. «Fru Inger» døde med Fru Brun. «Kongsemnerne» skal gaa i næste Sæson; Wolf bad sig fri i denne; det tager saa paa Kræfterne, og han havde spillet Othello og flere større Ting.

Det glæder mig, at der nu er kommen saamegen Forstaaelse mellem dig og Fru Thoresen. Hun er en storslagen Kvinde, og i Slægt med det, vi leve for, fyldigt og skjønt i Slægt dermed. Jeg elsker hende. Her er, mens du er borte, kommen op en ung Mand, Elster, «Peter Paal», i Slægt baade med dig og mig; hvis han faar leve, saa har han en Fremtid. Janson

fra Bergen er uden Originalitet. Kanske kan den komme siden, derpaa have vi jo mange Exempler. Men i dette Tilfælde tror jeg det rigtignok ikke. — 1866

Om Udstillingen her vil jeg Intet skrive, da du læser Aviserne. Den gjør et Indtryk paa mig, som ere vi nu, i Et og Alt, selvhjulpne. — Min «Vistelse» i Sverige er meget behagelig; jeg har undgaaet alt Offentligt, men har til Gjengjæld megen Kjerlighed i det Private. Jeg arbejder med dem om at opføre dine «Kongsemnerne». Jeg tror det gaar. Skuespillet her er godt; d. v. s. her er mange gode Emner, og Vejen er, siden Stjernstrøms Arbejde, den rigtige; men det Hele savner kunstnerisk Ledning, saalænge de ikke tage og bruge en Mand som ham, der nu har solgt sit Theater og lever af sine Penge, men rigtignok i stor Ærgrelse over, hvordan det gaar. Maaske har han i sin Tid ledet dem indtil Plageri; men nu ere de i den modsatte Yderlighed.

Nej, end Krigen, du! Bevare os Gud, hvis en saa brutal Magt som Preussen skulde faa Overherredømmet! Dette Lands Historie kjender ingen Ædelmodighed, Frihed, Skjønhed; kun Magtudvidelse ved alle mulige Midler, og helst de haarde eller lumske. Den preussiske «Logik» bliver, i Tilfælde af Sejer over hele Linjen, Styringsprincippet i Europa i de næstfølgende Aar, og da bliver her ikke til at leve! Tyskland maa gjerne samles, men først efter at have øvet Retfærdighed. Dette sker kun gennem Preussernes Ydmygelse; den maa gaa forud, eller vi faar aldrig Slesvig, eller engang en Tilværelse; thi vi blive da i Bund og Grund over-

1866 seede, maaske delte. Preussen er værre end Rusland, som foruden at eje et forsonende Sværmeri ejer Op-gaver til en anden Kant og i det Indre. Preussen har kun Erobrerens Hovmod og Hensynsløshed, har altid havt det, lige ned i sin Kunst, sin Videnskab. Der er i det Folk som Helhed ikke eet elskværdigt Drag; der er ingen Kjerlighed over det, derfor ingen Poesi. (Er Kaulbach Digter?)

Fra Dunker kan jeg hilse; — han er en brav Karl, fordi om han ikke er til at have Forretninger med. Fru Heiberg har nu været hans Flamme, hun er ogsaa mageløs. Men hendes Meninger kjender man rigtignok alle tilhobe; saa udbyttet er vel aldrig noget Menneske blevet, som hun; der var ikke en Traad i hende, som ikke var spunden ud i Digt eller Æsthetik.

Dunker har villet betale Bætzmann de tyve Spd.; men jeg tror af sine egne Penge, saa jeg har ladet Sagen bero; thi ligesaa godt kan jeg betale dem. Sagen er: han glemte dem nok, da han endnu havde af dine Penge. Skal jeg lægge dem ud for dig? —

Imorgen rejser jeg ind til Stockholm forat have Audients, jeg er tilsagt. Dermed er jeg vel færdig paa to Minutter, og saa atter og atter Udstillingen, samt Kammeraterne. Vi ere Svenskerne i Almindelighed jevngode, baade hvad Talent og Kundskab angaar. Men her er som en anden Kulturluftning, det er mig belærende at være sammen med dem.

Saa maa du bringe min Gudsøn og din Kone de hjerteligste Hilsener fra mig og Karoline. Bjørn trives vel, Ejnar ligesaa, Karoline er svagelig, men munter.

De ere naturligvis alle med her, som de da overhovedet 1867
bestandig følger mig. Hvor er I nu? — Skriv mig
hurtig till!

Kjere Ven, jeg ønsker dig Lykke til din Digtning.
Clemens Petersen sagde, at du burde opøve dig udi
filosofiske Studier, da du var den Første, som havde
gjort Tænkningen hjemlig. Som Monrad docerer den,
er den endnu fremmed, og uanvendt paa egne, norske
Forholde. Saa vare Ordene. — Men Lykke til din
Digtning! og Lykke til din Rejse!

Din hengivne Ven

Bjørnstjerne Bjørnson.

114.

TIL HENRIK IBSEN.

[Kristiania] den 20de Januar 1867.

Kjere Ibsen!

Dit sidste Brev glædede mig meget og længe. Det
synes mig, og har altid syntes mig, at kunde vi To
ikke holde Venskab, saa var Livet mindre. Jeg træn-
ger ikke en Mands Venskab, som ikke vil have mit;
men ogsaa han bliver i mine Øjne mindre, naar han
ikke forstaar at holde det eller attraa det, naar jeg har
budt det. Og i dette Punkt er jeg vis paa at have
Følelse fælles med enhver brav Karl, der tør tænke godt
om sig selv.

Om «Brands» Opførelse ved Hr. Døvle vilde jeg in-

1867 gen Mening tilkjendegive. Jeg forbød ham simpelthen at opføre det, indtil dit Samtykke forelaa. Dit første Brev gav mig Ansvar, og da nægtede jeg at give mit Samtykke. Dit andet Brev skal efter Hr. Døvles Udsagn give ham Ansvar, endog med Forundring over at han ikke fra Først av har taget det.

Hvad Sagen selv angaar, synes mig Literaturen adeligere end som saa, at Hr. Døvle skal bruge dens berømteste Nyheder til Erhvervelse af Mad paa Samfundstheatrets Tallerken.

Opsørelsen af «Kongsemnerne» var i høj Grad vellykket; *Gundersen* en hel anden end sidst, *Wolf* ligesaa, samt *Fru Gundersen* og maaske især Bipersonerne, som jo have gennemgaaet en dygtig Udvikling. En Fejltagelse af *Fru Wolf* skadede forresten noget. Jeg bad hende træde stille frem og saa at sige glide bort igjen, i en enkelt Scene; hun var uvel paa denne Prøve, og jeg troede derfor, at hun ene af den Grund traadte ligedan, nemlig stilsfærdig op, ogsaa i de andre Scener. Men paa første Forestilling viste det sig desværre, at hun havde forstaaet min Anvisning, som lydende paa det Hele, og jeg sad og var rent fortvivlet. Paa de følgende var det naturligvis rettet. Jeg havde givet hele din Familie Fribilletter, ligesom en Masse af dine Venner, og havde megen Glæde deraf.

Wolf, som jo har gaaet en dygtig Skole igjennem siden sidst, blev nu ikke hæs, og var smukkest i sidste Scene. Jeg undgik saameget som muligt det Indtryk af det Pinlige, som jeg forrige Gang havde; det var jo bedre nu, men borte var det ikke; thi det kommer af det Pin-

lige deri, at en stor Mand gaar og tvivler, og saaatsige stjæler forat blive frisk. Det er et ypperlig gennemført Experiment; men det er og bliver en Usandhed.

Bisp Nikolaus befriede jeg for en Del Strygninger i Bogen; jeg forstaar ikke at du havde tilladt Scenerne med Uvejret, hans Akkordering med Sangerne derbag, hans fortrinlige Vrede og Slag med Staven i Gulvet til dem, som ikke vilde synge stærkt nok, kort alt dette, som er Karakterens Glandspunkter, — at stryges. Kan det være Nogen, som har bedet dig derom? Hans Gjenganger-scene burde du omarbejde; den glæder mig, jeg har aldrig seet Andet deri end en stor Tanke; men den maa ikke slutte i en Avisartikel. Husk nu paa det! Og stryg i Stykket forøvrigt; det er overalt for vidløftigt. Stryg i «Skalden» det, som bare er Frase, i Haakon ligesaa, jeg forstaar ikke, hvordan det er kommet med. I Bispen naturligvis ogsaa hele hans Beretning om sig selv; den er et Experiment, og ganske vist i høj Grad urigtigt, selv fra dit eget Standpunkt, der jo ikke er Historiens. Men Bispen er en saa stor, genial Skabning, at den godt kan gaa i Strid med det historiske Billede, naar den kun er følgerig, og det opnaaes væsentlig ved at hin Beretning stryges. Husk nu, som sagt, dette, du skal soignere dette Stykke, og dernede, hvor du er, har du saamegen Ro, at du kan rette det paa mindre end en Uge.

Hvad skriver du paa? Jeg paa Intet. Men Theatret har gjort saa gode Affærer, kunstnerisk og pekuniært, at jeg har megen Glæde deraf, og «Folkebladet» har nu sine veltalte 6000 Exemplarer ude blandt alle Stænder.

1867 Det er ikke skikket til nogen Romerrejse; thi det er jo halvt for Folket. Men naturligvis kan I faa saamange Exemplarer, som I bare lyste.

Nej, at du kunde saaledes misforstaa mig, da jeg mældte den Skjæbne, som havde rammet dit Tøj! — Jeg, som netop tænkte, at dette bør Ibsen ikke vide. før han engang bliver lykkelig igjen, og som vælgte dette Moment med Forvisning til dig! Og som tilbød dig mit eget Tøj helt og holdent, til du fik noget, og forsikkrede dig, at det var en gammel Plan; thi du gjorde mig dermed blot en stor Tjeneste. — Og saa vender du det om, og tror det er mig, som vil ydmyge dig med en Tjeneste. Ja, ja, Ibsen, angrer du ikke dette, saa er du intet godt Menneske. Men du gjør det jo, dit sidste Brev var inderligt og smukt.

To Oplysninger maa følge. Dunker var mere vidende end jeg troede, men har, derom maa du være overbevist, handlet som han troede du bedst stod dig paa. — Dernæst, jeg gik samme Dag, dit voldsomme Brev kom, til Nandrup. Han maatte følge mig did, hvor Resterne af dit Tøj stod; thi han paastod, at Papirer, Lintøj og saa videre var reddet. Men saa stod jo Tøjet paa et aabent Sted, og Størsteparten sagde han maatte være bortstjaalet, der var jo næsten Intet! Hvem i al Verden har havt Nøglerne, hvem skulde passe det? Det er da rigtignok dig selv, som er Slusken; thi du havde ikke skjøttet det forsvarligt ved at overlade det i saadanne Hænder! Men Portrættet bar jeg selv til Fru Thoresen; thi det stod der, og Levningerne lod jeg ogsaa bringe derop. — Og hermed nok! —

Vil du have Theatret til Sommeren, jeg forlader det 1867
da; om tre Aar ønsker jeg at tage det igjen; thi jeg
har en Gjerning her.

Jo alvorligere denne Sag er bleven mig selv, desto
tvivlsommere er det ogsaa blevet mig, om du bør tage
det. Prøv dig nu, om du har Kald og følgelig Lyst.
Gjør det ikke ellers; thi da bliver du enten bitter eller
sløv. Hovedgjerningen her er Instruksen, og maa
være det. Du, som gjerne lader dine Karakterer for-
tone i Begreber, har du Sands for Instruksjon og Valg
af Repertoire med Hovedhensyn paa de Enkeltes Ud-
vikling? Har du den rette Kjerlighed til denne Gjer-
ning? For Guds Skyld tag den ikke ellers, og mindst
nu, da et nyt og kraftigt Liv er vakt i dig, som kan
gavne Scenen paa en ganske anden Maade. Prøv dig,
som sagt, og hvad du beslutter skal ske. Lad mig
derfor snart høre fra dig. Theatret har i den
forløbne halve Sæson gjort de største Forretninger siden
det blev stiftet, og er i det Hele i en saa god Gang
nu, at det dog i mange Henseender ogsaa vil være dig
en Glæde, saafremt du føler Kald.

Min kjerligste Hilsen til min Gudsøn og din Kone og
dig selv! Skriv snart! Karoline hilser!

Din

Bjørn.

1867

115.

TIL C. ST. A. BILLE.

Kongsvinger (paa et Besøg) den 14de Marts 1867.

Deres norske Referent driver fremdeles sit Uvæsen i Deres Blad. Fra saamange forskjellige Hold yttres Uvilje hermed, og omendskjønt jeg een Gang forgjæves har forsøgt det, vil jeg dog for Sagens Skyld forsøge det om igjen; thi det kan dog neppe være Deres Hensigt at behandle vort Land en bagatelle, da De i saa Fald hellere burde lade være at behandle det.

De kunde tænke Dem selv fordømt til at se alt, som hjemme forekom Dem af Betydning, forvansket, vendt op og ned, ikke een Gang, men altid, og det blandt et Folk, hvor De vilde at Deres Land og dets daglige Gjerning helst burde være kjendt, og om mulig afholdt.

Sammenlign nu med Deres Korrespondent ham, som skriver i Aftenbladet, og som jeg paastaar er den bedste i sit Fag fortiden blandt alle Korrespondenter i Norden. Det var ham, jeg i sin Tid anbefalte Dem.

En anden af dem, jeg anbefalte Dem, er utvivlsomt endnu til at faa, det er Kand. *Hans Bordevik*, Medarbejder i Aftenbladet, den fineste Pen vi fortiden have heroppe og i høj Grad uafhængig.

Tag mig ikke dette ilde op, — eller gjør hvad De vil; jeg har følt det som Pligt at fortælle Dem dette.

Ærbødigst

Bjørnstjerne Bjørnson.

116.

TIL CLEMENS PETERSEN.

[Kristiania] 28de Marts 67.

Kjere Petersen,

jeg har haft megen Glæde af at læse dig denne Vinter, og ofte sat Pen til Papir for at takke dig.

Men jeg er for spredt i min Virksomhed til at skrive noget, som glæder mig selv, og da skriver jeg ikke gjerne mere end en Begyndelse.

Nu maa jeg dog takke dig for din Omtale af Kristiania Theater. Den kunde have været klogere i alt det Uvæsentlige; men den er genial og af stærk Virkning. Din Opfattelse af mig tør jeg tage mod, Kjernen i den er saadan, at jeg for det Første ikke troede noget Meneske i Besiddelse af den, og dernæst ikke med Evne til at folde den saadan ud. Jeg er ikke bleven og bliver ikke anden Gang saaledes skildret; det er bedre end Bissens Buste; thi det har netop hvad denne savner.

«Maria Stuart i Skotland» staar nu færdig til at svinge ind blandt Publikum imorgen. Hvordan det end gaar, har jeg nu havt en stor og fuld Glæde deraf; det er dog mit virkningsfuldste Theaterstykke, af en Skjønhed og Energi, som jeg sandt at sige havde glemt Stykket i Besiddelse af. Det er noget saa aldeles Nyt ved dette Stykke, som man først paa Scenen ret forstaar. Dette Nye er den realistiske Fantasi, hvormed Historien er udfoldet, og alligevel bestandig gjort saa, at Løvet hvælver friskt over det Tænkte. Thi adskilte har jeg

1867 ofte seet disse to Betingelser, men ikke samlede uden hos Shakespeare, og dog er dette ikke længere ham; thi Livsopfatningen og Tiden har sit eget Sprog og sin egen Form for Handlingen.

Det er femte Akt, som jeg nu anden Gang har omarbejdet, men gjør det maaske endnu den tredie; thi det er Stykkets Ejendommelighed, at Slutningen kan tages paa flere Maader i den ydre Bygning, naar kun Resultatet er det samme. Karakterskildringen og Karakterernes indbyrdes Stilling er saa spændende, eller rettere saa menneskelig, at Ordene næsten have Blodsmag, og derfor (ja, det er næsten ikke til at tro, før man ser det) er det saa temmelig ligegyldigt, hvad Nemesis siger om enhver tilslut; thi de bære den i sig for hver eneste Replik, til fuld Forstaaelse for hvert eneste moralsk og forstandigt Menneske.

Der staar over Stykket en Skjønhedens, Farvernes Glands, som isandhed har været mig liflig, og dobbelt fordi dette nu var glemt. Paa Generalprøven var foruden min Kone og hendes Veninder, Fru Thoresen, Sars's, Birch-Reichenwald, Dunker, Schirmer, Ræder (den aftraadte Direktion), den nye Direktion, Grieg, Frøkenene Lie, Bordevik, Bætzmann, Bergmester Mejdell, kort mine Venner, Thomas Hestye ikke at forglemme blandt disse, da han isandhed er elskelig mod mig. Jeg har altsaa allerede havt min Glæde af de Andres Glæde, nemlig deres, som ere mig kjere. Det skal gjøre mig godt om jeg faar Fleres. Men du, min kjere Ven, hvis Nærværelse jeg helst saa, du kom ikke. Kunde du nu ikke til For-aaret komme herop og holde en 4 à 6 Forelæsninger?

Saa saa du Stykket med det Samme. For Exempel 1867
over Shakespeare, af hvem jeg nu har spillet fem Stykker og spiller snart det sjette (Macbeth). Han er os fortiden nærmest, jeg mener hele Tidens Retning nærmest. Dersom jeg vovede at bede Fru Heiberg komme herop og se mit Stykke; thi dette tør jeg vise al Verden, ligesom Emilie Galotti, Henrik den Fjerde, den politiske Kandestøber, den adelsgale Borger, Erasmus, Kjerlighed uden Strømper og en Del franske af ny Fabrik.

Apropos om dette: dine Indskrænkninger i Bedømmelsen af mig som Direktør ere alle rigtige. Om tre Aar vil du imidlertid sige, at det er ikke min Skyld, naar jeg ikke kan beskjæftige mig med den syvende og sidste Forfinelse af et aandeligt Arbejde; thi det er Kræfterne, som endnu ikke slaa til, og i hvem der til dette ikke er nok Selvhjælp endnu. Da er den vel kommen. Jeg for min Del er vis paa at kunne dette indtil Raffinement; thi jeg har seet det ved at se paa sin Komædie, at jeg kan det; mine Arbejder bærer vel ogsaa Vidnesbyrd.

Anden April.

Jo, Stykket har rigtignok slaaet igjennem! Saadan Triumf har aldrig dette Theater fejret over den hele Linje paa een Gang.

Det vidunderlige Morgenblad fortæller, at jeg blev fremkaldt efter Meningsforskjel, du kan deraf slutte dig til Sejerens Storslagenhed. Thi det var nemlig først mig, som blev fremkaldt, og som tog Fru Gundersen med; dernæst blev Wolf (Bothwell) fremkaldt efter Me-

1867 ningsforskjel! Morgenbladet siger: først blev Fru Gundersen og Wolf fremkaldte, dernæst Forfatteren efter Meningsforskjel!! Dette er næsten det Morsomste ved hele Historien, thi saa dumt har jeg endnu ikke ved trodsig Taushed kunnet faa en Modstander til at bære sig ad. Ja, dette har været mig en Glæde, som jeg mit hele æsthetiske og literære Liv aldrig har havt Magen til. Og man kan opføre Stykket, hvor i Verden man vil, det har Evnen til at gjøre samme overordentlige Lykke.

Rejs Fanden i Vold!

Din hengivne

Bjørn.

117.

TIL THO. JOH. HEFTYE.

[Kristiania] den 25de Ap. 67.

Kjere Heftye!

Hvor inderlig jeg maa takke Dem for Deres Omsorg og Deres Breve! Jeg har ikke før skrevet Dem til, fordi jeg har ventet en Sending, men ingen er endnu kommet. Tak, og atter Tak, jeg er i den syvende Himmel over dette Arrangement, — og Exposition illustrée er et mageløst Blad for os.

Jeg var ude med Familie for at hilse paa Deres Frue, men fandt hende ikke hjemme, derimod har jeg to Gange seet hende paa Gaden i stort Optog af Veninder og i brilliant Humør. —

Deres Dom over vor Udstilling maa være sand. Det Blik De har paa Forholdene maa være det rette, det

er jo hvad enhver tænkende Mand strax opdager ved at komme ud. Da er det siden lidt tyngre at arbejde herhjemme; men Fædrelandskjerligheden er ingen Nydelse, den er en Opoftelse, og det skal den være. Saa giver en enkelt Lejlighed en saadan Nydelse, at man henter deraf Kraft til Opoftelse i mange Aar. Her gaar frem herhjemme, der er Sundhed i Tingene, var her kun lidt mindre af Munden og Pennen og lidt mere af Handlingen, lidt mindre Kritik og mere Evne, lidt mindre Koteri og mere Sandhedskjerlighed, lidt mindre Egoisme og mere Kjerlighed.

Hvad nu dette angaar at have Broch til Formand og Christensen til Sekretær i en Udstillingskommitte, saa er det to golde Naturer, ingen af dem har Ideer eller Flugt i Tanken. Overhovedet har jeg aldrig seet et Land, som saalidet forstaaer at bruge sine Folk paa deres rette Plads, som vort, ja, som saaledes vægrer sig forat bruge dem rigtig, naar Lejligheden bydes.

Min «Maria Stuart i Skotland» har nu gaaet 6 Gange for fuldt Hus, som under vore Forholde næsten er uhørt. Jeg har alle Gange været fremkaldt, men er holdt op med at møde; det er ogsaa en forskrækkelig Uskik. — Træffer De Danielssen i godt Humør en Dag, saa fortæll ham dette, idet De hilser fra mig. Til Dato har Theatret gjort den bedste Sæson, Theatret nogensinde har havt.

«Folkebladet» gaar bestandig frem. De maa endelig bestille flere Ting, vi indbetale til Dem strax. De behøver ikke at tage Bly, dersom der er et Billede, som der er Magt paa at faa smukt frem. Saalænge De er i Paris, vil jeg faa Lov at sende Bestillingen til

1867 Dem, om der er et Billede, som jeg endelig ønskede, foruden dem, som De sender. Men et Vue over det Hele, især saa, at man tydelig saa Bygningen med Marsmarken i Fugleperspektiv skulde vi have. Er det at faa? — Bliver der Krig? Jeg tror **Nej**. —

Sneen er endnu rundtom i Fjeldene, Isen sank iforgaars, men ligger endnu (den 26de April) langs Kysten. Luften kold, endnu maa vi Alle bruge Vinterfrakker. Men saa kommer jo rigtignok Sommeren uden Mellem-lag af Vaar. Vi have aldrig Vaar i Kristiania.

Nu vil jeg sladdre med Dem hvergang der kommer Noget fra Dem, og selv om der Intet kommer; thi jeg troede ikke De brydde Dem derom midt i al Larmen om Dem; men en liden Yttring i Deres sidste Brev lader mig formode det Modsatte. Min Kone hilser Dem! Fru Sars var her og gjør det Samme! De er en afholdt Mand; thi De er en livlig, god Natur, som har store Interesser.

Deres hengivne

Bjørnstjerne Bjørnson.

118.

TIL JOHANNE LUISE HEIBERG.

[Kristiania] 30te Maj 67.

Til

Fru Heiberg!

Idet jeg lykønsker Dem til Deres nye Stilling som Direktrice ved Theatret (thi Posten kan vel være ube-

hagelig, men ikke for den, som vil Noget, da det at slaas er noksaa behageligt, naar man sejrer, endog undertiden naar man taber, da Sagen derved bliver endnu kjerere), vilde jeg være saa fri at give Dem nogle velmente Raad, ikke for Deres Skyld, som ikke trænger dem, men simpelthen forat faa de Ting frem, som jeg tilraader. Med andre Ord: mine Raad ere bare Propaganda for Yndlingsideer. 1867

1) De maa afskaffe de faste Sceneinstruktører med alt deres Bryderi og Vigtighed og sætte en fast Pris for hvert Stykkes Iscenesættelse, og fordele Arbejdet efter Skjøn om, hvad de Enkelte ere skikkede til at paatage sig. Jeg har tre Skuespillere, som jeg vechselvis bruger, men som alle hente sine Ideer hos mig, og hvis Arrangements jeg retter ligetil de sidste Prøver, da jeg holder af at se en Ting gjøre sig for mine Øjne; thi det som falder den Ene let, falder ofte den Anden kunstigt. Men saadant taaler ikke de faste Arrangører.

2) Hjælp de Smaa!

3) Del ikke mange Stykker ud paa een Gang, saa bliver hver Rolle et bange Ønske og siden en Gave.

4) Taal Ingenting! Dette at «putte i Lomme» lægger sig paa Lungerne; straf strax, saa faar De Fred og Lyst til Gjerningen. Jeg straffede især med Roller, som jeg tog tilbage, med Stykker, som jeg skjød hen, eller ogsaa med Ord, Mulkt, Afsked (een Gang paa to Timers Varsel). For Deres Sundheds Skyld, for Scenens Sundheds Skyld «put Intet i Lommen».

5) Repertoiret. Kjere, tag op nogle af de bedre franske Stykker fra senere Tid. Jeg vil nævne a) Mar-

tion; men det vidner ogsaa om saamegen islandsk Vrangvilje og dum Umedgjørlighed, at det er godt Islænderne i saa eminent Grad have sig selv til Venner; thi de have nu vist ingen Anden, — om de ogsaa have havt. Dertil maa det forbause Enhver, at Islænderne have forstaaet saa lidt at arbejde for sig selv baade før og nu. Den samme blinde Egenkjerlighed, som de nu vise ligeoverfor Danmark, maa de før have vist og vise, den Ene ligeoverfor den Anden, og Alle ligeoverfor det Hele. Havde de sand Fædrelandskjerlighed, saa havde de nu staaet bedre, og saa arbejdede de nu selv paa en Forsoning og Forbedring. De har her et haardt Arbejde, fordi De har haarde, egenkjerlige Mænd at bearbejde. Jeg maa vide, hvordan Sagerne staa; jeg skal beholde i Diskretion det deraf, som De finder tjenligt. Eller er her Nogen, til hvem jeg kan gaa forat faa Deres Hjertensmening at vide derom, saa sig mig det.

Lovgivningens Ordning er kun den ene Side; Landets Ophjælp er den anden. Hvordan staar det Hammerske Foretagende? Staar det til Fremtid? Er det ikke galt grebet an, at det gribes herfra? Skulde det ikke ske derifra, og i mindre Maalestok? Kan ikke de islandske Fiskerier blive af en overordentlig Dimensjon? Kan ikke Faareavlens det samme? —

Hvorlænge agter nu De at blive deroppe? Staar Sygdommene i Deres kjere Familie ikke i Forbindelse med Landets Klimat og Naturforholde? Ak, Olufa, som var saa munter, saa tyk og glad, saa tillidsfuld og vakker! Og Olaf, som var Eders Kjæledægge, og af en saaden Styrke og Skjønhed!

Eder; men det maa have beroet paa en daarlig Iscenesættelse, og paa at det ikke er bleven forkortet. Det Samme med «den Gjerrige», den maa forkortes og sættes ypperlig i Scene. Af Holberg har jeg længe paa Eders Scene savnet «den politiske Kandestøber»; eller tager jeg fejl?

Af nyere norske Arbejder skulde jeg meget anbefale Kongsemnerne af Ibsen i forkortet Stand og i forbedret Sprog, Ting, hvortil jeg ved Digteren er villig, og som burde foretages ved en dansk Mand snarest muligt (Molbech?).

6) Jeg skulde anbefale Dem at sætte Alt i Drift paa een Gang, saa De sad som den rige Frue der kommanderede Stillingen; det tager Dem en Uge at gennemlæse og sende til Oversættere og Bearbejdere, hvad De kan leve af i over et halvt Aar. Og brug Andre; for Guds Skyld arbejd ikke med Alt selv, da er De træt inden et Aar. At finde de rette Folk og faa dem til at arbejde for sig, er en Evne, som De ganske sikkert er i Besiddelse af, naar overdreven Omhyggelighed ikke hindrer Dem i at bruge den.

Se, dette er mine «Raad», — Propaganda Altsammen; jeg kunde sidde saadan til imorgen. De behøver ikke at svare mig, eller at bryde Dem mere derom, dersom De skulde have andre Anskuelser.

Deres ærbødige hengivne

Bjørnstjerne Bjørnson.

Min Kone beder Dem inderlig hilset.

1867

119.

TIL JOHANNE LUISE HEIBERG.

Søgne Præstegaard ved Kristianssand den 22de Juli 67.

Kjere Fru Heiberg!

Ved at læse Korrektur paa tredie Udgave af «Maria Stuart i Skotland» (og hvortil jeg henviser, da jeg har foretaget mindre Forandringer og navnlig i sidste Akt) opdager jeg, at Taylor's Sang er strøget, og Exemplaret, hvorefter der trykkes, er det kgl. Theaters Sufflørbog.

Er Meningen, at den skal stryges ved Opførelsen, da er den aldeles bestemt urigtig. Jeg lod Sangen være borte de Par første Forestillinger, indtil Stykket spillede sig saa overmaade hurtigt, som det for største Delen skal spilles, hvorefter jeg strax tog den op. Jeg satte min bedste Coupletsyngerske til Rollen (Fru Wolf) og med gribende Virkning. Har De en Herre, som kan synge den smukt, da er dette bedre, men har De ingen saadan, da gjør en Forandring snarest mulig og paa-skyd mig som Foranledning.

Der er i somme Stykker somme Scener, som ere rent musikalske, endog uden Sang, er en Hvile i et lyrisk Indtryk, som fortønes stemningsfuldt udover Personerne og Situationen, og her er Musik paa sin Plads, — de Æsthetikere, som have ment det anderledes, have derom været fejltagende; thi er Stedet musikalsk, saa Musik.

Et saadant Sted er Scenen efter Dronningens Bortgang; der kan ikke mere tales, og dog er Situa-

tionen fuld. Der maa altsaa synges, hvis man ikke vil tage det, som ligger uforløst, og kaste det bort. 1867

Forsaavidt det er sandt, at *Dahlqvist*, som Aviserne berette, skal gjæste det kgl. Theater, da gratulerer jeg Dem — først til at Nordens større Skuespillere kunne gjæste hos Eder, hvilket (brugt med Forstand) er en Velgjerning for Scenen som for Publikum; — dernæst til at Valget har truffet Dahlqvist, som er Nordens største Skuespiller. Jeg hører, at han før skal have havt mange Unoder, men har nu ingen; hans Spil er helt igjennem ædelt og af overordentlig Højhed. Større Pathos skal man vanskelig høre, skjønt han næsten altid taler med rolig Stemme. Hans Skikkelse er imponerende, hans Blik mageløst.

Men faa ham saa til at spille Knox et Par Gange! Jeg har aldrig vovet at tænke mig, at der levede en Skuespiller i Norden, der saaledes var skabt for Rollen, før jeg saa Dahlqvist ifjor i Stockholm. Hans dybe Alvor, hans Jernvilje, hans Skikkelse, hans Aasyn, som kan blive Knox portrætlig, (De faar paa Bibliotheket Portrætter af saagodtsom alle i Stykket nævnte Personer) og hele hans aandelige Væsen paa en Scene er Knox. — Han har ikke lært Rollen, er maaske dog nu ifærd med den; men det er ham i ethvert Fald en Fryd at lære Roller; han lever for intet Andet i Verden end at spille Komædie, han gaar paaklædt Kl. 6, naar han skal spille Kløkken 7.

Dette i al Hast. Jeg kommer til Kjøbenhavn i September. Min Kone hilser Dem inderligt. Og jeg

1867 ikke mindre. Der er saa Faa, som leve i Alvor for Theatret, og det er mig, som er jeg i Familie med disse Faa.

Deres i Ærbødighed hengivne

Bjørnstjerne Bjørnson.

120.

TIL CLEMENS PETERSEN.

Søgne ved Kr.sand 8de Aug. 67.

Kjere Petersen,

forsaavidt du husker rigtig, saa maa et Brev være bortkommet; thi to har jeg faaet i Løbet af en Maaned; men ikke tre.

Det glæder mig meget at se dig sammen med *Goldschmidt*. Du har Ret; siden denne Begavelse er bleven ærlig, synes den noget mindre; men liden synes den mig ikke. «Ravnen» er dog et godt Arbejde, skjønt ikke rigtig det, som ligger ham nærmest; thi det er smaa dramatiske Skitser à la Hertz, og smaa novellistiske do. à la Edmond About.

Hold ham fast her, du, som har Indflydelse paa ham; faa ham dog til at forstaa, at det Store ligger ikke i et stort Stof eller meget dundrende Behandling. Lad de store Nationer lyve; de have Rettighed paa Løgner; vi eje bare Sandheden; men lad os have Mod til at vedkjende os den.

Din Opfatning af Theatret vis à vis dig selv forekommer mig nu aldeles rigtig. Jeg skulde ikke ville tilraade

dig nogen Bestyrelse, som bragte dig i Lag med Skuespillere; thi du har nu engang den Sort Karakter, som en Betragter faar, men ikke Handlerens; men da du har en sjelden Vilje, stort Mod, saa gjælder det at kunne lægge disse to Kanoner bag en passende Forskandsning, og den synes mig her fundet. Idealet deraf vilde nu være en lige saa ung og uforfærdet Styrer som du er Raadgiver, og at I To arbejdede sammen. Han behøvede ikke en Fjerdepart af dit Hoved og en endnu mindre Brøkdæl af din Indsigt; men en sammensluttet Interesse og et drastisk ærligt Væsen. — Og saa, naar han var brugt en Stund, var du selv kommen ind i den nye Verden og kunde raade den alene. Men direkte fra Pulten til Theatret gaar ikke du med Dit. — Er der ikke en eller anden æsthetisk Baron eller Greve dernede, som har været med i et Par Slag, og som du kjender? —

Fru Heibergs Stilling ved Theatret er lidt uforstaaelig. At hun tager hvilket Stykke hun vil og sætter det paa sin Maade i Scene, forstaar jeg. Men det Mere, og især det Mindre (at hun ikke selv kan antage disse Stykker eller faa væk de Skuespillere, hun ikke kan fordrage) — det skjønner jeg ikke. Ej heller det Mere: at hun omtrent sætter hele Repertoiret og har alle Slags Sideindflydelser. Af dette vil i Længden intet Godt flyde. Enhver aandelig Myndighed maa have en klar lovlig, fordi den dels ikke taaler at blive hindret af de Stiklerier og de Smaas Sammensværgelse, som ellers ville komme, og som blot bøje sig for Lov i Myndigheden; — dels vil den gjerne selv gjøre Overgreb, hvor Begejstringen gaar paa, — naar Loven ikke standser.

1867 Nu er hun en Kvinde; det gaar kanske lettere for en saadan! Men saa bliver hun vel ogsaa før kjed deraf! I ethvert Fald: hun repræsenterer (som du siger) kun en Overgang. Man synes i denne at vente flere gode indstuderte Ting fremførte, og venter det neppe forgjæves. Men Overgangen maa bestaa i mere, saasom Virkningen heraf ellers kun er forbigaaende. Overgangen maa bestaa i at bringe et nyt System ind, i at bryde den Gammel-Heibergske Fornemhed, som naar hun indkalder mine Stykker (ved hvilke hun imidlertid ikke maa standse), — og som naar hun indkalder fremmede Skuespillere som nu Dahlqvist (ved hvilken hun imidlertid heller ikke maa standse). Det nye Blod, som derved bringes ind i Cirkulationen, burde rigtignok (og her er det Tredie, som mangler) være bragt ind af en Forstandighed paa det Nye, som kunde regulere de videre Virkninger deraf. Med andre Ord: hun maatte selv tihøre den nye Tid, som hun nu blot forstaar. Vi maa imidlertid være hende taknemmelig for at hun forstaar, og forat hun lader ske, hvad hun forstaar; — men se: derfor er det ogsaa blot en Overgang; hun paakalder det Nye, forat den Virkelige engang skal komme og bruge det!

Men Theaterkommissjonen — og med den Sammensætning — skjønner jeg ikke. Skal nyt Theater bygges og ny Budgetplan lægges og Kunststartssammensætningen afvejes, da maa Kommissjonen bestaa af: en Jurist som Formand (burde forresten være Hall og ikke Krieger), en Arkitekt (hvem?), en Theatermand (Bournonville), en Kritiker (dig), en Digter (Ploug), en Theaterregnskabsfører

(Berner), en gammel Skuespiller (Holst), en do. Orkestremand (hvem?), en Sanginstruktør eller Kapelmester og en yngre Departementsmand som Sekretær. Til ny Vin maa tages ny Læderflasker, sagde de Gamle; derfor maa der ny Folk med. Man kan sætte det Gamle ind som beskyttende Traditionen og Juristen ind som formgivende; men det Nye maa repræsenteres af Nye, eller vi faa (og saa vil det gaa) det Gamle op igjen. — I komme i Danmark aldrig ud over Eders Sagen uredkommende Hensyn til Rang, Alder, Vane, Bekjendtskab, Snak, — I blive et gammelt Land, som evig forsøger at bringe Nyt ind, — men kun for at lade det dø i det Gamle eller selv strax blive gammelt. I tabe Slag og Lande paa dette, I tabe hele Livets Friskhed, men I blive trolig ved. Jeg elsker Eder slet ikke, som du siger, jeg hader Eder. —

Jeg skrev Noget herforleden om Niensens Bevægelse; — var det ikke værdt Svar? Tror det saamænd gjerne. —

Ja, jeg vil bo i Kjøbenhavn, i alle Fald største Delen af Vinteren. Karoline er bleven saa frisk, og med Sundheden saa sød, at jeg ret kvikkes deraf. Mine Gutter ere to Vidundere — naturligvis. —

Maria Stuarts tredie Oplag er udkommet. Jeg har gjenemgaaet det med Nøjagtighed. Det morer mig, at jeg nu synes bedre om femte Akt end for en Stund siden. Jeg tror, den er tilstrækkelig. — Give Gud, det gik godt. For min Skyld kan det omtrent være det Samme; men der er megen Sag med i dette, som ikke burde gaa tilspilde; thi saa faa vi Aars Arbejde med at hejse den op igjen. — Følg nu

1867 i hele Sæsonen Fruen og Theatret beskyttende og paaskyndende; skriv forsigtigt; nu vogte Manges Øjne!

Din hengivne

Bjørnstjerne Bjørnson.

121.

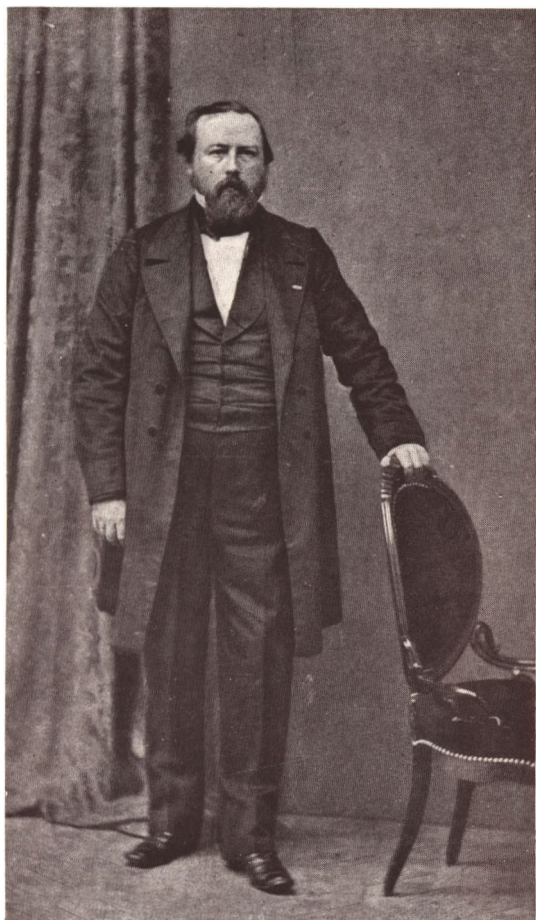
TIL HILMAR FINSEN.

Kjøbenhavn den 16de September 1867.

Kjere Finsen!

Erindringen om Dem og Deres, som altid følger os, tvinger os dog endelig ogsaa til at sende Brev mod Island efter Eder, d. v. s. efter et Bud fra Eder! Med inderlig Deltagelse har vi hørt om Deres Hustrus Sygdom og om det, som er tilstødt den lille prægtige Olaf. Med Glæde har jeg seet Deres Bestræbelser forat sikre en varig Fremtid for det Land, De bestyrer. Men om alt dette maa vi faa ordentlig Besked, og helst af Dem selv. Deres Svigermoder er kommen, Karoline har talt med hende, jeg endnu ikke; hvad hun kan have at sige, skjønner De; men hun kan vist ikke sige Alt, eller sige det saadan, som De. Skriv mig till! Var De ikke saa let i Arbejdet, vilde jeg ikke bede Dem om det; thi De har jo Meget at staa over. Men nu er den ene Gjenstand Deres Fremtid og Lykke, og den anden Deres Ære og Arbejde. Derfor maa vi, der holder af Dem omkaps med Deres egne, ogsaa faa Deres egen Besked.

Hvad der er offentliggjort om de islandske Forholde, vidner vistnok om meget mangelfuld dansk Administra-

HILMAR FINSEN

tion; men det vidner ogsaa om saamegen islandsk Vrangvilje og dum Umedgjørlighed, at det er godt Islænderne i saa eminent Grad have sig selv til Venner; thi de have nu vist ingen Anden, — om de ogsaa have havt. Dertil maa det forbause Enhver, at Islænderne have forstaaet saa lidt at arbejde for sig selv baade før og nu. Den samme blinde Egenkjerlighed, som de nu vise ligeoverfor Danmark, maa de før have vist og vise, den Ene ligeoverfor den Anden, og Alle ligeoverfor det Hele. Havde de sand Fædrelandskjerlighed, saa havde de nu staaet bedre, og saa arbejdede de nu selv paa en Forsoning og Forbedring. De har her et haardt Arbejde, fordi De har haarde, egenkjerlige Mænd at bearbejde. Jeg maa vide, hvordan Sagerne staa; jeg skal beholde i Diskretion det deraf, som De finder tjenligt. Eller er her Nogen, til hvem jeg kan gaa forat faa Deres Hjertensmening at vide derom, saa sig mig det.

Lovgivningens Ordning er kun den ene Side; Landets Ophjælp er den anden. Hvordan staaer det Hammerske Foretagende? Staaer det til Fremtid? Er det ikke galt grebet an, at det gribes herfra? Skulde det ikke ske derifra, og i mindre Maalestok? Kan ikke de islandske Fiskerier blive af en overordentlig Dimensjon? Kan ikke Faareavlens det samme? —

Hvorlænge agter nu De at blive deroppe? Staaer Sygdommene i Deres kjere Familie ikke i Forbindelse med Landets Klimat og Naturforholde? Ak, Olufa, som var saa munter, saa tyk og glad, saa tillidsfuld og vakker! Og Olaf, som var Eders Kjæledægge, og af en saaden Styrke og Skjønhed!

1867 Vi har det godt. Mit Arbejde ved Theatret kronedes af saadan Fremgang, at jeg forlod det i kunstnerisk Henseende grundlagt og ordnet for bestandig, og i økonomisk gjengivet til Publikums Sympathi, saa Sparebanken har givet henved 4000 Spd. til Reparation og Ophjælp iaar og giver vel en Del i næste. Gjælden generer ikke; det meste af den er en død Gjæld, og Theatret kan bære sig selv, og kom under mig i ingen Gjæld derved. Jeg rejste ud af Fjorden under Mængdens Hurra, og mit Ophold i Kristiania er blevet mig kjert. Et Folkeblad, illustreret og politisk tillige, har jeg stiftet forat faa de to Læsekredse, Bonden og den Dannede, forenede i et og samme Blad, noget, som højlig tiltrængtes, og som er saadan lykkedes, at det allerede nu, efter 1½ Aars Bestaaen har 10,000 Abonnenter. De to Trediedele af Overskuddet tilfalder et Pensions- og Hjælpefond for Skolelærere, en Trediedel mig.

Jeg skriver fortiden atter paa en større Fortælling «Fiskerjenten.» Den bliver færdig noget over Jul. «De Nygifte», som var den Bog, jeg tænkte at forære Deres Hustru, og hvorm jeg skrev i «Sigurd Slembe», har hun vel faaet af Andre ved min Forlægger; thi mit Fravær fra Trykkestedet hindrer alt saadant. Jeg har haft megen Glæde af «De Nygifte», her, i Stockholm og hjemme, dog mest i Stockholm, hvis Scene fortiden staar højest i Norden. Maria Stuart har jeg haft megen Glæde af i Kristiania, hvor den spilles bedre end her, skjønt ogsaa her saaledes under Fru Heibergs nidkjere og geniale Instruktion, at Aviserne synes mig i høj Grad for strenge mod Opførelsen. — Ifjor Sommer vare

vi Alle to Maaneder og nogle Dage i Stockholm, iaar 1867
ere vi her, og vi ville blive her hele Vinteren. Jeg har
det saa godt, Karoline er saa glad, mine to Dreng
Sundheden selv. Mine danske Venner ere mig kjere
fremfor nogen anden.

Den politiske Stilling synes mig fortiden at love Ad-
skilligt. Haabet til Frankrig tror jeg i enhver Hense-
ende er en Chimære, som betales med det Modsatte
af Indrømmelse fra Preussens Side. Danmarks egen
Stilling, dets Forbindelse med Norden, vejer meget mere;
thi Preussen ved, som vi Alle, at Faren kommer fra
Rusland, og at Norden og det har samme Interesser.
Dette naturlige Forhold vil i Længden her som overalt
blive det stærkeste og derfor det bestemmende. Vi
trænge Preussens Alliance, og det trænger vor, ikke
for imorgen eller iovermorgen, men for Evigheden. At
det ender med et germanisk Krigsforbund, synes mig
sikkert; — derfor maa Preussen begynde med at give
os vor Ret, — og vort Kongehuses Besøg dernede,
som er blevet saa mistydet, har dog ingen anden Hen-
sigt havt end denne. Det hár saa inderlig gode Inten-
tioner, men fattes Mod til at gennemføre dem. Partiet
mellem de to nordiske Kongehuse kan ansees sikkert,
— den Tjeneste gjorde Tyskerne os. Naar dette er
kommet istand, tror jeg vi ere nærmere ved en Fore-
ning, end Mange nu tro, enten det bliver et Krigshege-
moni à la Sachsen-Preussen, eller et do. Forbund à la
Baden-Preussen. En nærmere Forening bliver da kun
et Tidsspørmaal. Se, dette er ikke Luftkasteller, og
jeg tror Ordningen kommer fra Slesvig af og til det

1867 Sidste i Foreningsanliggendet, det Ene efter det Andet, kun paa en Maade, vi ikke havde ventet, og som har lært os meget, smertet stort, men efterladt en samlet, energisk Opgave, bedre skikket til at danne Mænd og sikre Fremtiden end uklare Længsler og for store Overslag over egen Interesse.

Det aandelige Liv i alle Lande synes mig saa smukt. Sverige, som jeg nu kjender bedre, er i Kjæmpevæxt; Dets Kunst og Videnskab, dets Manufaktur og Industri, dets Kommunikationsvæsen og dets Associationsaand er ligesaamange Løfter om en stor Fremtid. Danmark kjender De, og Norge har De Tillid til, det ved jeg, og det fortjener den ogsaa; thi dets Stilling er udmærket. Forsvarsvæsenet, som nu er ordnet hos Eder, kommer strax efter hos os. Det Norske er igrunden ikke saa galt; men det Svenske er daarligt. En stor Skarpskytterbevægelse bøder imidlertid noget derpaa. —

Se saa! Vi have havt os en liden Passiar fra Kontoret i Sønderborg. Det ligger i Grus; men Ideerne bestaa, og visselig de skulle fuldkommes! — Tingene have sin Regulator i sig selv, sin Sjel; Fremtiden er deres Udvikling, det er kun Maaden, som er Forholdenes.

Gud give Eder nu Lykke i Eders Hus og Held til Deres Gjerning! Gud give Eder sunde og glade tilbage til os, efterat have arbejdet for os Alle oppe paa den golde Missjonsmark! Gud give Eders Bønner Velsignelse, saa I maa faa Glæde i Vinteren, som forestaar, og gode Tidender herifra til Underholdning i de lange Aftener. Karoline lægger sine bedste Hilsener til mine, I Kjære! Tak for Alt Godt mod Eders

Bjørnstjerne Bjørnson.

122.

TIL PETER BJØRNSEN OG F. M. WALLEM.

Vesterbro 110, den 2den Nov. 67.

Kjere Venner!

Sidste Nummer, hvori min «Proklamation» stod, er bra. Udsættelserne ere disse: for faa og smale Nyheder; Fortællingen, i alle Fald dens Begyndelse, tvivlsom, og værst, at samtidig med Maalstrævdigtet staar for Maalstrævet fra Klæbu uden Modsigelse fra Eder. Denne Morgenbladiske, Aftenbladiske Halvhed, som undskyldes med at «alle Meninger maa faa Plads», er noget moralsk Svineri, som jeg ikke vil vide af. Har jeg en Mening, saa vil jeg ogsaa være den bekjendt. De Andres Mening kunne ogsaa komme tilorde; men saa korrigerer jeg den paa Stedet, — om min Mening maa man ikke tvivle. Saadan skulle I tænke, og komme I som Journalister til at tænke anderledes, det være nu for Fordelens Skyld, eller af Svaghed, saa gavne I ikke den offentlige Moral, og svække Eder selv for Eder selv. Det Sidste er det Værste. —

-
- 1.) Staaltraadhesjen ser jeg endnu Intet til.
 - 2.) Er Uhlich kommen tilbage? Er han ikke, saa mæld mig det helst pr. Telegraf, thi saa kan jeg skaffe en udmærket Mand fra Stockholm, NB. Uhlich er saa borte for bestandig.
 - 3.) Garibaldi's Portræt og Levnetsbeskrivelse burde I vel have skrevet af et Menneske, som har redeligt

1867

Hjertelag for Folkene — og ikke for Diplomaterne. Egentlig burde jeg vel gjøre det selv. Men gjør en Anden det, saa husk hans Biografi af: Elpis Melena (Esperance Schwartz); den er den eneste paalidelige; thi om sine første Aar har han der skrevet selv og det maa tages ind in extenso, thi det er som Livius.

- 4.) Meyrs Fortællinger skal have en Indledning af mig. Husk nu, at Oversættelsen af hin første Fortælling udelader Episoderne mellem Præstesønnen og Præsten.
- 5.) Skandinaviske Blades Indhold maa redigeres af en Mand, som vi derved kan hværve for Bladet, at saamange kunne faa Vanen at skrive deri, som det er os muligt. Det er det Aber ved Bætzmann, at han ingen Interesser har. Hvem det bliver, maa han ikke være Amalgamist (politisk), ikke Johnsonianer (religiøst), ikke Smaatterimand (æsthetisk). Og han maa være god Skandinav, en folkelig Mand med Sands for Nordens nye Begyndelser; altsaa Heldning mod Grundtvig i almenmenneskelig Forstand, saasom han har begyndt paa Alt, som der nu er Noget ved, ligefra den nordiske Digtning til Rasmus Nielsen, har vakt den nationale Aand i Bonde og Regjering, Historiker og Præst mere end nogen Anden, og havt Sands for det Særegne ved os, som for det Samlede.

Det skulde undre mig, om ikke Lud. Lud. Daa'er Manden. Han har, efter Alt jeg hører, havt godt af sit Ophold i Danmark, jeg tror ogsaa der er

Maade med hans Amalgamation. Og flink er han. 1867
— Jeg maa forresten faa sanktionere Valget.

- 6.) Sagatun skulde nu staa. Kunde ikke Wallem rejse didop, høre, se og skrive. Ikke med Kritik og Brillen, men med Folkehjerte i sig. Det er jo mærkværdige Resultater af en saadan Skole, naar disse knap konfirmerede Bondegutter, før de gaa ud, skrive Vers, som er al Ære værd; thi det forudsætter en usædvanlig Udvikling baade af deres Tænkning og deres Sands, — de to Faktorer, som siden skulle vælge baade i Livet og Bøgerne for dem. Se det er virkelig, hvad man forstaar ved forberedende Dannelse. Jeg har nu seet det, i Seminarier som i Amtsskoler for Agerbruget, at disse «Fagskoler» ingensomhelst Dannelse give, men en Del ufuldkomne Kundskaber, som de af hin Mangel ikke magte. En Folkehøjskole maa gaa forud for hvilken som helst Fagskole, og overflødiggjør den i mange Tilfælde, da Eleven der har sat Tankeredskeberne istand; de kunne arbejde videre paa egen Haand. (Næst den forbedrede Almueskoleundervisning er Folkehøjskolen Grundtvigs største praktiske Gjerning.) Hvad Folkehøjskolen i Tidens Længde begynder at blive Moder til, viser sig nu her, hvor de alt have en Digter fra Folkehøjskolen som Mads Hansen, en Forfatter som Anton Nielsen og en Rigsdagsmand og Taler som Termansen (jeg har neppe læst Mage til hans Taler her i Norden). Jeg har bestilt en Oversigt over de danske Folkehøjskoler, hvor mange af mine

1867

Venner nu arbejde; de ere igang over hele Landet, det ender med, at hvert eneste Præstegjæld faar sin; Bønderne bygge nu selv Husene op og forære dem til Læreren, som igjen forærer dem til Formaalet, ja, saadan gaar det til, naar det kristelige Liv er blevet folkeligt, og det Folkelige kristeligt. Saadanne Mennesker som disse unge Grundtvigske Kandidater, deres Tro, Begejstring, Fattigdom, Glæde alligevel, — ja, saadanne Mennesker skulde man ikke tro tilhørte vort Aarhundrede.

- 6.) Lad dog Bætzmann læse, hvad jeg her har skrevet om ham og om Posten; han maa saa afgive Svar, før nogen Anden engageres. Siger han «Ja» til det, jeg har skrevet (Asenet har jo ingen Interesser!), saa skal naturligvis han bruges fremfor nogen anden.
- 7.) Gjør Wallem opmærksom paa Marius Gad's sidste statistiske Skrift om Danmark.
- 8.) Tak for dit Brev og dine Efterretninger om Bordevik, kjere Peter! Samles der til en Mindesten, maa jeg være med, ligesaa hvis der skal et Vers paa Graven. Er Uhlich kommen, saa hans Portræt! Lev vel, kjere Venner.

Eders

Bjørnstjerne.

123.

TIL BERNHARD DUNKER.

Vesterbrogade 110, den 9de Nov. 67.

Kjere Dunker!

De skal rigtig have Tak for Deres Brev. For Biografien takker De, og gjør det, som om De var nødsaget dertil, hvad jeg intet Øjeblik havde ventet skulde være anderledes; thi Noget maa man jo sige den, som behandler En paa Langs og Tvers i tre Artikler, og hvad og hvorledes bliver altid pinligt; thi med saadanne Arbejder kan En selv aldeles umulig være ganske fornøjet. Deres Kompliment saadan ved Lejlighed ventede jeg paa, men satte den selvfølgelig i intetsomhelst Værd. Derimod var jeg meget spændt paa, hvorledes Venner og Fiender optage Biografien. At Parterne, begge to, vilde blive forskrækkede over det naturlige Fodstykke (første Artikel), hvorpaa jeg rejser Figuren, var jeg forberedt paa, men tog mig dette ikke nær, da Skylden er deres, som ellers skrive Biografier, at de ikke gjøre saadant, og ikke min, som gjør det. Men Indtrykket af Biografien har været saadant, Dunker, at jeg tror De kan være alvorlig glad ved det (Indtrykket mener jeg). Hernede sige udenforstaaende Folk, at de have ikke læst bedre Biografi, en i sig selv almindelig Talemaade om det, man liker, og fra Norge har den Yttring af en Fiende været refereret: «Dunker kan betale hver Linje med Guld», atter en Talemaade, men som viser, at Vedkommende havde maaske betalt meget Guld for at den ikke var skrevet.

1867 Altsaa — er jeg glad ved mit Arbejde, særdeles glad, og forsikkrer Dem, at De kan tro paa det Indtryk, det har gjort. Og dette skal en arbejdende Mand ikke forsmaa.

Unionskommitteens Indstilling forekommer mig paa Undtagelser nær, **som maa rettes**, at være det Dokument, som rejser Ligeberettigelsen et legalt Udtryk og bygger videre paa vor særegne føderative Bygning, ubekymret om den har paa saadan Maade været til i Historien før eller ej. Den forekommer mig at give et godt Grundlag for den fremtidige Skandinavisme; thi Svenskerne have her selv været med at lægge det; de kunne saa ikke rejse Beskyldninger som disse, at det er Norge og Danmark, som tilsammen ville underminere Sverige, naar det her selv giver os det Forlangte.

Dette er min Mening, som ikke gjælder stort. *Krieger* er den Eneste jeg alvorlig har talt med; han er af Deres Mening. Jeg understreger Deres; thi *Krieger* tænker altid i fremmede Spor, forsaavidt han ikke ogsaa tænker med fremmede Tanker. Derom er jeg nu bleven overbevist.

Det følger imidlertid af sig selv, at jeg længes meget efter at se Dem udfolde Deres Mening, og at dette sker i «Folkebladet», er mig en stor Glæde. At De saa omvender mig, kan jo gjerne hænde, — at De ikke skal have Dobbeltthed at befrygte, saa Redaktionen siger Eet, medens De siger et Andet, skal være vist.

(Vær saa god at sige Prof. *Kjerulf*, at den Dobbeltthed, hvormed «Maalsagen» blev behandlet, saa langt-

ifra er min, at den har gjort mig meget ondt og paa-
draget Vedk. onde Ord. Det er desværre bleven Avis-
mode hos os, at have Døren aaben for alle Meninger.
Den Gemenhed tror jeg herefterdags skal være udestængt
af Folkebladet — ogsaa under min Fraværelse.) —

Men som jeg aabent har sagt Dem: Unionskommit-
teens Forslag har indtaget mig i sin Helhed. Om
jeg efter alvorlig at følge Sagen bevarer samme Indtryk,
er det derfor ikke sagt, at Folkebladet i sin Tid med
et eneste Ord giver dette tilkjende; uden haard Nød-
vendighed er jo ikke det Blad polemiserende, kun oply-
sende i Sag. Men skulde Noget tvinge dertil, da
konfererer jeg først med Dem, uforbeholdent og helt. —

Gaa saa, i Fædrelandets Navn, iverj; De er nu Natio-
nens rette Myndighed, og her kan man med Sandhed
sige, at Alles Øjne vente paa Dem. Til mine Stedfor-
trædere skriver jeg med samme Post; det maa for For-
mens Skyld føres derhen, at disse inviterer Dem eller
giver mig at gjøre det. (De kan strax hos min Bro-
der eller Wallem høre, hvilket Alternativ de have valgt.
Jeg vil ikke synes at tage Magten fra dem hvert Øje-
blik.)

Jeg længes ganske overordentlig efter at se Deres
Mening fuldt fremsat, saa vi komme i Overvejelser der-
ved. Jeg længes saa, at der er sjelden jeg har længtet
mere paa noget Menneskes Ord. Føl hele det Ansvar
som ligger i Forventningen, og Gud være med Dem!

Til Deres Datters Bryllop kommer jeg neppe med
Sang; jeg sidder dybt i Andet. Hils hende hjerteligt,
som Deres hele Familie med Schirmers! — Hils Ræders!

1867 — Hils Motzfeldt, jeg kan, Skam, ikke glemme ham. Hos Fru Heiberg disputerer jeg, saa Skindet rives, det ender vist ikke godt. Fra Hall kan jeg hilse; han er den Gamle, — forsonet, klar, ventende. Min Kone hilser; hun skal til Foraaret have en Lille; dette standsede Rejsen. Deres hengivne

Bjørnstjerne Bjørnson.

(De skriver Intet om Theatret.)

124.

TIL HILMAR FINSEN.

Kjøbenhavn, Vesterbrogade 110, den 11te Nov. 67.

Kjære Finsen!

Igaar (Søndag Eftermiddag) kom Frøken Arnesen-Kall med Brev og Bud ifra Dem. Hun var selv en aparte Dame, bag hvis Fryndser, Slør, Kniplinger, Krøller og Smil der bestemt boede en gjennemdannet, opoffrende Kvindelighed og en fin Aand. Ulykken vilde imidlertid, at hun havde sat sin Hat bagvendt paa, saa alt det Dingeldangel, som skulde være bag, var kommet ned i Panden og gav hende Udseende af en Fugl med vaade, hængende Fjær. Karoline kunde neppe holde sig fra at slaa ud i voldsom Latter. Men hun talte saa elskeligt om Eder, at vi deraf fik Kjerlighed til hende selv, navnlig nu til hendes Erindring; thi i hele Vinter vil jo Tanken om hende holde sig til Tanken om Eder, hen-

des til alle Sider strittende Fjædre slaa varmt sammen om det Bud, hun bar. 1867

I have det jo nu godt. Fru Olufa i Bedring, Hr. Olaf i Bedring, og ellers Alt sundt, stærkt, voxende, om det saa er Islands egen Gjærning. Jeg vil nu gaa hen til Ploug og bede ham holde inde med de Angreb, han halvvejs alt har bebudet, paa Islands-Forslaget, jeg vil tale til Midterpartiet, alle mine personlige Venner, om det Samme. Det forekommer mig, at her er ventet længe nok.

Deres Skildring synes mig at maatte være Fotografi; thi jeg kjender igjen stedlige Drag i den, jeg kjender dem fra samme fysiske og administrative Aarsager i vore længst mod Nord liggende, fattige Fjorddistrikter, d. v. s. som de endnu vare for en femten Aar tilbage. Et Land gjenfødtes nemlig ikke paa een Dag. Men bragt paa Gjenfødselsens Vej, gaar det rigtignok altid fortere end Reformernes egne Mænd kunde forestille sig. De vil engang opleve det Samme paa Island. Er Landet først iveau, saa vil det skyde Ham umærkeligt og paa een Gang over det Hele. —

Men er ikke Islands naturligste Handelsvej over Norge? Skal man ikke altid udvikle det Naturligste? Det er jo ogsaa det Hurtigste. Hvad er her iveau? Hvorfor gaar ikke Island til Bergen, som er indrettet paa at forsyne Nordlandene, som har al saadan Handel fra Arilds Tid, og er tugtet til at behandle sine Kunder vel? Hvad er iveau? Toldsystem? Saa maa det ændres. Levninger af Privilegie-tiden og Handelstvungen? Saa maa de bort. Fordomme,

1867 danske Fordomme? Saa maa de tilintetgjøres, brændes til sidste Kul. Frygt for at vi skulle drage Island tilbage til os? Ligegyldigt for alle Parter, ligegyldigt. Islands sande Interesse er jo tillige Nordens, den hviler ikke i, til hvem det hører; men den hviler i stort Tag af Havet, Udvikling af det Indre, og Skibsfart og Handel. Jeg er vis paa, at den danske Rigsdag og Presse (hvis Produkt Regjeringen er) vil have Forstand til at overlade Island til sig selv, og da lade dets Hjælpekilder selv grave sig sine Veje.

Jeg har det godt; Karoline er paa Grund af sin Tilstand noget svag, men trives dog. Mine Drengene have det ypperligt. For overfyldt Auditorium har jeg holdt en Forelæsning for Damer og har to igjen; jeg valgte Henrik Wergeland; paa den sidste læser jeg af mig selv. Frøken Zahle og Dr. Gotfr. Rode har faaet dette istand. For en forfærdelig Forsamling i Rimestads Arbejdersamfund har jeg fortalt nogle norske Historier; men gjør det ikke een Gang til. Heden var overvældende. Ellers arbejder jeg om Formiddagen, læser eller besøger Venner om Eftermiddagen.

Hall er den gamle; saa forsonet, mild, velmenende, som havde ingen Skuffelser gaaet henover hans stærke Hoved. Han er den danske, intelligente, sejge, godmodige, humane Type i Inkarnation. Fru Hall er nu mere samlet end før, derfor endnu prægtigere end i gamle Dage.

Fru *Heiberg* er ogsaa den gamle. Hun siger, hun tror paa det Nye, men holder dog ved det Gamle. Hun instruerer ret godt (kun danner hun dem formeget i sit eget

Billede), arrangerer fortræffeligt, men besætter ad Helvede 1867 til, og styrer i den gamle Kours forresten: retter Blikket mod «Kunsten» i Fremstillingen, ikke mod den personlige Vederheftighed. Vi faa ikke det Ægte og Sande; — vi maa nøjes med «det Smukke». — Medens alle andre Forkyndere af det Ideale ved Tidens Tarv ere tvungne over i Sandhed og personligt Ansvar for sit Ord, lefler og leger Skuespillerne i sin fulde, gamle Uansvarlighed, det Hele gjør et afmægtigt Indtryk. Jeg er der sjelden. De gaa der om hinanden og lyve, — aandrigt bevar's, men lyve! Begyndere, som Poulsen, føres bort fra sin egen stille Personlighed, og begynder ogsaa at lyve, d. v. s. spille med fremmede Midler, med traditionelle Sving i Deklamation, Gestus, Stilling, — thi saa vil man have det, og en blød Ungdom staar ikke imod. Alt dette er mig en Pine. Lad det gjerne være lidt klodset, naar det bare er sandt. Lad den faa Rollen, som kan fylde dens aandelige Væsen, og ikke den, der behændigst kan liste sig ifra dens Fordring. Den hele Maade at besætte Stykkerne paa er mig en Forargelse. Religionen kan lettelig, og bør det, underkjende Kunsten, naar den ikke respekterer de ethiske Fordringer, den gjør til Livet. — «Dette var nu dette», som gamle Herodot sagde, — og De kan skjønne, Fru Heiberg, Krieger og jeg aldrig ere sammen for Andet end forat slaas! Og det gøres!

— Hammerichs ere rejste fra Byen; vi savne dem, skjønt H. begyndte at trætte mig med sin evindelige Æsthetik, anlagt paa alle Ting og altid. Tiden er ikke længere æsthetisk. Ellers kommer jeg jo saameget om,

1867 at jeg kan se, hvor Danmark er gaaet frem i disse mange Dage, visselig som før i de mange Aar. Alt er nyt, og Partierne i heftig Kamp om dette Nye. Ved Dybbøl var det Meget, som gik under; det, som var raadent og gammelt, kommer ikke tilbage med Slesvig.

Vort Unionskommitteforslag skal nu til at gjenneemgaa Avisernes Spidsrod. Mit Blad gaar i Spidsen med en Recension af Advokat Dunker; den er misbilligende. Min personlige Mening er den modsatte; navnlig fra skandinavisk Standpunkt synes der mig Adskilligt indvundet ved dette Forslag; thi en Føderativstat er her virkelig realiseret. Men lad alle Meninger tale ud; her er ingen Anledning til at indtage Partistandpunkter, Alle ville visselig det Bedste, Alle holde af Foreningen, — lad dem saa drages om Maaden og Tiden for nøjagtigere Betingelser; før Danmark kommer med, er det Hele mig saa temmeligt ligegyldigt; thi da bliver Revisionen af Foreningsvilkaarene en stor Sag; nu vaage man blot over, at Intet sker, som kan være dette til Hinder, — og i saa Maade er nærværende Forslag virkelig godt; det giver, som sagt, en god Basis.

Rasmus Nielsen er Dagens Helt hernede; han har stor Magt over Ungdommen, og hans Meninger have visselig Fremtiden; thi de fremme Grundtvigianismen, som er Fremtiden. Jeg hørte den Gamle ved Indvielsen af hans Højskole. De finder derom en liden Notice i «Fædrelandet» for 7de November; den er af mig. Hans Kone er meget syg, saa han ikke fortiden optager Spørsmålet om Gjenindsættelsen. — Noget andet Stort i Norden ved jeg ikke, at der sker. Kunsten giver rigtignok for-

tiden en Nils Ebbesen af Bloch, som er lige ved at for- 1867
tjene Opmærksomhed, og Henrik Ibsen sender Peer Gynt
ind i Verden, vi ville tro, den er betydelig. Allen sendte
netop idag ud tredje Binds anden Afdeling, som jeg har
læst med stor Glæde, og som jeg vil haabe sendes Dem
til Vinterlæsning, — men i nogen Henseende stor synes
hans Behandling mig ikke, d. v. s. den er omhyggelig,
ordnet, bestemt og hviler paa stor Læsning, uden at
være skabende i Anskuelse eller Form.

Ja, lad os nu atter hilse paa hinanden med Vennens
Tanke! Gud give os Glæde i den kommende Vinter!
Af vor Gjerning og af vort Familieliv! Hilsen til Alle,
fra Karoline til Olufa, fra Bjørn til Børnene, fra Alle til
Alle!

Deres
Bjørnstjerne.

125.

TIL FREDERIK HEGEL.

[Kjøbenhavn] den 15de Nov. 67.

Kjære Hegel,

skriver De til Ibsen før jeg, saa sig ham, at jeg er al-
deles begejstret af hans Bog! Jeg har storleet, jeg
har skrevet til mit Blad om den, ja, jeg er ham ganske
overordentlig taknemmelig for den! Tak!

Deres
Bjørnson.

1867

126.

TIL HENRIK IBSEN.

Kjøbenhavn, Vesterbrogade 110, anden Sal,
den 18de November 1867.

Kjereste Ibsen! —

Jeg er dig saa taknemmelig for «Peer Gynt», at jeg ikke erindrer mig nogen Bog, som i mine Forfatteraar har saaledes paakaldt min Trang til at give varmt Haandtryk for det, jeg varmt har modtaget. Det er ogsaa vist, at i Norge har ingen Mand og ingen Bog rakt mig den Hjælp, som «Peer Gynt». Alt, som ligger mit Arbejde ivejen, Alt, jeg af hele min Sjel hader, er her tilstede og saaledes gjennemdænget, at der skal 400 Præster sammen forat prøve et Sidestykke af Opdragelse, og aarker da endda kun at aabne Sindene for Bogen, men ikke at gjøre dens Gjerning. Dette er min Mening, og i «Norsk Folkeblad» har jeg gjort Mit til, at den skal blive Alles.

Kjere Ibsen, har jeg altid holdt saaledes af dig, fra dit Digt om Ederfuglen, at jeg er kommet i Oprør ved det, jeg ikke har likt af dig, Handling som Bog, — har jeg været dig hengiven for det, jeg har seet dybest nede i dig, og hvorifra jeg fik funklende Bud, selv i det, der harmede mig, saa er jeg nu saa optagen af dig, at jeg kan ikke nu i Dage tale om Andet end dit Digt eller tænke paa nogen Anden end dig, — og da maa jeg jo ogsaa sige dig det selv. Den Troskab, som jeg ser i dig (thi hvor er du ikke trofast i denne Bog!), har gjort mere end Bogen selv til at tage mit Hjertelag — i det Samme Tanken blev taget.

Jeg elsker din Troskab mod vore store Maal, fra 1867
Danskesagen til det mest ideale. Jeg elsker din Harmé,
jeg elsker det Mod, den har udrustet. Jeg elsker din
Styrke, jeg elsker din Uvorrenhed, ak, gjorde den ikke,
som Sjøsmag paa Kysten efter kvalm Luft i Syge-
værelset, alle mine Tanker latterfyldte, daadslystne,
hensynsløst sandfærdige, saa Lidet blev Lidet, og Stort
til Glands og Lue over min Længsel. Jeg kunde give
mig til at bande, som havde jeg for længe talt Fransk
i en Salon, og trængte Norsk.

Selv sidder jeg her og skriver «Fiskerjenten», og ser
stundom over den ind i «Sigurd Jorsalfar», — og jeg
er nu bleven dobbelt glad og fortrøstningsfuld ved mit
Arbejde. Har noget Menneske nogensinde fornummet,
hvad det er at have en Medarbejder, saa har nu jeg
det. Bliv ved, bliv ved, og træng du Hvile, da leg
i et satirisk Lystspil, der er din centrale Evne, du be-
høver der blot at bøje Fingrene, saa skriver det sig
for dig, jeg er efter «Peer Gynt» endnu mere vis der-
paa. Men slut aldrig med at sende Bøger ud som «Peer
Gynt», saa længe du kan svinge et Sværd. Man siger
maaske, det er intet Digt, ingen afrundet methodisk
Behandling, — lad det være for mig, hvad det vil, lad
det være en Ljaa, og ingen Bog engang, — det er dog
en saadan Ljaa, at den slaar stygge Træer med fler-
hundredaarig Væxt, som de Andres slaa Græs.

Jeg har Meget at skrive til dig om, men dette Brev
kan Intet tage med; thi det er et Kjærlighedsbrev og
intet Andet, og svarer du ikke paa det, og det strax,
saa er du da det største Ørske. —

1867 Min Kone (som er «velsignet») har det efter Omstændighederne vel, og hun beder hilset. Din Søn maa du hilse fra mig og lære ham at holde af mig. Mine to Gutter glæde mig ved sin Opvakthed, Sundhed og sin Blanding af Blødt og Stærkt.

Ja, skriv mig nu til, saa skal jeg uopholdelig sende dig en hel Ladning af Løst og Fast, og hvori dog det omtrentlige Billede af det Nuværende heroppe skal ligge.

Din hengivne

Bjørnstjerne Bjørnson.

Har du læst Bedstemoderens Historie af Fru Thoresen? Skrækkelig! —

Læst det igjennem senere, da det er blevet forliggende. Formen er jo Tale over Champagneglasset, ser jeg, den kunde have været solidere; men Meningen er der, og jeg sender Brevet, for det bærer et sandfærdigt Billede af min ellevilde Begejstring efter Læsningen. — Ja, «Peer Gynt» er ypperlig, Ibsen: Blot Nordmænd kan se, hvor god den er!!

127.

TIL PETER BJØRNSEN OG F. M. WALLEM.

[Kjøbenhavn] den 18de Nov. 67.

Kjære Venner,

min Mening var ikke den at lægge Interdikt paa Maalsagen. Har Peter en god Artikel om Maalsagen og vil have den ind, saa sæt den ind; — jeg raadede kun derifra. Jeg vil ikke paa den Maade binde Eder

uden al Nødvendighed. Jeg vil kun, I skulle respektere min fraværende Mening, som en Dag atter skal fortsætte Eders. Og her mener jeg jo det Samme som I. Peters Bemærkning, at jeg er udenfor Situationen, slaar mig. I skjønner bedst, om der skal skrives, ja, af alle de indsendte Digte at dømme, bør der visselig skrives, men godt, grejt. Altsaa skriv, skriv, hvis I synes det er rigtigt i Situationen, jeg begynder som sagt at tro, det er bleven rigtigt. Men saa Parti! Ikke Slingringer, ikke Halvhed!

Min højeste Forbauselse faar det, at I ikke allerede med Kyshaand have taget Dunkers Artikel.

Dags Dato har jeg skrevet til ham, at hans Artikel om Unions sagen skal ind, om kort eller lang, paa den Maade og til den Tid han vil. — Naar jeg giver Eder Myndigheden, og I saa ikke bruge den, er det Fanden ikke min Skyld. Ere I saa hermed misfornøjede, faar jeg at tage Følgerne. Men Bladets Tendents maa opretholdes, og dets største Drivhjul ikke spilde sit Vand.

Hvad er Meningen med Portrætterne af Krohn og Jensen? Skulle de vente paa Klodserne? Jeg har sendt dem og bedet Hr. Hansen sætte det iværk uden Klodser, da disse ikke ere komne.

Om Fru Thoresens Fortælling er jeg fuldstændig enig med Aftbl.s Kvindeprotest; den er mig modbydelig, den samme Fortælling, rent forfærdelig! —

Din Bror
og din Ven

Bjørn.

1867

128.

TIL RUDOLF SCHMIDT.

Vesterbrogade 110, 21de Nov. 67.

Kjere Schmidt!

Nej, dette er et saa alvorligt Fejlsyn, at jeg maa gjøre Mit til at faa det rettet.

Greensteen er vistnok ingen Kritiker. Han har en ædel, ren Smag, han har Sands for det Allerhøjeste, og der er ikke Vrøvl og Uklarhed i ham; — men det alvorlige Forhold til det, han læser, som skal opmande til Kritik, og den særegne Evne, som skal udføre den, har han vist ikke, har den i alle Fald ikke udviklet. Kritiske Fejltagelser kan han derfor ganske vist gjøre; hermed mener jeg, at det, hans Smag har sagt ham, kan han ikke faa udsat i retledende Betragtninger, ja, han kan af denne Mangel paa Støhed i Tankens Foredrag let blive ræd sin egen Smag, komme i Tvivl om sin Dom. Saadant se vi daglig, og jeg vil ikke dømme denne eller anden lignende Svaghed hos ham, fordi den til Syvende og Sidst bunder i fysisk Svaghed. Vil jeg have Nytte af *Greensteens* Smag, og jeg har haft overmaade megen Nytte af den, saa maa jeg fare med Lempe og Kjerlighed, da faar jeg en klar, fin Dom, og, jeg gjentager, med Syn og Sands for det Højeste.

Greensteen er saa svag, at det er et Guds Under han lever. Jeg har seet ham svagere, ja, saa svag, at jeg havde opgivet alt Haab; men da han nu ikke alene er kommet sig, men bestandig tiltager i Styrke (kun maa intet Haardt møde ham, det nedslaar ham atter), saa

tror jeg, det er Guds Mening, at de Evner, som ere betroede ham, skulle faa Væxt i Landet. Han er i Sygdommen og Svagheden blevet et saa luttret, fint og rent Menneske, at der er ingen i min Omgang, Mand som Kvinde, jeg i den Henseende sætter ved Siden af ham eller har den Nytte af. Der er i hans Evner noget ganske Tilsvarende. Vil Gud, saa faar man i Blomstring, hvad jeg hver Dag har i Spire; der er Winthersk Blødhed og Eros, der er Vittighed af en saa springende, funkende Art, at disse to Begavelser i Forening; hvis han naar fysisk Styrke til Produktivitet, vil tildrage Alle, thi den er ny. —

Har han sagt Eet og skrevet et Andet, saa har han ogsaa i Mellemtiden skiftet Dom (af den Grund som jeg begyndte med at udvikle), men Karaktermangel er det ikke. Det er min Mening, at i al sin Svaghed er han meget stærkere end De og jeg. Thi det Moralske er og bliver det Stærkeste i den endelige Prøve. Og vi ere paa langt nær ikke det Menneske, færdigt til at dø imorgen som han, eller med den barnlige Hvile i, hvad der er ret. Jeg er altid skaansom mod det, der er svagt, jeg er altid hengiven til det, der er rent, og jeg offerer min Respekt, hvor mit syndige Kjød ikke foreløbig aarker at give mere. Jeg ved, jeg har havt Opvartere, som jeg har følt mig dybt underlegen.

Begavelsen er en underholdende Egenskab, aftvinger ogsaa min Respekt, — men jeg overser ikke dem, om hvem jeg tror, de ikke have den, selv om disse ere i Vildrede med sig selv paa dette Punkt. Der er over-

1867 hovedet kun eet Slags Folkesfærd jeg overser, det er nogle af dem, der gjerne ville kjæmpe med mig. —

«Østersene.» — Ved De, hvordan dette hænger sammen? Jeg kan gjætte det uden at kjende det: Greensteen har været saa dødelig ræd for hvad han har skrevet, at da Richardt har sagt, det var godt, saa er han bleven ellevild af Glæde, og det har endt i Østers! Har han sagt noget Galt om Dem (Deres Digte har jeg ikke læst), saa faar De Ingen til lettere at erkjende det, strax De beviser det. Jeg tør forsikkre Dem, at han nu har Glæde af hvad De skriver og Forventning til Dem, ganske paa samme Maade som Petersen og jeg. —

Det er sandt: lader De Dem ikke overbevise, saa er De et Menneske, som ikke vil eje Sandheden, — og da? —

Deres hengivne

B. B.

129.

TIL RUDOLF SCHMIDT.

Vesterbrogade 110, den 24de Nov. 67.

Kjere Schmidt!

Deres Brev er virkelig saa smukt, at det forundrer mig, at den Mand, som har skrevet det, endnu kan holde paa gamle Rester af gamle Stemninger, hvis Aarsager i Tankegang og Liv De viser for længst at være kommet ud over. — Thi som jeg igaar sagde til Petersen: De gjør Indtryk af en Mand, som har nok af Beder og Øxne, Gjeder og Lam, men desuagtet har harskt Flesk

hængende paa Staburet, og som De, — forunderligt! — 1867
helst trakterer Deres Gjæster med. Dette harske Flesk skal De nu, siden De er paa veje til at blive, og allerede er delvis blevet en rig Mand, — kaste i Vandet!

Hvad kommer det nu Dem ved, hvad Greensteen har ment om Dem før? — Hvad Logik er der ogsaa i at være rasende over, hvad han sagde dengang, men erklære sig fuldstændig overseende, hvad han mener idag? — Tror De han er ene om at finde, De var ufordragelig dengang, og følgelig finde Dem — hvad desværre for de Fleste er det samme — «lidet lovende»? Navnlig, hvis De har debuteret paa et Felt, der til Deres egentlige maaske blot forholdt sig som dunkel Længsel til klar Besiddelse, og altsaa — sammen med Deres Væsen forøvrigt — var skikket til at underholde Misforstaaelse? Og om denne Misforstaaelse fik nogle Korn stærkere Udtalelse, saa den ogsaa kom til at spaa om Deres Fremtid, — hvad er saa dette Andet, end hvad jeg Punkt for Punkt selv har maattet (og burde) holde ud, tildels netop af dem, jeg idag elsker. Hele Formodningen (om Ufordrageligheden etc.) er ogsaa taget fra mig selv; thi Dem har jeg jo i hin Tid ikke kjendt anderledes end som en ung begavet Mand, der vilde og burde frem. Men er Formodningen sand, at De virkelig var ufordragelig, at Debuten var misvisende, — — lad saa nu, da De har naaet Deres Gjerning, naaet vor Agtelse, Alles Forventning, lad saa nu alt det Skrammel falde, trakter os ikke med Deres harske Flesk, slagt en Bede og gjør Fest paa Deres brede Forvisning og sunde Styrke.

1867 Greensteen sidder ikke Ideerne overhørig. Han er dybt med, snart vil De se ham arbejdende med. Hav De Taalmodighed med ham; thi det fortjener en syg Mand; — han kommer, hvis det er Guds Vilje, med en Undsætning, som skal forbause og glæde. Der er store, fine Evner, og et Øre! [— — —] Saalænge han er saa svag, burde han heller ikke skrive Kritik, — sandt nok. Men det vide vi Alle, at i produktive Naturer, som af en eller anden Grund endnu slet ikke kan producere, er det ofte en stor Trang at protestere Andres Produktion. Jeg havde det selv saadan, før jeg aarkede Digtets Form, at jeg taalte knap et nyt Digt af en Anden: jeg længtes efter min egen Form, og da den ikke kom (og en Anden kunde jo ikke give mig den!) blev jeg rasende.

Greensteen er ikke det Ubetydelige; hvorledes tror De det muligt, at jeg kan sidde og forsikkre dette, naar det var fejlagtigt, jeg, som kjender ham gennem elleve Aar. Han har Forstaaelsen af det Højeste, og han har en Sanddruhed, en Oprigtighed, som er ubetalelig. Han er for mig desuden det Retledende derved, at alene hans Nærværelse tøjler Noget i mig, som det forøger Noget. Og saa er der en Trofasthed i ham, som jeg har prøvet, som Petersen har prøvet, som De i grunden daglig prøver. Thi han ser, De ikke synes om ham, han sætter sig ganske udover det, til bedre Tider bringer bedre Forstaaelse; thi han holder fast paa Dem, han «abonnerer» sammen med os Andre, undertrykker et lille Smil ved det, naar han ser Deres Ansigt; — men abonnerer videre. —

Om denne Forhandling her er han fuldstændig uvidende, hvert Brev fra Dem om dette brænder jeg strax. De har ingensomhelst Forklaring at give ham, han kan fornuftigvis ingen vente; thi som De nu engang er blevet, synes han om Dem; — vend De (hvad ene staar tilbage) lidt Venlighed mod den Side han sidder paa, og han siger da til sig selv: nu begynder Schmidt at forstaa, jeg holder af ham; — det er det Hele.

«Hvis De ikke vil lade Dem overbevise, vil De ikke eje Sandheden.» Sætningen er ikke udført; thi der var for lidt Papir, men udført skulde den omtrent lyde: De, som stræber efter at eje Sandheden i alt Abstrakt, stræber med baade Resignation og Ihærdighed, De gjør det ikke, naar det kommer over i den personlige Egn, særlig, hvor De ejer en Lidenskab; thi saa vil De hellere eje den. De giver den mange smukke Navne, megen nydelig Beskrivelse (*vide*: «Solen skal ikke gaa ned over din Vrede!»), men, Pine Død, er det Lidenskab istedetfor Sandhed og intet Andet. Og dette skjæmmer Dem, som Deres Ansigt skjæmmes, naar De rynker det.

Der er Mennesker, som Lidenskabeligheden klæder godt; men Dem klæder den ilde. Der er Mennesker, som er en Samling af allehaande ustyrlige Lidenskaber, ja, egentlig baade tænker og sover i Lidenskab (de fare op i Tale og Tanke, som de fare op og vække sig selv i Søvn); men De er smuk, naar De ser vidt og taler begejstret; De er smuk, naar det, som er naturlig Energi hos Dem (fordi De er en stærk Natur), kundgjør sig i Handlingens, Synets Rastløshed og Bærekraft, — ikke

1867 naa det gjør Nedslag i private Historier og bliver til disse forbandede Udtalelser af en overseende, haanende Natur; det tager sig ud som rasende Jagt paa Myg, paa det, som er Dem ganske uredkomme og Deres Evner underlegent. Jeg forstaar saa godt, at De, som har sla aet Dem ivejret, maa have fornummet Stød og Stik, der sætte Saar. Men nu er De oppe og ovenpaa, bliv nu rolig og forsonlig!

Pludselig som De sidder (og nu her igjen i Brevet idag) kan De blive saa smuk, Deres Begejstring tænder mig ædelt, der er noget Lysende over Deres Tanke, som lader mig gjøre Opdagelser; jeg drages til Dem og vilde af al min Sjæl gjøre Dem vel, hvis jeg kunde. Og saa atter pludselig er De en pudserlig Erasmus Montanus, med Arrigskab kjæpende mod Smaating, med Haan og Foragt paa hvad De tror er imod, eller er lidet.

De siger: dette er lutter Personer og Ting, som ogsaa skal have Had; «Hadet er Kraftmaaleren for mit Væsen.» Nej, det er gammelt forligget Gods fra en Stemning og Tid, som ikke længere er Deres; — det maa være Stykker af Dem, udfaldne af deres Sammenhæng, thi saadan virke de paa mig, paa Petersen, spørg Dem for! Det er ikke dybere Aabenbaringer af det Samme, det er andre Ting, som skrues eller meteoragtig kastes ind og forstyrrer os Allesammen. De skal tro mig, De skal optage dette til Eftertanke og i Kjerlighed, De skal taale denne Venskabets Ret af mig; thi jeg fortjener virkelig at faa udøve den, saameget som jeg holder af Dem.

Naar De siger, Greensteen virker uhyggeligt paa Dem, 1867
saa er det igjen noget af dette. Saadant Tøv respekterer
jeg ikke, og det er baade Synd og Skam, om De har
Nogen i Deres Omgang, som gjør det; thi De er ikke
nervøs, det fortjener ingen Undskyldning.

(Hermed sammenblander jeg ikke, at der er Menne-
sker, om hvem vi beslutter: ham vil jeg ikke, ham
vil jeg.) —

Og hermed nok! Nu skal vi ikke skrive Mere om det,
nu have vi, som andre Stormagter, Underlag for Kon-
ferencen: jeg vil komme til Dem Tirsdag Kveld, og saa
snakke vi, som vi have skrevet, rigtig fra Leveren. —

Grunden til at Artikelen venter paa sig, er den, at
jeg gjerne vilde have den ind paa een Gang, og da har
de ondt for at give Plads til det Nødvendigste; men det
sker saa alligevel.

Tirsdag faar jeg høre, hvormange Penge De trænger,
saa skal De faa høre, om jeg har saamange ledige. —

Ja, Stykket om Mynster morede mig rigtignok ganske
særdeles! Allerede Mynster i Korrespondence (fortrolig!)
med — Peder Hjort! — Vil De forme en Anmærk-
ning mod Berl. Tidendes Nordmand, saa send den strax,
om Artikelen heller ikke dennegang skulde være trykt,
hvilket jeg dog haaber. — Igaarftes slæbte Petersen
mig med i Studenterforeningen til Generalforsamlingen
«for at faa et Billede». Jo, jeg fik et!!!

Deres hengivne

Bjørnstjerne Bj.

1867

130.

TIL HENRIK IBSEN.

Vesterbrogade 110, den 16de Dec. 67.

Kjere Ibsen,

jeg kommer netop fra at læse dit Brev, og jeg maa da begynde med, hvad der er uvilkaarligt, nemlig, at dette er i alle Henseender for omfangsrigt, til at jeg deraf kan tage Vrede eller Forstyrrelse: jeg er alvorlig ræd (det er Ordet) og intet Andet. Ikke for din Mistanke til mig; thi den er Vaas, — ej heller for alle dine pudserlige Forsætter for Fremtiden, udsprungne af en eneste Artikel; thi en Mand, som kan tænke saa dybt og skrive saa alvorligt, selv naar han spotter, maa have sit Liv anderledes bundet, end at dette kan i sine Hovedbestemmelser svinge efter Stregerne i en Avis, selv om disse Streger ere dragne af Clemens Petersen. --

Men jeg er ræd denne Ustyrlighed — ikke i et privat Anliggende — nej i det største. Man kan angribe Alting, men sin egen Livsbetingelse? Er dette noget Fysisk, skal du forlade Rom og Syden uopholdeligt; thi blot en to, tre saadanne Anfald er nok til at mærke dig, som af Fandens egen Klo. Er det noget Psykisk tillige, saa bed til din Herre og Frelser, du stærke, sandhedssøgende Sjell! Bed med den Inderlighed, Gud har givet dig, bed, saa det gaar igjennem Skylaget af din egen Forstandighed, bed, saa du bliver Barn, for saa bliver du retfærdig mod os og tillidsfuld i dig selv. Bed som du vel nu lærer dit Barn det; for det har du

vel nu selv lært (som Peer Gynt viser) at vi ere ikke stærke nok alene. — 1867

Kjere Ibsen, Petersens Artikel har du aldeles sikkert læst fejlagtig. For det Første: den er meget uskadelig, da han har sat en Indledning paa den, som holder Godtfolk paa ti Skridts Afstand. Om han har gjort det med Vilje, at kun de Indviede skulle træde til, ved jeg ikke, nu skal jeg spørge ham; men vist er det, at Artikelen med denne Indledning læses blot af et Par Mennesker i Norge og faa her, — og for de Indviede er Undersøgelserne af den Sort Problemer, om Manden er Digter eller Tænker, eller et saadant Konglomerat af begge, at han ikke ret kan blive det Ene eller Andet og dog begge Dele samtidigt, — et aldeles underordnet: den Indviede spørger kun om dette Ene: hvad siger den ny Mand? Siger han det, saa det er vor Opmærksomhed værd? —

Man kom strax til mig og sagde, at Peer Gynt ikke var et afsluttet, rundt Digterværk. Javist, dertil har det formange «Capricer» forat bruge dit eget Udtryk, — men Poesi? Men større Syner? Men rammende Slag? Men vort Eget? Men det modige, store, trofaste Ord? — Og naar det er dette — er saa ikke Resten dig selv temmelig ligegyldig? Er det ikke ligegyldigt ligeoverfor Emnet? — — Ligeoverfor Petersen faar det en anden Karakter: han undersøger, om det Hele er Poesi, nemlig alle dine Arbejder tilsammen — og paa det Punkt var det, jeg skulde træde til? Ja, om dette, om hvad der er Poesi, har vi været uenige fra første Stund. Han begyndte med at nægte

1867 Henrik Wergeland Ret til at kaldes «Digter», og jeg lo ham ud og læste Wergeland om Ørene paa ham, han fortsatte med Welhaven (uretfærdigt), med Magdalena Thoresen (ligesaa), nu med dig; — paa dette Felt er jeg blevet træt, denne evige Kamp underholder mig ikke, den er ogsaa meget ligegyldig, naar han kun følger og udfolder Vedkommendes Virksomhed. Hvad han i Kritiken om dig siger, er i sin Almindelighed sandt, — anvendt paa dig er det, saa synes mig, delvis sandt, men paa ingen Maade i sin Helhed, og anvendt paa Peer Gynt er det uretfærdigt, al den Stund han undlader at fremholde de stormende Enkeltheder i Bogen. Havde han gjort det, saa kunde han gjerne gjort abstrakte Undersøgelser om det Heles Forhold til Poesien. Dette har jeg ogsaa sagt ham. —

Men var nu hans Kritik dog ikke stort anerkjendende? Ja, ved Gud, jeg har læst den saaledes. Han behandlede en stor Mand og tog stærkt i, fordi der var Noget at faa Tag i, saadan formede Tingen sig i mig, og saa ærgrede det mig, at han ikke havde udhævet og rost de store Ting, naar han tog saa stærkt fat i sin Almindelighed. Det skulde undre mig, om ikke denne Kritik har gjort et godt Indtryk og netop lokket Læsere som til det, der var usædvanligt, mægtigt, skjønt ingenlunde i sin Helhed indenfor Poesiens Enemærker. —

I mine forudgaaende Samtaler med ham skal den Alvidende sande, at jeg har bedet ham være kjerlig. At jeg har gjort det fra første Stund du begyndte, fordi jeg troede, du var saadan, at god Behandling vilde hjælpe dig, er ogsaa vist. Peer Gynt fik han

imod — forunderlig nok — fra et Standpunkt, hvorom 1867
der i Bogen ikke er sagt et Ord: det filosofiske, at Begreberne ere endnu blot filosofiske Undersøgelser, til hvis Behandling du ikke har havt fornøden metafysisk Dannelse, og selv om du havde havt den, saa er det først Gjenstand for poetisk Behandling, naar det er blevet almindelig Dannelse, og dertil hører endnu en tyve—tredive Aar, — og denne Tids-Udsættelse ikke saa meget for Publikums Skyld som for Digterens egen; thi kun hvad der er almindelig dannet Bevidsthed kan han behandle med fornøden Frihed, hvis han ikke blot vil gjøre Poesien til Illustrationer til filosofiske Schemata. — Se, paa dette Punkt stod mine Slagsmaal med ham og Rudolf Schmidt. Endvidere har jeg for ham som for Alle her fremholdt dit danske Sindelag, din Trofasthed; — nogle Træk fra Rom, som jeg derom har hørt, har jeg ivrig fortalt; thi jeg vilde, at du under de videre Kampe skulde have Rygstød i Danmark. **Og det har du.** Kommer du noget til, se, da skal du nok have det i Petersen med, vær du forbandet tryk. Men skjænk ham hans Undersøgelser; mig have de været underlige, fra han begyndte med Wergeland, om hvem jeg dog tror, han nu har byttet Mening. Han bytter ofte Mening; thi han er en levende Organisme og ingen filosofisk metafysisk Stokfisk. — Derfor vil jeg nu vise ham dit Brev med mine Kommentarer fra Leveren af, at han skal føle, han staar foran Kjød og Blod, og at der følger Ansvar. Ganske vist har han det, men ganske vist tager et Menneske Skade af bare at dømme og bedømme.

1867 Nej, du; min Artikel om dig i «Norsk Folkeblad» misforstaar intet Menneske. Jeg har i mine Dage gjort saameget Ondt, naar jeg vilde gjøre godt, at nu har Kjerligheden lært mig Kløgt. Da jeg vilde gjøre Folk trygge paa min Dom, tog jeg saa uforbeholdne Forbehold med Hensyn paa fortidige Arbejder og det Enkelte i «Peer Gynt» jeg ikke likte, at jeg ret kunde smøre paa. Og jeg smurte! Jeg fortalte dem Fabelen, saa hver Bonde kan læse den med Forstaaelse (maatte derfor udelade Et og Andet, som kunde overskygge), og nu siden har jeg skrevet to Gange til om den, d. v. s. jeg har taget enkelte Partier (af de udeladte) og udviklet for sig forat give Bogen al den Nytte i Øjeblikket, som var tilsigtet, og give den endnu længere ned i Folket end du vel har tænkt dig. Dit Portræt giver jeg nu over Nytaar, Billedet er færdigt og sendt op. Biografien skriver En eller Anden deroppe, jeg synes ikke godt, at den ene Digter kan skrive den om den anden, — i alle Fald ikke i Fredstider; i Krigstider, det er en anden Sag. Saadan staar Sagen, her kan intet Menneske tvivle om vort Sammenhold, ligesom ikke specielt om min Frihed til at sige, hvad jeg vil, synes om, hvad jeg vil, og forkaste hvad jeg vil.

Og navnlig nu, da du gjorde et saa stormodigt Angreb, agtede jeg ikke at stille mig bag og kanske tage de Bonsbons man vilde kaste til mig, mens man sendte Kalk udover dig, men stille mig ved Siden og sige: dette er sandt, hvert evige eneste Ord, I Skabhalse, kast nu! — Du kan tro, der fejler ikke paa dem i Norge, som er rasende paa din Bog, og paa mig, som sander den.

Nej, Ibsen, dine Venner — i Morgenbladet!? Hør, 1867
det er dem du skriver imod, hvert Ord du skriver! De
le mest, naturligvis, thi de have aldrig seet sig selv; den,
der gjør det, han ser ogsaa Andre, men disse se kun
Vrængebilleder, overalt! Deres Latter af dine Arbej-
der staar du dig neppe paa. Kommer du hjem forat
slutte Forbund med dem, da er du, saasandt Gud er
een, fortabt, som du havde lidt meget Ondt baade paa
Sind og Sjel, da du rejste ud. — Loke i vor Natur er
god, naar han aabner for Brøst og Komik i vort ind-
bildte og virkelige Gudeliv, — men lad ham ikke skille
sig fra Gudernes Lag, ikke forofte gjæste Rimtusserne.
— Een Ting skal du ikke glemme: den Kreds, som
sluttede sig om mig og ikke vilde oplade for dig —
mere paa Grund af, at hin Kreds havde taget dig først
og fordi de saa Virkningerne af den i dig selv, mere
deraf end af Undervurderen — den er nu fuldt opladt
for dig, dit Alvor, din dybe Tone kjender de som sin
egen, gaa du sikkert ind! — Saadan stod jeg engang
udenfor den Welhavenske; den er nu min nærmeste. —

Og hold fast ved Danmark, hold fast! Det maa du
se som jeg, at vi saatsige ingen anden Opgave have.
Danmark er for os Kulturen, at den gjennem os ikke
bliver dansk, men enig norsk, derfor borger vor Natur,
— men Danmark er vor Kulturs Metropolitan, den Dag
vi sogne til en anden, er det forbi med os, vi ere da
drevne op i Polarisen. Det Myge og Milde i os selv,
det fortidig Bindende, det Tilkommende i vor Opgave,
ligger Altsammen her. Danmark har Uret mod os, som
mod sig selv; den Første har vi levet ihjel, den anden

1867 overlade vi med alle deres Daarskaber til deres egne Digtere. Slippe vi to Danmark, da er Meget fortabt hos os, men ogsaa Meget her! — Har du Ærbødighed for dit Kald, er dine Toner komne fra Dybden af dit Væsen og ikke blot fra en Reflexion og en Stemning, se, da blander du ikke dette op i en øjeblikkelig Vrede; der er Noget, som evig maa staa fast. —

Kjere Ven, — er det dig godt, at du længere er ude? Idet jeg minder om, hvad jeg begyndte med, og hvad som gjorde mig ræd, idet jeg husker, hvorledes den romerske Luft forcerede mig selv, saa jeg bankede Folk for et godt Ord, — skal jeg dog paa den anden Side ikke tilbageholde, at forudsat Luften er dig gavnlig, tror jeg rigtignok, at paa de Vilkaar din Digtning lever, er Stilheden i store Omgivelser, med Historien udaf Nuet lige inde paa Murene, ubetalelig for dig. Saa længe du har store Stof, burde du blive og først komme hjem forat hvile. Kunde jeg til næste Efteraar, som jeg haaber, komme ned til dig! Kun er det hint ulyksalige Theater, som hænger mig i Hælene; jeg har jo Trang, fordi jeg har Kald, til at arbejde der; men vilde dog have to Aars fulde Ferie; jeg maa jo ogsaa skrive, jeg er voxet en Kjende siden Sidst. Man sender allerede Bud efter mig, men jeg har bedet om Henstand; *Skavlan* kan jo give Balletter og Operaer saalænge og fylde Kassen, til jeg kan komme hjem og fylde Menne-skene; — det er bare dette, som trænges. — Men tænk du for din Del over det, jeg nu skriver om dit fremtidige Opholdssted, og lad mig faa vide noget om dine Bestemmelser; maaske mine rette sig noget der-

efter. Ikke som jeg længere vil have dig til Theatret; 1867
nej, nu er jeg bleven ganske vis paa, at du aldrig
bør befatte dig mere dermed; thi for dig vilde det ikke
længere være fuld Sandhed, og du skal aldrig mere gjøre,
hvad der ikke vilde have fuld Sandhed i sig, det siger
du i dit Brev saa smukt, og nu tror jeg dig. — Alt-
saa, hvad tænker du paa? — —

En Ting, noget komisk, men som man vel kunde
gjøre til fuld Alvor, fordi den desværre nu trænger det!
Jeg har mærket Antydninger til, at man spekulerer paa
at «beordne» os. Skulde vi ikke være enige om at af-
slaa det? Mig er det saa gennem modbydeligt, er det
ikke dig ligesaa? Digtningen staar ikke i Norge og endnu
mindre i Sverige saa højt som den burde. Skulde vi
ikke minde dem? Jeg vilde saa forbandet nødig gjøre
det alene, thi saa kunde Skridtet let misforstaaes; men
gjorde vi det sammen, blev det en Demonstration, og
til større Gavn end du maaske nu ser; thi jeg har været
hjemme og seet Slikkeriet efter saadant Børnetøj voxer.
Husk at svare mig paa dette. Er det dig ikke noget
underligt, at Bravo og du skulde blive lige i udvortes
Hæder?

Dit Brev er jeg igrunden nu noksaa fornøjet ved. Jeg
ser deri Indledningen til en stadig Brevvexling mellem
os, fordi det er fuld Hengivelse i Fortrolighed, — om
meget af denne foreløbig er Galskab! — Lad os følge

1867 denne Begyndelse, lad os herefter bestandig skrive! Giv mig det Løfte; jeg for min Del har en Mængde at skrive om, men som nu er skyvet tilside for det Vigtigere. Giv Svar, og jeg kommer strax igjen. — —

Peer Gynt synes mig konsekvent. Hvad der forvikler ham for Mange, er hans fantastiske Begyndelse, hvori jeg øjner god Sammenhæng. — Moderen, jovist er hun Kjød og Blod, kun noget for enkel, hvad man kalder paa e e n S t r e n g. Men, Herregud, dennegang var det jo ikke dette, som forlangtes. Skjønner du nu, ved roligere Eftertanke, at dit rette Svar er en Komædie eller en rolig historisk Skildring, hvori det Menneskelige gives Bredde og Fylde og ikke anstrænges i theoretiske Konsekventser? — Svar ikke med Vrede eller Bitterhed i Poesiens hellige Form. Dette forbandede med Harm og Trods ligeoverfor Menneskers Meninger om os, det er noget Skidteri og nichts weiter, — ligeoverfor det Ideelle, som klinger ud af vor Kjerlighed, ja da! — For en Digter løber dette ofte sammen, jeg ved det, — men her maa du sondre og være agtsom paa dig selv, ellers løber dette ud i Forvildelse. Bliv ikke utaalmodig, fordi om du kjender disse Raad fra før og fra Andre; jeg ved, at Ideligheden faar Ret tilsidst, — og jeg skal aldrig aflade, du kan tage det, som du vil. — —

Jeg har skyndet mig med dette Brev for dit Arbejdes Skyld, at du kan faa Fred dertil. Her er Alt festlig smykket for dig, selv de, der rase, ære dig, vær du rolig. Giv dem af din Vin og ikke af din Vrede, men skjænker du af den, da vær først vis paa, at den bliver til Vin for dem; thi de forlange, de bede, de vente! —

Min Kone svagelig, Bjørn fornærmet fordi han maa gaa 1867
paa en Skole, hvor der gaar Piger, Ejnar udmærket.
Hilsen, Hilsen!

Din

Bjørn.

Det er sandt: i et Brev fra dig til Hegel læste jeg, at du havde oplevet kuriøse Ting paa Grændsen, da du og Kone og Barn vilde tilbage til Rom. Har du noget saadant, da skriv grejt og folkeligt derom til «Norsk Folkeblad» i en enkelt Artikel eller i flere, intet Blad i Norge betaler saa godt som mit, og intet har en saadan Læsekreds. Pengene derfor kan du lade hæve strax af Thoresen, som saa lægger dem til de Vexelbeløb, han efterhaanden samler. Gjør nu det, du kan more dig ved en saadan Udflugt i det Lette og glæde os. Send saa direkte til «Norsk Folkeblad» i Kristiania og sig, det er bestilt af mig. Betal ikke Brevet, men sæt dit Navn under Adressen, at man kan se, fra hvem det kommer. — Dette Blad er mig en Fryd. Det voxer stadig, jeg redigerer det herifra, jeg kan saamænd gjerne redigere det fra Rom, naar jeg kun har gode Snusere hjemme. —

Du maa ikke lide formeget paa Brandes, der er noget Misvisende i hvert Menneske, som ikke samler sig i Tro paa Gud. — Nej, her voxer en Anden op med Kjæmpekræfter, det er Filosofen Rudolf Schmidt, begyndt som Digter, uden at være det, men en poetisk Natur, som løfter det, han tænker. — Rasmus Nielsen har jeg stor og sand Glæde af. Husk at finde ham,

1867 naar du kommer hid, noget Genialere og Elskeligere skal du dog neppe have mødt paa din Rejse. Jeg hører af Theologen Petersen fra Norge (*Frants*, tror jeg), en begavet Natur, at han paa hele sin Rejse fra Universitet til Universitet ikke har hørt saadanne Forelæsninger som Rasmus Nielsens. Jeg har ham dog helst i Stuen.

Paa Søndag præker gamle Grundtvig paany. Jeg hørte ham paa Marielyst ved Indvielsen af Folkehøjskolens nye Bygning. — Stor, sund, løftende, højtidelig — hvilken Kjæmpe! — Han skal forresten ofte have havt den Sygdom, hvoraf han har lidt, (at det syge Ben lukker sig og Sygdommen saa gaar paa Hjernen), men de datidige Omgivelser have forstaaet den og holdt ham hjemme, til det gik over. Nu var hans Kone selv syg og derfor et let Offer for hans løsslupne Fantasi, som evig gav Syner og pegede mod et højere Sjeleliv, «en ny Naade». Alle hans Fantasmagorier gik om Danmark, om Holger Danske, som skulde fødes af den gamle Enkedronning, naar han kyssede hende! Om Danmarks Synd, som han skulde give Syndsforladelse for, at det atter kunde vinde sin Lykke, — dette var især hans travleste Tanke. Det var den han i Kirken vilde tilgive i Enkedronningens Person, — ved du, det er shakespearsk! Han er det største Træ i Skoven. —

Har du læst en Pjece «Rasmus Nielsen og Grundtvigianismen af gb» (Rudolf Schmidt)? Har du ikke, saa skal du sige mig det, at jeg kan sende dig den. — Jeg har nu ikke mere Tid, din

Efterskrift: *Brandes* har i Dagbl. skrevet om 1867
Peer Gynt som Petersen, men strengere. Jeg har ikke læst det, agter heller ikke at gjøre det. Om franske Ting skriver han bra, om større kan han ikke. *Erik Bøgh* har skrevet ypperligt, kvikt, med stor Roes og saadan at alle Mennesker maa læse det. *Batzmann* i Aftbl. dygtigt (dog har jeg ikke seet Slutten), men dog det samme om, at det intet afrundet Digterværk er. Denne sidste Dom er enstemmig.

Petersen var her netop; han vil svare dig selv; du tør vente et Brev, som taler ud og gjør det kjerligt.

131.

TIL PETER BJØRNSEN OG F. M. WALLEM.

[Kjøbenhavn] 22de Dec. 67.

Kjere Venner!

Modtog i dette Øjeblik Wallems Brev. Skal ved Lejlighed svare. Kun foreløbig om Qvams Affære, som det forbauser mig at Peter ikke har nævnet med et Ord, ligesiden Sagen begyndte. Morgenbladet læser jo ikke jeg.

Qvam maa uopholdelig have al den Understøttelse, som kan ydes ham. Jeg ved, hvad det er at nægtes Adgang til de offentlige Blade i Kristiania med sin Sag, netop som vi lue af Harme og Retfærdighedsfølelse. Større Snobberi er ikke til end i hine Forholde, hvor

1867 et Par pene Familiers Udsendinge kan stoppe al Offentlighed og holde en brav Mand under Skamskjændingens Tortur. Dit Brev herom, Wallem, oprørte mig, saa jeg for Blod til Hovedet knap kunde læse. At mit Blad ikke strax skulde aabne Spalterne for den, som forgjæves bankede paa de andre, der vare lukkede af hin djævelske norske Fejghed, gjorde mig næsten syg. At du, Wallem, er bleven saa fordærvet af, hvad der er Bymening, fin Opinion i Kristiania, gjør mig hjertelig ondt. Jeg vilde isandhed ønske dig, at du ikke maatte friste Gjengjældelse og komme til i en saadan Stund at savne Offentlighedens Hjælp. Du kan tro, det betyder Noget.

Men deri er jeg enig med Wallem, at Bladet skal sige grejt ud, han har faaet Afslag i de andre Blade, det er netop for saadanne Tilfældes Skyld, at vi aabner for en i alle Henseender hæderlig og dygtig Mand. Dette maa I skrive, for den Almægtiges Skyld, ikke fortie det, naar Andre ville nægte det, den Sort Synd bør vi ikke begaa. Jeg har kjendt ham fra jeg var Dreng, han er ikke alene en Hædersmand, men han har været i Tilfælde, hvori man fristes haardt af sin Fremtid og dens Udsigter, og han har bestaaet dem alle som en Hædersmand.

Jeg er derimod enig med Peter i, at første Gang de Besche, den Ravn, der nærer sig af Aadsler, den Vært, der nærer sig af Udleje, nævnes i Bladet, saa skal det ske under fuld Musik, — om Citaterne af hans Ordener dertil er et egnet Middel, stiller jeg derhen. Om Formen maa I blive enige; thi jeg er udenfor

og tør ikke skrive under mit Mærke af den Grund, skjønt jeg sagtens gjerne vilde. Altsaa om Formen enige, Kjere, studer den, Sandheden er den største Kløgt, som Verden ejer, og den eneste; men derfor skal man ikke stille den skjødesløst ud til Pøbelen, man maa af Respekt for den og dens Virkning ret tænke ud, hvordan den bliver roligst, betydningsfuldest (i et Tilfælde som dette), mest begejstret, henrivende (i et andet Tilfælde). —

Skynd jer med dette Anliggende, plej det, I gjøre en Pligt. Bliv enige, former, forhandle, skynd Eder, — jeg faar ikke Ro, før jeg ser det, Gud bevare os, dersom ikke vor Retfærdighedsfølelse er den stærkeste af alle vore Følelser.

Som sagt, Resten ved Lejlighed, det er et Fædrelandsdigt jeg holder paa med, for om muligt at faa det til første Nummer i Januar.

Lad nu fra dette Nummer Peter overtage Administrationen o. s. v. — saa se vi, hvad senere skal gjøres.

Eders

Bjørn.

Schmidts Penge, hvor blive de dog af? —

Vel, nødlidende Avertissementer, indtil jeg faar korresponderet om dette.

1868

132.

TIL PETER BJØRNSEN OG F. M. WALLEM.

Vesterbrogade 110, den 1ste Januar 1868.

Kjære Venner,

Tak for det gamle Aar, og god Lykke til det nye! Indlagt kommer et Regulativ, hvormed det maa begynde. —

Jeg takker for de gjentagende Forsvar mod Mrgbl. Er det Anthon Bang?

Dette Aar skal give Kamp med Maalstræverne; jeg aabner den strax efter min Hjemkomst, og den begynder da samtidigt over hele Linjen. Det er ikke Forpostfægtninger, som indledes, men det Afgjørende, som skal komme. Strax jeg har faaet ud «Fiskerjenten», som nu renskrives og trykkes, udsteder jeg foreløbigt Forslag til et nordisk Sprogsmøde. Paa dette skal den Skrivemaade fastslaaes, som maa følges forat vor Tale kan blive tilgængelig for de andre Led af den nordiske Stamme; — Ordforraadet kan jo afhandles i en saa stor og agtet Forsamling, navnlig i Retning af hvad, som skal udrenses; men Bestemmelsen derom tilhører de enkelte Nationer. Skrivemaaden tilhører derimod alle, er en Fællessag, en Bro, fra den ene til den anden, vi kan ikke forsvare at kaste eller lægge den paa egen Haand. At K. Knudsens Bog for en Del bliver Retledning for Norske og Danske, slaar ikke fejl. De Forfattere, som deltage, maa forpligte sig, og Avisernes Redaktører først og fremst, og lade f. Ex. en Artikel begynde strax og Ændringen over hele Bladet indtræde

f. Ex. om 5 Aar. Forfatterne af Bøger kunne derimod strax følge den vedtagne Norm. Vi maa have en skandinavisk Orthografi. Har vi først den, saa indtræder hin gjensidige Kontrol, som hindrer den Enkelte fra at drive til Tyskland eller Polarisen. Alene magter ingen Nation at hindre det.

Til en Begyndelse skal nu ved en indsigtfuld Mand en Indholdsangivelse af Knudsens Bog gives i Norsk Folkeblad, og gives strax.

Mine Ordres skal følges, og følges strax. Kjerulfs Anmeldelse maa trykkes, naar jeg har sagt det, Beretningen om H. C. Andersens Æresdiplom og den hele Fest, som jeg sendte, er heller ikke kommet ind, saadant maa ikke hænde oftere. Hvor bliver «Marielyst» af? —

Disse Maalstrævere tage nu snart paa at gaa fra baade Vet og Samling. Det, som jeg altid har frygtet, den ny Loke, Sondringen af den Enkeltes Egoisme, er nu kommet; men det skal blive en forbandet Løgn.

Jo, det er nogle Helte! Vinje skriver en Gang imellem et enkelt Vers, som er Poesi, ægte Poesi; men, ved Gud, det er ikke mange. Janson er en ren Stakkar, og Krohn vil jeg ikke engang betegne ved Navn. Og disse er den ny-norske Literatur! Jo! Prosit die Mahlzeit! — Naar hver Skolelærer faar være med at reformere Betingelserne for den højere Aandskultur, saa gaar det lystigt! Man vil vinde igjen fra Sverige, hvad vi taber i Danmark? — Jo, for det første gaar det ikke

1868 an, at slutte en Sort Kultur og begynde en ny, dernæst, Svenskerne forstaaer «Maalet» meget mindre end de Danske. For dem lyder det som skiden Bondetale; det har Mange sagt mig. Men endnu er ikke kjæmpet med dem. Nu skulle de dog faa sine Løjer ret snart!

Eders Ven

Bjørnstjerne.

133.

TIL DITMAR MEIDELL.

[Kjøbenhavn] 1ste Januar 1868.

Kjere Meidell,

Godt Nytaar! Jeg modtog idag som Nytaarshilsen din Artikel af Kr. Janson, ligesom jeg Julekveld modtog hin af Friele. —

Men jeg haaber, du er ilive endnu, — og dermed mener jeg godt Nytaar!

Selv har jeg hverken Tid eller Sands for dette. Jeg skal jo have Meget færdigt, før jeg atter er hjemme. Men engang hjemme skal det for Alvor begynde; jeg skal dog engang prøve, om der ikke kan samles Kjæmpere for en god Sag hos os, og om disse ikke kunde holdes sammen. —

«Fiskerjenten» er færdig. «Sigurd Jorsalfar» følger, og derpaa «Arnlot Gelline».

En saadan Produktivitet har jeg ikke før følt i nogen

Periode af mit Liv, og velsigner Herren min Gjærning, 1868
saa skal Landet en Stund staa i Blomster. —

Men du og nogle til maa slaa Vagt om Arbejdet; Udsæden maa ikke være forbandet, før den er kommet i Jorden. Og det er dette man stræver til. — Det gaar dog vel vidt, naar Janson vil være mere end en To-skillings Digter, og Vinje mere end en poetisk Natur, som giver et enkelt ægte Vers en Gang imellem. Det gaar for vidt, naar man saaatsige vil forbyde Folket at tage Andet end denne Sort ussel Frugt af deres egen Indbildning, naar man vil holde det borte fra dets egen Have i Blomster og Grøde.

Om mine Planer med et nordisk Sprog-møde i Kjøbenhavn til Sommeren skal du snart faa se Mere i Fædrelandet. Men først Fiskerjenten i Trykken. — Er du nysgjerrig, kan du spørge Peter.

Her er alt vel. — Min Omgang i den Begavelse, Dannelselse og Alder, som jeg Skridt for Skridt har fulgt, som derfor har et Ord til mig, som ingen Andens, — som er Frugtkornene over mine Marker, — — den er naturligvis nu min Lykke! Men tillod Folkebladet det, rejste jeg længere ud med det Samme; thi jeg maa leve op i gjen mine Iagttagelser i den store Kultur, før ejer jeg dem dog ikke. Kommer det ikke iaar, saa kommer det i næste; jeg maa og vil ud. Lev vel, kjære Ven! Herregud, Bordevik! —

Din
Bjørnstjerne.

1868

134.

TIL RUDOLF SCHMIDT.

[Kjøbenhavn] 2. Jan. 68.

Glædeligt Nytaar! Glædeligt for Fremtidens Mænd, om ikke i Opfyldelse, saa dog i deres Arbejde derfor.

Vi have mangehaande Opgaver og Vilkaar. Netop i Aarsskiftet stilles en ny og ubønhørlig til mig, nemlig Kamp paa Kniven med vore Maalstrævere. Derom længes jeg nu at tale baade med Dem og mange Andre. Jeg ønskede, at De for min Skyld til Forberedelse læser af:

Kristofer Janson:

«Jon Arason»,
«Fraa Bygdom»,
hans Digte,

forat se det, som disse Strævere nu tro er stor Poesi.

Læs ogsaa noget af *Vinje*, som er en poetisk Natur, med enkelte, men spredte Udbrud af ægte Poesi.

De Danske maa her kjæmpe med fra æsthetisk Standpunkt. De maa nemlig bevise til Evidents (thi de kunne det) at her, gjennem disse Maalstrævere, kommer intetsomhelst Nyt, der behøver et nyt Maal.

Vil De endnu idag komme ud til mig forat faa Deres Penge af mig; nu er jeg dog kjed af dette. Det er en daarlig Trøst for Dem, at Kassereren fra igaar er afsat.

Men jeg er i Selskab om Aftenen.

Endnu engang: glædeligt Nytaar!

Deres

Björnson.

TIL PETER BJØRNSON.

[Kjøbenhavn] 26de Fbr. 68.

Kjere Peter,

Dine «Nyheder» var dennegang udmærkede, de bedste jeg har seet dem i Bladet.

Hvalrossen — ja, det er noget tørt at have denne ene Skilling-Magazin-Tegning i eet Nummer. Er en saadan Artikel original, maa der staa Mærke under. Artikelen er god; men henviser til noget paa Tegningen, som ikke staar. Tegningen er den bedste, jeg paa længe har seet; er dette Andersen, maa han bruges videre; han ejer Stemning. Artikelen om Parisers Fattige er god — i et større Nummer sammen med Andet. Er den original, saa Mærke. Lad alt Originalt udenfor Red.-Art. og Nyheds-Art. og Sidste Begivenheder have Mærke, selv om det kun er Billedtext. Vogt dig forat holde Bladet tørt. Nu skal du faa et Par Smaahistorier af mig. — Kjøb «en Landsoldat af Gøta» (jeg tror den hedder saa, svensk Original, som skal være meget god). Lad Bætzmann læse den — og er den god, da oversætte den og forkorte den. Taushed, at Ingen anden kniber den først. —

Spørg Jonas Lie fra mig, om han ikke vil skrive om den Jaabækske Bevægelse. Min Mening om den (paa Afstand) er følgende, som du maa sige ham.

- 1.) Forsaavidt den er et Forsøg paa at rejse de mindre Bønder mod de større, bør vi ikke blande os ind. Den Bevægelse maa til; der kommer neppe noget

- 1868 Nyt ind med dem, men derigjennem kommer direkte Valg lettest op, maaske tillige andre Former i det parlamentariske Liv; men Meningerne bliver vist i det Store og Hele de samme (skjønt de ikke nu tro det selv).
- 2.) Forsaavidt Bevægelserne gjælder Embedsmændenes Uddrivelse, er den uretfærdig, taget en bloc, men hvor Embedsmænd og de større Bønder er synonyme, holder vi os udenfor. Uretfærdig er den, fordi vor Embedsstand ofte er uafhængig, og fordi Sansen for den mindre Medborger aldrig har været større blandt Embedsmændene end nu.
- 3.) Forsaavidt Bevægelsen gjælder statsøkonomiske nye Meninger, synes de mig Sludder og Forvirring tilhobe, som Ingen lettere kan vise, end Jonas. Billedet er: en Gaardbruger, som afskediger og afknapper for sine Tjenere og tror derved at spare, medens han kun skaffer sig uvillig og uærlig Hjælp; — medens han skulde have seet sig om efter at skaffe Gaarden større Indtag, bedre Drift og Skjøtsel. — Saaledes hint Statens Kniberi mod Embedsmænd. — Men som sagt: hint direkte Agitationsmiddel faar kun frem de indirekte Goder: udvidet Valgret og direkte Valg, — og det er et stort Fremskridt! — — *

Eders Holdning i «Hverdagshistoriens Efterspil» meget god. Overhoved har I megen Takt, det kan ingen

* [Senere tilføielse:] Ah, han er død! Ja, Bevægelsen trængte ingen Fremgang; vil dog vel fortsætte sig i Uklarhed. Derfor skriv.

nægte. At Meidell slipper al den Pøbelagtighed over Dunker, fordi han har gjort denne gode Gjerning; thi ved Politiets Oplysninger bliver Sagen i eet Punkt værre: Gutten er jo blevet saa forskræmt, at han virkelig troede, Pengene var blandt de andre, — han troede ikke blot, som Dunker sagde, at Moderen kunde skaffe 10 Daler forat han skulde blive fri; han troede, han havde taget og tabt 10 Daler!! — At Gutten ikke strax gav Pengene til Johannesen, men til Moderen, at denne ogsaa dvælede, beror simpelthen paa den Folketro, jeg kjen- der, at Hittegods halvvejs er Ejendom, at idetmindste en Halvdel maa tilfalde Finderen, — og at Politiet maa ind med, begynder man ogsaa i den senere Tid at for- staa; disse to, Levninger af den gamle Tro og brudte Forestillinger af den ny, har krydset i Konens Hoved. Man maa sætte sig ind i saadanne Folks Tro, — man maa ikke uforskammet kaste Mistanke paa Konen, ef- terat have kastet den paa Drengen. Politiets Rapport synes mig oprørende. Der kunde vales med dem! —

Du maa leje os Lejlighed, Peter, fra Oktober. Yp- perligt Kjøkken og godt Pigekammer skal ikke forsøm- mes; det er vor Pligt ogsaa at ivaretage Tjenerens Hel- bred og Lykke — ganske anderledes end der er almin- deligt Begreb hjemme. Vil Olsen leje os igjen, maa Betingelsen være dobbelte Vinduer til Gaden, jeg kan nok deltage for en Del i Omkostningerne. Ellers paa Fæstningen eller mod Wedels Plads, eller hvis Vej lægges, da i Oslo, skjønt, frit, — ja, du kjen- der vor Smag, vore Vilkaar, vor Glæde. —

Lev vel, Gutter!

Eders

Bjørn.

1868

136.

TIL FREDERIK HEGEL.

[Kristiania] den 6te Juli 68.

Kjere Hegel!

Min «Fallit», Skuespil i tre (lange) Akter, bliver færdig, til jeg begynder med Theatret, hvis jeg begynder med Theatret. Jeg har gjort stride Betingelser; thi jeg vil ikke tabe i Indtægt ved at have Theatret, men vinde, og jeg vil have det hyggeligt, og jeg vil have al Magten. Forstaar man ikke, at jeg er værd dette, saa forstaar man endnu ikke min Gjerning ved Theatret, saa kan jeg altsaa Intet udrette; thi her beror nemlig Arbejdet paa Forstaaelse.

Tager jeg ikke Theatret, arbejder jeg paa Arnljot o. s. v. til Jul; siden arbejder jeg de smaa Fortællinger, som jeg da til Foraaret og senere hvert Foraar og Efteraar fortæller i Norge, Sverige, Danmark, til jeg har mig et Hus — og lidt til.

Tager jeg Theatret, opsættes dette. Men tager jeg det ikke, som er det bedste og billigste for mig, gjør jeg Regning paa Dem, Hegel; thi da maa jeg en Stund ligesom nu leve paa Forskud; skjønt vel ikke længe.

De maa ikke blive træt af mig. Nu misbruger jeg Dem, jeg ved det; men jeg har ingen Anden, og De ejer al den Sikkerhed, jeg har i Verden; thi mit Indbo m. m., som vel er værdt 2000 Spd. (jeg har mange smukke Ting), regner jeg for Intet, saasom min Familie dog maatte bruge det, hvis jeg døde; den kunde ikke gjøre det i Penge.

Kjere Ven, slaa ikke Haanden af mig; thi jeg har atter gjort en dum Streg og kunde ikke lade være; thi den Mand, som jeg har maattet laane, har ofte, ofte, laant mig, rigtignok forat faa tilbage, men jeg har intet Haab derom; han er min bedste Ven i Verden, og han maa ikke lide Nød, naar saa Lidt kan redde for en Krise. Det gjælder at holde ham over Krisen i to Maaneder, da er han bjerget ved en anden Forretning, som nu oprettes for ham. Jeg har laant ham 50 — femti — Spd. Dem maa De skaffe mig snarest muligt, eller Gud trøste Dem! Dette er Stillingen, at jeg maa have dem! Og saa maa De give Karoline Alt, hun trænger, selv om hun trænger meget; thi hun kjøber heller i Kjøbenhavn end her.

Hos Dahl har jeg været. Ja, Alt ved det Gamle, Huset elskeligt; men hvor tosset de trakterer og indretter sig, de elskelige Mennesker! —

Stemningen heroppe træt, sløv. Jeg ved ikke, hvad her bestandig er i Vejen; men alle mine gode Haab synger for mig nu som før; jeg tror paa dette Land og dets store Kræfter, — skjønt de rigtignok arbejder for meget paa at ødelægge hver andre. Herpaa vil Gud raade Bod ved at give en os lysere Tro, og de Mænd, der arbejder i Aanden, større Kjerlighed. Derfor elsker jeg Danmark, fordi det øger min Kjerlighed. Dets Sag opflammer min Kjerlighed, dets Dannelse adler og styrker den, den folkelige Retning i Kirke og Skole begejstrer den, og mine Venner dernede har en Forstaaelse, som paakalder alle gode Kræfter i mig! —

De skal hilse Deres Søn, som det er mig en Glæde

1868 at tænke paa, naar jeg tænker paa Dem. Der har De Deres Fremtid, saavist som I alt tilsammen har dybe Erindringer. Hils mine Venner!

Deres inderlig hengivne
Bjørnstjerne Bjørnson.

137.

TIL FREDERIK HEGEL.

[Kristiania] 28de Juli 68.

Kjere Hegel,

kan det være muligt, at Lobedanz har sat paa «Fiskerjenten», at den er oversat af mig ved Hjælp af ham? Jeg mener Fanden rider Mennesket, eller det Hele er ikke sandt; Bogen selv har jeg ikke set. Men skal saadant til for at gjøre en Ting til Tysk Originaludgave, saa er Tingen mig altfor tysk, og jeg vil ikke have en Skilling. —

Nu lader det til, at Folkebladet ordner sig. Bliver det saa, da har jeg der en fast Indtægt, som bliver god at tage til i Ind- og Udlandet, i unge og gamle Dage, i Kamp og i Vejrstille.

Ak, hvor det er dejligt at have Karoline og Gutterne her! Ak, hvor lifligt at bæres af Hjemmets Hygge i hver liden Smaating og at høre det opmuntrende Spektakel omkring sig. Jeg har ikke været af Stuen, siden de kom, uden i Ærinder. Ellers har jeg det nu godt, fusker paa Arnljot Gelline. Hvad, om vi fik den ud over Jul?? Den er dog mit dejligste Arbejde. Saa fuld

af Planer som nu har jeg aldrig været, jeg har aldrig 1868
havt den Kraft som nu. —

Hør, kunde De og Deres Søn ikke tage en Tur herop til mig, og videre, hvis De vilde? Her er Rum og Senge hos mig at faa, udmærket, forsikkrer jeg Dem, og vi gjør os intet Bryderi af jer, I skal spise Koldskaal med os hver Dag. Her er dog dejligt, kan De tro! — Gjør det! De skal være saa hjertelig velkommen! Og De vil hos mig have mere Fred end hos Dahl.

Jeg har faaet Brev fra et Menneske, som hedder Jonas, jeg vedlægger et Svar, som De maa gennemlæse og sende, hvis De synes.

Endvidere vedlægger jeg en Sang, som De maaske kan bruge til Ill. Tidende — eller blot for Dem selv.

Maa jeg bede Dem at sende mig 100—hundrede—Spd., og saa skal De i evindeligt lang Tid have Fred for mig. —

Hvad her er for et Vejr! Naturen skoggerler hele Dagen, og vi muntrer os i den som Unger, Allesammen, Nogle rejser op i Fjeldene, Andre ud paa Øerne, blandt disse vi, som om Kvelden gjør Familieture paa Smaadampskibene didover og ligger i Skovene og ved Kysten og spiser vor Kveldsmad og leger med Børnene. De skulde komme og være med. —

Ja, kjere Hegel, jeg vilde ønske De nu kunde være glad med de Glade; for Deres egen, for Deres Søns Skyld, og for hendes, hvis store Glæde det nu er, at se Dem gjenvinde Livets Kraft og den Sindets Frejdighed, hvormed Jordan skal løftes og Himmelen naaes.

Deres inderlig hengivne

Bjørnstjerne Bjørnson.

1868

138.

TIL RUDOLF SCHMIDT.

[Kristiania] 27de Aug. 68.

Kjere Ven,

du skal faa en Fortælling, og det en overmaade kraftig, gribende Fortælling. Den handler om to Mennesker, som traf hinanden og giftede hinanden og elskede hinanden, men kjender ikke hinandens Fortid.

Du skal ogsaa faa Arnljot; det er folkelig, storstilet Poesi, du behøver ikke at være ræd for den i et Tidsskrift. Overhovedet: regn paa mig!

Jeg har Theatret paa mine egne Betingelser ind i det Mindste, og jeg rejser Folkebladet — Gud være lovet! — af dets tvivlsomme Stilling! Dette Blad er en Velsignelse. I, som er mine Venner, burde holde det; der er stadigt Arbejde, ind i Sprækkerne, for det vi vil; og det er ikke for Gadesliberne, men Ungdommen og Landbefolkningen.

Kan ikke være enig med dig om «Kongerne», — jeg, som ellers, bogstavelig at tage, retter for et godt Ord. Synes det svækker Forestillingens Pathos, at der er flere af den Vare, hvis Kostbarhed beror paa dens Sjeldenhed. Læste du *Kristensens* ypperlige lille Artikel mod Morgenbl's Korrespondence fra Kjøbenhavn? Stod i Aftbl. for en Maaned siden.

Nej, Korrespondencer herfra did ned —, ja, jeg skal jo nu leve mig ind mellem de Yngre af sidste Kuld;

blandt de Ældre er ingen, siden Bordeviks Død. Men 1868
jeg skal sørge herfor.

[— — — — — — — —]

Ja, Tilstanden er heroppe ikke god -- i det Mindre;
men den er i Gjæring i det Større. Vi gaar meget
betydelige Tider imøde, og i disse vil jeg
have min Part.

Læs «Gartenlaube» (Leipzig) No. 33; læs «der neue
Götze» (Pastor Knak). Se en Illustration af en Kamp,
saadan som den maa tage sig ud for Guderne; vi ved
nemlig Løsningen — og ser dem kjæmpe! — Et ene-
ste Ord af Nielsen med i denne Kamp vilde have en
Virkning som en af hine Draaber, der gjorde Krystal-
lisationens vidunderlige Rabalder paa Solvæggen, den-
gang vi sad sammen og saa paa. — Apropos fra der:
har du set Tyskernes Begejstring over min Stil? —
Hils kjere, søde, store, velsignede, barnlige, yndige Niel-
sen — hils hans hele Hus.

Clemens Petersen har faat et Brev fra mig, som fore-
løbig har afbrudt vort Brevskifte, jeg haaber til god
Virkning i ham, jeg elsker ham, men jeg hader Løgn.

Stille hermed! Stille!

Din

B. B.

Husk: du ved Intet!

1868

139.

TIL H. J. GEELMUYDENS ENKE.

[Kristiania] den 6te Sptbr. 68.

Til

Fru Geelmuyden!

(Læs dette helt igjennem,
det er ikke ondt.)

Næste Aar paa Datoen kommer «Arne» i anden Skikkelse ud hos min Forlægger.

Dersom De inden den Tid gjør Prisnedsættelse eller lader trykke andet Oplag, saa kundgjør jeg uopholdelig min hele mislige Kontrakt med Dem og alle mine forgjæves Tilbud, og kundgjør det over hele Skandinavien. Følgen deraf for Dem er en dobbelt: De vil ikke faa et Exemplar mere solgt, og Deres Familienavn vil ikke blive bekendt, som det fortjener.

Lad Dem i denne Sag ikke føre vild af slette Raad.

De to Bøger, jeg har solgt til Dem, staar i et saa skrigende Misforhold til de andre, hvad Udbyttet for mig angaar, at De nu burde lade mig faa dem tilbage, saa ofte som jeg har bedt derom og ogsaa tilbuddt Betaling.

Hvad har jeg gjort Dem, at De kan behandle mig paa denne Maade? Hvorfor vil De sætte Dem i denne Stilling til mig?

Nytte kan De ikke længere have deraf, og heller ingen Fornøjelse. Giv mig nu Bøgerne, begge to, istedetfor at gjøre mere med dem! Lad en bedre Stemme tale i denne Sag, end den, som De hidtil har hørt; thi

Bøgerne er i sit Slags nogle af de bedste her tillands, 1868
de vil knytte Deres Navn til sig, hvis de ikke kommer fri.

Jeg forstod mig ikke paa Boghandel dengang, men lad mig nu have bødet nok derfor! Og hvorfor skal netop De, som har høstet Fordelen, være den, som anser det nødvendigt fremdeles at straffe mig for min Letsindighed og Uvidenhed.

De skrev engang, at De havde tabt paa «Arne» ved at lade den oversætte i fremmede Sprog, — hvilket jeg gjerne tror, saa slet som det var gjort, og saa daarligt den (i Forhold til engelsk Sædvane) blev trykt. Men hvad kan jeg for det, at De bærer Dem bagvendt ad? Siden er «Arne» i England solgt i flere Oplag, og i Tyskland oversat og solgt af flere forskjellige. Har De tabt, saa er altsaa Skylden ikke engang Bøgenes, endnu mindre min, men Deres egen, — og pin ikke mig for det! —

Vær nu snild, som jeg ved De kan være, — lad mig kunne glad søge Dem, naar jeg snart kommer til Bergen; — trods al den Strid jeg har og har havt, har jeg ikke Ondt til et eneste Menneske og kan glad tale med dem alle. Og hos Dem er der Saameget, som jeg holder af, lad dog ikke denne usle og isandhed tvivlsomme Fordel friste Dem til at plage mig og gjøre mig ondt, — og holde tilbage mange hundrede Species for mig, som jeg faar samme Dag De giver Bøgerne.

Deres ærbødige
Bjørnstjerne Bjørnson.

1868

140.

TIL FREDERIK HEGEL.

[Kristiania] den 25de Septbr. 68.

Kjere trofaste Hegel!

Fru Geelmuyden i Bergen vil ikke slippe «Arne»; men næste Aar i Slutten af August er Fordringen forfalden, Bogen fri; hun vil heller ikke indrømme det; men derom maa i hvert Fald procederes.

Altsaa i Slutten af næste Aars August kommer Bogen ud hos Dem! Om Godtkjøbsudgaven af mine Bondefortællinger med det Samme skal udkomme, maa blive Deres Sag. Mellem Bønderne her og maaske Bønderne i Danmark, naar de nu er forberedte ved «en glad Gut», maa der kunne aabnes et aldeles nyt og stort Marked, naar den Ting tages rigtig. — Halte-Hulda har hun Ret til for alle Tider. De maa tage den fra hende med Nødværge-Ret engang i Tiden, jeg skjønner ikke rettere.

Men forat møde hendes anden Ud gave af Arne vil jeg udstede et Cirkulære, hvori jeg fortæller Forholdet og bebuder en Ud gave paa Deres Forlag i August næste Aar. Følgen deraf er naturligvis, at hun ikke faar solgt et eneste Exemplar af sin, — hvad jeg ogsaa har sagt hende. — Er det nu nok, naar dette Cirkulære staar i Eders og Sveriges Boghandlertidende? Maa det ogsaa ud i de andre skandinaviske Blade?

Dette er det Ene, det Andet er, at over Jul har De Arnljot Gelline til Tryk hos Dem, det skal gaa ordentlig fra Haanden; thi jeg er fri Theatret; man gjorde Vrøvl med mig om en Kontrakt til Allersyvende og

Sidst; det er min Agt ikke at tage det paa mange Aar, d. v. s. før jeg har gjort min skandinaviske Rundrejse og bor i et Hus, hvori jeg ejer hver Spiger. Hjælpe Gud i Himlen mig dertil, jeg bliver ikke fuldt lykkelig forinden!—

Men indtil min Rundrejse begynder (næste Vaar) maa jeg læne mig til Dem, som ikke maa blive træt af mig! Med Arne, Arnljot Gelline, Sigurd Slembe og de nye Smaafortællinger til Rejsen vejer jeg jo en liden Del op paa Deres store Regnskab, — og fra det Øjeblik Fortællingerne begynder, kan jeg gjerne betale Dem Deres Tilgodehavende først og fremst, hvis De føler nogen Skrupel; mig er det om at gjøre at have mit Regnskab hos Een. Forlanger De anden Kaution end den, som er i mine Bøger, staar ogsaa saadan til Tjeneste, — og vil De trods alt dette ikke indlade Dem paa Foretagendet, saa sig mig det kun uopholdelig, — Forholdet mellem os er det Samme for det; men jeg maa da tage hvad jeg trænger gennem Bankhistorier.

Jeg trænger til Vaaren i det Allerhøjeste — og jeg vil være aldeles sikker — jeg trænger 300 Spd., som jeg helst tog alle paa een Gang, saa jeg havde dem i Banken og Karoline hvad hun kunde forsyne sig af, eftersom hun trængte. Desforuden er der en liden Post hos *Bissen'* (mine Büster) og her hos *Dahl* (Bøger), som De maa være saa god at betale, enten De nu vil hjælpe mig med Hovedstolen eller ej. Det Vigtigste for mig er uopholdelig Besked; thi det uror mit Arbejde ikke at være paa det Rene. —

Jeg har afbrudt de fleste Forbindelser heroppe for denne Vinter; jeg havde nok deraf den forrige, og jeg

1868 maa arbejde det Dobbelte, ellers bliver jeg ikke færdig til Vaaren. Da tror jeg i hvert Fald at kunne være færdig med begge Dele; jeg er ganske vist ofte kommet forsent, men til det Vigtige, Uopsætlige aldrig, fordi Gud har givet mig underlige Kræfter, naar det ret først behøvedes.

Aldrig har jeg boet saa skjønt som nu, aldrig havt den Glæde af mit Hjem. Maatte jeg nu ogsaa høre alt Godt fra Dem og Deres.

Lille Brandes's Raseri over Maria Stuart og Fru Gundersen var ganske fornøjeligt at læse. Heroppe gjør det jo ikke godt, at man modtager os paa den Maade — endogsaa i et ellers saa neutralt Blad som «Ill. Tidende»; men en Ting har dog hendes Optræden forvoldt, som jeg glæder mig ved, den har kastet de Rester overbord af norsk Lydhørighed under Kjøbenhavns Dom, som visselig endnu laa tilbage hist og her i gamle Kroge, og som ofte har ærgret mig, saasom Nordmændene aldrig kan lære at dømme, før de tør dømme selvstændigt. Men nu, da man dernede stikker og hvæser efter Fru Gundersen som efter den norske Poesi, er Forholdet forunderlig forandret, man er blevet stolt og uafhængig, og vi vinder i Agtelse blandt vore Egne!

Clemens Petersens Dom staar paa Afstand som i Nærheden trods mange enkelte Fejlskud saa umaadelig højt over hele Resten, at den ikke er til at sammenligne dermed. Hans brede positive Natur skaber idet den kriticerer, skaber Opfatninger, Synsmaader over det, vi daglig lever i uden ret at vide, hvad det er. Ved ham faar vi vide det. Hvergang jeg læser ham, det være

sig over hvilket som helst Emne, er det som jeg ejer alle mine Opgaver (og i dem mig selv) sikkrere. Maatte han sige det Samme om mig, det skulde være det Stolteste jeg bejlede til. 1868

Hils nu Deres hjerte Søn, som jeg altsaa ad Aare træffer i Norge sammen med Dem selv; jeg er da paa Rejser, saa jeg kan ikke indbyde Eder; men jeg kan sige Velkommen, hvor jeg end træffer Eder, jeg har allevegne Venner! —

Lev vel, lev vel, kjere Hegel, Gud velsigne Dem og oplive Dem for Deres Gjerning og os Alle, som har Dem kjer!

Deres heng.

Bjørnstjerne Bjørnson.

Jeg sender altsaa nu ingen Korrektur, siden I har faaet selve Bogen i rettet Stand.

141.

TIL RUDOLF SCHMIDT.

[Kristiania] 5te Okt. 68.

Kjere Schmidt,

du kan være saa rolig som du har Tingen i din Haand. Jeg synes rigtignok, at dit Tidsskrift var bedre tjent med en første Fortælling af M. Goldschmidts, og paa Foden angivet næste Nummers Indhold og deriblandt en Fortælling af mig. Jeg er Administrator en gros, stol du paa mig; men færdig skal Fortællingen desuagtet være til dit første Nummer.

1868 Kjere Ven, jeg lever en dejlig Tid, i Fred, i Arbejde, i mægtige Længsler ud i Politik og ny aandelig Orden. Du skal om et Par Uger i Folkebladet se min Arnljot (d. v. s. en Sang af Arnljot). Du ser vel ugenlig Bladet; jeg ser intet andet i Norden, hvori der saa uafadeligt arbejdes for aandelig og politisk Frigjørelse som i dette. I burde dog virkelig holde det. Det har saa helt og aldeles tildraget sig Opmærksomheden igjen, at jeg intet mere kan ønske.

Kjere Ven, det er ikke saa, at jeg ikke fik Theatret, det var mig, som tilslut ikke under nogen Betingelse i Verden vilde have det. Nu er de i en Kattepine saa stor, at Ingen ser Udgangen paa det. Men som de har redet, skal de faa ligge. Medlidenhed er en Ting jeg ikke kjender til, naar Ideen er saaret. Og at de overhovedet befatter sig direkte med den, er saadant utilgiveligt Svineri, at for ingen Pris redder jeg dem, — eller det, som har betroet sig til dem. —

Jeg agter at rejse en almindelig, Alt omfattende, Arbejderagitation for almindelig Stemmeret, ledet af alle os, som savner den tilligemed dem. Det er næsten ligegyldigt, hvor et Folk tager Udgangspunktet, og jeg har nu opgjort, at her vil det bedst lykkes og føre bredest sammen. Det er Almenaand Norge savner. En Folkerejsning maa kunne frugtbargjøre store Felt. Til Foraaret rejser jeg hele Landet rundt fortællende for mit Hus, tager da hint Maal med overalt, ordnet og samlet til Sted i Forvejen, saa det maaske blot bliver Samtale med de Ledende, eller ogsaa Foredrag og Forsamlinger, hvis det behøves. Det Hele uden Spor af Op-

hidselse eller Angreb, uden Pengeprelleri, kun en umaadelig sammenstimende Folkebevidsthed.

Kongen er her i denne Tid. Hr. A. Munch, med hvem I fortiden lyksaliggjøres, skrev en Prolog, hvori end ikke et skandinavisk Suk gjænlød. Det er dog sjeldne brugbare Mennesker disse, som kan klæde sig af og paa i allehaande Uniformer og skuldre for alle Optog. Igaar fik Kongen et Fakkeltog af Studenterne og endelig en fuldt tydelig skandinavisk Sang; var det ikke sket, saa havde jeg foragtet hele Kleresiet. Jeg skrev jo rigtignok selv Sangen, men Studenterne sang den dog! Under hele Konge-Begivenheden er dette det eneste Punkt, hvor der var en Ide med Fremtidslysning over tilstede, — Ungdommen foran sine egne Syner i Fakkellyset. Forresten hader jeg alt Kongeligt. Republik er det Eneste, som har Sandhed. Den gamle Dogme om Vægt-systemet, at hele Staten skal hænge paa en Vægt og balancere mellem to Statsmagter, er en uendelig Løgn; nej et eneste Sværd, Beslutning og Handling eet, det er Tidens Løsen. Gamle Rasmus Nielsen vilde ikke ind paa det; men purr i ham! Nu har vi Telegraf og Aviser med Jernbaner, nu trænger heller ikke Sagernes Afgjørelse at vente paa Stemningen; Sag og Stemning er nu Eet, derfor kun Folket som lovgivende, som administrerende (gjennem sin valgte Præsident) og det Sidste i samme Stund som det Første, kun som dets Virkning. Dette er Republik, og vel at mærke en saadan, hvori Kamret (som altsaa blot maa være eet) har al Magt, — som nu i Amerika.

Din

Bjørn.

1868

142.

TIL RUDOLF SCHMIDT.

[Kristiania] den 23de Okt. 68.

Kjere Schmidt!

Altid er det morsomt at modtage dine Breve, thi du er, Gud være lovet, altid i Arbejde. Idag har jeg jo rigtignok leet godt af din rasende Forfængelighed, som jeg ofte har leet over, men mest nu, da den skal i Forbindelse med Grev Frijs. I har en Svaghed for saadant i Danmark. Jeg, som har omgaats den Sort Storsnobb i Danmark, her, Sverige og paa to Steder i Udlandet, tildels intimt, jeg kan forsikkre dig, kjere Ven, at Mennesket i vore Dage ikke faar Indflydelse paa andre end dem, der bærer vore egne Ideer; og at hin Slægt og Race ialmindelighed har meget gamle Ideer, som længst har ophørt at være Nogenting uden et historisk Efterladenskab; at de nyere, som tilfældigvis flyver did, har et Popularitetsforhold at takke for den Ære at blive modtaget her, — er da i Regelen ikke vore, og om de er det, virker Forbundet med Snobberiet kun modbydeligt. — Nej, ingen Indflydelse! For alle Tings Skyld vær paa Forhaand vis paa, at du ingen vil faa, fordi du ingen vil have. Hør mig, lyd mig! Er ikke ogsaa Alt det, vi kjæmper for, for godt for Naadettiggeriet paa disse Højder, der alle er indbildte.

Rid, drik og fornemmelig sov, og plej det taktfaste, rolige Regelliv, som ialmindelighed her er indøvet; deri er en gavnlig Exercits.

Jeg liker nu den hele Rejse rentud ikke. Jeg liker

RUDOLF SCHMIDT

ikke at en Greve endnu kan faa dig til sig som Huslærer; mon han ikke ogsaa tror, at han kan faa R. Nielsen, naar han byder, hvad behøves? — 1868

Kjere Ven, den Modgang, som vor Fremtidssag, hvoraf den norske nyere Literatur er en kraftig Forbundsfølge, fortiden nyder Æren af i Kjøbenhavnriet, er mig en meget ligegyldig Sag; thi paa Kjøbenhavnriet beror Intet, ej heller omvender vi det.

Af den Grund haster det altsaa ikke for mig med at bevise mine Evner eller den Ære, at jeg er i Forbund med Eder, som du slaar paa. — Det er mig altid en Ære at være i Fællig med min egen Mening, og da navnlig med dens i mange Henseender mest fremragende Bærere i vor Kultur. Men gaa udvortes Arm i Arm med Eder for dermed «at støtte mig selv», nej, søde Schmidt, den Dag kunde du spytte mig i mit Gesicht, thi saa var jeg en dinglende Krop, forladt af den Sjæl, som hidtil har baaret den. Men vær du tryg, jeg skal møde op, ikke for min Skyld, men for den Sags, som er mit egentlige Liv. Alle Manøvrer paa aandelig Mark med vore Livsideer er mig en Pest, — ogsaa her er Grundtvig mit Forbillede; du manøvrer ikke, det skal Gud vide; men du tror, saameget afhænger af Manøvrer, du tror, at et Omslag er afhængigt af udvortes Smaatræk, — aa, langt fra, kun en ligegyldig Anledning er de; der vilde være kommet hundrede for een, hvis denne ikke var kommet. Da Sagen er Synd i din Mund, men ikke i din Sjæl og allermindst i din Handling, saa spilder jeg ikke flere Ord paa den. —

1868 Herregud, hvor jeg kæmper heroppe! Aldrig har jeg elsket saameget min egen Stilling; thi her har jo ikke før været Plads for mine dybeste Interesser, min inderste Vilje. Folkebladet er gaat op for hver Dag, siden jeg kom hjem!! Og i Foreninger møder jeg op, og Audientser sidder jeg her og giver ofte halve Dagen til Folk, som kommer frem og vil være med. Livet heroppe er saa fuldt af Begyndelser, maatte en almægtig Gud finde Tiden at være der; thi det er dejligt at være med!

Ja, Theatersagen er jo nu min med alle Omkostninger! Det hele Publikum har i den Grad vendt sig mod Direktionen, og Skuespillerne slaar Følge, saa deres Liv er et Helvede. De har endog ydmyget sig saa dybt at bede den afsatte Skavlan komme igjen!!

Fortællingen faar du i de første Dage af December, ikke en Dag før, men heller ikke senere. Vil du have den netop færdige Sang af Arnljot, kan du faa den strax. — Du er et Jern, du er vor Støtte i mange Maader; dine Fejl er mig blot Overgange i din Udvikling, jeg har stor og sand Tro til dig. Derfor vedbliv at skriv saa flittigt og uforbeholdent til mig, det støtter mig! Vedbliv, thi vi er stærkt i Forbund, — men lad det være dig magtpaaliggende, saalænge jeg ikke skriver til Clemens Petersen, at give det Udseende af Forretningssager som egentlig Drivfjeder i Korrespondencen, — siden naar Petersen og jeg atter korrespondere, tager vi Filtskoene af; det skal ikke blive længe til. Hils R. Nielsen! Hils Wille! Din Ven

Bjørn.

Greensteen har færdigt et langt fortællende Digt «Fiskeren», som efter det at dømme, jeg har set, fortjener at tages af Eders Tidsskrift; jeg har bedt ham sende Eder det; Richardt gjør det ikke saa godt — efter min Mening.

143.

TIL RUDOLF SCHMIDT.

[Kristiania] 13/12 68.

Kjere Ven,

jeg skriver alt det jeg aarker paa Fortællingen; men Avissvinerierne har jo en Ugestid opholdt mig.

Nu er Gjennemslaget skeet! Her har været saa almindeligt og stort Oprør, at det paa et hængende Haar var gaaet til Haandgribeligheder. Studenterne vilde demonstrere for mig, hvorom Alle uden een Undtagelse paa et stort Møde blev enige; men kunde ikke lade Morgenbladet være Foranledningen, man maatte ikke indrømme det saamegen Magt. Thingmændene har paa forskjellig og smuk Maade søgt mig, min Fødselsdag blev en Hyldningsdag af Kjerlighed, som rørte mig dybt. — Den tunge Luft er gjennebrudt, man er kommet i de renere Skylag. —

At samtidig i Storthinget flere liberale Forslag gaar frem, gjør sit til at Folk aander Luft med smagende Velbehag, og ça ira! — Bang bliver nu Professor.

Altsaa næste Uge Fortællingen. Din Ven

Bjørn.

1868 Dit Digt til Hohlenbergs Kjæreste først læst for nogle Dage siden. Udmærket! et virkeligt Digt.

Din Oversættelse af Bønnen tvungen; men jeg tager den. Vil du ikke skrive til *Ibsen* efter Bidrag. Hans Adresse er *Dresden*. Det Videre finder Postbudene nok op.

144.

TIL RUDOLF SCHMIDT.

[Kristiania] 9de Januar 69.

Kjere Schmidt!

Nej, ikke en Stavelse af Arnljot; jeg vil dog ikke have alle Kjøbenhavns Hunde snusende og pissende paa det, før det endnu er færdigt; thi hvordan Fanden skulde jeg saa faa det færdigt?

Dine to Vismænd kommer i rette Tid — til alle Tider. Kun skulde jeg ønske at Drønmen var slig, at den med Sandsynlighed taalte to Udtydninger.

Til Sars taler jeg strax; (Zoologen er i Finmarken, altsaa længere fra os end Rom fra dig og for Breve det femdobbelte). Om Ernst Sars skriver, er en anden Sag. Med Nielsen og al Tro har han længst brudt, ikke med Voldsomhed, men med Ligegyldighed; han er stærkt optaget af Andet. — Jonas Lie er ifærd med at skrive; men har været kleinvorren (af Gigt) i det Sidste.

Kulturbreve herfra kan blot eet eneste Menneske skrive, og det er mig. Thi Theorier vil du faa nok af;

Syn paa Virkeligheden vil du ogsaa faa; men disse to Ting forbundne, eller Alt seet af et hemmeligt idealt Øje — ja, *Bang* stræver med det, men gjennem uklar Form. Forlanger du Partiidtalelser, der bliver synonyme med Programmer (støttede paa vilkaarlig historisk Opfatning), da faar du dem i Dusinvis af Sars og hans Kolleger. Muligt du kan faa en enkelt Sag løftet og dog sand; jeg tror det ikke, før jeg ser det.

Men jeg skal tale til Sars og til *Bang*. I det Hele skal jeg virke saagodt jeg formaar. Til Fru Thoresen har jeg talt.

Send mig min Fortælling tilbage; den er for Nordmændene. For dem jeg læste den, er den blevet kjær; — forandre den kan jeg ikke. Jeg ved ikke et Ord mere om den, synes ikke om den, men kan Intet rette. Jeg har det oftere saa.

Digte skriver jeg næsten aldrig. Jeg holder Taler. —

Sig: kommer saa ikke Heftet? — Lad mig dog faa se en Begyndelse! Naar jeg taler om Kulturbreve til Folk, vil de vist heller ikke, da de ikke kjender dig, skjønnne, hvad du mener, før de har set Prøver. — Jeg kan ingen skrive for dig; jeg skriver jo paa min egen folkelige Vis udenom al Filosofi.

Ja, Kirkehistorien er mageløs; jeg er endnu ikke færdig med den; naar det bliver, skal jeg skrive om den. Hils!

Din

Bjørn.

1869

145.

TIL FREDERIK HEGEL.

[Kristiania] den 25de Febr. 69.

Kjere Hegel,

jeg maa bede Dem sige uophødelig til alle danske Boghandlere, at de ingen Requisitioner gjør af «Arne», men venter til Deres «Arne» kommer ud i August, da løber nemlig Fristen ud. Kjere, sig dem ogsaa, at Dags Dato staar et «Cirkulære til Nordens Boghandlere fra Bjørnstjerne Bjørnson» at læse i norsk «Aftenbladet», og at dette Cirkulære optages af de fleste Nordens Aviser og indeholder fuld Besked om det hele Forhold, forsaa-vidt det vedkommer Boghandlerne.

Norsk Folkeblads Boganmeldelser kan ikke godt fortsættes, før Stortinget er slut. Hele vort Land er nu Politik. Anmeldelser af Fru Collett, Fru Thoresen kan mit Blad vanskelig give; min egen Mening, hvor dæmpet og harmonisk den end vilde være nedstemt, vilde skurre som Havbrus i de fine Dameøren, og Andres Meninger om Literatur kan ikke godt gives i mit Blad uden at blive bindende for mig. Fra Ibsen har jeg Intet hørt, uden en Uartighed som han sendte mig gennem en Anden. Hvorved jeg har fortjent den, ved jeg ikke, bekymrer mig heller ikke om at vide det; thi nu er jeg gaat træt; han faar sejle sin egen lunefulde Sjø. Den Fornærmelse, hvormed alle disse Digtere i Norden strax staar rede, naar jeg nævnes, bliver mig nu saa komisk, at jeg snart anser en Digter og en Halvforrykt for det Samme. Men bare jeg er Godvenner med Dem, saa

lad det storme med Fornærmelser og Uartigheder. Hele 1869
min Ærgjærrighed er den at være en uafhængig Mand,
som kan sige sin Mening og gjøre sin Pligt, og det
beror paa Dem for en stor Del, om jeg i en Krise kan
være det. Blot jeg faar begyndt mine Forelæsninger!
Der har jeg min Fremtid sikkret, hvad ialverden de
finder paa. Men indtil jeg kan det, eller rent ud sagt:
indtil jeg faar Mod til det (thi jeg ømmer mig usige-
lig!), maa De bære mig paa Deres milde Hænder, hø-
rer De!

Arnljot er det bedste, jeg har gjort. Jeg arbejder
nu i sidste Sang, men alle trænger endnu meget Ar-
bejde. Naar engang Arnljot er ude, skal De faa et
Lystspil igjen, hvori jeg skildrer en stor Fallit, rigtig
et Folkestykke, men mere Digt end disse plejer være.

De skal hilse Deres Søn og Petersen fra mig. De
skal snart skrive mig til igjen, det gjør saa velsignet
at faa Brev fra Dem, det er som et sikkert, bestandig
roligt Sted hos Dem for al min Uro, og De har denne
faderlige stille Tale til mig som falder med gode Tan-
ker i mig, ja, Deres ordnede, runde, rige Skrift slaar
Døren op for mig til Hygge, Tryghed, strax jeg møder
den paa en Konvolut.

Karoline hilser Dem, og Bjørn og Ejnar; men De
skulde set den Mindste; han er dog den Allerprægtigste!

Deres inderlig hengivne

Bjørnstjerne Bjørnson.

1869

146.

TIL THO. JOH.' HEFTYE.

[Kristiania] den 27de Feb. 69.

Kjere Heftye,

Vedlagte Indbydelse maa De kunne offentlig undertegne, naar De privat har undertegnet den omtrent 900 Gange!

Sagen er: Kristiania maa ved denne Lejlighed for sin kommende Histories Skyld ikke savne sine første Underskrivere.

Tro De mig: de tre, fire tusinde Mennesker, som i dette Land ikke ønsker en stor demokratisk Udvikling (thi flere er det ikke, tro De mig!), kan ligesaa lidt i Fremtiden faa Historien for sig, som de i Øjeblikket kan faa et eget Pairskammer eller afholde hundrede tusinde Medborgere fra at dele Stemmerettighederne med sig, eller længere opretholde en Embedsregjering, hvor Folket vil og bør styre sig selv.

Dersom de ejede dette Lands Jordegods eller dets Penge eller havde arvelige Rettigheder, saa kunde der høres paa dem; men Stillingen er endog den, at største Delen af disse faa Tusind er Statstjenere.

Stillingen er, at vi har med en mageløs og overmaade kostbar (dyr) Taalmodighed baaret et galt System, et gammeldags Skrivesystem, hvor Folkets Trang og Ideer for længst burde have siddet skabende og administrerende paa Ministerbænkene som i Thinget.

Heftye, vær med her, vær med paa Fremtiden! Og selv om De ikke vil, — vær med paa at lade Frem-

tidens Ideer komme til Orde, stort og stærkt til Orde, 1869
desto snarere gaar de til Undergang eller Fremgang i
det Nærværende, som vi alle skal sørge for; — siden
kommer de saa op igjen fulgt af en stor Erfaring.

Han, som bærer dem i Thinget, skal ikke glide og
falde rammet af Slag, mens han taler, det er bare det
vi vil, — og det er jo det, som De har villet omkring
900 Gange privat, hvorfor saa ikke vedkjende Dem
denne Deres ædle Følelse een Gang offentlig, naar De
dermed kan tjene os Alle?

Tak for Deres Brev. Jeg har stadig fulgt Dem siden
sidst. Min Hilsen fra min Hustru til Dem og Deres.

Deres hengivne

Bjørnstjerne Bjørnson.

147.

TIL RUDOLF SCHMIDT.

[Kristiania] 17 Marts 69.

Kjere Ven,

[— — — — —]

Redaktør jeg? Du skal gjerne faa mit Navn til din
Gjerning, jeg stoler fuldstændig paa dig. Men jeg giver
ikke mit Navn uden til egen Gjerning, og den vil blive
sparsom, jeg skal jo nu til at rejse.

[— — — — —]

Tag en fremmed Mand til det, tag Henrik Ibsen.
Rejs ned til ham i Dresden, uopholdelig efter Mod-
tagelsen af dette Brev. Der er noget Stort i hans Natur,

1869 bryd dig Fanden om Resten, hold dig til hint. Læg Situationen op for ham, han gjør det, han ændrer kanske endog Bopæl for den Sags Skyld.

Han kan ikke vægre sig for at være med, naar Sagen er den største og han kan gjøre alle os en Tjeneste, som arbejder.

[— — — — —]

Ja, jeg kan ikke mere. Lev vel!

Din

Bjørn.

Hvad er det for et sidste Nummer af «*Norsk Folkeblad*» du har baaret til Orla Lehmann? — Hvor, eller i hvad «skulde han løfte Situationen»? Dødsstraffen?

Hils Nielsen! Hils dig selv, kunde jeg nu tale med dig i to Dage uafbrudt.

148.

TIL RUDOLF SCHMIDT.

[Kristiania] 18 Marts 69.

Kjere Schmidt,

[— — — — —]

Tidsskriftet. «Er Nielsen farlig syg, maa det hvile Dør han, maa det dø»; saa talte Dunker igaar, men dette er saare betænkeligt. At lægge dette Tidsskrift ned nu, er at lægge hans Synsmaader ned for flere Aar, er at opgive en Kampens Stilling. Ja, man kan sige: han har gjort Sit, vi faar nu gjøre Vort; Tidsskriftet er for os mere end for ham; det faar prædike og ud-

sætte i Digt og Forklaring, hvad han har sat i System, 1869
den nordiske Aands Trofasthed, dens Fædrelandskjærlighed i Himmelen som paa Jorden; dens ærlige Enfold og dens dybe Tanker, dens Had til det Letfærdige, dens Syn for Hjertelivet.

Men jeg kan ikke udtrykke dig, hvor det er mig imod at sætte mit Navn paa, naar min Virksomhed skal indskrænkes baade reelt af mine andre Gjøremaal og formelt af dine opstillede Betingelser. For Sagens Skyld kan jeg gjøre meget; men dette sker i hvert Fald i den dybeste Uvillighed. Der er noget Usandt i det. Helt sande Forhold kan i ingensomhelst Forening af Kræfter opnaaes, jeg ved det; men et sandere end dette maatte kunne naaes.

Ibsen har utvivlsomt Mere liggende end jeg, han passer ogsaa bedre for denne Virksomhed; min er og bliver folkelig. Men i Herrens Navn, hvortil denne Uforligelighed? Ligeoverfor Petersen, med hvem jeg ofte talte om Ibsen, havde jeg en pinlig Følelse af, at man samtidig med at man rettede Ibsen, hvilket jo var nødvendigt, tilbagestødte ham. I alt Væsentligt stræber han jo henimod Vort; jeg følte stor Hjælp af hans sidste Bog, ja jeg har i min Samtid (til nu, da Nielsens flere Bøger kom) ikke faaet eller rettere følt den Hjælp af nogen som af «Peer Gynt».

Mener du, at han desuagtet er en Fornægtelsens Aand, da har du Ret; jeg mener det ikke. At hans Navn, som forholdsvis mindre slidt paa end mit, i Øjeblikket har mere Nyhedens Interesse for Tidsskriftet, tvivler jeg ikke om. Og skal Tidsskriftet fortsættes

1869 med Tab af Nielsen og Petersen, maa du bide i flere sure Æbler end dette, som ikke et Øjeblik vilde falde mig surt. Jeg kan og skal modstaa i ham, hvad som hører Uklarheden til — for ikke at sige noget Værre —; men det Eminente maa frem, selv om det, som i ham har en særegen, ikke ofte ægte, Blandingsform; det gjør sin Nytte og har sin Nydelse i Øjeblikket, det har Opmærksomhed til alle Tider. — Se nu paa dette med kold Forstand, og lad saa bagefter Hjertelaget for vore Opgaver prøve ham som af sig selv, uvilkaarlig, altid tilbagevendende, og jeg tror det ændrer din Mening. Kunde jeg tale med dig uafbrudt i flere Dage. —

Jonas Lies Brev kommer strax. [— — — —] Hils dine Forældre fra mig.

Din

Bjørnstjerne.

149.

TIL RUDOLF SCHMIDT.

[Kristiania] 24 Marts 69.

Fra jeg først kom frem, har jeg aldrig været taget paa Slæb, men har ført min egen Skude, den være nu stor eller liden. Jeg vil fortføre dermed. Meget kunde opnaaes ved private og andre Forbindelser; jeg har kun havt dem, som mit Hjerte har fæstet mig til her som i Ulandet. Min Omgang har altid været liden; ved den er jeg aldrig kommet frem. Clemens Petersen har fra første Færd været mig til overordentlig

Nytte og Velsignelse ved sin skønne rige Omgang, — offentlig ved sin varme Tro paa mig; thi det gjør altid et alvorligt Indtryk, at se En tro paa en Anden, hvor meget man end søger at skjule saadant. Men derved at han altid, naar han skrev, ogsaa naar han ikke skrev om mig, har indblandet Polemik mod det, han var imod, d. v. s. har brugt mig, væsentlig til at slaa Andre med, har han uafsladelig skadet mig og samlet et Parti mod mig selv der, hvor hverken han eller jeg havde noget at strides med, fordi det Meste deraf skal have sin Øjebliksvirkning, og vil have sit Ophør, strax Situationen bliver saa streng, at Ingen mættes deraf eller glædes derved. — Dette har jeg altid seet, og ofte følt det haardt, men jeg har altid tiet stille. Den Byrde, den offentlige Afkortning skaffede hans Venskab mig i Øjeblikket; men det skaffede mig personlig saa vidunderlig meget, at jeg vilde have baaret mere end hin Ulempe, saameget mere som Mænd i fuldt Arbejde ikke altid trænger alle disse Hensyn og gjerne kan tage nogle aabenbare Fiender flere, naar disse dog alligevel aldrig er eller kan blive Venner.

Dette var Forholdet.

At jeg nu behøver at slutte mig til Nogen forat bestaa, ler jeg ad. Man kan gjerne lade Petersens og mit Venskab nu en Stund blive mig til Skade; det har været saa før, og det maa have sin Udgang. Men uretfærdig Anklage bærer jeg alletider; jeg har nemlig længe vænnet mig til at kunne bære den retfærdige.

En anden Sag er dette, at jeg trods din uvorne og hovne Maade at skrive til mig paa baade har Venskab

1869 for dig (og Nielsen) og har en stor Sag sammen med Eder, uden hvilken mit Liv vilde være som slukket; thi hele Nordens Fremtid er for mig i den, og ved Arbejdets Fordeling tilfalder en ringe Del ogsaa mig. Ogsaa forstaar jeg, at det eneste Tilfælde, hvori Tidsskriftet nu kan gaa ud med blot to Navne paa, er det, om Nielsen skulde dø; thi da maa intet tredje Navn prøve at stille sig, hvor han stod. Endvidere forstaar jeg, at da var det urigtigt af mig ikke at ville tage Pladsen ved Siden af dit. Nu derimod, — ja, der maa kunne findes en Maade, hvorpaa Sandheden bliver bedre tjent end ved mit Navn som Redaktør; saadan er ikke Situationen, at jeg skulde opgive mine Planer i Øjeblikket (af stort Værd for mig) for her af al Evne at tage fat. Døde Nielsen, og her maatte og skulde fortsættes, ja, saa i Guds Navn; jeg maatte da lægge helt om og gjøre med Sandhed, hvad jeg gav mig ud for at gjøre. Dette idag; imorgen eller overmorgen mere, naar dit næste Brev kommer.

Din hengivne

Bjørnstjerne.

Dit andet Brev er kommet (af 22 Marts); jeg ventede paa det.

Nuvel, jeg gaar med.

I dette, at I kun vil mig, bestemt mig, er der noget for mig, som kommanderer mine Betæneligheder ned, jeg faar gaa med. Men ubetinget saaledes, at det, jeg har bestilt, det skal Skriftet tage. Der kan gjøres en Undtagelse, men da maa jeg selv gjøre den. Her er

nemlig Forholdene slige, at jeg maa bestille Artiklerne, af fri Drift faar vi ikke to til at tagè fat. — 1869

Vi har en Ægyptolog Kand. *Lieblein* her; den sidste Opdagelse i dette har jeg bedt ham sende dig, kort, grejt. Hold paa ham til Kulturmeddelelserne (Afhandlinger ikke). — Imorgen kommer unge Sars hjem. — C. Bang kunde under Kulturmeddelelser give Meget, netop i Slagordene er han stærk. *Kjerulf* end nu i Rom, men han skriver nok. En Artikel burde være stadig: korte Uddrag af andre Revuers interessanteste Artikler (f. Ex. nu af *Revue contemporaine* om «Fremtidens Arkitektur»). Tænk paa dette Vedlagte Digt af mig anser jeg for et af de bedste jeg har gjort. Det har for mange Aar siden staaet trykt i et lidet udbredt Blad heroppe; men det forstaas maaske bedre idag og af Danske.

«Om Husfliden i Norge» af Eilert Sundt burde staa en liden Artikel under Kulturmeddelelser; kan ingen Anden, saa skal jeg. Bogen er i sit Slags enestaaende i al Verdens Literatur. Overhovedet «Kulturmeddelelser» bør svulme ud til Bogens halve Indhold og vel det. Her har du fundet en Form, som forløser os, der har ondt for disse tilberedte Revueartikler, og som har mere Sands for det Essentielle end det formelle Gneri, hvormed en Franskmand udpensler en liden tynd Ide.

Husk nu paa, naar Nielsen bessner, at alle nervøse Folk ikke er saa friske som de synes, at du er yderlig vaer, lidet talende og fremfor Alt lidet ideførende.

[— — — — —]

1869 Fra min Rejse til Finmarken kan meget falde i Tidsskriftet. Mine Vices her overdrager jeg da for Skriftets Vedk. til C. Bang. Nuvel, det skal gaa. Vi trænger et kraftigt Bindemiddel mellem Landene, og med Tiden skal dette blive et.

Kjereste, Dunker maa selv forberede og indlede sin Mors Dagbøger og har dertil nu ingensomhelst Tid. Ja, vi vil faa mange Skuffelser; men det gaar! Har du faat Jonas's Brev?

Din

Bjørn.

150.

TIL GEORG BRANDES.

[Kristiania] den 15de April 69.

Uagtet jeg sjelden læser Dem, saa jeg muligens kan resikere at tale om Noget, De andetsteds har udviklet tydeligere, og følgelig gribe fejl, vil jeg dog nedlægge en bestemt Protest imod den Karakteristik, at jeg i Modsætning til Oehlenschläger (og Hauch!!) forstrækker mine Evner hen i det, jeg selv ejer i Uklarhed og giver med Vidende Andre det som Klarhed. Jeg er vis paa, at deri ligner jeg Oehlenschläger, at Mangelen i min Bog[^] ligger aaben for alle, og er ikke dækket med nogen slags Løgn; en Uklarhed har i det Øjeblik indbildt mig, at den var Klarhed, ligesom ham.

Mit Valgsprog har altid været: «vær tro mod det Mindre, saa skal Gud sætte dig over det Større.» Og aldrig,

nej, aldrig har jeg snappet efter store Stof forat synes stor eller leget Ordleg for at synes klog eller været stum for at synes dyb. Aldrig. Exemplerne omkring mig har været mig forfærdelige, og jeg er vis paa, at dette har de været mig, fordi jeg fra Begyndelsen har været paa Vagt mod Løgn: Der er nemlig Steder i ethvert Arbejde, som ikke vil give, hvad man straks og utaalmodig forlanger, — da har jeg altid ventet, aldrig prøvet; det maa have givet sig af sig selv, og muligens kan det, jeg har faaet, være et Bedrag; men jeg har troet paa det; for mig har det intet Bedrag været. Før jeg engang slutter, har jeg ganske vist efterarbejdet Alt, jeg har skrevet (som allerede Synnøve og En glad Gut, Mellem Slagene o. s. v.), jeg vil nemlig nytte en anden og bedre Indsigt. Jeg har i det, jeg allerede har gennemgaaet, set Svagheder, jeg ikke mere kan rette. Løgn har jeg aldrig fundet.

Desværre er man ofte udsat for at være usand; men det er i Overraskelsens og den absolute Lidenskabs Øjeblikke, hvor der foregaar noget ved Ens Øje og Tunge, man føler halvt er galt, men hvor Rovdyrmagten, som intet Middel skyr, er den stærkeste. Usand sin skønne digtende Ro, sin Skriftemaalsstilhed foran Arbejdet tror jeg meget faa er.

De gjør ogsaa Goldschmidt Uret paa dette Punkt, jeg ved det med Sikkerhed. Goldschmidt er en naiv Natur, som har alle ædle Rørelser; han sætter dem rigtignok ofte komisk i Scene, og Deres Skildring deraf er sand, gjentager sig i hans Privatliv; men Kilden har De ikke været ved. Det kommer nemlig til Syvende og Sidst ikke

1869 an paa, hvad vi tænker, men hvad vi lever. Ligesom dette i det Hele er en gennemgaaende Fejltagelse hos Dem, er det især en Fejltagelse her, hvor f. Ex. hans to Brødre med samme Betingelser, stillet i samme Tvedelt-hed, har realiseret, begge Karakter, den ene tillige en mærkelig Personlighed. Men *Goldschmidt* begyndte jo 17 Aar gammel som Korsarhøvding, hans Mod var Modet bag en Pen som han troede frygtet, hans Glæde Smigerens, hans Frygt den at være flau. Og mange Slags uheldige Vilkaar forresten. Jeg aner, at den tilvoxende Søns moralske Støtte i senere Tid har været af overordentlig Indflydelse. Han stræber nu med stor Magt henimod det han af sit Liv føler forspildt i sin Evne, den moralske som den intellektuelle, og jeg for min Del agter mere denne Stræben end hans afgjorte Held i en liden Kreds. —

Her staar jeg vistnok ved Noget, som betegner Deres Kritik. Den er en absolut Skjønhedstilbedelse. Med den kan De snart fare gennem vor lille Literatur, og vil Ingen gavne synderligt; thi Digteren gavnes kun af den, som stiller sig kjerligt hos ham paa hans eget Standpunkt, det Andet forstaar han ikke; og Publikum gennemlever vel med Dem denne Optrevling af de tusinde Traade og tror at voxe ved det; men intet Menneske, som er sundt og godt, lægger en Kritik fra sig af denne Natur uden Tomhed.

Jeg læste tilfældigt en Rejsebeskrivelse af Dem, der egentlig blev en Dom over nogle af de største Malere. Det var deres Natur i deres Værker (ikke deres Historie eller Liv, saameget som Naturanlæggene) De efter-

viste, — ogsaa Samtidens Indflydelse, men flygtigt, og stillede nu disse Malere op mod hverandre. I sig selv er jo en Del af Fremgangsmaaden rigtig, men Resultatet er jo blot Pikanteri. En Enkelt af dem, fattet stort og kjerligt, fremstillet saa, at de forskjellige Malerier og Figurer blev hans Beskrivelse, men en Kulturudfoldning med det samme, vilde have givet femdobbel Forstaaelse. En Modsætning kan jo lejlighedsvis drages ind, men Opgaven er den ikke. —

Se, dette er en Illustration af Deres Kritik i sin Form. Den er en evindelig, ofte meget pinlig Sammenstillen af Samhørigt og Modsat, men ligesom Poesien selv er Fordybelse i det Enkelte, den har unddraget Mangfoldigheden, saaledes er Forstaaelsen af den betinget af det samme. Det enkelte Værk eller den enkelte Forfatter, som De har behandlet, har De paa denne Maade ikke sammensat, men opløst, og det Hele er blevet et Pikanteri. Før kunde man sige det var elskværdigt i alle Fald; men der er i senere Tid kommet kaade Udtryk, paradoxe Sætninger, grelle Betegnelser til, en afgjort Modvilje, Lede, som engang imellem afløses af et Udbrud af Glæde ved det ejendommeligt Danske eller ejendommeligt Skjønne. Jeg maa tænke paa P. L. Møller, som jeg traf ham i Paris.

Der er tusinde Ting mellem Himmelen og Jorden, som De forstaar bedre end mig. Men derfor kan De høre paa, hvad jeg siger. Det er mig nu, som om den ene Del af Deres Evner ødelægger, hvad den anden gjør. Jeg er ogsaa en Aandens Mand, og jeg føler intet Samarbejde. Skulde der ikke være andre Opgaver, som

1869 laa Dem nærmere end den kritiske? D. v. s. som var Dem til mindre Fristelse, og byggede paa Deres Personlighed samtidigt med at De selv byggede? For mig staar det saa, at selv om De greb den kritiske, maatte det være stærkere i Forhold til vore Kulturopgaver og mindre i hint Arrangørforhold i det Tekniske, hint Spi-oneri i det Smaalige, hin Sammendragen af Alle og Alt, der kan optræde som Vidne for og imod Forfatteren, — der Alt kommer frygtelig velkomment for en samtidig kritisk Landeplage i det kjere Kjøbenhavn, men, Gud hjælpe mig, er Ingenting og udretter Intet!

Naar De skildrer Jøderne, saa, skjønt jeg ikke er enig med Dem, helt enig med Dem, saa synes De mig dog at røre ved Noget, som anviser, hvor De maatte have Meget at byde, mange skønne Udsigter at aabne os. Ligesaa naar De fortolker Shakespeare (ikke naar De digter ved Siden af ham), naar De roligt lægger ud, synes jeg at se Begyndelsen af større Arbejder, i alle Fald Evner, jeg kunde tænke mig give væsentlige Bidrag til at indføre i vor Kultur større Synsvide, stærkere moralsk Ansvar, mere Kjerlighed.

Om alt dette vilde jeg oftere have talt med Dem, da jeg sidst var i Kjøbenhavn, men jeg mærkede, jeg var saaledes omsnuset af Sladderen, at jeg begav det. Af samme Grund vil jeg, at De Ingen mælder om mit Brev. Jeg vil ikke misforstaaes af Dem, skjønt hellere det, end ikke have talt med Dem; men den aldeles unødige Misforstaaelse af at skrive til Dem, som Sladderen kan lægge ind, skal De skaane mig for. Vi er ikke Mange, som i Literaturen mener det alvorligt; de Faa bør ikke

ligge under for den tilfældige Adskillelse, modsatte 1869
Meninger kan give, naar der dog er store Felt for For-
staaelse og Samvirken. Jeg kan i Øjeblikket stærkt for-
tørnes; om dette i mindre Mænd, hvori der virkelig er
noget Lavt, virker Adskillelse for Livet, saa sørger jeg
ikke derover. Men jeg skulde blive meget bedrøvet, om
saadant havde Magt over de Enkelte, hos hvem jeg
føler Evne og Vilje. Og hvad nu Dem angaar, saa har
jeg en saa bestemt Følelse af, at De maa staa ved et
Skille i Deres Liv, fordi De ved at gaa videre kommer
paa en Afvej, at jeg vil tale med Dem, og taler derfor
nu af mit Hjerte til Dem; forstaaer De det ikke saa,
gør det mig ondt; det er alt jeg kan sige.

Jeg rejser i Sommer til Finmarken, og uvilkaarlig
mens jeg skriver dette, stiger der op for mig, hvilken
Rejse det dog vilde være for Dem fra alt dette Smaa-
lige og Kunstmæssige op i en Natur, som i sin stor-
ladne Ensomhed er uden Sidestykke i Verden, og hvor
Fuglenes Rigdom over os og Fiskenes under os (Hva-
lene med Silde- og Torske- og Loddeflokkene foran sig,
ofte saa tæt, at man kan tage dem med Hænderne, eller
at de trykker Baaden) er Undere paa Undere i Lys af
en Sol, der ikke gaar ned, mens Menneskene deroppe
lever stille og kuede af Naturen. Vilde De gjøre denne
Rejse, og f. Ex. møde mig i Throndhjem, ved jeg, De
skulde ikke angre den. Og jeg fik atter en Samtale;
her falder ikke mange netop om det, som jeg helst
vilde have dem. Tænk paa dette.

Fra Fru Thoresen kan jeg ikke hilse Dem; Forhol-
dene har gjort, at jeg ikke omgaaes hende uden tilfæl-

1869 digt. Maaske er jeg selv mest skyldig; men jeg agter desuagtet ikke for det Første at gjøre Forandring. Jeg hører hun er meget syg og visselig paa mange Maader plaget. Hun er en skjøn Natur i sin Uklarhed, men hun har jo aldrig levet paa noget Højere end Poesien, hvad saa hendes Pen Andet har sagt. Hun er nu meget uheldig. Og dermed Slut. — Deres ærbødige

Bjørnstjerne Bjørnson.

151.

TIL RUDOLF SCHMIDT.

[Kristiania] den 9de Maj 69.

Kjere Schmidt!

Dit sidste Brev, som svævede efter mig paa mine Rejser, likte jeg forbandet godt. At Tilstanden var miserabel forstod jeg; men vant til idelig at have med Begyndelser og Begyndelsernes Mistro at bestille, generer det mig ikke, — naar det kun ikke generer dig. Du skjønner vel, at Indtægten er mig total ligegyldig, baade af mit Arbejde og mit Redaktionsbidrag. Saa at, — kan du og Steen komme ud af det, naar jeg (og Nielsen?) helt kommer ud af Betragtning som Indtægthavende, da vær'sgo'! — Foretagendet er stort og ærefuldt.

Da du i sin Tid talte om 800 norske Abonnenter, lo jeg! Her har aldrig noget videnskabeligt indenlandsk Maanedsskrift havt over 300 Ab.! Herefter maa du rette dig! Man læser sit Tidsskrift i Athenæum og spenderer

3 Spd. mere i Vin. Her er alle Damer udenfor, ogsaa 1869
alt ungt Folk, ogsaa alle Grosserere, nogle Embedsmænd
læser sligt, Andre ikke. Men du ser, hvorledes jeg i
Folkebladet gjentagende agiterer for at indføre slig Læs-
ning i Husene. Min sidste Mælding (af andet Hefte)
vil have Virkning. Saaledes skal jeg blive ved, og det
er min faste Tro, at i Længden netop dette Tidsskrift
skal gjøre, hvad de andre ikke har kunnet gjøre.

Det aandelige Liv i Smaabyerne er næsten begræde-
ligt; men nu har jeg sat mig i Rapport med det een
Gang for alle; jeg er begyndt paa noget, jeg gjør til
Livsgjerning. I Længden skal ogsaa du se Virkning
deraf.

For min egen Del har jeg havt en vidunderlig Rejse,
som jeg nu efter et Par Dages nødvendig Hvile fort-
sætter. At mine Bøger var Folkelæsning i den Forstand,
havde jeg Bæst ingen Forestilling om; havde jeg havt
det, havde meget i min Aarsgjerning været anderledes.
At jeg selv var afholdt igrunnen, troede jeg fast paa;
thi dels «haver jeg intet Galt bedrevet», dels er jeg
saa omtrent Forfatter af alt det, der er blevet levende
Sang i dette Folk, og min Optræden er altid ravnorsk,
ja, typisk. Men at jeg var det i den Grad, var mig nyt
og skjønt.

Ossian Sars giver dig Bidrag med det allerførste.
Martin Arnesen (Adjunkt paa Fr.hald) giver dig
Bidrag til Kulturmeddelelserne snarest muligt (Stedsnavne
m. m.). Kand. *Fasting* havde desværre til sin store
Ærgrelse levert for længere siden «Nordisk Tidsskrift»
en Afhandling om Religiositeten her og i Danmark med

1869 alt Tilhørende, — han har prøvet at faa den tilbage for vort Tidsskrift. Prof. Kjerulf stærkt optaget. Men det gjælder med norsk Publikum som med norske Forf.: du maa smøre dig med Taalmodighed. — Der er en saa stor Dygtighed i dig, at jeg haaber det hænger ihob, til jeg heroppe har faat dannet en fast Stok baade af Abonnenter og Forfattere. Mindre Tid end et halvt Aar til sker det ikke paa.

Jeg skriver et Digt i disse Dage, som du skal faa; om du vil have det strax forat faa det i næste Hefte, saa sig til; jeg ender det i disse Dage, filer det da med det samme; det er ganske godt, men kort. Jeg er nemlig saa optaget af alle de Breve, som venter mig, at Halvdelen af min Tid er Forretningernes; selv er jeg stærkt forkjølet. Et nyt Susjett: Olaf Tryggvasson, norsk Festskuespil, beskjæftiger mig nogle Timer hver Dag.

Min Helt, hold bare ud, vi skal i Længden gjøre det godt isammen, men Slagfeltet kan ikke altid ligge, hvor vi vælger det, ej heller Tiden blive den, vi selv attraar.

Hils din Mor!

Din

Bjørn.

Biskop Monrad? Fra Ny Seeland? Skriv til Prof. Frederiksen fra mig indstændig, og sig, at han maa skaffe os noget fra Bispen. — Til Goldschmidt har jeg skrevet, han har svaret, han har ingen Ideer, men den første skal vi faa, med hvem han aandeligt hører sammen.

Skriver du strax, da Addr. Laurvig, senere Arendal, senere Bergen. Senere Tromsø, August atter Kristiania.

TIL JOHANNE LUISE HEIBERG.

[Kristiania] den 21de Maj 69.

Kjere Fru Heiberg!

Hvad jeg i Maaneder har tænkt paa, maa jeg dog endelig engang gjøre, nemlig bedø Dem gjøre Rejsen med til Finnmarken.

Ved De, at man ikke har set nordisk Natur i sin Storhed, før man har set Finnmarken? Ved De, at det er (vel benyttet) den sundeste Rejse et Menneske kan gjøre? Fra Kjøbenhavn didop er det længere, end fra Kjøbenhavn til Rom, og hele den Rejse tilsjøs, paa et Dampskib, som gaar indenskjærs paa tre korte Stykker nær, altsaa en Rejse paa sit eget Stuegulv, med saamange Hvilepladse, som man selv lyster.

I Midten af Juli maa vi allersidst være der forat se Midnatssolen; jeg har Venner langs den hele Route, De vil med Deres Datter eller Døttre rejse som en Svane og i Anløbsstederne hvile som Prinsessen paa Ærten!

Personlig er jeg daarlig Opvarter, men jeg faar alle mulige Mennesker til at varte op; det er dog ogsaa en Egenskab. — Jeg har ikke det mindste Haab om at De vil gjøre Rejsen, men jeg skriver dette bare forat befri min og Karolines Samvittighed. Der er nemlig ikke Sted paa Jorden, som vilde byde en theatertræt Sjæl større Hvile, end Nordlandenes kolossale Ensomhed i en Luft saa høj og ren, at man ser 11—13 norske Mil som hernede ikke i 2, hvorved de vidunderlige Fjelde

1869 rykke sammen omkring En til Eventyr og dramatisk Handling, Øgrupperne bliver svømmende Sagn i Flok og Følge, som følger og forfølger; de vilde Fugles Millioner opskræmte Fantasiflokke fra Eddatiden, Fiskenes Mængde, som undertiden løfter Baaden, gjør Sjøen til det underste Gulv i et af Rans Huleslotte.

Omgang med Mennesker, hvis Himmel er Sofitternes Theaterlappe, hvis Tro er Molbech, hvis Samvittighed er Publikum, hvis Ord er Øjeblikkenes Krav, hvis Haab er Haandklap og højere Feu, hvis Liv er Skinsyge og Bagtalelse, og hvis Glæde er Caffé-Slikkerier og Ros af Robert Watt, — lad den jage Dem et Par Hundrede Mil nordpaa gennem Havluft fremover Sjøens Midtsommersolfade, langs Holmer, Fjeld, op mod de tause Undere, som rager ind i Tilværelsens Urtid, og som kun den fri, hærdede Tanke kan bestige og udgrunde.

Naturligvis, De bryder Dem ikke om, hvad jeg skriver; men skulde det stikke Dem, — jeg er at finde langs Kysten fra Tønsberg til Kristianssand paa Forelæsninger; et Brev eller Telegram naar mig nok. Fra Kristianssand tager jeg direkte opover til Nordlandene.

Karoline kommer desværre dennegang ikke med; hun skal have sin Kamp; jeg er hjemme en Stund og venter paa den. Mine Forelæsninger hidtil mageløse, mit Humør Sommerens. Karolines ogsaa; kun at hun maatte komme med til Nordlandene, det eneste Sted, hvorhen hun ikke har fulgt mig.

Gud velsigne Dem! —

Deres i Ærbødighed hengivne

Bjørnstjerne Bjørnson.

«Maria Stuart i Skotland» havde i Stockholm gaet 1869
18 Gange, dengang jeg sidst hørte om den. Fru
Hwasser. Det er den tredje af mine Roller, hun er
blevet berømt ved, og som hun har gjort berømt i sit
Fædreland.

153.

TIL RUDOLF SCHMIDT.

[Kristiania, 14. juni 1869.]

Kjere Schmidt,

jeg har glemt det Altsammen! O, Vældige, tilgiv mig,
hele Digtet har siden lagt der, jeg har været paa Rej-
ser, og er kommet hjem nogle Dage forat gjøre Taler
og Sange til Studenterfesten, jeg slap ikke fri.

Fastings skal du tage, vi maa faa den skrivende Ung-
dom med, fordi de maa lære sig til at læse sig selv.
Faa du istand til næste Nummer af hin samme Jun-
gersen et Supplement, hvori det (bl. A.) staar, som du
i Brevet til mig antyder; faa det istand for Fastings
Skyld, og lad det derfor skrives med Kjerlighed. Hin
Jungersens Artikel er skrevet med en Sabel eller med
et Plogjern; den stammer ikke fra Videnskabens Kamre,
men fra den fri Luft, ikke fra Tænkning, men Handling,
og Sproget er oplevet, Udtrykket telegrafkort, men dens
Mine, som siger det, supplerer.

Hvad min Rejse fører med sig i sin hele Vidde, ved
jeg endnu ikke. For mig selv allerede nu det Vidun-

1869 derligste. Blandt Andet læser jeg for Skolernes tre øverste Klasser, de har Sange færdige, jeg læser, over os og om os Blomster og Flag og Hurra. 800 Børn, ja 1200, paa een Plet, i et Hus! Ganske kraftige Tag tager jeg, og da igjen for Arbejderne og Betalingsforedrag for «de Dannede(!)». Jeg fortæller mere end jeg læser, og hvad Pokker der falder mig ind, naar jeg kun kan faa en løftet Time istand og saa Et og Andet sagt. I Festerne og Selskaberne har jeg store Sædemarker. — Men skrive? Nej, ikke engang et Brev. Jeg har min fulde Hyre fra jeg slaar Øjnene op, ja, selv min Fysik bukker under i et saa uafdeligt Øse af Taler, Mad, Nattevaag, Champagne, Høfligheder, Omfavnelser, Venskabstiftelser, Fortrolighedsudbrud og Hurraer! — Og saa er det Vaarens Tid med de utallige Blomster! — Jeg kan ikke lang Tid ad Gangen, jeg maa hjem igjen i Fred, og nu, Gud være takket, sidder jeg her atter.

Tidsskriftet er ypperligt. Hin Krebs-Artikel rigtig styrkende, de fire Landslag brave. Men forsøm ikke Kulturmeddelelserne! Jeg skal nu skaffe dig nogle gamle Brokker ogsaa herfra; mig synes de ellers tarvelige nok, de sidste. Din Kritik skarp; men det er det samme, naar den bare er konsekvent, saa det har en eneste Karakter. — Som før sagt: tag du mit Honorar baade for det Ene og Andet, det er mig en Glæde at være med saa langt jeg i denne Festernes Tid kan strække mig, og Glæden vil være forøget, naar jeg kan vide dit Arbejde betalt. Men min Mening om ydre Fremgang er denne: naar det har bestaaet eet Aar, og i

den Tid samlet sig flere og flere gode Ting, da først kan vi tænke paa at faa det rigtig godt udbredt, d. v. s. at gjøre Noget for at faa det udbredt. Havde Clemens Petersen og R. Nielsen ikke hver paa sin Maade knækket, — du skulde have seet et coup des mains! Men et mislykket coup des mains er den værste Indledning nogen Sag kan faa. —

Dit Digt om Kristian den Fjerde raskt, rigtig grebet; fortæller mig ellers om, at du i denne Tid har havt tunge Timer. — Her var en dansk Mand, som fortalte, at du gik med for korte Benklæder, uden Handsker, en grusom lys Frakke, kort meget filosofisk. Formodentlig er det den skjære Løgn, men det vil jeg sige dig, at elegant vil jeg have dig, som en Dame, der skal fries til! — Hører du! Elegantere end en Skrædder. Altid paa Moden, hører du! — De maa ikke faa, selv den letteste Biforestilling, af den ydre Forstyrrelse, hvormed vor Tid forsyner Filosoferne, du skal for vor Skyld paalægge dig denne Udgift og Byrde; man skal med dit Begreb forbinde Forestilling om en Mand, «som holder sig».

Jeg gad snart se et større Arbejde af dig! Du har naturligvis noget i Ovn, hvad er det? Du maa huske, at Clemens Petersen er tabt, Brandes og flere med ham arbejder — ikke godt, det ved Gud, men ufortrødent. Ellers naar ikke deres Arbejde her i Norge saalangt som til Tærskelen! Af Brev fra Fru Heiberg kan jeg skjønne, det naar ikke langt i Danmark heller! Hvad er F. Paludan-Müllers Bog for noget? Skriv om den! Skal jeg læse den? — Nu snart kommer Religionsfilosofien frem, nemlig ved Kristensen, og det i N. F.

1869 Dette Brev, som jeg skriver Dagen (Morgenen) efter min Hjemkomst, har naturligvis endnu Forstyrrelsen over sig; men jeg vilde dog skynde mig at sige dig, at jeg forstaar Stillingen saaledes: Tidsskriftet er udmærket; den franske Import i Danmark mislykket hos Andre end Kjøbenhavneriet [— — —]; det Onde, vi slider med, har netop nu lidt af de første Krampetrækninger i den lange Sygdom, hvoraf det skal dø; — men først om mange Aar vil R. Nielsens Arbejde blive en virkelig Hjælp; thi først om mange Aar bliver Stillingen hos os: Pietisterne har valgt Defensiven, Grundtvigianerne Offensiven. Det er som offensivt Vaaben hans Hærordning er frygteligst; før det kommer dertil, kommer han heller ikke paa Mode. Hans Voldgrav mod Rationalismen har vi ingen Brug for, og jeg begynder mere og mere at indse, at I heller ikke har det. Paa dette Felt mødes man aldrig Skrift mod Skrift — anderledes end til Paradeøvelse; paa de saakaldte Afgjørelser kommer det ikke an. Derimod: at faa Ordning oprettet mellem sig selv, det er en alvorlig og stor Sag, det er Disciplinens, og een Gang begrebet, er den blevet en Kulturejendom.

Tappe Ven, æd dig ikke fordærvet, arbejd dig heller ikke en Sygdom paa Halsen, men lev sundt for sundt Arbejde. Vi har ikke længer Raad til at miste nogen, og der er en vis forceret Iver i dig, som jeg er alvorlig ræd.

[— — — — —]

Min Kone ruller endnu her omkring i Værelserne; hele min Familie i bedste Velgaaende. — Nu vil jeg sige dig Farvel, jeg skal til at skrive Velkommen, Vel-

kommen, Velkommen og maa banke mig op dertil; thi 1869
Studerterfester behager mig ikke; jeg maa presse den
nationale Forestilling ind og tænke paa det Element af
et Folkemøde, som unægtelig er deri, for dog at faa
Melodi ud af Forestillingen.

Lev vel, og kom snart hjem igjen. Er der nogen,
som ønsker en Hilsen fra mig derover, hvorhen jeg
snart vil komme, saa giv den varmt ud; thi Jylland el-
sker jeg rigtignok paa Forhaand. Din

Bjørnstjerne Bjørnson.

154.

TIL RUDOLF SCHMIDT.

Ombord i Dampskibet «Finmarken» den 22de Juli 69.

Fra Kristiania til Hammerfest, som er Landets og
Verdens nordligste By, er en forbandet lang Vej, og
hvad man vil og mener og lover i Kristiania, brækkes
op paa Dampskibene, forsaavidt det ikke allerede er
skranglet itu i Karjolen, som man fem lange Dage til
Ende maa bruge. Dette er min Undskyldning, du store
Mand, hvis sidste Hefte jeg beundrer, hvis Standhaftig-
hed og Raadsnildhed er mig en Glæde, — den eneste
af alt det, som fortiden gjøres literært i Norden. Men
Brev til dig kan jeg ikke skrive midt iblandt unge
Damer, som passiare, og paa et rystende Dampskib.
Blot min Beundring, du storsnudede Storhed, som vover
at holde Ord: dette er Nordens bedste Tidsskrift, intet
Spørsmål om! —

1869 Nu faar du «En ny Feriefart» fra mig under Kulturmeddelelser. Men først skal jeg spises og drikkes ihjel i Tromsø, Hasseløen og Namsos etc.

Jeg har kun keget i R. Nielsens Artikel, som er den samme Ide, jeg stod frem med paa Studentermødet. Ploug havde den Uforskammethed eller Naivitet at forstaa mig som om jeg havde villet have Universitetet til en Folkehøjskole, og skjønt jeg skarpt tilretteviste ham paa Stedet (saasom han aldrig gjør Andet end misforstaar mig og Mit), saa gav han Morgenbladet sit Navn som Autoritet for en Løgn.

Her hjemme maa tages i paa dette Punkt (Skolen), her faar man hele Bunker fuld af Fejltagelser.

Min Kone har den 16de Juni 69 faat en Datter, og jeg er i det Hele en meget lykkelig Mand.

Din inderlig hengivne

Bjørn.

155.

TIL HENRIK IBSEN.

[Kristiania] den 20de Spb. 69.

Kjere Ibsen!

Paa mine Rejser i Landet har der ikke været en Fest eller et Gilde for mig uden at du i Skaal eller Tale er blevet husket ved mig eller Andre og uden at dit Navn er hilset med Varme. Dette føler jeg det Pligt at sige dig, har ogsaa et Par Steder lovet at gjøre det.

Fra en Mand specielt skal jeg hilse dig, nemlig 1869
 Kjøbmand *Øvre* paa *Tromsø*. Han havde i et Fest-
 lag for mig taget paa en Vest, i hvis Lomme han fandt
 en Billet fra dig, hvori du mældte ham, at han den
 Kveld ikke kunde træffe sammen med mig, saasom vi
 tilsammen skulde mødes i et Anliggende, du ikke nær-
 mere betegnede (formodentlig «det norske Selskab»).

Han havde ikke siden set den Seddel, sagde han.
 Er det sandt, er det ogsaa pudserligt; han er lidt affec-
 teret, men meget hjertevarm og med adskilligt Frem-
 stillingstalent. Hans Hustru fortræffelig.

Jeg glæder mig til «de Unges Forbund», fordi jeg
 deri ser det komme, som jeg længe har ventet paa,
 dit Lystspil. — At jeg havde sat Kristiania en Smule
 for højt, har du vel desværre set. *Michael Brun* i
 Spidsen for Smagen og *Friele* for Politiken og det
 Aar ud og ind, — nu ja, jeg tror ellers det lakker mod
 Enden med begge. Det er jo smaa Forholdes Forban-
 delse, at de af Frygt for den Stærkere, for selv ikke at
 være «selvstændig», flygter i Favnen paa den Usle, ja,
 gjør det ofte blot forat «ærgre» den, som de føler
 kaldet, blot fordi han er kaldet. De har ingen Forbin-
 delse med Ideen, som gaar ud over deres egen private
 Moro eller Nytte, intet Ansvar i offentlig Sag. De har
 megen Sindslidenskab, men ingen Aandslidenskab;
 thi de har ingen Tyngde af Vilje eller Almenfølelse,
 som kan redde dem for den evindelige Sindslidenskab
 og drive dem til i virkelig Lidenskab for det, der skal
 gøres, at tilsidesætte sig og Sit en Stund, vove at ved-
 kjende sig sit Maal, sit Parti, sin Sag. Her staar den

1869 højest, «som intet Parti tilhører» og stiller sig midt imellem Alle til Salg efter Omstændighederne. **Eet** Parti er imidlertid sikkert paa Alles Sympathi, det Intet at ville, at sige Nej til alle aandelige Fremskridt og Ja til alle materielle, som, ved at vælte Alt over paa Staten, befrier Byernes Borgere, som er de i Landet toneangivende (og da først og fremst Kristianias).

En Mand som du — burde være hjemme forat se paa dette og mere. Jeg frygter ikke for at du falder i Hænderne paa Birkeland og dem, der mener at Alt herhjemme er galt og at Landet reddes kun ved at piskes, bankes og bandes, indtil Svensken en Gang redder os ved at sluge os, — eller paa Maalstrævernes modsatte Yderlighed (hvortil nu *Sars* har sluttet sig) som vil hugge os løs fra Alle, saa vi kan drive op i Nordhavets Is.

Jeg har atter faat et Barn, dennegang en Pige: Bergliôt, altsaa *Bjørn, Ejnar, Erling, Bergliôt*.

Skriver paa mange forskellige Ting i et Røre. —

At prøve paa at indlede en Korrespondence med dig vil jeg ikke mere; du trætter alle Forsøg. Men hils din Hustru og min Gudsøn, hils endvidere den elskelige Marie. Sig hende fra mig, at Løsrivelsen fra hendes Mor, hvorover hun blev sint, var det Bedste jeg paa mange Aar har gjort. Men Marie forstaar Ingenting udenom den Kreds, hvori hun i Øjeblikket lever.

Din

Bjørnstjerne.

Karoline hilser!! —

156.

TIL RUDOLF SCHMIDT.

[Kristiania] 20 Okt. 69.

Skjønt jeg efter nogle Dages Fravær har fuldt op af Breve og ovenikjøbet en grov Morgenbladsmand at svare, maa jeg tage dit Brev først og forsikre dig, at samtidig med dette gaar Brev til Hegel.

1.) Om de Unges Forbund ikke en Stavelse fra min Side; lød du mit Raad, da heller ikke een fra d i n. Den kommer ikke ind under Poesien. [— — — —]

2.) Synes ikke, du paa Omslaget bør sætte et eneste Ord. — Sætter du noget, vil jeg først se det.

3.) Du skal gjerne faa et Par Digte af mig; et lidet har jeg liggende, et større kan jeg fuldføre.

4.) Det er morsomt dette med *Monrad*; — hos Clemens Petersen i hint berømte Gilde demonstrerte jeg for R. Nielsen og Ploug, at Monrad var uden Poesi, derfor tog han fejl af Situationen under den hele Krig. Nu er endelig Pressens Resultat omtrent det samme. Ingen er i store Tider Statsmand uden Poesi. Ploug nævnte som Modbevis hans Oversættelse af Esaias. Da lo jeg og sagde, at det var Hovedbeviset for hans Mangel paa Poesi; thi den, som tror Esaias Poesi kan øges ved at sætte den paa metriske Linjer, er en frygtelig Prosaiker. — Brevet følger.

5.) Totalt misforstaaet mit Forslag om Jonas Lies Digte. Lejlighedsdigtene, som jeg sendte, har jo jeg aldrig anbefalet. Nej, dette er de bedste af hans Digte i de sidste to Aar. Deriblandt er glimrende Smaa-

1869 ting. Du skal tro mig, naar jeg tilraader saadant; thi dette forstaar jeg mig paa. Vi vil ligefrem gjøre Affære med dem. [— — — —]

6.) Scharling har heroppe gjort megen Nytte ved sit Angreb paa Pietisterne. Han har ogsaa angrebet Grundtvigianerne, men dette staar ikke saameget paa Dagsordenen som hint. — Ingen Tilhører har fejlet Øjemærket af ham; Enhver ved, han kun er en Fortæller. Han er ikke indbudet af Forelæsningskommitteen. Hint i Folkebladet om ham var af Jonas Lie, som ikke kjendte noget til Scharling; forresten har jeg ikke læst det, jeg var paa Rejser. Men vi maa nytte selv Scharling, Situationen heroppe er nemlig voldsom, fordi Pietisterne, som har Forbund med Materialisterne, tillader sig Alt, Statsraaden er sløv og styres af dem, og Præsterne skjælver af den Grund og andre for denne Minoritets Magt.

Nielsen bør komme og tjene mellem 6 à 800 Species foruden hvad vi tjener ved ham. Samme Dag han mælder sig, er Listen fuld. Men han maa ikke bruge en eneste filosofisk Betegnelse; Nordmændene stødes selv af et Ord som Indadvendthed; det er en tysk Dannelselse imod hele deres Sprogsans, og deres Skolegang op i de voxne Aar har paa alle Punkter været fri for Filosofi. Det er netop Nielsens Artikler man heroppe gruer for i Tidsskriftet; man er altid paa Forhaand bange for ikke at forstaa dem.

Ellers er det rent Vanvid af dig at blive vred paa et Publikum fordi det har Brug for flere og for flere forskellige, deriblandt ogsaa for en Fortæller. Og selv om

de vurderer en af dem for højt i Øjeblikket, — saaledes er jo ethvert Publikum i Verden, og det er netop forat døve Virkningen af dets Letsind at dygtige Folk arbejder. Lad ham møde op! — 1869

Jeg er forbauset over din Energi, men bange dens Feber; du gjør sikkerlig lidt mere Strid end nødvendig. Du er nemlig en for despotisk Karakter. Men — som du engang er, er du den, der arbejder mest, og dit administrative Talent, som jeg altid har havt Øje for, har faat sin Plads til Gavn for en stor Sag, den Herrens styrke. Jeg bliver mere inderlig i den, jo længer jeg lever. — Jeg giver Intet ud til Jul, her er kun Strid, og skal det være saa, at den ny Tid med Harald Haardraade er begyndt, den hvori ogsaa Poesien skal op at slaas, da siger jeg som Ejnar Tambarskelve, at jeg følger heller den døde Magnus end den levende Harald og lægger fra med alle mine Langskibe.

Din

Bjørnstjerne.

157.

TIL RUDOLF SCHMIDT.

[Kristiania, 15. novbr. 1869.]

Tak for Brevet! Da jeg fortiden arbejder paa et meget langt Digt til Sverdrup, kan jeg intet skrive for Ide og Virkelighed. Over Nytaar vanskelig noget. Husk jeg tjenér ikke en Skilling paa N. F., jeg maa ogsaa leve,

1869 og Honoraret hos dig er mig personlig nok, men ikke for min Husholdning.

Skytterne herfra brugte intetsomhelst Hjælpemiddel fremfor de andre Skyttere. De havde saadanne fine Geværer, som norske Skyttere i Regelen har, men de bruger dem aldrig, hvor ikke Konkurrenten bruger dem. Beskyldningen herfor er den største Fornærmelse, som i den hele Strid er fremkommet. At Dagbladet, som har fremsat den, ikke har taget den i sig igjen, efter at en Skytter paa de Øvriges Vegne tilbageviser Beskyldningen som saameget infamere som alle norske Skyttere stod i een Hytte, altsaa alle maatte være Medvidere i Fusk, — er maaske dog en endnu større. Og saadant vilde vi sætte en national Ære i — først ikke at tænke, dernæst ikke at sige, endelig i at tilbagekalde uopholdelig, naar det var sagt.

Dine Exempler herfra gjælder Intet. Paa den Ting at de Danske ikke er elsket i Norge, eller at Nordmændene ikke vil være Skandinaver, kan du faa tusinde Exempler, og formodentlig omvendt. Men det er vor Statsuafhængighed vi vil have erkjendt, eller rettere ikke engang det, vi siger kun: Saalænge Danmarks almene politiske Bevidsthed ikke anerkjender den, saalænge vil vi ikke vide af nogen Skandinavisme, — dette er nemlig Alt, jeg har sagt. (Den Raahed paa begge Sider, som ofte generer, hører naturligvis ikke hid.) —

Nuvel, Nordmændene siger Nej.

Jonas Lie sender i denne Uge. Det er ogsaa Fanden 1869
til Hast med dig altid. Welhaven dødssyg. Den nor-
ske Forf. som du nærmest burde faa Tag i, er *As-
bjørnsen*. Forresten: da du ikke tager Udvalget af
Lies Digte, saa byder jeg Fanden Intet mere af nogen
anden end mig selv. Lige for Lige. Sars har i Arbejde.
— Travelt idag og i skidt Humør.

Din Paludan-Müller et Mestergreb. Din Ide med
Svampene udmærket. Men ikke formange Arter,
navnlig ikke den Sort som Martensen, — da udviskes
Forstaaelsen, tag kun tydelige, store Arter, kast i to tre
Antydninger de beslægtedes Billeder hen.

Din hengivne

Bjørnsen.

158.

TIL RUDOLF SCHMIDT.

Kjere,

[Kristiania] 25. Nov. 69.

Har ingen Tid idag. Jürgensen udleverer jeg nødig;
jeg emner ham til et Digt. Jeg ved selv ikke, hvorfor
jeg ikke allerede har skrevet det. Nu arbejder jeg igjen
paa Arnljot og er tvær og sær ved hver Forstyrrelse.

Tag saa et Udvalg af Jonas Lies bedste Digte, de
bedste han har skrevet, siden hans Digtsamling udkom;
saa fører vi ham ind for den skand. Læseverden. Jeg
skal skrive Indledningen til Digtene; jeg skal ogsaa
gjøre Udvalget.

1869 Jeg havde ikke tænkt at skrive et Ord om Mantzius; men heroppe har dette sat meget ondt Blod, da det berettedes, at Kjøbenhavn jublede dertil. Du vil have set Dommen derover i norske Aviser, og have anet den Haan over Kjøbenhavns «Dannelse», som findes i den. Jeg ved jo, det kun er Kjøbenhavneriets; men hvormange ved det, saalænge I selv ikke her faar Øjnene op og arbejder i mod Kjøbenhavneriet.

Din Sammenligning med Norge og Schl.-Holstein vidner om, hvor dumme I er paa Norge og Nordmænd. Norge har jo intet mere med Sverige at gjøre, end at det har samme Konge. Norges Kamp for Anerkjendelse i Danmark er en Kamp for den skand. Ide. Havde I ikke ogsaa her været saa kolossal danskhovmodige og ødumme, saa havde I ved fyldigt at anerkjende os stoppet Munden til paa dem, som siger, «Skandinavisme er at gaa op i Sverige». Giv os, hvad vort er, og I giver Eder selv det. — At I hædrer det i vor Literatur, som fortjener at hædres, hvad beviser det; I tager ogsaa Mandals Lax; den er god. — Nej, lær at kjend Nordmændene, deres Forfatning, deres Karakter, deres Arbejde; — I gjør ingen af Delene, — egoistiske Skabhalse! —

Her er et begyndende Arbejde i Norge, det er sandt. Men fra 1814 til nu er der arbejdet noget aldeles overordentligt. Af de tre nordiske Lande er vor Forbindelse med Udlandet den livligste, se blot i vore Aviser, de er en eneste Indførsel af Udlandet, ligesom Kystens tilsvarende Gjerning. England er Overfartstedet for os til Europa, aandelig talt. Engelske Reviews, Blade, Handel,

Rejsende til og fra, og dette helt op til Vadsøe. Det 1869
var ligesaa i vor Histories Begyndelse. Men dømm
er du os og vort Arbejde efter danske Maal, saa mis
vises du forfærdeligt. Hvad I arbejder med, trænger
ikke altid vi, og omvendt.

Husk at indtage cand. theol. Georg Fastings Artikel og
sæt hans Navn paa. Har du en Bemærkning at gjøre,
saa sæt den roligt til. Men husk han er en fin, human
Natur, noget sær; jeg synes godt om at vinde ham
baade for Tidsskriftet og især for hele vor Anskuelse;
han staar R. Nielsen meget nær.

Er Jonas Lies Artikel for lang, saa tag mine Digte
ud. Men enten alle ind eller intet.

Ret i sidste Digt Begyndelsen av tredje Vers (før
ste Linje) atter til dernæst. I femte Vers: «han
kom, — han steg fra Jorden» maa du ikke glemme
Tankestregen; ellers forvildes Folk. Hils Professoren
katexoken.

Din inderlig heng.

Bjørn.

Hils din Mor!

Jeg udgiver «Sange, første Del» over Nytaar.

Intet Red.-honorar til mig.

Giv mig to fine Aftryk af «—, Rejste forbi! —»

1869

159.

TIL RUDOLF SCHMIDT.

[Kristiania] 30 Nov. 69.

Ibsens Stykke vil have sagt, at det unge Norge er et intrigant, egenkjerligt Samfund, der misbruger Frihedens Navn til dermed at drappere sin Ærgjærrighed og Have-syge. Han laver sig da nogle Personer, paa hvem han henretter den unge norske Nation. Saaledes er det op-fattet her af hans Venner og af Alle efter dem. — Dette er det jeg kalder Snigmord og alle efter mig. Mig selv — har han ment mig med mere end at indblande Min-delser om mig netop paa de værste Steder, saa er dette værst for ham selv — har jeg ingensteds taget i Forsvar. Hint (Angrebet paa det unge Norge) protesterte jeg imod, og her var dette blevet nødvendigt.

Alle ser, at han har indblandet mig; men Alle lader som de ikke ser det — naturligvis for Ibsens Skyld. Det var en dansk Mand forbeholdt at præsentere denne Anskuelse af Digtet, at jeg var Steensgaard, for Offentligheden, og det var et dansk Publikum for-beholdt at finde dette «af overordentlig Virkning». Vi kan isandhed ikke hjælpe det. Jeg tænker mig vor første komiske Skuespiller læse et Digt for et norsk Publikum saaledes, at *Carl Ploug* deri blev Slyngelen —! Der vilde blive artige Scener her! — Og Et vilde man neppe faa at se: en norsk Mand af Dannelse, som blev vred paa jer, fordi I ikke syntes om at vort Publikum havde moret sig med saadant. Dette er nemlig nu dit Tilfælde, og gjør dig ingen Ære. Og allermindst havde

du faat se en dannet Nordmand blive vred paa *Carl Ploug* og sende ham et hovent, grovt Brev — dette er ogsaa nu dit Tilfælde. 1869

Jeg skulde mene, at jeg er uskyldig i hvad Mantzius gjør, hvad et dansk Publikum gjør, hvad en dansk Referent gjør, hvad en Nordmand svarer derpaa, — jeg skulde mene, at du blot med Skygge af Takt burde have holdt mig udenfor dette, endsige skikke mig et uvorent Brev derpaa.

Disse Kunster: at ignorere Mantzius, at ignorere hint Publikum, som hørte paa ham — tages heroppe ikke for gode. Mantzius er Eders Publikums Kjæledægge, det ved jo Enhver, som blot har været i Khavn. — Og det Publikum, som hører ham, er intet slet Publikum. Endda kunde begge Dele tilgives, naar en dansk Avis saa ovenpaa havde protesteret; men det var ikke Tilfælde. Tausheden godkjendte det; at du og Ploug Intet kjendte dertil, beviser her ikke det Mindste, uden forsaavidt det beviser, hvor ganske i sin Orden man fandt det, saa man ikke engang omtalte det for jer.

Saalænge I Danske bevarer denne Vane at søge Fejlene hos Andre, hvor I har dem selv, saalænge vil det neppe gaa godt.

Os og vor Plads kjender I nu slet ikke. Netop nu modtager jeg fra den danske Forlagshandel udgivet og samlet Tegningerne fra Formælingshøjtideligheden. Paa Titelbladet staar de tre Rigers Vaaben, men allerede under første Billede, Hovedbilledet, de to Formæledes Portrætter, staar det danske og svenske Vaaben med

1869 Udeladelse af vort. Dette har vakt (netop efter hvad nu er passeret; thi nu maatte de dog være varskuet!) en sand Harme. Saadant oplever vi daglig, og hverken agter vi at taale det, eller agter jeg længer i Godmodighed at svare paa dine Dumheder derom. -- Vil I ikke forstaa os, nuvel, vi indretter os derefter, og jeg maa ligeoverfor dig gjøre det samme. Vil du have med mig at gjøre, da er jeg glad derved, jeg sætter stor Pris paa dig, og endnu større paa det, du som en Helt har offret dig. Men vil du ikke behandle mig med Forstaaelse og Hensyn, saa maa jeg bryde det hele Forhold, saa ondt det end gjør mig; thi jeg sidder i store Arbejder og trænger Ro af mine Venner. Dette er ikke Ord, men Beslutning: kommer der eet Brev til af den Sort, trækker jeg mig tilbage til mig selv fra dig og Tidsskriftet.

Jonas Lie har faat Billetten.

Bjørnst. Bjørnson.

160.

TIL KRISTOFER JANSON.

[Kristiania] 15de Dec. 69.

Kjere Janson! —

Baglæns skal jeg svare dig paa dit kjere Brev. Altsaa:

1.) Sverdrup. Han mener Pan-Germanismen som Endepunkt, og ikke engang Skandinavismen som Gjennemgangsled hertil. Ellers skal Ingen fæste sig formeget

ved, hvad han mener idag; thi han kan ændre det 1869
imorgen. Jeg vilde mest sikkre mig selv — netop
mod denne forunderlige Ustøhed i det, som vi Andre
har støest. Sagen er denne: paa sin egen Grund kan
Sverdrup ikke staa, da skræmtes Alle væk. Følgelig
tager han det idag Brugbare og staar paa det. Nu
gaar Benene da engang imellem helt igjennem; han drager
dem op igjen og staar længe varligere paa den Skorpe,
Omstændighederne har givet ham til provisorisk Grund.
Men den, der ikke staar saa dybt, at han staar paa sit
Eget, han henter heller ikke daglig Sikkerhed af det, —
der har du Aarsagen til hans Ustøhed i det Store, hans
lidenskabelige Energi udi det Mindre, hans brændende
Overbevisning i Øjeblikket; thi Erstatning, noget at
holde sig til, trænger en saa varm Natur; han tager
altsaa Øjeblikkenes Gaver. Man kan stole paa ham;
thi han vil 100 % mere af Frihed og Lighed end nogen
Anden. Men han, der giver Tusinde Sikkerhed, han har
den ikke selv, han drives af de daglige Stemninger og
Forholde og klamrer sig lidenskabelig fast til Øjeblikket
eller store Syn forat give sig selv den Sikkerhed han
savner. — Kom her Revolution, ja da! Socialistisk Re-
publik, ja da! Pan-Germannisk Storhed — ja da! —
Et europæisk Republik-Forbund, ja da! —

I Religionen noget Tilsvarende. Han holder sig paa
et Akkordstandpunkt, det dybere i ham vilde være at
kaste Alt.

Men der er (opammet i ham af hans strenge, hæder-
lige Slægt) noget saa borgerlig retskaffent, godt, menne-
skekjerligt ved ham, at fik han Lykke, fik han An-

1869 dres Kjerlighed, da fæstnede meget af det, som nu kun driver i Stemninger. Nu — opdrager Sverdrup sine Børn planmæssigt for Amerika! — Her er jo forføreligt her i Kristiania. Vi kunde jo skrive, saa I kom ind med Ljaer og Staure og hjalp os. Jeg har en poetisk Natur, den hjælper mig, Gud være lovet; — det har ikke han i den Grad, at han ikke bliver bitter. Han er forføreligt bitter.

2.) Maalstrævet. Du finder intet offentligt Ord af mig mod Maalstrævet, fordi du finder intet privat. Jeg har, før jeg begyndte som Digter, været Maalstræver, Ingen har elsket Aasens Gjerning som jeg, eller Landstads Viser (jeg kunde dem jo udenad, jeg læste dem i hvert Selskab), — Ingen kunde tage mod Dølen varmere end jeg. — Men naar det gaar videre: naar det bliver mere end en filologisk eller idyllisk Tilførsel af en Fjeldbæk ned i den store Hovedflom, — naar alvorlige, dannede Mænd som du giver sig til at kverve Maal og Syn, da staar jeg kun i en stor Opøsning af Trods og Skaberi — og da tier jeg og bander jeg lidt smaat, — anderledes har jeg aldrig taget det, thi jeg saa snart, at Bevægelsen tog mange med sig, som ellers aldrig vilde være kommet op fra Solbakken eller Arbejdslaget — og derover var jeg glad. En Seminarist, der for saa billigt Kjøb kan blive sit Lands, sin Kulturs Reformator, som ved at skrive sin Dialekt ned, eller en Student, som ved lidt teknisk Grammatikarbejde straks er en Anfører i det Nationale, — gaar jo gjerne med. Jeg saa paa dette, men jeg saa, at der kom dygtige Folk med tillige, og forstod, at de trivdes ikke længe i noget Bogstav-

smaat, og nu er der, Gud ske Lov, kommet Aand i 1869
Bevægelsen, folkelig Frihedsaand. Nu synes jeg meget
godt om den; — Udskejelserne overser jeg nu som før.
Mange, som er begyndt i Bogstaver, staar nu i Aand,
mange, som havde egoistisk slentret videre, er med i en
virkelig Bevægelse for Folk og Frihed. — Som saadan
har altsaa Bevægelsen gjort godt.

3.) Dig selv. — Kjere Janson, din Slaastkjempa tog
jeg ikke ind, fordi jeg ikke syntes om den. Havde den
isandhed tiltalt mig, var den kommet ind trods Maalet;
men det gjorde den langtifra. Det maa du selv se, at
skal jeg paalægge et saa stort Blads Læsekreds at læse
et for de fleste meget vanskeligt Sprog, da maa der være
noget bag Sproget, for hvis Skyld de gjør det. Nu kan
jo gjerne Slaastkjempa være bra, fordi jeg ikke synes
om den; men jeg maa jo handle efter min egen Dom.
Har *Wallem* eller min Bror ikke sagt dig, at Grunden
var æsthetisk, saa har de fundet en Betænkelighed
ved det; thi til dem har jeg i sin Tid skrevet det. —

Dit Brev, kjere Janson, var grovt, men det var mig
let at bære, ligesom Adskilligt du ogsaa siden har baade
talt og skrevet; thi du har været i en unaturlig Spænding;
det har jeg skjønnet, og har tiet.

Det synes som du nu har vundet mere Fred og større
Syn. Din Henvendelse til mig er smuk, og den er intet
Digt alene. Visselig, jeg skal med Guds Hjælp ikke
skuffe jer. — Du kan tro, det har været underligt for
mig at se jer bryde ind i mine Rum, tage fra mig Alt,
for selv at bruge det, og saa skjænde mig ud idet I
gik fra mig. Det har været underligt, især da det fort-

1869 sattes med Knæfald for Vinje, og jeg endog ligefrem skyldtes for at være dansk, fordi jeg dog saa vor Kulturopgave noget større end I saa den. —

Nej, hint med Vinje er det Værste. Han har som Digter en eneste Streng, Idyllens; fordi du ogsaa har denne blandt flere, fordi dette lykkes dig ikke saa godt i hans Maal som det lykkes ham, er du saa barnslig at se i ham Landets største Digteremne! Og saa er der nogle faa Digte af ham, som er fuldt lykkedes, og som er helt smukke, Resten er blandet op af den argeste Prosa og af — tildels falsk — Aandrighed. Der er et Koketteri i Vinje, som aldrig har været større i vor Literatur, med Aandfuldhed, Naturlighed, Barnslighed; var alt dette helt, var det ægte, saa blev det Første ikke saa ofte Drøjhed, det Andet ikke saa ofte Ækelhed, det Tredje ikke saa ofte Tøv.

Dog — det kunde endda gaa an at gjøre ham til Landets største Digter, — man tæller alligevel ikke efter slige Maal; — men denne Ophøjelse af en Figur, som paa alle Punkter ligger ud over de moralske Grænser, — som røber i næste Artikel med hvem, og paa hvis Bekostning han har spist Middag, — som er saa misundelig, at han neppe taaler de døde Digtere, end sige de levende, eller overhovedet taaler Noget, som tager Opmærksomheden fra ham, — saa sløv for Ærens Love, at idag er han idelig det stik Modsatte af igaar, — — hvad tror du, jeg bryder mig om et Fremskridt, som byder mig flere nye Ord, noget mere Furrusmag og Arvesølv, naar det ikke ogsaa byder mig bedre Moral end den, jeg har, større Sandhed, større Bredde for mine

Evner netop derigjennem, at de naar det, som er meget bedre? — 1869

Forstaa mig nu endelig: jeg taler ikke som en Slags Bodsprædikant. Jeg er en skrøbelig Karl gennem min fængende Natur, — men min Erkjendelse er døbt, min Stræben ogsaa, jeg vil og skal — med Herrens Hjælp! Nej, — det er folkeligt jeg taler. Intet Steg fremad er ikke tillige et Steg i højere Moral, selv om det syntes at blive det Modsatte, selv om Kræfter hjalp til, som syntes at skjæmme Alt. Vinje kan ogsaa hjælpe til; muligt; — men naar Steget er ham selv, han er det, der skal hyldes, han er den Øverste, den Sandeste, den Ægteste, — fy, for Fanden! — Lig nu paa Landet og gjør Bod for dette, du, Gutten min, den fanatiske — men prægtige — Krohn, den troskyldige Grieg og alle disse har kjørt med dig i bedste Tro af Verden; men det har sat Pletter, stygge Pletter, og paa mere end dine Bøger, er jeg ræd, — hvis du ikke selv stryger dem ud med en stærk Essents af ægttere Laving.

4. Mig selv. Det kunde have kostet noget, det I gjorde mod mig. Jeg brød med meget herinde, da jeg begyndte. Jeg fik jo føle det, og det oftere end paa Kampens Dage. Hvor negativt det stod, da jeg tog i! Hvor eventyrfernt det, som skulde være og blive vor Kraft; hvor udygtigt til at hjælpe mig og raade mig og styre mig, naar jeg gik iveau. — Saa kommer den Aldersklasse jeg har været med at vække — og den gaar ogsaa fra mig! — At dette Forræderi har havt sin Gjerning i Ibsen, der dog kun har været vakt paa

1869 anden Haand, er udenfor Tvil. Jeg siger: det kunde have kostet; thi jeg ved, at jeg er blevet fattigere paa det. Men det er i hvert Fald nu godt igjen i mig; — i Eder er hint Forræderi endnu ikke færdigt. Du, ja, du synes nu at se klarere, — dit Brev skal jeg aldrig glemme, det gjorde mig godt, — bedre end Studenternes Valg, thi deri er dog vel nærmest blot en Demonstration. Men tænk dig selv til: naar man er viet til Folkegjerningen, som jeg føler, at jeg er det, og staar med Syn paa Syn, — og saa bøjer en Del af Ungdommen bort, netop som jeg vil folde ud mine Syn, — man bliver fattig af saadant. Maaske trængte jeg det; maaske har jeg i Længden vundet; men jeg gjentager: det kunde have kostet.

Her er en Gjerning at gjøre her i Kristiania med. Ja, før **her** er gjort Noget, har vi ikke vundet langt. Men Kristiania findes i Theatret. Det vil i mange Aar være at finde der: Theatret har nu Ordet. Tænk dig nu dette Publikum saa vidt muligt bestandigt (altid er umuligt) at møde i Theatret folkelige Synsmaader, sunde Følelser, stærke Drømme, lange Længsler, — og tænk dig det samme Publikum møde der — enten disse sunde, sande, stærke Ting opblandede med falske, syge, svage. — eller endog finde hver Kveld den Fordærvelse, som ligger i Kjøbenhavnriets Foragt for Livsmagterne i et ungt Folk, — hvilken umaadelig Forskjel! — Men foruden mig er der neppe et Menneske i Landet, som ser dette, og naar jeg vil have fri Virksomhed for skabende at vise dem det, saa stænger de for mig.

I kan have mangeslags Brug for mig (og jeg har jo ogsaa søgt at vise det); men I har intet Brug for mig, som kommer halvvejen op mod det: i Hovedstaden at skabe et stærkt, sundt, bredt Følelsesliv med Folkesyn ifra Theatret af, og dermed skabe den norske Kunst i alle Grene en fyldig, kraftig Form, fri for Kristianias Snerperi, Sentimentalitet og Skandale i een Vælling, fri for dets Smaalighed og Udvorteshed, fri for dets forbandede Frieri til alt Fremmed. Det er en Landssag, at jeg naar denne Post. — Min Digtning taber vel i Volumen derved; men ikke anderledes; det, jeg skriver, er jeg fuld af, har været det i mange Aar, og det skriver sig, selv om I sætter mig i Fængsel. Sine ledige Mellemrum søger enhver ægte Digtning; det er kun den franske, som ikke synes at trænge den.

Giv mig min Magtstilling herinde, den eneste ideale Post, Byen har, saalænge her ikke staar en stor Præst og en stor Universitetslærer, og selv da med større Magt i Samtid og Fremtid end nogen af dem. Politikens Beslutninger vækker kun Harmé og stor Modstand, saalænge Sindene ikke er stemt til Eenklang fra deres aandelige Fester, — thi dette er Theatrets Forestillinger, dette var de ogsaa fordetmeste blevet til i min sidste Tid. Men giv mig denne Magtstilling saaledes, at den giver frit Rum for Skabning, ikke med Spidsborgerligheden lige ind paa Fingrene af mig i en Direktion, — der er nok af den alligevel, om den ikke skal hænge over hver Beslutning jeg skal tage. —

5.) Bruun og dig, Skolen. At I læser i Landsmaalet, kan saa være. I overvurderer dette, men prøv

1869 det selv, det er altid det Likeste. Sé imidlertid paa Følgende:

Hvor ligger Norge? I nogle Fjeldsprækker, fordømte magre overbefolkede Strimler, — eller i de brede, ikke ottende Parten opbrudte Bygder, og langs Kysterne? — I hine Fjeldsprækker er der meget efterliggende, hvoraf meget er godt; men meget er slet eller værdiløst. I de brede Bygder og langs Kysterne er Folk kommet mere med, og der skulde det første og foreløbige Arbejde ligge. Men her i disse de brede Bygder og langs Kysterne trænges ikke Maalstrævet uden paa Undervisningens første Stadium. Jeg glemmer aldrig, hvorledes det smager at kjøre ind i det Thronhjemske fra Gudbrandsdalen af, — det smager stort! — Her, læg Arbejdet her, og Arbejdets Art bliver uvilkaarlig en anden. Tag Tingen statistisk! Det hjemlige Arbejde, det er det, som vækker disse de frugtbare eller Landet bærende Egne, vækker dem for Fædrelandets Gjerning i større Forstand, fæster Fordum til Nu i deres Tanker, tager det, som er, og gjør det til en Magt i dem, giver dem Kjerlighed og Lyst i alle Retninger — og ikke blot til Kortspil, Handel og Drift med Gaard eller Tømmer. Dernæst: det hjemlige Arbejde er et Troens Arbejde, at bygge, eller rettere ombygge Troesgrunden, saa den lægger sig lige klods paa alt det, som de har kjert i Livet, og korsør og signer dette. Vi har saa liden Raad; gjør ikke Forsøgene i det Mindste og mest Bortlagte — for lange og svære.

Ja, jeg kunde jo prate med dig mange Dage. Jeg har ogsaa tænkt i disse Emner, og jeg er, hvad I ikke

er, baade en Bergenser og en Thrønder, jeg er opdraget i hint kvikke Romsdal, og i det kvikkeste Præstegjeld derhenne, — det Romsdal, som er i sin Natur og sit Folk baade Bergenser og Thrønder. Det er saa langt ifra, at jeg i Fjeldbygderne (som Eilert Sundt i Sætersdalen) ser Levninger af vor store Tid, at jeg ser Levninger af det Mindste i den store Tid eller af de daarlige. Saa i Ansigterne, saa i Skikkene og Kvadene og Stellet. Tror du, der har flydt Høvdingeblood i Vinje? I de skjæve, skranglede Ben, det uregelmæssige Aasyn, den hængende Figur — er det ikke den Under- og Fortryktes Haad, Misundelse, er det ikke ogsaa deres barnlige Ubehjælpsomhed, deres Længsel, og deres Sang i Længselen? — Vogt jer lidt her. — Jeg vil jo, at Alle, Alle skal hjælpes; — men Landet maa ikke reguleres fra Gudbrandsdalen, Sætersdalen, Thelemarken; Skattene faar findes, det Gamle afpudses, men for disse jordfundne Skattes Skyld maa ikke Dagens Liv forsømmes. Havde jeg Raad og Tid, saa kom jeg op til jer. —

Jeg kommer tilbage paa Sverdrup. Roses, æres, elskes maa han, for hans, for vor Skyld, — og dog vilde dette Intet sige, hvis her ikke var noget Uvilkaarligt, som bød, at det skulde ske for Ingens Skyld. Han tror paa Friheden, han tror paa at den skal sejre herhjemme; han tror paa Demokratiet; han tror paa, at det skal sejre herhjemme. Og han holdt ud, hvor Hundrede gav tabt. Men sine Børn vil han skaane for sin egen Kamp; han ved, hvad det er at staa i smaa Forhold; thi han læn-

1869 ges evigt til de store; — Børnerne skal gribe de store fra først af. Nu tror jeg Ingen af dem gjør det; thi de er alt med Liv og Sjæl oppi hans Kamp, al Verden er dem Intet imod den. Men det ser du jo, kjere Janson, at jeg kan ikke med min bedste Vilje slutte mig til ham lystigt og fuldt, naar han (national i sin Evne) dog ikke er nationalere af Hjerte, varmere af Tro nedad og opad. Jeg sagde, at han er national i sin Evne. Ja; -- thi det Norske er ikke det Forsigtige, Sejge, Træge («mè ska koma um inkje saa braat»), — det Norske er det Kvikke, Stærke, Beslutsomme. Hint er kun, hvad som i Tiderne har overgroet dette. Tænk paa vore Helte fra hvad Tid du vil. Tænk paa os selv, i hvem Forbindelseslinjerne har holdt sig, i Kraft af hvilke vi har kunnet give det forbindende Ord til Andre.

Formodentlig skriver jeg til et stokdøvt Menneske. I saa Fald skal du ikke svare mig paa noget af dette. Thi saa kan vi jo vente med at tale, til Lejligheden giver Samtale. Man skal ikke skrive for blot at gjentage hver sit. Jeg har den negang maattet skrive, thi du maatte vide, hvor jeg stod, naar du atter var saa snild at ville gaa frem til mig.

— Til Studenterne gruer jeg. Men dette mellem os. — Har du din Kone hos dig? Hvor mange Barn har du?—

Apropos, jeg ser I har valgt «Svein Urædd» til Maalsmand for Eder. Da laa Folkebladet nærmere. Saadant synes jeg ikke om. Det er bogstaveligt at gaa over Bækken efter Vand — og hvorfor?

Jonas Lie har jeg overtalt til sammen med mig at skrive og udgive en Række historiske Sange for Folke-

skolen, ganske som Olaf Trygvason. Om to Aar har I 1869
den, og da vistnok temmelig fuldstændig.

Ak ja, jeg føler mig mere ene herinde, end om jeg
levede paa Landet i en Fjeldbygd. Thi dette er som i
en Ørken. Jeg tror ikke, at nogen skal misunde en
norsk Digter, der har det som jeg. Men Gud ske Lov,
jeg ser, at Arbejdet gaar, baade mit og de Andres, og
saa kommer vel bedre Tider med disse. Men var her
bedre, jeg skrev bedre. Det er ingen positiv Digter,
som vel ikke siger og altid har sagt det Samme.

Din hengivne

Bjørnst. Bjørnson.

Ved Gjennemlæsningen fandt jeg det nødvendigt at
indskjærpe: Det er Loke jeg er ræd; jeg er ræd
ham til Døden; thi visselig: fik han nu anden Gang sin
Gjerning frem i det norske Folk, delte han det anden
Gang i To, da var det Døden. Nu er her ud over de
fleste Hænder Arbejde mod at blive eet Folk; men kunde
Maalstræverne fare fort, som I begyndte, da I forskjød
f. Ex. mig og min Kjerlighed, visselig I fik det delt i To.
Vogt jer deroppi Gudbrandsdalen, vogt jeg for, hvad I
bygger paa! — I Vinje er Loke lyslevende tilstede, Poe-
sien er hans Fagerhed; du er vist hans Siv!! —

Og saa maa jeg fortælle dig: under Trykken er efter
Jul mine Digte og Arnljot, ligesaa tredje Udg. af Sigurd
Slembe (den har længe været udsolgt), do. Arne, i Efter-
aaret kommer Sigurd Jorsalfar, tilsammen med Sigurd
Slembe det største jeg har skrevet. Derefter to Skue-
spil «Klokkefamilien» og «en Fallit.» Jeg har en For-
tælling i Hovedet om en Skolemester for Folkebladet. —

1869

161.

TIL SIGVARD GUNDERSEN.

[Kristiania] 23de Dec. 69.

Kjere Gundersen,

saalænge De holder paa med «Kongens Yndling», vil jeg skaane Dem; nu kommer desuden Julen, da vi kan tale sammen uden Afbrydelse en Kveld.

Men ligesom jeg før gav Dem et Par Bemærkninger til Eftertanke, saaledes maa De tillade mig at gjøre det een Gang til.

Jo mere jeg lever mig sammen med Planen (jeg selv og mine Venner), desto rigtigere bliver den mig.

Men her blot, hvad for Deres Vedkommende er Hovedsagen, jeg mener altsaa for Dem i Deres Kunst.

Det, hvormed De egentlig skal spille Komædie, er Lidenskaben, den store, hele Lidenskab, den, som vor Scene ikke paa længe har set, uden i Brudstykke. Hele denne Rollerække ligger nu hos Wolf; ved hans Side kommer De sent, om nogensinde til det.

Kunde De hindre at Othello kom op iaar, kunde De spille den i det næste, — De var i Alles Øjne værdt 50% mere efterat have gjort det, omhyggeligt, helt indstuderet, vældigt givet, som De har Inderlighed og Lidenskab til at gjøre det; — og som De kan gjøre det: uden Larm.

Kunde De indstudere *Hamlet* og have den færdig til Sæsonen; i Kraft af det Lidenskabelige tager De Modsætningen.

Kunde De samtidig indstudere *Faust*, hvormed jeg

i saa Fald vil aabne. Her er Mellemtypen: Lidenskaben i Reflexionens Vold. 1869

Kunde De tage *Abel* i «Erik og Abel», hvor stort vi skulde spille den! — (Reimers Erik, Selmer Otto, Isachsen Lauge.)

Nævn ikke Stykkerne for Nogen; Charlatanen kan tage dem, og Wolf triumfere i dem.

Dette og saaledes er Deres Fremtid, og for Deres Vedkommende synes det mig at haste. De maa vinde et idealere Forhold til Deres Kunst end De nu har, — og dette naar De ikke, uden at De interesseres dybere end De nu interesseres.

Deres Hustru maa drømme en af sit Kunstnerlivs skønneste Drømme i Margarete hos Goethes Faust; hun maa henrive ved Kvindelighed som *Brutus's* Hustru (i «Julius Cæsar», de tre første Akter giver jeg) og gjenvække sig selv i «Desdemona» og «Emilie Galotti». Hun maa tage Fru Bruns Rolle i «Kvindens Vaaben», hun maa spille Lady Teazle i «Bagtalelsens Skole» og «den Vægelsindede», hvis hun vil; — (jeg synes ikke om den). Hun maa frem igjen i Schillers «Maria Stuart», Clärchen i Goethes «Egmont» maa blive den skønneste Rolle hendes Bane byder hende; «Egmont» maa gaa under næste Jul, og Deres Egmont vil være dejlig for Dem at finde efter at have havt lidenskabelige Sprængningsarbejder i den psykologiske Karakteristik.

Kjere Gundersen, det er dog Kunsten vi vil have frem, det er dog i og ved den vi har vor Fremtid, — og udretter vi samtidig noget for Kunstnerne bedre, sikkrere Fremtid her i Landet, saa gjør vi jo noget

1870 stort. Hils Deres Hustru, som gjerne maa læse dette, naar hun blot ikke nævner Repertoiret for nogen Dødelig, — hils Deres Hustru!

Glædelig Jul!

Deres hengivne

Bjørnst. Bjørnson.

162.

TIL FREDERIK HEGEL.

[Kristiania] 19de Jan. 70

Nej, kjere, kjere Hegel, i dette kan jeg ikke føje Dem. Har K. Knudsen en og anden Ting, som støder mig, tager jeg den væk; men i sin Helhed er det rigtigt og vil gavne Bogens Stil og Indtryk i høj Grad. Vent, til De selv ser det paa Tryk, saa vil De føle det. At I Danske, som endnu ikke har kastet de stumme «e»er, endsige mere, bliver forfærdede, kan jeg finde mig i. Men I maa jo dog efter! Det nytter jer ikke, I kjere Mennesker, I maa efter! — Enten nordiske eller tyske, et Slags Danskhed, som staar midt imellem, blir i Længden en Umulighed.

Jeg har lovet at følge Kommissjonen (forresten blot i «Arne»), og det har jeg holdt. At jeg endog gaar videre end Kommissjonen, er naturligvis en Sag for sig. Ogsaa de Danske sætter danske Ting ind i Ord og Orthografi, som Kommissjonen ikke har havt med.

Bliver da Sigurd saa meget dyrere, om de store Typer, det store Format kommer? Jeg tror det ikke, og ønsker i saa Fald de store Typer og det store Format.

De er saa skrækkelig konservativ, kjere Hegel; men 1870
vi maa dog frem i denne kjere Verden; og jeg ønsker
ikke at skrive Bøger idag, som imorgen støder andet
hvert Menneske ved sit tyske Væsen og sin danske
Norskhed. Deres inderlig heng.

Bjørnst. Bjørnson.

Nu afskrives Digtene.

Digtet til Heiberg og en Ven er sendt for længere
Tid! —

163.

TIL KRISTOFER JANSON.

[Kristiania] 3die Ap. 70.

Kjere Janson,

tak for dit brev! Det kom godt, her er jo nu slag hver
dag; men jeg holder på med at sende arkvis Arnljot
til Danmark, så jeg møder lidet oplagt til de fleste. Jeg
er heller ingen diskussions-mand, jeg slår theses op og
dør på dem; jeg er i politiken mere en karakter end
en deputeret, jeg gør også kun vikar-tjeneste; men så-
længe karakteren ikke er der (Berner er jo alene), så-
længe må jeg holde ud.

Lad nu *Christopher Bruun* komme snart! Han gør
nu bedre tjeneste her end der. Men det måtte være
snart, for med våren kølner alles stue-tanker, og for de
fleste er dette ikke mere. Her må tales om eksamens-
væsenet, om universitetet med dets brøst (Herregud,

1870 endnu står hver professor og holder i denne Schweigaardske politi-stat, som hin anstalt er, 6—seks—forelæsnings om ugen, én om dag! Jo, der skal blive videnskab af dettel) — Grunden til al ufolkelighed ligger i skolen og den skolemæssige måde universitetet fortsætter skolen på. Uniform-opdragelsen i skolen, alle henimod en og samme eksamen, her er det! Giv skolen fri, universitetet frit, gør almue-skolen til den eneste offentlige, lad ingen eksaminer føre til universitetet, ingen fra, så måske vi får med friheden folkeligheden in i syn og tænkning.

Jeg kunde skrive meget om dette, men jeg får efterhånden bruge folkebladet til det, hvor det er underligt at ikke flere skriver om grund-tankerne i vort stell, om stemmeret på sine egne vilkår og ikke på de tilfældige, som forholdene sætter, om skolen, som den skulde være, og ikke alene om den, som den i øjeblikket kunde være, om kirken, som den burde stå, og ikke som den tænkes af præsterne, om Grundtvig, om friheden. — Jeg kan ikke overkomme det, selv om jeg kunde bringe det frem. Men jeg holder åbent bord, det måtte nu folk snart skønne — og skønne på.

Jeg ikke skrevet om målstræver-bøgerne? Jeg har, siden jeg selv udgav bøger, aldrig skrevet om andres, uden hvor jeg hovedsagelig kunde rose, og dette agter jeg at blive ved med. Nu er der ganske vist meget i målstræver-bøgerne, som jeg kunde rose, men aldrig vilde jeg være sluppet fra det uden at mistænkes, d. v. s. det vilde ikke sætte frugt for nogen part. Dette har været min stilling. At jeg ikke har kunnet holde mig

til Vestmanna-laget o. s. v., er naturligt; jeg har jo set 1870
idelige krigs-bud fra den kant, og har underhånden hørt
endnu mere, f. ex. at Wergelands og min skål i sin tid
ikke kunde drikkes der (Ole Bull var da med!). Nu er
alt dette blevet bedre, I har lært, og stillingen er alvor-
lig; I har måttet tage fat, og livet har sin egen tale
til menneskene.

Hvad Vinje kan og gør, ved jeg; at jeg aldrig har
havt eller villet have uret mod ham, har været og er
min trøst; således smertede det mig, da jeg hørte, han
ikke var inbuddt medlem af studentersamfundet. Han
skal blive det. — Men aristokratisk er vor demokratisme,
bonden er ikke simpel, selv om den enkelte er det; han
er troende, taktfuld, anseelig i mening og måde. Jeg
undskylder slægtens enkelte produkt, fordi det er pro-
dukt af århundreders vanrøgt og bitterhed; men jeg
holder den aristokratiske fordring op imod det!

Din heng.

Bjørn.

164.

TIL FREDERIK HEGEL.

[Kristiania] 20de Ap. 70.

Kjere Hegel,

jeg har nu i længere tid ikke kunnet se på Arnljot.
Imorgen tager jeg fat. Tryk den stort og grejt; den
går tungt og må læses langsomt; hertil kænner jeg intet
andet middel end at trykke stort. Hvad siger De hertil?

1870 Tak, innerlig tak for «Repertoiret». Jeg er tryggere, siden jeg har fåt det. I skuespillernes foretag har jeg ingen risiko, tager heller ingen betaling; jeg får færdig Sigurd Jorsalfar til den tid; jeg skal af den tage den største betaling jeg endnu har fåt af theatrene; thi den trykker jeg ikke, før Nordens scener har ordentlig betalt mig. At den er den bedste jeg har skrevet, er jeg ikke i tvil om.

Jeg har en plan, som De vel vil le ordentlig ud; men jeg vil fremsætte den. Man har i disse dage budt mig et hus, som har den skønneste beliggenhed i Kristiania. Det er ogsaa et vidunderligt hus; man byder mig det på udmærkede vilkår for 5 500 Spd.

Var jeg nu ledig, d. v. s. havde jeg ikke skuespillerne over mig, rejste jeg straks til Amerika, hvorhen landsmænd instændig har budt mig, og så tjente jeg huset. Jeg er ikke ledig; men huset kan ikke vente, til jeg bliver ledig.

Om jeg nu solgte alle mine bøger for bestandig og isteden gav min familie huset og hvad jeg senere ved en stor forelæsnings-rejse i Skandinavien og Amerika kan tjene?

Bøgerne således:

Alt, som nu er trykt (undtagen Halte-Hulda) straks, helt og holdent.

Digtene,

Arnljot,

Sigurd Jorsalfar

og alt, som kommer efter,

ejer jeg det første år, siden er de køberens.

Navnlig er der i dette én spekulation, som kan og vil gå stort, når den engang realiseres: alle mine fortællinger i godt-købs-udgave og spredt om ved kolportører, som tillige drev andet bog-salg. At der udsættes endnu et par år med denne plan, til pietismen, som nu er i dalen, ganske taber magten, og til folke-skolen har fåt virke bedre, det er kun bra; men at foretagendet hører med blant de største, som nu kan gøres i Norden, tror jeg er sikkert. Jeg har en bog i hovedet, som jeg må skrive i stilhed på landet et halvt års tid: vor historie i korte sange, til brug for folke- og folkehøj-skolerne, — den vil kanske sælge sig endnu bedre, og i hvert fald gennem mange skole-slægter. Overhovedet vil jeg slå mig helt paa det folkelige.

Men hvor langt kunde jeg række med dette? Kunde jeg nå nogen pris? Det kunde jeg vel ikke. Jeg spørger naturligvis intet andet menneske om det end Dem, — og De ler mig vel ganske frygtelig ud!

Men De skulde se huset! Ak Gud, hvor det er dejligt!

Med folkebladet går det nu nok så bra, det gir også lidt til mig.

Tak, fordi De bærer godt til mig fra Ibsen; jeg holder af ham, trods alt han siger og gør. Nu sist har han sagt, at jeg bagtaler ham! Fortæller historier om ham!! Vil De se noget nærmere om det og med det samme se, hvad han kan sige om mig af ondt samtidig med, at han til Dem kan sige så meget godt om mig, så bed Rudolf Schmidt fra mig vise Dem det brev, han har skrevet til ham om mig og om Jonas Lie!

1870 — Vogt Dem for Ibsen! — Han er utaknemlig, og den, som er det, kan alt.

De er en god, blid mand, derfor skriver han godt og blidt til Dem om alle mennesker; han tror, De vil helst have det så. Vogt Dem! — Nu kan han gøre mig hvad han vil, han overrasker mig ikke mere; men hvis han kom god igen til mig, så skulde jeg tage mod ham, som havde intet været; ti det er ikke mig, som har gjort ham ondt; derfor har jeg godt ved det.

Hils Deres søn, hils alle venner, forsåvidt De træffer dem. Gud give os held med digtene; jeg tror på dem.

Deres

Bjørn.

165.

TIL FREDRIK GJERTSEN.

[Kristiania] 29de Ap. 70.

Kære Gjertsen, jeg ventede jo intet svar; men har jeg fåt det, lad så mig svare videre, for dette morer mig.

Vi har fåt vor frihed trods Sverige; Sverige har besejlet den, da det intet andet kunde, og da deres fører var klog nok til at inse det. Vi har bevaret og udviklet vor frihed trods Sverige; husk Carl Johans grundlovs-forslag, husk unions-forslagene.

Det er ikke i eller ved foreningen som sådan, at vi har vunnet det, vi nu har; men foreningen har givet os

den duelighed, som klarhed aftvinger; den tilvækst, som inbyrdes handels-forhold i så overordentlig grad netop har ladet komme Norge tilgode, den besparelse (formodentlig?) som det fælles Budget har været til, den dragelse mod Nordens samling, altså mod større tanker, som falder så frugtbar over et folks virksomhed, idet den gør hver mand større.

Men dette er alt ikke grund-betingelser for vor tilværelse, så lidt som for vor frihed, om det er velsignelser ned i den. Husk det, og lad os her være mandige i vor opfatning af hvad vi selv er og hvad vi skylder os selv, og ikke trælle; ti det er vi overhovedet vant til at være og slæber på de uhyggelige trælle-syn uden at vide af det. Jeg har selv gjort det, og mærker naturligvis om nogle år, at jeg gør det endnu i flere stykker, som jeg nu ikke ser.

Når jeg på syttende maj ser Peter Petersen flage med norsk og svensk flag, gyser det i mig. Så det danske til, og jeg forstår det! —

Din hengivne

Bjørn.

Lad os overhovedet altid vende det om og tænke på Sveriges følelser på Sveriges frihedsdag. Er den, tror du, som du skildrer din i dette stykke?

1870

166.

TIL FREDERIK HEGEL.

[Kristiania] 3die Maj 70.

Min faderlige formynder, Deres siste brev gæmmer jeg som en reliqvie; således har endnu intet menneske taget sig af mig eller inladt sig på at forstå hvad de kalte grillerne hos mig, men som er digtningen dybest inne i mig.

Jeg skal aldrig glemme Dem, hvor tålmodig, trofast, opoffrende mod mig De har været fra første dag. Jeg er en «ungestüm» person, men jeg mener det jo varmt og sant, og dette har De aldrig sét fejl af. Mod ven og fiende har jeg søgt at sige sant, når det blev nødvendigt, og helst, når andre kviede sig, og det derved var påveje at blive synd at tie; — dette har da sat ondt blod; men De, De har ventet på mig, De har troet på mig, De har ladet som intet var, til den dag, De atter i forståelsens fulle sol-skin kunde glæde mig med en god efterretning eller en god hånds-rækning. Gud velsigne Dem, hvor ofte De har gjort mig og mine godt! Jeg læner mig til Dem, jeg vover mig længer ud, fordi jeg har Dem!

Hvad det end bliver til med det vidunderlige hus, hvoraf jeg nu lader tage en tegning til Dem, — så modtag min hjertelige tak, den jeg ikke kan udtømme; thi jeg synes aldrig jeg har havt såmeget at takke for. —

Idag håber jeg den syvende meget lange sang bliver færdig til forsendelse. —

Hils ham, som engang ifølge naturens orden — jeg 1870
håber meget, meget sent — skal arve mig og alle mine
bekymringer; og modtag endnu engang min tak, og det
den bedste jeg kan give.

Deres innerlig hengivne

Bjørnst. Bjørnson.

Huset fås for 5000 Spd. (1500 Spd. kontant). 100
Spd. intages årlig ved leje, hvortil ingen opvarning,
intet bryderi; et værelse til den, som tager sig af de
logerende. — Det er altså ikke så dumt endda.

167.

TIL FREDERIK HEGEL.

[Kristiania] 13de maj 70.

Kære Hegel,

kære ven, dette er mig det vigtigste brev, som vort i
mange henseender for mig så uvurderlige forhold har
affødt og vel nogensinde kommer til at afføde.

Da jeg næsten var færdig med hus-handelen, mælder
man mig, at General-konsul Mechelin (nu senator i Fin-
land) havde forgæves frembudt sin dejlige ejendom ved
Philipstad-bugten, hvor det ny havne-anlæg skal være,
for 7000 Spd., for 6000 Spd., for 5500 Spd. Her er
nemlig nu en lav pris paa ejendomme, den har aldrig
siden den nyere tid, som kom med jern-banen, været
så lav. En ven af mig var sælgeren, og han var mel-
lemmand. Byen er alt nu i stærk udfoldning paa denne

1870 kant, jernbanen til Drammen skal skyde lige forbi; sex minutters gang til dens station i byen. 12 000 □alen tomt, værdsat nu nylig for jernbanen til $\frac{1}{2}$ Spd. □alnen, og når havne-anlægget kommer, og jernbanen bliver færdig, betales den minst dobbelt. Huset er værdsat til 4080 Spd.

Lige så betænkelig som min hustru havde været ved den forrige skønne gård, lige så glad var hun i denne. Haven er vakker, bade-hus lige nedenfor, det eneste med friskt, salt vand i Kristiania, ti her strømmer Bunde-fjorden lige in. Der er stor udsigt og desuagtet noget afgemt. Til byens torv går man på et kvarter mageligt. Mine venner, min onkel snedker-fabrikens ejer, alle de praktiske folk, jeg fik fat i, rådede til, og så i Guds navn, ja isandhed i hans navn, med bøn til ham af os alle, og i megen bevægelse slog vi til her hjemme, Karoline og jeg. Skønt dør er gåt dage hien siden, er jeg atter bevæget i det øjeblik jeg skal nu her sætte mig for øje det hele ansvar; enten er dette et dårligt skridt af mig, eller er det et vende-punkt i mit liv til større fred og samling end jeg har havt. —

To dage efter at huset var købt, bød to forskellige mænd flere hundrede spd. mere for det; ligesom dette viser, at jeg, hvad øjeblik jeg vil, kan få mere for det, da tiden vel blir noget bedre, end den nu en stund har vært, og byen vil did hen, — således har jeg altså intet resikeret; men ganske vist sat mig i meget øget ansvar, som Gud, der har været mig god og frelst mig hundrede gange, hvor jeg var dum og dristig, — nu må give mig forsagelsens ro og styrke til at gøre fyldest! —

Min stilling er denne.

1) Jeg har ingen gæld uden den til Dem.

2) Jeg har inbo for over 2000 Spd.; man har nemlig givet mig meget siden vort giftermål, og lidt har jeg erhvervet selv.

3) Folkebladet inbringer mig nu lidt; det er ikke meget; men da det mere end bærer sig, er hvert blad, som rekvireres mere, en intægt.

4) Jeg har mine bøger og planer til bøger.

5) Jeg har mine 400 Spd. om året.

6) Jeg har mine forelæsninger.

Teatret regner jeg ikke. Så snart jeg kan, vil jeg blive det kvit for evige tider.

Nu er min plan denne. Når jeg til næste år er kvit teatret, går det løs med forelæsninger, og det, til jeg er færdig med huset. Jeg gir mig ikke, jeg vil det skal samle mine kræfter til anstrængelse, og derved blive mig en velsignelse. — Intil da vil det ofte knibe; jeg tar nu straks ned i fjorden og holder nogle forelæsninger, da jeg er inbuden; men de 225 spd. jeg skrev om, og hvorpå De intet har svaret mig, kære Hegel, må jeg nu få.

Syvende sang af Arnljot følger. Hvor har jeg ikke arbejdet med den, og jeg havde den dog færdig i halvandet år! Nu gider jeg ikke engang renskrive den; men nu er den god. På nogle dage altså stans; jeg skal holde forelæsninger; men så til ottende sang, som er bogens skønneste sang, dens livsaligste; de fleste andre er så mørke. Men send mig korrektur! — Nu

1870 er jeg stolt af Arnljot, nu samler den sig for mig i et roligt billede; så var det ikke før.

Ja, kære Hegel, nu beror handelen på Dem; — tør De holde Deres ord til mig, så skal jeg, med Guds hjælp, ikke være det uværdig. Jeg vilde betale ham (senator Mechelin) 2000 Spd. kontant, dette forlanger han, og disse må De skaffe mig på den måde De vil, og gøre det straks. Det er på Dem jeg har bygget; det er Deres skål vi har drukket, det er Dem, vi næst Gud har velsignet i denne vor lykke-sag. Jeg er nu 37 år; kan jeg ikke nu, så kan jeg aldrig, og tør De ikke håbe på mig nu, så tør De det aldrig. Men det er jo næsten synd at sige sådant; De har altid havt tillid til mig, og hvad De dermed har gjort mig, ved De; jeg har undertiden sagt Dem det af stærk trang til tak.

Gud velsigne Dem, fordi De blev min mand; jeg er i mange stykker et uhjælpeligt menneske, jeg føler det bedst nu, når der står større tryk på mig.

Min kone kommer nu strålende hjem; hun har (det er Bede-dag idag) været der med mange venner i fest-stemning, græsset gror derude, løvet springer ud, og vi med det i vore huslige håb. Vær med os, kære ven, i vore bønner og vore glæder og vor bekymring midt i dem; vi har begge den stærkeste følelse af, at vi må tage i og holde ud, og at vi ikke kan gøre noget alene.

Deres innerlig hengivne

Bjørnst. Bjørnson.

168.

TIL LINA BRUUN.

[Kristiania] 15de aug. 70.

Fordi jeg har agtelse for Dem og kærlighed til Deres søn, skal jeg svare Dem på Deres brev, og at det da blir oprigtigt, følger af sig selv.

For ikke at gå længere tilbage i tiden, skal jeg oplyse, at den, som sist skrev et langt, venligt brev, var jeg til Ibsen. Jeg trodde, det var inledning til et langt forhold, — og på det kom intet svar. Desuagtet har jeg skrevet ham nok ét til ifjor høst, da han var i Stockholm. Dette er det siste fra min hånd til Ibsen.

Han havde i sin tid mig mistænkt for at skrive Clemens Petersens kritikker; — den senere udvikling af denne mands skæbne må have vist ham, hvor grundløs hin tro var. Den dybere bestemmelse i Cl. Petersen ejede ikke jeg; for Ibsens vedkommende prøvde jeg gentagende at have indflydelse på ham; jeg havde ingen.

Hvad Ibsen i overilelse derom har tilskrevet mig, har jeg tilgivet ham, tør han bad derom; Ibsen er en ulykkeligere natur; jeg kan af den grund tilgive ham meget.

Senere har Ibsen skrevet et stykke, hvori han har inblandet reminiscentser af mig midt i kæltringeskab og vindmageri; — jeg blev vred over sådant straks, især også fordi en ven af mig, som har gjort Ibsen meget godt, med føje blev udpeget som mønster for stykkets hoved-figur. Min vrede er længst over; ti gærningen her hjemme er for stærk til at sligt huskes længe, —

1870 og i hvert fald er mit sind ikke til det; jeg er hidsig som fanden, men hævn-gærrig er jeg ikke, når ingen kommer mig ivejen de først 10 timer.

Fra Lieblein hørte jeg, Ibsen havde sagt, han havde skrevet mig et brev til, hvori han havde bedt mig «ikke udbrede historier og løgn om ham». —

Et sådant brev har jeg ikke modtaget, da havde Ibsen utvilksomt fåt svar straks. Skriver *Løkke* eller *Birkeland* ham slig dumhed til, så dem om det; de er jo så alligevel gale af fanatisme; men at Ibsen kan tro sligt forbandet væv, gør hans hjærte i og for sig, og hans tanker om mig meget liden ære.

Hr. Rudolf Schmidt skrev mig til, at han fant det rettest at varsku mig om, at Henr. Ibsen bar had til mig; da han vidste, at jeg gjorde det modsatte, burde jeg vide, at det jeg gjorde lige over for Ibsen blot blev mistydet. Da Jonas Lie var medindbefattet i dette had, og da han videre trakterede os begge med et overmod, som var komisk, har jeg fra den tid af intet videre gjort i, ved, om Ibsen, uden at fribanke mig for en af Ibsens herværende venner for at have netop det begreb om hans siste stykke, som Jonas Lie har meddelt; ti jeg skønte jo nok, siden jeg har lært at kænne Ibsens ulykkelige sind, at han må tro, jeg skriver med Lies pen som før med Petersens.

Nu summerer jeg:

mine meninger om den Ibsenske digtning er mine. De andres, og navnlig mine venners, er jeg ikke ansvarlig for, og allerminst når de såvidt ligner mine, at der på visse punkter er genkænnelse mulig; ti det er netop der

nødvendigheden for hver individualitet begynder: med 1870
nøjagtighed hver at kræve sit.

Jeg har aldrig krævet Ibsen til regnskab for hvad han og hans venner har skrevet og talt om mig og mine bøger; jeg har holdt mig til det væsentlige; punkt for punkt har jeg glemt, tilgivet, oversét: Ibsen blev dog Ibsen — hans gærninger gik fejl, han selv var i slet selskab, Ibsen blev Ibsen; og når det store kom af ham, var jeg glad, når et godt brev kom, var jeg det også; og endnu den dag i dag venter jeg på begge dele. Jeg opfatter Ibsen som i mange stykker gærende, ulykkelig, ofte rent ud syg; — er dette en fejltagelse, så har jeg taget stort fejl, — og så intræder det øjeblik, at jeg blir meget streng og forfølger ubønhørligt.

Jeg tror ikke, jeg har sét fejl.

Dette kan De gærne vise Ibsen; skønt skrevet i hast, fordi det fant mig midt i en artikel, som optager mig, er det af mange tiders tænkning, derfor intet ord tilfældigt.

Jeg skriver nemlig nu den artikel, som Deres søn burde have skrevet, og som er Nordens ungdoms program. Det må skrives, og netop nu. Det er en meget lang artikel, hvori hele Nordens åndelige stand er efter ævne mønstret — i det store sét — og fremtids-vejene én for én opstukne (i nogle punkter ikke Bruuns, i andre ført længere eller ikke så langt), — og herpå inbyder jeg til arbejde og det samarbejde hele Norden over. Den skal ses også af Bruun, før den trykkes, vi må alle være i det hovedsagelige enige om den; vi må danne parti på den.

Deres

Bjørnst. Bjørnson.

1870

169.

TIL RUDOLF SCHMIDT.

[Kristiania] 28 okt. 70.

Kære Schmidt,

min afhandling (som er lang) heder «nordisk politik», og ophøjer dette begreb til det, som det skal være, nemlig til hvad vi lever på og skal leve på, hvorledes opgaverne står, hvad der gøres for dem, og hvad der burde gøres for dem. Det, som kaldes politik (f. ex. politisk skandinavisme), nedsættes til et underordnet moment, til det, som det er, lige over for de ånds-mål, for hvilke vi ene lever. Jeg lader det hele munde ud i en personlighedens fuldkommengørelse med nye midler, men i gammel stil, og mener, at Nordens folk må mødes i omsorgen for at få en mand op i hver mand og en kvinde i hver kvinde, at vi heri har vort Chassepot-Remington-Mitrailleuse-våben, vor opgave fra gammelt, vor betydning som norrøn æt.

Men — i undersøgelsen af stats-formen støder jeg blant annet på den konstitutionelle konge, og beviser, at han som upersonlig står selv i vejen for folke-opgaven og forleder ved sit eget upersonlige forhold hele omgivelserne og derved folkets mægtigste kræfter til at forspilde en stor del af sit liv, og at han også fører u d a d, afstængt som han er fra selv at komme inad, idet familie efter hans eget sind, ansvarlighed, derved virke-lyst berøves ham, og det udenlandske derved skinner ham i øjnene, som leger for ledige børn. Aldeles teoretisk holder jeg det, gir endog en kompliment til det bestå-

ende, at det under slige forhold kan være så vidt bra, 1870
som det er; — de højere stænder farer jeg selvfølgelig
lige så slemt med — bestandig teoretisk — og slutter
med opråb til et nyt skandinavisk forbund på de dybere
sætninger, som vi må blive enige om og efter ævne
hjælpe frem, hver hos sig.

Kan R. Niensens navn stå på et tidsskrift, der bærer
det stærkeste angreb på det konstitutionelle kongedømme,
som endnu er gjort heroppe, og som sker tildels i re-
ligionens navn; ti det er min mening, og jeg udtaler
den, at det er i sandhedens navn, selvfølgelig først
og fremst i religionens navn, at en stats-løgn bør angri-
bes. Min afhandling er et nyt folke-program, derfor
også i stil sandt intil besvimelse, enfoldigt, urokkeligt.

Tør du, vil du, kan du få Nielsen til det, så tag
det, og jeg skal afskrive og sende ark efter ark. Om
hæftet må vente forat få det med, skader ikke det.
Mest lyst havde jeg til at vi bad Nielsen træde af, og
vi tog den ny sag i den ny hånd, fik bidrag af ham,
Grundtvig og andre uansvarlige høvdinger, hvis sætning-
er det er, vi sætter i system, skønt de måske selv
da ikke længer vil vedkænes dem, i alle fald ikke of-
fentligt. Men et sligt tidsskrift skulde nok få læsere! —

Din heng.

Bjørnson.

Skrevet til Hegel, til Rode; du får selv svar, hvis
de vil.

1870

170.

TIL FREDERIK HEGEL.

[Kristiania] 31te okt. 70.

Kære Hegel,

i dette øjeblik har jeg hørt Jonas Lies historie; dette er grunden til, at jeg ikke idag kunde afskrive mine tre siste sanger, som jeg lægger i posten imorgen. Hermed følger 10de sang, som jeg netop forinden fik afskrive.

Om Jonas Lie's fortælling kun dette:

kast den i trykkeriet straks, skynd på af alle kræfter, få den op til Nordlandene før jul og over hele Skandinavien; den vil lyse som en hvid måge i den grå vinter-luft.

Deres innerlig hengivne

Bjørnst. Bjørnson.

Fortællingen og min sang i pakke-posten. Lie har lært af mig: at De bestemmer honorar, som De selv lyster.

171.

TIL RUDOLF SCHMIDT.

[Kristiania, 4. novbr. 1870.]

Kære ven, endnu idag begynder jeg at afskrive. Ellers gribes jeg af ængstelse ved at vide mig i den måneds hæfte, hvori jeg nu sidder og skriver; — jeg skal ile, hvad jeg kan, men det er adskillig vovet. Traf du et

andet arrangement, var det tryggere, eller vær beredt 1870 på, at hæftet kommer noget sent. Jeg er ellers meget glad ved, at R. Nielsen tar tingen således. Fremstillingen er så rolig, at her neppe kan slå åbenbare luer ud.

Kære ven, jeg sidder nu i en ny situation. Da ingen vilde begynde med det Stangske ministerium, måtte jeg ivej. I «Dagbladet» for ilørdags stod første artikel, — og sådan virkning har jeg dog neppe tænkt mig mulig. Den anden kommer imorgen (jeg skriver dette fredag), — der er flere end jeg, som skal skrive under samme titel og mærke, men de to første artikler (den anden dog ikke helt) er af mig, jeg skal sende dig numrene. Det er vor historie på en noget anden måde end Jonas Lie, det søde menneske, fortæller den; ti han laver sig den fiende, han med stor bravour skyder itu.

Du vil, ved at læse artiklerne, forstå, hvorfor dette er min sag fremfor nogens, om just ikke deraf behøvede at følge, at jeg skulde skrive avis-artiklerne; men vi er nu engang ikke større folk, vi har ikke hver til sit. Dette er nu kommet mig ivejen med hensyn til afskriften af min artikel for dig; — her var en begivenhed i Kristiania, som gjorde begyndelsestiden bekvem. — Foreløbig har jeg den glæde, at disse artikler renser syg luft, og at mange, selv meget myndige mænd som Lud. Kr. Daa, ved den første erklærede, at han havde støttet det Stangske væsen længere end rigtigt var. Ja, det ved Gud, at man har understøttet det intil det blev forbrydelse. Før det nedbrydes, har jeg for alt mit ikke en glad dag i Kristiania; det er tungt, selv

1870 med mange sejre, mange øjeblikkes virkning, at arbejde under et stort fejlsyn af alle dem, som står omkring en. Det er et så lidet folk, det norske, at vi har ikke råd til at holde en hovedstad og en embedsstand, som i alt væsentligt står misforstående lige over for alle vore begyndelser, og lever i en forestilling, som i forhold til stat og ansvar er umoralsk, og intet videre. Du vil selv se.

Jeg tviler intet øjeblik på, at en del af dette også er sant blant eder, skønt der er ved hjælp af Grundtvig kommet en hel dannelse til, som allerede i en menneske-alder har arbejdet i og med det store folk, og skønt fælles ulykke har rensset den offentlige moral en del. — Min artikel i «for ide og virkelighed» er blot at samle og fortsætte i det større, hvad jeg her hjemme må bekæmpe på et enkelt punkt.

Skriv mig til samme dag du har læst Arnljot.

Din

Bjørnson.

172.

TIL RUDOLF SCHMIDT.

[Kristiania] 5 dec. 70.

Du kænner, kære Schmidt, det at ville og ikke ville, kunne og ikke kunne og så vente fra dag til dag på sin egen energi, mens at noget udvortes løber kapsides med En, som dels hæfter, dels netop taler, ja handler i det, som jeg går og tænker på. Men det var godt,

du rev mig op af dette: jeg kan ikke fæste endeligt, sålænge republikken hænger over hovederne på os, sålænge vor egen skæbne hver dag er så stærkt påfærde som nu ved Loiren og Paris. Jeg kan ikke! Du er mere theoretisk laget end jeg, en annen jern-panne har du. —

Fra Norge. Ja, min ven, Jonas's artikler fra Norge har beundring, men ingen respekt; han ser fejl, han stikker op hele Norges-kartet efter sine ilende stemninger, virtuos som han er, den søde gut. Nu modner Ernst Sars til, han har endelig begyndt at holle forelæsninger, og der sprang tappen af tøndnen! Jeg har alt været på ham. Tryk Fasting; han vil læses her hjemme.

Jonas Lie er ikke alene digter, du, men med den reneste lyrik, vor literatur har sét siden Wergeland, ja så ren lyrik, at den altid, i enhver literatur, er sjelden, ligesom de høje tenorer. Den er af Tegnér's art, i en annen tid, derfor på en annen måde, men netop den. Hans fortælling er også en eneste lyrik, men god for det; en vis slags fortællinger er kun dette, og er vidunderlige netop derved.

Hør, sig mig nu din mening om Arnljot, gå hen og få tag i den; den er færdig.

Ja, jeg har nu taget fat igen på afhandlingen; men sålænge det skælver foran Paris, hvad kan jeg gøre? Tænk jeg instruerer skuespillerne med hundre bitanker om franskmænd og preussere, jeg drager det med in i alle forhold, souverænt og ikke-souverænt, helt og halvt, stærkt og svagt, — og Gud ved alt det sammensurium, som er min tankes blod i disse dager. Man var na-

1870 turligvis ikke digter, hvis det ikke var så, men jagu koster det på at bli en mand under den sort vilkår og at få gøre sin gærning.

6te dec. 70.

Nu har jeg læst din artikel «en tids-betragtning» — og jeg sætter mere pris på den end på nogen annen i tids-skriftet, lige fra dets fremkomst. Af alt passer den bedst det, som er mit livs-syn og livs-mål, og den er aldeles fortrinlig skrevet. Du har ellers så mange mel-lem-sætninger, når du skriver (naturligvis ikke sprogligt, men åndeligt, indskudte tanker, oplysninger, som fører væk og vanskeliggør). Her ikke en eneste: en stor strømning af store tanker mod én enkelt. Jeg er flere steder bestemt imod dig, fordi jeg har tænkt meget over dette, både tanken og de faktorer, hvori du får den frem (Tyskere og Franskmænd), men det er aldeles ligegyldigt. Jeg beklager, jeg ikke kan optage den i Folkebladet, stilen er for «ufolkelig»; men jeg må få Aftenbladet til at gøre det. Jeg takker dig innerlig.

Hvad mit angår, som er meget enfoldigt, sammenlignet med dette, så bør du afvente begivenhederne en smule. Jeg får ikke fred dertil, forinthen situationen er klarere.

Din heng.

Bjørnst. Bjørnson.

173.

TIL FREDERIK HEGEL.

[Kristiania] den 27de dec. 70.

Kære Hegel, jeg kan ikke ændre min ortografi. Man skrev for 40 år siden kand, dend, og blot ti år efter os vil man le over, at vi skrev «finde», og så længe gik i de tyske spor midt i vor nationale opvækkelse (finde=finden). På samme måde forholder sig med de fleste «d»'er, og regelen er givet mig af K. Knudsen, som også altid læser min siste korrektur. De Danske har forført Nordmændene ved at slæbe dem in til den tyske Dalila, de må nu bare takke til, at vi i småt og stort drager Danskerne tilbage fra henne, tildels efter frakke-skøderne. De må så meget mere takke, som de for hvert sådant skridt føres nærmere både os og Svenskerne, hvem de især ligger langt borte fra, til misfordel for hele Norden som da især for de to folk. Der er noget ø-afsluttet kinesisk ved jer, og eders første københavneri-mandarin er E. Bøgh. Det synes mig en skam, at med untagelse af Dr. Rosenberg, en af de få nordiske ånder i København, er der ænnu ikke kommet mig for øre andet æn den sort udvortes dom om Arnljot fra Danmark. Enten gælder det retskrivningen eller værse-målet, eller behandlingen af noget rent enkelt. Her i Norge har de en glæde ved bogen, som jeg ikke har set større ved nogen bog i senere år. Vi har også vore dansk-kinesiske mandariner, det er sant. Men vi kaller dem også så og ler ad dem. Det svenske bogmarked burde for min del oparbejdes noget mere; det

1870 danske må vel efterhånden opgives, hvis dette er middel-dommen over mine bøger dernede. —

Min biografi af Hansen i «Nordiske digtere» kunde gerne have båret overskriften A. Munch. Man får intet indtryk af, at jeg har begynt en ny literatur-epoke her hjemme, eller min stilling i det ny politisk-socialt liv her hjemme, mit forhold til det folkelige i en aflægs fremmed bykultur, ingen analyse af hvad slags karakterer jeg fortrinsvis skildrer, og som står i stærk sammenhæng med hele mit liv, min tro, min kamp (f. ex. Sigurd Slembe, som neppe nævnes, mens t. ex. konges-æmnerne får en udførlig omtale). Mit portræt er det væmmeligste, som bogen har, falskt og rådt, og hele ansigtet lagt systematisk hen i et grin. Jeg tør spørge, om dette grin findes i mine bøger eller i mit ansigt? Jeg beklager den ligegyldighed, som har forsynet mig med den sort pas til tid og eftertid; — men heller ikke mere. Man kan ikke mere P.-Hansene mig ud af eller inni verden, eller E-Bøghe mig ned til rennestens-rotterne.

En ting til: man ærgrer sig her over, at «den Frem-synte» var udsolgt længe før jul, og ingen ny sending til julen. Jeg kunde af Arnljot jul-kvælden ikke få et inbundet eksemplar i hele byen! — Kan disse forhold ikke rettes? —

Jeg har ikke alene, kære Hegel, skaffet Dem Ibsen og Lie, jeg har skaffet Dem hver eneste Norsk på Deres lager, dels direkte (som fru Thoresen, Dunker, Welhaven, fru Collett) dels indirekte; — før mig forlagde ingen i Danmark eller hos Dem. De skal ikke

gøre mig ringere æn jeg er; ti dette er jeg meget glad i! — 1870

Og så var det intet af dette jeg tænkte at skrive om idag, Deres brev fremkalte det. Jeg vilde sende Dem en lykønskning på Deres hæders-dag, og den tog disse betragtninger fra mig. —

28de dec. 70.

Altså, kære, kære Hegel, sender jeg den, en hjærtelig lykønskning, paa dette særskilte ark, frit for al forhandling om forholdene.

Jeg vilde have været hos Eder idag, sidde nær Dem ved fest-bordet, hilse på Dem i Deres hus, sådan ret ælske Dem! De er noget af det ælskeligste jeg har mødt på min vej, og De skulde blive min forlægger og være med at grunde min livs-lykke, og De skulde ved mig blive en hæv-arm for hele Norges unge literatur og gøre, at den ikke skiltes fra vort frænd-folk. Dette er så meget, at det alene berettiger til at vente mig ved fest-bordet idag, hvor jeg burde have takket Dem foran alle; men jeg vil finne Dem alene og ret af hjærtet takke Dem, og mere æn for alt dette, for det vænskab De har vist mig, det samråd De har holdt med mig om det, som De troede var mig kært, enten det var Deres eller mit. Og jeg takker Dem for at De også har lært andre at holde af mig, først og fremst Deres søn. Og jeg takker Dem, fordi De har båret over med alle mine fejl; De har funnet in til mig selv i alt vort samarbejde.

Og så ønsker jeg Dem, ikke kun lykkelige dage eller kun lykke i Deres forretninger; men at det må blive

1870 Dem til hjærte-vækst og glæde, selv om vejen stundom går gæennem sorg, det, som De foretager Dem. — Måtte moder-minnet stå lysende for Deres søn, og eders samfund alle dage være stærkt og helse-bringende.

Tænk så lidt på mig på eders hæders-dag, jeg har tænkt så meget på den og Dem og vil gøre det også den dag.

Hilsener, mange, varme fra min Karoline og mine børn,
Deres innerlig hengivne ven

Bjørnst. Bjørnson.

OPLYSNINGER

OPLYSNINGER.

(Tallene viser til siderne i boken.)

2. *Cl. Petersen* meldte *C. Hauchs* «Lyriske Digte og Romancer» i «Fædrelandet» 14. desbr. 1861; meldingen fremkalte et svar av Hauch i «Dagbladet» 27. desbr. og et gjennemlæsning av C. Hostrup i «Fædrelandet» 28. desbr.

3. *Henrik Scharling* (f. 1836), teologisk kandidat fra 1859, var på en lang utenlandsreise i årene 1860—63 og opholdt sig i Rom vinteren 1861—62. Han tok i 1865 lisentiatgraden i teologi, blev i 1867 dosent i kristelig etik og 1870 professor i teologi i København. Han debuterte som skjønliterær forfatter i 1859 under merket «Christianus Democritus» med komedien «Moderne Christendom», en satire rettet mot grundtvigianismen, utgav i 1860 under navn den romantiske diktning «Folkvars Drøm, Kamp og Sejr», atter pseudonymt i 1862 fortællingen «Ved Juletid i Nøddebo Præstegaard» og i 1866 anonymt «Uffe Hjelm og Palle Løves Bedrifter». Over alle disse arbeider skrev *Cl. Petersen* knusende kritikker i «Fædrelandet» (10. desbr. 1859, 9. juni 1860, 22. desbr. 1862, og 23. febr. 1867). Desuten støttet *Petersen* *Rudolf Schmidts* angrep på *Scharling* i striden om *R. Nielsens* filosofi («Fædrelandet» 4. mai og 28. juli 1867).

7. Brevet til *H. C. Andersen* er før trykt i «Breve til *H. C. Andersen*», s. 625—629.

8. «*Den Hageske Klikke*», se opplysning til I 317, 318.

9. Den danske maler *Fjergen Roed* var i Rom 1861—62.

15. Den danske historiker *C. F. Allen* hadde 1857—58 utgit «Det danske Sprogs Historie i Hertugdømmet Slesvig eller Sønderjylland» i to bind med fire sprogkort.

16. Et *nordisk studentermøte* var holdt i Kjøbenhavn 11. — 17. juni 1862.

22. *Gottfred Matthison-Hansen*, se opplysning til I 235.

27. Den tyske forfatter *Fr. v. Bodenstedt* var professor i München 1854—1866, derefter intendant ved hofteatret i Meiningen til 1869; her bragte han «Sigurd Slembe» til opførelse i 1869.

28. Forgyller *Carl Moritz* fins anført i veiviseren for Kristiania for årene 1871 og 1873.

32. Bjørnsons onkel i Kristiania var malermester *G. M. Nordraach*.

33. *Hilmar Finsen* (1824—1886) var borgermester i Sønderborg på Als 1850—1864, derefter stiftamtmand og landshøvding på Island 1865—1883, dansk innenriksminister 1884—85. Han var gift med *Olufa Bojesen* (1835—1908). Fru Bjørnson blev kjent med dem, mens hun bodde hos sin onkel Conrad Jahn, og hun flyttet inn i deres hus i desbr. 1862; Bjørnson bodde også der i desbr. og januar, og fra den tid var Bjørnsons og Finsens nære venner livet ut. Julaften 1862 gav Bjørnson fru Finsen «Sigurd Slembe» med disse linjer:

Snart saa vil jeg skrive
varmt om varme Kvinder,
lyst om lyse Minder,
og saa vil jeg give
Bogen dejligt Hjem:
give den til Dem!

34. Den tyske dikter *Fr. v. Dingelstedt* var intendant for hofteatret i München 1851—1856 og for hofteatret i Weimar 1857—1867, derefter teaterdirektør i Wien.

37. *L. Dietrichson* redigerte «Nordisk Tidsskrift for Literatur og Kunst» 1862—63, og her blev trykt «Bemærkninger fra en Rejse» av Bjørnson.

41. *Richard Nordraak*, Bjørnsons fætter, studerte musik i Berlin, der han døde 1866, bare 24 år gammel.

Emma Sanne blev i august 1864 ansat som korsangerinne ved det Kgl. Teater, debuterte som skuespillerinne 27. novbr. s. å., og var derefter ved teatret til 1873.

44. Om den tyske musik-kritiker *W. J. Wasielewski* skrev Bjørnson i «Illustreret Nyhedsblad» 5. og 19. april 1865; der uttalte han bl. a.: «Han er en sund Natur, som frygter og modarbeider Overdrivelse i enhver Retning, hvorfor han passer os Skandinaver.»

John Grieg, Edvard Griegs bror, utdannet sig som musiker i Dresden, men blev siden forretningsmann i Bergen.

45. *Fr. Gerstäcker*s drama «Der Wilderer», trykt i Jena 1864, nu lettest tilgjengelig i Reclams Universal-Bibliothek (nr. 4414).

52. *H. S. F. A. Conradi* (1820—1893), distriktslæge på nordre Nordmøre 1858—1863, derefter i Gauldalen til 1891, var på studiereiser i utlandet 1862 og 1868.

53. Den tragiske skuespillerinne *Marie Seebach* var i årene 1859—1868 gift med sangeren *A. Niemann*.

54. Til *Cl. Petersen* hadde Bjørnson ikke skrevet siden 2. novbr. 1861. Samme dag stod i «Fædrelandet» Petersens melding av «Kong Sverre», som samlet sin dom i de ord at «Svaghederne have deres Grund i Mangel paa fuldkommen Gjennemarbeidelse»; handlingen blev erklært for ubetydelig, bare en akt av et drama, løsningen blev dømt som hitsført ved et tilfælle, diksjonen blev betegnet som ofte triviell. I samme melding blev «Halte-Hulda» omtalt som «denne Forherligelse af den løsladte Lidenskab». Det brev som Bjørnson derefter fik fra Petersen, kunde han ikke svare på

(s. 12); først langt ut i 1862 hadde han overvunnet sin misstemning (s. 38). Straks han var kommen til Als, skrev han 10. desbr. 1862 til Petersen og bad ham komme til ham på hans bekostning, «da jeg anser det som en viktig Post i min Udviklings Regnskab, hvis du netop nu kommer og snart».

58. Brevet til *Cl. Petersen* er før trykt i Gads danske Magasin 1910, s. 385—387.

60. *J. L. Heibergs* dom om «Halte-Hulda» var blit trykt 1861 i hans «Prosaiske Skrifter» VII. Om Petersens fortielse av Heibergs mening se I 146.

62. Til julen 1862 utkom *Magdalene Thoresens* «Fortællinger», som *Cl. Petersen* meldte i «Fædrelandet» 13. desbr. med den dom, at her var «noget Godt og Sjeldent», «en Aandens Rigdom og Styrke», og han søkte i en utførlig sammenligning å ettervise slegtskapet med *Bjørnsons* fortællinger.

«*Valdemar Seier*», et romantisk eventyr av *C. Hauch*.

«*Paradiset*», et bibelsk drama av *F. Paludan-Müller*.

Hemling var den tids skrivemaate for *H. Memling*.

63. «*Familien Nordby*», roman i tre deler av *H. F. Ewald*, hadde *Cl. Petersen* i en lang melding i «Fædrelandet» 29. novbr. 1861 betegnet som et betydelig arbeide.

«*Valkyrien*», et anonymt «nordisk Digt».

64. *Cl. Petersen* hadde til julen 1862, omfram «*Familien Nordby*» og fru *Thoresens* «*Fortællinger*», meldt i «Fædrelandet» fortællingene «*Skizzer af Hverdagslivet*» av *J.*, «*Ved Juletid i Nøddebo Præstegaard*» av *Scharling* (begge den 22. desbr.), og «*En Omvei*» av *Leonard* (27. desbr.).

75. *N. C. Frederiksen* (1840—1905) hadde tat statsvidenskapelig eksamen i 1862 og var alt politisk og nasjonaløkonomisk medarbeider i «Fædrelandet». Han blev 1865 dosent, 1867 professor i statsøkonomi, var samtidig aktiv politiker og virksom forretningsmann, —

inntil han som ruinert mann forlot Danmark i 1877. Han var en livlig bevæget, rastløs ånd, alltid full av store planer, og Bjørnson opretholdt venskapet med ham til hans dødsdag.

77. *M. Mørk Hansen*, prest i Felsted i Slesvig 1850—1864, en av danskhetens førere i Sønderjylland.

78. Brevet til *Cl. Petersen* er før trykt i Gads danske Magasin 1910, s. 387—390.

80. *Lord Russell* hadde i septbr. 1862 gjort et sterkt tyskvenlig forslag om ordningen av det slesvig-holstenske spørsmål.

82. *H. F. Mathiessen*, læge i Sønderborg, gift med en søster til borgermester Finsen.

Kancelliråd *P. K. M. Arnesen*, herredsfogd på Augustenborg.

Chr. Schwensen, sogneprest til Hørup på Als.

G. Hagerup, artillerikaptein.

85. *Emil Tidemand*, malerens bror, kunstkritiker i «Morgenbladet» 1844—1861 og også på annen måte virksom for kunstlivet i Norge; Bjørnson skrev nekrologen over ham i «Illustreret Nyhedsblad» 1865.

86. Den norske maler *Frants Bøe* var i mange år bosat i Paris.

88. *G. E. Birch*, tingskriver på Augustenborg.

91. Den danske forfatter *P. L. Møller* var bosat i Paris fra 1851 til sin død i 1865; Bjørnson hadde skrevet varmt om hans kritiske evne i «Bergensposten» 18. januar 1859.

Et par småbrev fra Bjørnson til *H. C. Andersen* fra samværet i Paris er trykt i «Breve til H. C. Andersen», s. 630.

99. *Cl. Petersen* meldte *Ibsens* «Kjærlighedens Comedie» i «Fædrelandet» 18. juli 1863.

101. *Chr. Tønsberg*, se innledn. s. LVIII.

Thomas Johannessen Heftye (1822—1886) var fra 1851 chef for handelshuset Tho. Joh. Heftye & Søn og

spillet en fremragende rolle i norsk forretningsliv gjennom mange år.

102. Den kjente læge *F. V. Mansa* (1794—1879) var omgangsven av Hegel, fra gammel tid en stadig gjest i forretningen. En brorsøn til ham var bokhandler *H. F. Mansa*.

106. Bjørnsons søster Emilie blev 1864 gift med *K. Kristensen*, som i august 1863 var utnævnt til personel kapellan hos gamle Bjørnson.

107. *E. E. P. Nielsen*, premierløytnant ved 7de infanteribataljon (Sønderborg).

110. *Magdalene Thoresen* utgav våren 1864 «Signes Historie».

I anledning av krigsfares etter kong Frederik VII's død kom en stor mengde dikt i de danske bladene, således i «Fædrelandet» 14. desbr. 1863 av *H. V. Kaalund*, 23. novbr., 28. desbr. 1863 og 8. jan. 1864 av *C. Hauch*, 21. desbr. 1863 og 5. jan. 1864 av *Chr. Richardt*, m. m. fl.

111. Brevet til *H. C. Andersen* er før trykt i «Breve til H. C. Andersen», s. 631—633.

114. Av *Gotfred Rode* fins et sørgedikt over Frederik VII i «Fædrelandet» 30. novbr. 1863.

«*Landsoldaten*» i Fredericia, en statue av *H. V. Bissen*, reist i 50-årene, et av de første «nasjonale» billedverker i Danmark.

N. Mejdell utgav våren 1864 «*En Bog*», som blev meldt av *M. J. Monrad* i «Morgenbladet» 8.—10. juli, av *Cl. Petersen* i «Fædrelandet» 4. juni.

117. *Priess* og *Simonsen*, to mordere, som blev henrettet like utenfor Kristiania 16. april 1864; Dybbøl falt 18. april.

118. I «Fædrelandet» 4. april 1864 er optat et brev fra Bjørnson av 31. mars om den norske stortingsbeslutning i det danske spørsmål. Det som striden særlig stod om i Stortinget, var om bevilgningen til rustninger

skulde bli ledsaget av præmisser som bandt regjeringen til ikke å hjelpe Danmark uten i samvirke med en stormagt. Stortingets særlige komité på 15 mann hadde formet disse præmisser i nøie samsvar med en hemmelig regjerings-innstilling, og Stortinget sluttet sig til præmissene den 29. mars med 69 mot 42 stemmer. *Schweiggaard* var blandt dem som ikke ønsket præmisser.

Den danske gesant i Stockholm hadde 16. novbr. 1863 innberettet, at den svenske utenriksminister hadde sagt ham, at kong Frederiks død intet vilde ændre i forhandlingene om det skandinaviske forsvarsforbund.

Bokhandler *E. B. Giertsen* i Bergen hadde utgit 3dje og 4de oplag av «Synnøve».

119. De tre første aktene av «*Maria Stuart*», som Bjørnson hadde tænkt til et særskilt skuespil «Henrik Darnley», sendte han i de første dagene av april 1864 til Cl. Petersen med C. Ploug, da denne reiste hjem igjen fra Kristiania.

121. Brevet til *H. C. Andersen* er før trykt i «Breve til H. C. Andersen», s. 633—638.

Han hadde offentliggjort et dikt «Danmark» i «Dagbladet» 9. april 1864.

122. Advokat *Dunkers* tale for Danmark 17. mai 1864 blev trykt i «Morgenbladet» og derfra optat i «Fædrelandet».

123. «*Paa Langebro*», folkekomedie av H. C. Andersen, blev opført på Casino i mars 1864. Derefter utgav han det originale lystspil «*Feg er ikke født*».

126. *Emma Sanne*, se oplysn. til s. 41. Hennes bror *Viggo Sanne* (f. 1840) var en udmerket musiker.

Den kjente danske skuespiller *J. L. Phister* optrådte som gjest på Kristiania Teater sommeren 1864.

127. *Hilmar Finsen* var i 1864 valgt til medlem av det danske rigsråd.

128. *H. W. Krog-Meyer*, sogneprest i Ulkebøl på Als fra 1831, viste i krigen 1864 en utrættelig gjestfrihet mot

danske offiserer og soldater, og blev derfor avskediget av prøiserne «wegen Ihres Verhältnisses zu Dänemark».

C. Ploug var i Kristiania i mars 1864, mens Stortinget var samlet for det danske spørsmål.

D. G. Monrad var dansk førsteminister 31. desbr. 1863 til 11. juli 1864.

130. Ploug hadde 25. mars 1864 fåt løfte hos kong *Carl* på at hans datter skulde bli gift med den danske kronprins.

131. Med brevet til Ploug sendte Bjørnson et politisk brev til «Fædrelandet» om Normænnene og skandinavismen; det blev trykt der den 12. august. Slutten av privatbrevet er avrevet.

132. Bjørnson sendte til Ploug «Christiania Intelligentssedler» for 6. og 7. septbr. 1864 med korrespondanser fra Island, og i den anledning bragte «Fædrelandet» for 28. septbr. en redaksjons-artikkel om Normænnene og Island, som begynte således: «Den Deltagelse, Normændene skænke deres gamle Coloni, Danmarks nuværende Biland, *Island*, har aldeles ikke noget foruroligende eller stødende ved sig for os Danske. Ligesom den staaer i naturligt Sammenhæng med Normændenes gjenopvakte levende Interesse for deres fælles Oldtid, saaledes har den heller ikke nogen egennyttig Charakter.»

«Fædrelandet» hadde 7. septbr. 1864 meddelt efter «Post- ock Inrikes Tidningar» den svenske utenriksminister *Manderstrøms* fortrolige depesje til gesanten i Kjøbenhavn av 5. oktbr. 1863, og hadde spurt, om ikke her noget var utelatt, siden det danske Utenriksministerium hadde en optegnelse av en passus, som ikke gjenfantet her. 17. septbr. meddelte minister Hall i «Dagbladet», at der var *to* depesjer av 5. oktbr. Den ene kunde la sig tyde som om Norge og Sverige vilde hjelpe Danmark; den andre viste klart, at de ikke vilde.

135. *O. A. Bachke*, den senere statsråd, var en av stifterne av det Skandinaviske Selskab i Kristiania; li-

keså professorerne *O. F. Broch*, *L. K. Daa*, og *T. H. Aschehoug*.

Statsråd *Chr. Birch-Reichenwald* hadde gåt ut av regjeringen i desbr. 1861 på grunn av strid med Sverige; han var derefter stortingsmann 1862—1866.

136. Bjørnsons dikt «*Svar*» (det som begyndte: «Nej, den er ikke død endda, Nordens Aand») stod trykt i «*Ill. Nyhedsblad*» 28 august 1864.

137. *Cl. Petersen* skrev i «*Fædrelandet*» 29. septbr. —3. oktbr. 1864 fire artikler om «*Turnvater*» *Fahn*.

138. Med *Fohan Sverdrup* var Bjørnson særlig misnøid for hans stilling i det danske spørsmål, og skrev i «*Fædrelandet*» 4. april 1864, at han «i denne store Sag har svigtet sit Parti og sin egen Fortid, og i det Hele spillet en saa ynkelig Rolle, at han neppe mere bliver troet».

141. Nogen artikel av Bjørnson har jeg ikke funnet i «*Fædrelandet*» for oktbr. 1864.

142. Et brev fra *Ibsen* til Bjørnson av 16. septbr. 1864 er trykt i *Ibsens «Breve»* I 87—91; dette brev gav Bjørnson til advokat *Dunker*.

Carl Ludvig Lie (1830—1912), en bror til *Jonas Lie*, var fra 50-årene en flittig medarbeider i «*Morgenbladet*», særlig for økonomiske spørsmål.

145. *Kristiania Teater* hadde i sæsonen 1863—1864 en direksjon som bestod av fængselsdirektør *Richard Petersen*, ceremonimester *H. Holst*, arkitekt *H. E. Schirmer*, cand. mag. *M. Holfeldt* (24. septbr. 1864 utnævnt til overlærer i Bergen), og advokat *N. Nicolaysen*. Det var denne direksjon som hadde avvist Bjørnsons tilbud i febr. 1864 om å overta direktørstillingen, og som derefter søkte å få *Ibsen* i steden. I juli 1864 blev en ny direksjon valgt; *Holst* og *Nicolaysen* blev stående, og de nye medlemmer blev korpslæge *Jacob Vogt*, advokat *Chr. Lasson*, og kandidat *Olaf Skavlan*; *Lasson* hadde også før været virksom for teatret. Hele denne

direksjon måtte gå av i desbr. 1864, da Bjørnson blev artistisk direktør.

146. *L. Dietrichson* opholdt sig i Italia 1862—1865.

En minnestøtte på *P. A. Munchs* grav i Rom blev avdækket 12. juni 1865 med tale av Ibsen.

147. *C. F. Allen* utgav i 1864 første bind av sit store verk «De tre nordiske Rigers Historie 1497—1536» (meldt av Cl. Petersen i «Fædrelandet» 26. novbr.).

Presten *L. C. Müller* (†1851) var en ypperlig historisk fortæller, og hans «Samlede Smaaskrifter» blev utgit i 1864.

149. *Ibsen* hadde midt i desbr. 1864 skrevet til Bjørnson og underrettet ham om at han vilde være penge-læns ved nyårstider.

150—151. Bjørnson meddelte i «Aftenbladet» for 17. oktbr. 1864, at festkomitéen for 4. novbr. i de første dagene av måneden hadde bedt ham skrive festsangen. Nogen dager efter hadde komitéens formann, borgermester C. Fougstad sagt til ham, at Danmark burde ikke nævnes ved denne fest; men det vilde ikke Bjørnson være med på. Han skrev sangen «Norrønastammens længsel» med tydelig skandinavisk tendens (jfr. s. 147), og komitéen bad ham da først om å stryke siste vers, hvad han negtet, derefter om å skrive en ny sang, hvad han også avlog. Et komitéemedlem hadde sagt at hans sang «havde tre Fejl, den var uklar for den store Mængde, den hadde en dansk Melodi og var skreven i skandinavisk Aand, som maaske vilde støde Svenskerne, og ialfald ikke passe den, der skulde udbringe Skaalen». En innsender i «Morgenbladet» 20. oktbr. mente det var rent upassende, at komitéen hadde bedt en mann med Bjørnsons politiske fortid om å skrive denne festsang, og krævede en redegjørelse fra komitéen; Fougstad stadfæstet da den 21. oktbr. Bjørnsons fremstilling. Hans sang blev brukt i det Skandinaviske Selskab. Den offisielle festsang blev skrevet av *A. Munch*.

152. Advokat *Dunker*, oberst (senere general) *G. Røder* og arkitekt *Schirmer*, — den samme direksjon som hadde gåt av i desbr. 1862, — overtok atter ledelsen av Kristiania Teater fra desbr. 1864. Oberstløytnant (senere statsminister og general) *R. Kierulf* hadde været med i arbeidet for å gjenreise teatret i 1863. Advokat *F. Andresen* blev formann i teaterdireksjonen 1866.

153. Konrektor *Edvard Lembcke*, særlig kjent som Shakespeare-oversætter, hadde været en fremragende forkjemper for danskheten i Slesvig, inntil han måtte forlate sit embede i Haderslev 1864.

F. A. Hansen, den demokratiske danske bondefører, drev våren 1865 ivrige forhandlinger med godseierpartiet om løsningen av det danske grunnlovs-spørsmål. Det store strids-emne var, om juni-grunnloven av 1849 skulde træ i kraft igjen, efterat krigen hadde gjort ende på helstatsforfatningen, og da Hansen ikke kunde drive dette frem, søkte han å finne en ordning, som ialfall kunde bryte de nasjonal-liberales magt. Han nådde dette mål, men rigtignok til tap også for bonde-demokratiet.

154. «*Maria Stuart*» blev ikke opført på det Kgl. Teater i Kjøbenhavn før 2. septbr. 1867.

156. *Marie Hammerich*, datter til Martin H., blev gift med Chr. Richardt 17. novbr. 1865.

157. Dansken *Peter Nielsen* var skuespiller ved Kristiania Teater fra 1834—1889.

Ibsen sendte 25. mars 1865 gjennom Bjørnson ansøking til videnskaps-selskapet i Trondhjem om et stipendium på 500 spd.; først 30. april 1866 opnådde han 100 spd., da selskapet ellers hadde sluttet med å gi understøttelse til diktere.

158. *A. Isachsen*, som før hadde været skuespiller ved de norske teatre i Bergen og Kristiania, blev fra august 1865 knyttet til Kristiania Teater. *Georg Krohn* var alt fra 1863 ansat ved Kristiania Teater, men op-

holdt sig på denne tid i Paris, og tiltrådte først igjen i septbr. 1865.

159. *Zacharias Schlytter* var redaktør av «Aftenposten» fra 1860.

161. *Kristiania Teater* var så dårlig stelt i pengeveien, at det ikke kunde betale skuespillerne deres løn fullt ut, og det hadde en betydelig gjeld, som truet med å stanse dets virksomhet; det var ennog tale om fallit. Brevet kunde, netop på grunn av sin omtale av en mulig fallit, likså gjerne være fra 1866; men henvisningen til «den forrige Sæson» synes måtte gjælde den første som Bjørnson ledet (altså våren 1865), og ytringen om at han ikke vilde fortsætte uten den gamle direktion står i strid med uttalelser i andre brev fra 1866 (se s. 194 og 195).

Brevet er skrevet med fru Bjørnsons hånd, bare underskrevet av Bjørnson.

165. Av *Musset* oversatte Bjørnson selv «Man må aldrig sværge på noget», som han opførte første gang 28. septbr. 1866.

166. *J. H. Thoresen*, Ibsens svoger, besørget hans pengeforretninger, mens han var i utlandet.

168. Bjørnson skrev 17. august 1865 til H. Hertz, og spurte om han kunde søke om det *Anckerske legat* for Ibsen, og Hertz svarte 19. septbr., efter samråd med de andre medlemmer av legat-komitéen, at efter deres mening var legatet bare eslet til danske kunstnere. (Brevskiftet er trykt i «Breve fra og til Henrik Hertz», s 208—212.)

169—170. I «Dansk Maanedsskrift», 1ste binds 6te hefte for 1865, stod en avhandling om «*Theatersaisonen 1864—65*», som leverte et meget polemisk forsvar for Heibergs og hans efterfølgeres teaterstyrelse og angrep teaterkritikerne, særlig med voldsomhet Cl. Petersen. I den anledning skrev Ploug «En Modbemærkning» i «Fædrelandet» 11. august 1865.

171. *Ibsens* brev til Bjørnson av 12. septbr. 1864 er trykt i *Ibsens «Breve»* I 97—100.

172. «*Fru Inger til Østråt*» nådde ikke frem på Kristiania Teater før 20. mars 1875.

173. Advokat *Dunker* utgav i 1865 «Justitssagen mod Nicolai Jenssen i Høiesteret» og kom dermed i polemik i «*Morgenbladet*» i septbr. med høiesteretsassessor *C. Winter Hjelm*.

175. I «*Illustreret Nyhedsblad*» 8. Oktbr. 1865 stod et stykke «*Presse-Revue*», som vendte sig imot al personlig tilrakning i pressen av fremragende mænd i landet.

176. Stortinget hadde i 1863 bevilget Bjørnson et årlig bidrag på 400 spd. «til Fortsættelse af hans literære Virksomhed» for budgetterminen 1863—1866. Kirke-departementet meddelte Bjørnson 12. oktbr. 1865, at det var betænkt på å få fremsat kgl. prop. om samme bevilgning også for næste budgettermin, og spurte om han hadde noget derved å bemerke. Efter hans svar innstillet regjeringen 25. oktbr., efter forslag av statsråd *Ridervold*, på prop. for Stortinget om at bevilgningen skulde bli git «indtil videre», d. v. s. for levetiden; dette blev bifalt av kongen 4. novbr., og derefter av Stortinget 11. januar 1866.

179. *Cl. Petersen* utgav i 1865 en bok «*Det nationale Opsving i Danmark i Slutningen af forrige Aarhundrede*».

«*De Nygifte*» utkom i oktbr. 1865 og blev meldt av *Cl. Petersen* i «*Fædrelandet*» 25. oktbr.; derefter blev det opført på det Kgl. Teater i Kjøbenhavn 23. novbr., under instruksjon av fru *Heiberg* (meldt pånyt av *Petersen* i «*Fædrelandet*» 27. novbr.). «*Illustreret Nyhedsblad*» gjorde 24. septbr. en bemerkning om hvor urimelig det var, at teatret gav forfatteren betaling som en utlænding, og dette fremkalte en række innsigelser i danske blad, som Bjørnson svarte på i «*Ill. Nyhedsblad*» 5. novbr. Stykket blev opført på Kristiania Teater 20. desbr. 1865, i Stockholm først 1. febr. 1866.

180. *H. F. Greensteen* skrev en artikel om «Christianas Theater» i «Fædrelandet» 31. oktbr. 1865.

181. *Orla Lehmann* udgav i 1865 «Norge og Nordmændene. Reiseerindringer fra 1836 og 1865».

183. Daværende saksfører *Ludvig Daae* på Solnør på Sønnmøre var stortingsmann fra Romsdals amt 1859—1879.

Chr. Kahrs var distriktslæge på Sønnmøre 1862—1876.

Rudolf Schmidt meldte R. Nielsens «Grundideernes Logik, I» i «Fædrelandet» 9. og 16. septbr. 1865, og kom derefter i feide bl. a. med *Georg Brandes*; feiden blev fortsat i en række stridsskrifter.

185. *Georg Brandes* skrev i «Fædrelandet» 29. april 1865 om Fr. Paludan-Müllers «Ungdomskilden», 2. og 4. septbr. s. å. «Om Christian Richardt som lyrisk Digter», 13. og 20. januar, 16. og 27. febr. 1866 innlæg mot R. Nielsens filosofi.

En kort kritisk fremstilling av *R. Nielsens* filosofiske standpunkt er inntat i «Ill. Nyhedsblad» 4. febr. 1866.

Bjørnson hadde skrevet til *A. F. Krieger* og gjennom ham innbudt *fru Heiberg* til å bo hos ham og til å spille på Kristiania Teater, om hun besøkte Norge. *Fru Heiberg* svarte 16. mars, at hun vilde komme, men ikke som skuespillerinne.

189. *Cl. Petersens* melding av *Ibsens* «*Brand*» blev trykt i «Fædrelandet» 7. april 1866, dagen før *Bjørnsons* brev av 30. mars kom til *Kjøbenhavn*.

193. *Petersen* var i Kristiania våren 1866. Han har på dette brev til *Ibsen* skrevet til: «Digtergagen er Dem bevilget næsten uden Debat, kun med fire Stemmers Nei, for bestandig. Tillykke! Deres Clemens Petersen.»

195. *Bjørnson* sendte i en skrivelse til *Kristiania Teaters* repræsentantskap av 25. juni 1866 forslag til nogen ændringer i sin kontrakt, og de tre vigtigste poster var at han skulde få større rådighet over iscene-

sætningen av skuespil, utvidet ret til å ilægge mulker, og 100 spd. til å bruke til gratialer. Brevet sluttet med de ord: «Den Fremgang, som Scenen har havt, har gjort mig glad i mit Arbejde og fuld av Haab. Jeg beder derfor om, at man nu ikke vil lægge mig nogen Hindring i Vejen for at fortsætte.» (T. Blanc, *Christiania Theaters Historie*, s. 206.) Direksjonen uttalte om Bjørnsons forslag, at det faktisk vilde gjøre den artistiske direktør enevældig, og den var for sin del ikke imot en slik ordning. Repræsentantskapet besluttet 11. august å overlate til en ny direksjon å forhandle med Bjørnson om hans kontrakt, og det holdt forresten fast på at Bjørnson var bunden også for næste sæson, siden han ikke hadde sagt op kontrakten innen den lovlige frist. Det blev da ingen forandring av.

En nordisk industri- og kunst-utstilling blev holdt i Stockholm sommeren 1866.

197. Bjørnson bodde i Stockholm hos skuespilleren *Edvard Stjernstrøm*, som hadde git gjesteroller på Kristiania Teater våren 1866. Stjernstrøm hadde været direktør for Mindre Teatern 1854—1863, og hadde da solgt sit teater til staten, på det vilkår at han ikke skulde grunnlægge noget nyt; fra 1866 gav han gjesteroller på sit gamle teater, som nu kaltes Dramatiska Teatern, og i 1875 oprettet han Nya Teatern, som han styrte til sin død i 1877.

E. T. O. L. v. Stedingk var direktør for Kgl. Teatern 1860—1866 (med Dramatiska fra 1863).

Conradine Dunker († 11. septbr. 1866) hadde i 50-årene skrevet sine memoirer, som i 1871 blev trykt under tittelen «Gamle Dage».

199. Mens statsråd *Riddervold* var syk, og *Frederik Stang* midlertidig styrte Kirkedepartementet, inngav *Ib-sens* venner O. A. Bachke, M. Birkeland, P. Botten-Hansen og Jakob Løkke 19. april 1866 en ansøknings om at der måtte bli fremsat kgl. prop. om diktergagne

for Ibsen, og den 21. april forelå departementets innstilling. Forresten hadde alt den 17. april 28 stortingsmenn, deriblandt en række av de mest innflydelsesrike, fremsat et lignende forslag for Stortinget.

Rektor *Hans Holmboe* var en av de frisinnede stortingsmenn som Bjørnson hadde fått valgt i Bergen i 1859. Han var ikke nu længer tingmann, men hadde tat avsked fra sit embede i 1862 og var flyttet til Kristiania. (Jfr. Breve fra Ibsen I 128.)

200. *F. Nandrup* (ikke Nørbech) var en sakfører i Kristiania, som hadde forstrakt Ibsen med pengelån, og straks efter at Ibsen var reist fra landet 1864, lot han holde auksjon over hans gjenstående eiendeler. (Jfr. Breve fra Ibsen I 142—143 og 312.)

201. *Ibsen* hadde i brev av 5. mai 1866 (Breve I 127) erklært, at han ikke vilde la sig spille ut mot Bjørnson i teaterspørsmålet.

202. Fru *Louise Brun* døde 21. januar 1866.

Kristian Elster hadde skrevet sin første skisse i «Illustreret Nyhedsblad» 1865 og skrev derefter under merket «Peter Paal» fortællingen «Indvigsel» i Bjørnsons «Norsk Folkeblad».

Kristofer Fanson hadde debutert som forfatter 1865 med fortællingen «Fraa Bygdom» og hadde ellers skrevet dikt i ymse blad.

203. «*Kongsemnerne*» blev ikke opført i Sverige før 1879.

204. Om *Ibsens* gjeld til *Bætsmann*, jfr. Breve fra Ibsen I 107—108.

205. Ibsen hadde sist skrevet til Bjørnson i novbr. (ikke oktbr.) 1866, se hans «Breve» I 142—144.

Skuespillerne herr og fru *Døvle* hadde fått tilladelse til, med bistand av teatrets personale, å gi en forestilling på Studentersamfundets teater, og dertil hadde de valgt 4de akt av «Brand». I et forretningsbrev av 1.

novbr. 1866 underrettet Bjørnson Ibsen om at han havde forbudt dette, inntil Ibsen hadde git sit samtykke.

206. «*Kongsemnerne*» blev i 1866 gjenoptat på Kristiania Teater med samme rollebesætning som i 1864.

211. Cl. Petersen skrev en avhandling om «Theatret i Christiania» i Hamiltons «Nordisk tidskrift», februarheftet 1867.

V. Bissen hadde i 1865 gjort en byste av Bjørnson, som nu er på Aulestad.

214. Tho. Joh. Heftye (se oplysn. til s. 101) var norsk jurymann ved verdensutstillingen i Paris 1867. Han var medlem av tilsynskomiteén for «Norsk Folkeblad» og skaffet Bjørnson billeder fra Paris.

215. Kgl. fullmægtig Thorvald Christensen var Norges kommissær ved utstillingen i Paris 1867.

Doktor D. C. Danielssen, en av Bjørnsons venner fra Bergen, var jurymann ved utstillingen.

220. «*Maria Stuart*» blev opført på det Kgl. Teater første gang 2. septbr. 1867. 3dje utgave av stykket utkom noen dager efterpå.

223. M. Goldschmidts «*Ravnen*» er meldt av Cl. Petersen i «Fædrelandet» 23. mars 1867.

223. Fru Heiberg var scene-instruktør ved det Kgl. Teater 1867—1874.

225. Den 12. juli 1867 hadde Bjørnson skrevet til Cl. Petersen (i et utrykt brev): «Striden mellem R. Nielsen og Martensen. Jeg skjønner den, tror jeg. Det er fortsat Grundtvigianisme. Men udenom dette, at den i høj Grad vil tjene Grundtvigianismen ligeoverfor «de Lærde», tror jeg, at dens praktiske Resultat ikke bliver stort. Visnok afsluttes Videnskabens Angreb paa Miraklerne m. m. derved, at disse lægges ind under et andet Konsistorium; men dette blot for de Troendes Vedkommende, som have troet alligevel, hvad saa Videnskaberne have sagt, og skamferet Videnskaben forat faa den til at passe Troen, hvoraf den imidlertid aldrig har

taget nogen Skade. De kunne herefter spare sig dette Bryderi, voilà tout. Videnskabsmændene fortsætte nok Angrebene, derom kan du være forvisset; thi det Sind, som deres Studium ensidigt uddanner, maa angribe hele denne mystiske Værden. Og hvad saa mere? — Er dette egentlig Resultater? Det forstaar sig, Grundtvigianismen, hvis den forstaar at gaa ind i Fæstningen og forsvare sig bag den, vil kunne slaa alle Angreb af efter denne Dag, og det er jo et stort Resultat; thi Grundtvigianismen er Nordens Fremtid, Nordens Hjertelag, Nordens sunde Frejdighed, — naar vi allesammen arbejder lidt med den, hver paa vor Vis.»

227. En skipskaptein *Hammer* reiste våren 1866 til Island for å prøve med hvalfangst; hans dagbok fra våren 1867 stod trykt i «Fædrelandet» 1867, nr. 145, 146 og 149.

228. Dedikasjonen i «*Sigurd Slembe*» til fru *Finsen*, se opplys. til s. 33.

229. Prins *Oscar* besøkte Berlin våren 1867, kong *Carl* i august s. å.; «*Times*» bragte i juni et forlydende om at kong Carls datter skulde giftes med en prøisisk prins, hvad der fremkalte meget skriveri i de danske bladene. I virkeligheten blev hun, efter kong Carls løfte fra 1864, gift med den danske kronprins.

231. *Peter Bjørnson* og *F. M. Wallem* styrte «Norsk Folkeblad» 1867—68, mens Bjørnson var borte fra Kristiania; fra denne tiden fins det en mængde brev fra ham til hans to stedfortrædere med råd, kritik og bestemmelser. Bare nogen få av disse brevene blir trykt her. Jfr. innledn. s. LXXI.

Uhlich var en træskjærer.

232. Av *Melchior Meyrs* bondefortællinger begynte utvalgte oversættelser å komme i «Norsk Folkeblad» fra 13. juni 1868.

234. *H. Bordevik* var død 19. oktbr. 1867.

235. Bjørnson skrev en biografi av advokat *Dunker* i «Norsk Folkeblad» 10., 17. og 31. august 1867. *Dunker* uttalte sig om den i brev av 5. novbr., og meddelte med det samme, at han gjerne vilde skrive en række artikler i «Norsk Folkeblad» om unionskomitéens innstilling; herom hadde han i virkeligheten alt gjort avtale med Peter Bjørnson.

236. *Dunker* protesterte i sit svar av 17. novbr. mot Bjørnsons dom over *Krieger*, og mente at denne «ledes meget af Følelsen».

237. *Dunkers* datter *Mathilde* blev 26. novbr. 1867 gift med professor *P. O. Schjøtt*.

238. *Ernst Motzfeldt*, senere høiesteretsassessor, kom siden til å besørge Bjørnsons økonomiske affærer.

Benedicte Arnesen-Kall, dansk forfatterinne, en søster til den førnævnte herredsfoged *P. Arnesen* på Augustenborg, hadde i 1867 været paa Island.

239. Det islandske *Alting* hadde i 1865 pånytt uttalt ønsket om en snarlig ordning av Islands forfatningsforhold, og en kgl. kunngjørelse av 31. mai 1867 meddelte, at der skulde bli fremlagt for Altinget et forfatnings-utkast, «ifølge hvilket der vil blive tillagt Althinget en udstrakt Myndighed med Hensyn til alle Island vedrørende Anliggender». Dette forfatnings-utkast blev offentliggjort 27. juli s. å., og 9. novbr. kunde «Fædrelandet» meddele, at Altinget i hovedsaken hadde vedtatt utkastet. Men den danske Rigsdag hindret en endelig ordning.

Midterpartiet, et venstre centrum, var dannet på Rigsdagen 1867; en av dets ledere var *N. C. Frederiksen*.

240. *Natalie Zahle*, skolebestyrerinne fra 1851.

242. I «Fædrelandet» 7. novbr. 1867 fins en liten beretning om *Grundtvigs* folkehøiskole på «Marielyst».

243. *Allen*, se oplysn. til s. 147.

Om «Peer Gynt» kom en sterkt rosende melding i «Norsk Folkeblad» 23. novbr. 1867, datert Kjøbenhavn 15. novbr.

247. Av *Michael Krohn*, stor bergensk forretningsmann, kom portrætet i «Norsk Folkeblad» 29. febr. 1868.

Forfatteren *P. A. Jensen* var portrættet i bladet alt den 29. juni 1867.

Hansen var en træskjærer i Kjøbenhavn.

Magdalene Thoresen bidrog til samlingen «Ved Løvfaldstid» (Kra. 1867) med «Min Bedstemoders Fortælling», som fremkalte en «Kvindeprotest» i «Aftenbladet» 1867, nr. 265.

255. *Rudolf Schmidts* artikel om Rasmus Nielsen kom i «Norsk Folkeblad» 30. novbr. og 7. desbr. 1867.

256. *Ibsens* brev av 9. og 10. desbr. 1867 om Cl. Petersens melding av «Peer Gynt» («Fædrelandet» 30. novbr.) er trykt i hans «Breve» I 158—163. Hans svar av 28. desbr. sst. I 163—166.

260. *Ibsens* biografi og portræt kom i «Norsk Folkeblad» i januar 1869.

266. *Fredrik Petersen*, den senere professor i teologi, var paa studiereise i utlandet 1866—1868.

267. *Peter Qvam* hadde i 1861 opprettet en latin- og realskole i Kristiania. Han var kommen i strid med nogen andre skolestyrere i byen, og fik 10. desbr. 1867 dom på sig for injurier; herom fik han optat et lite innlæg i «Morgenbladet» 4. januar 1868.

268. *J. G. de Besche* var eier av «Morgenbladet» 1863—1875.

269. *Bjørnson* hadde foreskrevet, at ingen *avertissementer* skulde få ta plass i enkeltnumre av «Norsk Folkeblad».

270. «*Morgenbladet*» angrep «Norsk Folkeblad» som «humbug» og «økonomisk svindel» 18. og 25. desbr. 1867; hertil korte svar i «N. F.» 21. og 28. desbr.

Anthou Bang utgav forskjellige blad i Kristiania i 60-årene.

K. Knudsen gav ut i 1867 boken «Det norske målstræv».

271. *Theodor Kjerulf* meldte «Norske Folkeeventyr» i «Norsk Folkeblad» 1868, nr. 5.

Henrik Krohn gav ut sin første bok, «Smaakvæde», i 1867.

275. «*Landsoldaten*», en folkelivsskildring av *Götha*, blev oversat i utdrag i «Norsk Folkeblad» fra 28. mars 1868.

Om *den Jaabæk'ske bevægelse* kom Bjørnson selv til å skrive i «Norsk Folkeblad» 1868, nr. 36.

276. «*Aftenbladet*» bragte 25. febr. 1868 det falske rygte, at Søren Jaabæk var død.

Advokat *Dunker* skrev i «Norsk Folkeblad» 15. febr. 1868 «En Hverdagshistorie», en fortælling om politiets optræden mot en fattig kone og sønnen hennes, som bl. a. fremkalte en satirisk «literatur»-melding i «Aftenbladet» 24. febr.

279. Bokhandler *Johan Dahl* i Kristiania var kommen dit fra Gyldendalske Boghandel.

280. «*Fiskerjenten*» utkom som «deutsche Original-Ausgabe» i juni 1868; oversetteren *E. Lobedanz* synes ikke nævnt på titelbladet.

281. *Emil Jonas*, en tysker, som har drevet en stor geschäft med å oversætte og «bearbeide» nordisk litteratur.

282. *Rudolf Schmidt* hadde bedt Bjørnson om bidrag til det tidsskrift han forberedte, «For Ide og Virkelighed»; til 1ste hefte, som utkom i mars 1869, skrev Bjørnson fortællingen «En Livsgaade».

I «*Aftenbladet*» 1. august 1868 stod et innlæg fra «Vestlandet» mot uttalelser av «Morgenbladets» Kjøbenhavn-korrespondent om R. Nielsen og striden om

ham; innlægget var skrevet av Bjørnsons svoger K. Kristensen.

284. *H. F. Geelmuydens Enke* i Bergen hadde utgit «*Halte-Hulda*» og «*Arne*»; til «*Halte-Hulda*» hadde firmaet fåt forlagsretten én gang for alle, «*Arne*» hadde det fåt for 14—15 år, — Bjørnson selv trodde det bare var for 10 år. 15. oktbr. 1859 skrev han til fru Geelmuyden og bad henne trykke nyt oplag med den sedvanlige retskrivning, og i januar 1860 sendte han henne et eksemplar av boken med en mængde rettelser og ændringer (dette eksemplar er nu i Bergens Museums bibliotek). Mens han var i Kjøbenhavn sommeren efterpå, forsøkte han å få henne til å gi ham et rimeligere honorar, og da de ikke kunde bli enige om kontraktens innhold (de hadde ingen skreven avtale), vilde han få hele forbindelsen hævet. Men ikke på noget punkt fik han sine ønsker opfyllt. Så den 1. septbr. 1868 skrev pludselig fru Geelmuyden til ham, at hun vilde gi ut «*Arne*» i nyt oplag med de rettelser han hadde gjort i 1860, og Bjørnson svarte med det her avtrykte brev. Fru Geelmuyden svarte igjen den 19. septbr., at det var hennes «uigjenkaldelige Beslutning» å gi ut «*Arne*» pånyt, og advarte ham mot å krænke hennes rettigheter. Bjørnson rettet da i pressen en henstilling til bokhandlerne i Norden om ikke å handle med fru Geelmuydens utgave, og striden endte med at Gyldendalske Boghandel kjøpte hele oplaget. På samme måten blev det ordnet med «*Halte-Hulda*».

288. *Laura Gundersen* optrådte i septbr. 1868 som gjest paa det Kgl. Teater i Kjøbenhavn, spillet bl. a. «*Maria Stuart i Skotland*»; *Cl. Petersen* skrev om hennes spil i «*Fædrelandet*» 14., 23. og 25. septbr.

Georg Brandes var på den tid teaterkritiker i «*Illustreret Tidende*».

289. Av *Goldschmidt* kom ingen fortælling i «*For Ide og Virkelighed*».

295. «*Morgenbladet*» inneholdt 1. og 4. desbr. 1868 et par ganske ualminnelig sjofle personlige angrep på Bjørnson (vedrørende hans økonomi og hans optræden i selskapslivet).

G. O. Sars, den senere professor i zoologi, en yngre bror til historikeren J. E. Sars.

297. Fr. Hammerich utgav 1868 1ste bind av «Den christne Kirkes Historie».

300. Bjørnson holdt på å samle underskrifter til en nasjonal-subskripsjon for *Johan Sverdrup*, forat ikke gjeld skulde hindre hans offentlige virksomhet. Innbydelsen utgik i mars 1869 uten Hefstyes underskrift.

301. Første hefte av «*For Ide og Virkelighed*» var færdig sist i februar 1869, med R. Nielsen, Cl. Petersen og Rud. Schmidt som utgivere og bl. a. med et bidrag av Cl. Petersen. Da nu i mars Petersen måtte forlate Danmark, blev heftet inndraget, Petersens navn og bidrag tat ut, og Schmidt bad Bjørnson træ inn som medutgiver. Samstundes var R. Nielsen farlig syk, så det var mulig at Schmidt vilde bli stående alene igjen.

302. I. R. Schmidts brev til Bjørnson av 13. mars 1869 heter det bl. a.: «Jeg gik til Orla Lehmann idag med sidste Nr. af «N. F.», bad ham i Aandelighedens Navn løfte Situationen. Han gav et halvt Svar. Tjen mig i *strax* at skrive ham til og forestille ham hvad han her kan gjøre ved at levere ingen *Afhandling*, men en *Artikel* paa 6—8 Sider. Det vil virke paa ham.» K. Kristensen hadde 6. mars begynt i «Norsk Folkeblad» en artikelrække «Om Dødsstraffen»; men det er rimeligere, at Schmidt har tænkt på den sterke anbefaling som i s. nr. stod av «*For Ide og Virkelighed*», med det samme den ene utgiver, Cl. Petersen, bragte tidsskriftet i et skjevt lys, og Schmidt har vel da villet gjenoprette stillingen for det ved å få et bidrag fra *Orla Lehmann*.

308. Brevet til *Georg Brandes* er før i uddrag trykt i Brandes's «Levned, [I,] Barndom og første Ungdom», s. 255—260. Anledningen til brevet var en bemærkning i en afhandling av Brandes om Goldschmidt (se nu hans «Samlede Skrifter» II 451): «Medens den ældre Skole af Forfattere i vor Literatur, Oehlenschläger eller Hauch f. Eks., arbejder ærligt, saa langt deres Evner rækker, saa at det, som hos dem er svagt eller mislykket, ganske simpelt har sin Aarsag i, at de ikke kan gøre det bedre, er det anderledes hos denne Forfatter, ligesom hos hans yngre Samtidige Bjørnson. Hos dem kommer det Stødende altid af, at der, hvor Evnerne glipper, lader de netop som om det Højeste var naaet, som om det Dunkle var det Betydningsfulde.»

Brandes svarte Bjørnson med en kold avvisning.

310. Den *reisebeskrivelse* Bjørnson sigter til, er en artikel om Rubens, nu i Brandes's «Samlede Skrifter» XI 198—207.

314. «*For Ide og Virkelighed*» utkom på *Chr. Steen & Søns* forlag, Kjøbenhavn.

316. På omslaget til juni-heftet 1869 blev det annonceret, at næste hefte bl. a. skulde inneholde et dikt av Bjørnson; men der kom ikke noget dikt av ham før i desember-heftet («Rejste forbi»).

D. G. Monrad havde i 1865 utvandret til Ny Zeeland; professor *N. C. Frederiksen* var hans svigersøn.

318. Dikteren *C. K. F. Molbech* var kritiker i «Dagbladet»; *Robert Watt* redaktør av «Dagens Nyheder».

319. Teologen *Fr. Jørgensen* skrev i juni-heftet av «*For Ide og Virkelighed*» om «Dr. H. N. Clausens seneste Fremstilling af Grundtvigianismen».

320. *Fr. Krebs* skrev i mai- og juni-heftet 1869 to artikler om «Den sentimentale Humanitet»; *Emil Madsen* i juni-heftet om «Fire Landslag».

321. F. Paludan-Müller, antagelig skrivfeil for *J. Paludan-Müller*, en teolog som i 1869 utgav en bok «Om Guds Ord».

323. Det sidste *nordiske studentermøte* blev holdt i Kristiania midt i juni 1869.

324. Bjørnson uttalte i et ordskitte på dette møte, at universitetene i sin læremåte kunde ha meget å lære av folkehøiskolerne. I en redaksjons-artikkel i «Morgenbladet» for 27. juni heter det herom bl. a.: «Hans Ytringer vare saa sterke, at Carl Ploug kom til det Resultat, at Bjørnson rent ut vilde ophæve Universiteterne, noget, som Digteren dog senere fandt at burde berigtige derhen, at han alene vilde forlange Adgang til disse for Alle og Enhver uden foregaaende Examinier.»

R. Nielsen skrev i juli- og august-heftet av «For Ide og Virkelighed» 1869 om «To Slags Undervisning», d. e. den lærde og den folkelige.

325. *Nils Øvre* på Tromsø var kjent som en fremragende fortæller.

Michael Brun var artistisk direktør for Kristiania Teater fra 1. desbr. 1869 til 1872.

326. *Marie Thoresen*, fru Ibsens søster.

327. *Schmidt* ønsket å få «For Ide og Virkelighed» over på Gyldendalske Boghandels forlag.

Han hadde 14. oktbr. 1869 skrevet til Bjørnson og bedt ham skrive «en rask halv Side» om «De unges forbund» til å trykke på omslaget av neste hefte, idet han selv vilde melde stykket inne i heftet. På omslaget til 1ste heftet 1870 foreslog han å sette en polemisk «Henvendelse til Læserne». Om *D. G. Monrad* skrev han, at hans anseelse var sunket betydelig ved hans siste politiske artikler, som bare vakte medynk; han bad Bjørnson skrive til N. C. Frederiksen for å få bidrag fra Monrad til «For Ide og Virk.»

328. *H. Scharling* holdt en række foredrag i Kristiania i 1869.

330. En *nordisk skyttefest* var holdt i Horsens i septbr. 1869.

331. Schmidt hadde i brev av 10. novbr. 1869 fortalt Bjørnson, at han var sikker på å få tidsskrift-bidrag av *F. Paludan-Müller*. I samme brev skrev han, i anledning av en ny roman av V. Bergsøe, at han med tiden vilde skrive en avhandling «*Kultursvampe*» og vise «*hvorledes en bestemt Skævhed, Misvisning og Usandhed i Samfundet finder sin Tydeliggjørelse gjennem Forherligelsen af en enkelt Mand. Det skal gaae fra Robert Watt, gjennem Bergsøe, Chr. Richardt og Bille til Biskop Martensen.*»

Fjurgensen, se oplysn. til I 177. Schmidt vilde hat Bjørnson til å skrive en «*kulturmeddelelse*» om vedkommende episode.

332. Skuespiller *K. Mantzius* hadde 5. novbr. 1869 git en oplæsning av «*De unges forbund*» og fremstillet saksfører Stensgård som Bjørnson.

335. I juli 1869 hadde egteskapet mellem den danske kronprins og den norsk-svenske prinsesse funnet sted; forsømmelsen av Norge i det danske festhefte i den anledning er påtalt i «*Norsk Folkeblad*» 4. desbr., efterat flere lignende ting er påpekt i tidligere numer av bladet.

336. Bjørnsons dikt til *Johan Sverdrup* stod trykt i «*Norsk Folkeblad*» 20. novbr. 1869.

339. I et udatert brev, sannsynligvis fra høsten 1867, skriver Bjørnson til sin bror Peter: «*Jansons Fortælling er altfor naivt holdt (foruden i det skrækkelige Sprog) hvorfor jeg ikke kan tage den.*» Dette gjælder da visstnok «*Ei Slaastkjempa*», som utkom i bokform 1868.

343. *Christopher Bruun* hadde i 1867 oprettet sin folkehøiskole i Gudbrandsdalen, og høsten 1869 gik *Kristofer Janson* inn som hans medlærer.

346. «*Svein Urædd*» var et landsmålsblad som utkom i Kristiania 1869—70.

348. Vinteren 1869—70 blev det arbeidet meget for å få M. Brun bort som direktør for *Kristiania Teater* og få Bjørnson i steden, og i febr. 1870 opsa en hel del av de beste skuespillere sine stillinger for å danne et nyt teater under Bjørnsons ledelse. Dette teater begynte sin virksomhet i septbr. 1870 og holdt det gående til mars 1872, da det blev sammensluttet med *Kristiania Teater*. *Sigvard Gundersen* var en av de skuespillere som forlot *Kristiania Teater*.

350. Overlærer *K. Knudsen* rettet skrivemåten i «*Sigurd Slembe*» til 3dje oplag i 1870.

351. *H. E. Berner* var redaktør av «*Dagbladet*» 1869—1879.

353. *Vestmannalaget* i Bergen, det første målstræverlag i Norge, var dannet i januar 1868.

354. «*Det kgl. Theaters Repertoire*» var utgit i en hel række bind.

356. *Fredrik Gjertsen*, fra 1862 skolestyrer i *Kristiania*; han oversatte Goethes «*Faust*» til bruk for Bjørnsons teater (utgit 1873).

363. Fru *Lina Bruun*, mor til Chr. Bruun, hadde skrevet til Bjørnson, at det lå både henne og sønnen sterkt på sinne, at forholdet mellem Ibsen og Bjørnson måtte bli godt.

365. «*Nogle Ord til Ungdommen*» fra Bjørnson kom ikke før mars 1872 i «*For Ide og Virkelighed*», jfr. s. 366, 368, 370 fg.

367. Det var pånytt tale om å få tidsskriftet over på *Gyldendalske Boghandels* forlag.

368. *Fonas Lies* «*Den Fremsynte*» utkom hos Hegel til julen 1870.

369. I «*Dagbladet*» stod i lørdags-numrene fra 29. oktbr. til 3. desbr. 1870 ialt seks artikler med over-

skriften «*Det Stangske System*», efterpå utgit i brochureform, — et voldsomt angrep på høire-styrelsen.

374. Den danske literaturhistoriker *P. Hansen* utgav i 1870 «*Nordiske Digtere i vort Aarhundrede. En skandinavisk Anthologi med Biographier og Portraiter*».

375. *Gyldendalske Boghandel* feiret i 1870 sin hundredårs-fest.

PERSON-REGISTER TIL BREVENE.

- Aasen, Ivar, II 338.
 Åberg, II 195.
 Abelsted, Chr., II 157.
 About, Edmond, II 222.
 Alexander den store, I 229.
 Allen, C. F., II 15, 147, 243.
 Almløf, N. V., II 197.
 Anacreon, I 190.
 Andersen, H. C., I 23, 92, 143,
 150, 154, 190, 208—210, 235,
 240, 246, 250, 272, 276, 281
 —283, 285, 304—306, — II
 3, 5, 44, 88, 91, 92, 108,
 111, 148, 271.
 — Henriette, I 167.
 —, tegner, II 275.
 Andresen, J., II 152, 171.
 Arentzen, Kr., I 104.
 Aristophanes, I 190.
 Arnesen, Martin, II 315.
 — Mine, II 82, 88.
 — Poul, II 82, 88.
 Arnesen-Kall, Benedicte, II 238.
 Artot, folinist, I 84.
 Asbjørnsen, P. C., I 95, — II 331.
 Aschehoug, T. H., II 105, 135.
 Atticus, I 190.
 Augier, Emile, II 218.

 Bachke, O. A., II 135, 136.
 Bagge, Magnus, I 8, 23, 33.
 Baldani, Rosa, II 158, 159.
 Bang, Anthon, II 270.
 — C., I 233, 320, 327, — II 295,
 297, 307, 308.
 Barfod, Fr., I 113, 258, 310.

 Bassøe, C. C., I 260.
 Beethoven, I 83.
 Bekkevold, F., I 23.
 Berg, Frederikke, II 173.
 Bergslie, Brynjulf, I 145.
 Berner, F. J. G., II 225.
 — H. E., II 351.
 Bériot, folinist, I 84.
 Besche, J. G. de, II 268.
 Biel, Dorothea, II 218.
 Bille, C. St. A., I 126.
 Birch, G. E., II 88.
 Birch-Reichenwald, Chr., I 114,
 — II 135, 136, 182, 212.
 Birkeland, M., I 5, — II 194, 326,
 364.
 Bissen, H. V., I 201, — II 163.
 — V., I 145, 156, 173, 272, 317,
 — II 9, 211.
 Bjørnson, Anine, I 116.
 — Bergliot, II 324, 326.
 — Bjørn, I 105, 114, 116, 129—
 136, 141, 143, 145, 151, 166,
 171, 204, 205, 207, 223, 237,
 241, 268, 275, 297, 303, 312,
 314, 322, — II 5, 9, 11, 13—
 16, 21, 22, 24—26, 28, 29,
 33, 34, 40, 41, 43, 44, 48,
 49, 51, 53, 54, 64, 71, 77,
 81, 82, 84, 88, 91, 99, 100,
 106, 107, 111, 112, 121, 128,
 155, 188, 204, 225, 229, 240,
 243, 246, 265, 280, 299, 326.
 — Ejnar, II 136, 145, 148, 155,
 188, 204, 225, 229, 240, 246,
 265, 280, 299, 326.

- Bjørnson, Elise, I 43, 116, 121, 133, 135, 150, 173, 206, 237, 241, 242, 288, — II 25, 48, 106, 136, 145.
- Emilie, I 116.
- Erling, II 299, 326.
- Karl, I 43, 114, 115, 138, 157, 158, 289, — II 106.
- Karoline, I 66, 67, 72, 79—81, 85, 88, 100, 106, 110—121, 184, 193, 196, 215, 220, 221, 223, 242, 246, 249, 268, 270, 275, 281, 286, 290, 291, 297, 298, 303, 311, 312, 314—316, 322, 324, 327, 331—334, 336, 337, 339, 342, 343, — II 5, 9, 11, 13, 16, 18, 19, 22, 54, 63, 64, 71, 74, 76, 77, 99, 100, 104, 107, 108, 121, 124, 128, 131, 134, 148, 151, 155, 156, 159, 173, 181, 188, 197, 204, 209, 216, 219, 221, 225, 226, 229, 230, 238, 240, 243, 246, 265, 279, 280, 299, 301, 317, 318, 322, 324, 326, 360, 362, 376.
- Mathilde, I 116.
- Peder, I 116, 121, 133, 135, 150, 173, 206, 237, 241, 242, 288, 290, — II 25, 28, 106.
- Peter, I 114, 131, 146, 150, 288, — II 25, 34, 100, 106, 121, 237, 273, 339.
- Blaauw, brødrene, I 94.
- Blackstad, Johan, II 183.
- Bloch, C., I 155, 172, 192, 239, 245, 272, 298, — II 163, 168, 243.
- Borch, Chr., I 23, 28, 30, 55, 95, 177, — II 114, 157.
- Bordevik, H., I 124, 131, 142, 165, 169, 208, 209, — II 210, 212, 234, 273, 283.
- Borgaard, Carl, I 32, 75, 260.
- Botten-Hansen, Paul, I 23, 33, — II 194.
- Bournonville, A., II 224.
- Brandes, Georg, II 185, 265, 267, 288, 321.
- Bravo, J., I 151, 177, 247, 333, — II 152, 157, 167, 168, 172, 263.
- Bremer, Fredrika, I 230.
- Broch, O. J., II 215.
- Brun, Johannes, I 8, 23, 33, 260, — II 35, 178, 349.
- Louise, I 8, — II 35, 180, 202.
- Michael, II 325, 349.
- Bruun, Chr., II 343, 351, 363, 365.
- Brønberg, Sophie, I 73—74.
- Brøndsted, P. O., I 164, 184.
- Bull, Ole, I 52, 58, 66, 79, 81—85, 106, 123, 127, 131, 136, 137, 141, 146, 150, 179, 195, 289, — II 35, 36, 109, 172, 174, 353.
- Bye, Ivar, I 8, 80, — II 25, 53.
- frk., I 31.
- Byron, I 185, — II 143, 189, 191.
- Bætzmann, F., I 145, 175, 199, 208, 242, 245—247, 249, 268, 271, — II 204, 212, 232, 234, 267, 275.
- Bøe, F., II 86—88, 91.
- Bæk, II 24.
- Bøgh, Erik, I 12, — II 267, 373, 374.
- Calderon, I 190.
- Cavour, I 272, — II 16.
- Cetti, skuespiller, II 164.
- Christensen, H. C., I 51.
- Th., II 215.
- Chopin, I 28.
- Christine, se Stina.
- Cicero, I 90.
- Claudius, tysk forfatter, I 155.
- Clausen, Jenny, I 312, — II 24.
- Collett, Camilla, I 22, — II 154, 157, 298, 374.

- Collin, Edv., I 285.
— Jonas, I 208, 278, 286, 304,
306, 307, 341, — II 8, 114,
122.
Coninch, J. E. de, I 247.
Conradi, H. S. F. A., II 52, 95.
— J. G., I 23, 33.
Cornelius, tysk maler, I 266.
Cæsar, I 140, 147.
- Daa, L. K., I 233, — II 135, 369.
Daae, L., sakfører, II 183.
— L., professor, II 232.
Dahl, Johan, I 124, 279.
Dahlqvist, K. G., II 221, 224.
Dalsgaard, K., I 113.
Danielsen, D. C., II 215.
Danner, grevinne, I 115, 273.
David, fransk maler, I 266.
Delacroix, E., I 266.
Delaroche, Paul, I 200.
Dickens, Charles, II 128.
Dietrichson, L., I 327, — II 26,
37, 146, 152, 172, 218.
— Mathilde, II 27.
Dingelstedt, F. v., II 34.
Donizetti, I 130.
Dorph, A., I 145, 173.
Doucet, Camille, II 218.
Dryden, I 190.
Due, Fr., I 138, 158, 159.
Dumas, Alexandre, fils, I 266.
Dunker, Bernhard, II 35, 105, 109,
122, 125, 135, 143, 146, 152,
167, 173, 181, 200, 204, 208,
212, 242, 247, 277, 302, 308,
374.
— Conradine, II 197, 308.
Døyle, skuespiller, II 205—206.
- Eckersberg, J. F., II 157.
Ejnar Tambarskelve, II 329.
Elberling, Emil, I 20, 24, 34.
Elmlund, A. V. J., II 197.
Elster, Kristian, II 202.
- Esaias, II 327.
Etlar, Carit, I 231, 338.
Euripides, I 176, 188, 190.
Evens, Otto, I 173, 272, — II 163.
Ewald, Johannes, I 104.
- Fabritius, H. C., I 125,
Farina, Jean Maria, II 86.
Fasting, Georg, II 315, 319, 333,
371.
Finsen, Hilmar, II 33, 50, 54, 81,
82, 87.
— John, II 107, 108.
— Olaf, II 226, 227, 239.
— Olufa, II 82, 107, 128, 131, 226,
227, 239, 243.
— Ragnhild, 'II 107.
Fischer, Kuno, I 71.
Fladager, Ole, I 144, 173, 247, —
II 152.
Frants, II 25.
Frederik VII, I 115, — II 80,
112, 117.
Frederiksen, N. C., II 75, 99, 136,
141, 316.
Freund, G. C., I 318.
Friele, Chr., I 127, 257, — II 142,
194, 272, 325.
Frijs, greve, II 292.
- Gad, Marius, II 234.
Gade, N. W., II 163.
Gallait, Louis, I 223.
Garibaldi, I 115, 145, 156, 168,
— II 231.
Geelmuydens enke, H. J., I 128,
— II 286.
Genelli, B., II 34.
Gerstæcker, Fredr., II 45.
Giebelhausen, fru, II 178, 197.
Giertsen, E. B., II 118.
Giødwad, J. F., I 123.
Gjerdrum, J., I 245.
Glaestrup, II 195, 196.
Glosimodt, Olaf, I 23, — II 53.

- Goethe, I 11, 24—26, 34—42, 102, 103, 150, 155, 167, 168, 176, 178, 184, 188, 191, 228, 291, 321, 322, 327, — II 34, 71, 191, 198, 348, 349.
- Goldschmidt, M., I 3, 12, 22, 40, 41, 47, 66, 68, 104, 107, 123, 126, — II 222, 289, 309, 310, 316.
- Greensten, H. J., I 20, 24, 34, 55, 65, 71, 78, 85, 88, 100, 101, 104, 106, 120, 142, 146, 184, 309, 326, — II 5, 16, 99, 180, 218, 248 — 252, 255, 295.
- Grieg, Edv., II 212.
- Georg (?), I 94, — II 341.
- John, II 44.
- Grundtvig, N. F. S., I 110—112, — II 128, 132, 138, 183, 232 — 234, 242, 266, 293, 352, 367, 370.
- Gundersen, Laura, I 8, 20, 27, 45, 105, — II 157, 173, 177, 178, 180, 206, 288, 349, 350.
- Sigvard, II 36, 157, 173, 178, 181, 206, 213, 214.
- Gunløgsen, II 91.
- Håkon Sverresøn, I 233.
- Hage, A., I 317, — II 8.
- Hagerup, G., II 82, 88, 107, 127.
- Hall, C., I 112, 133, 145, 146, 165, 204, 327, 343, — II 139, 224, 238, 240.
- fru, II 13, 126, 240.
- Hammer, kaptein, II 227.
- Hammerich, Asger, II 163.
- Fr., I 233, — II 297.
- M., I 104, 112, 133, 165, 192, 239, 318, 337, — II 13, 102, 241.
- Hansen, Constantin, II 163.
- H. P., I 113.
- J. A., II 153.
- M. Mørk, II 77.
- Mads, II 233.
- Mauritz, II 115.
- P., II 374.
- xylograf, II 247.
- Hansteen, Aasta, II 157.
- Harald Haardraade II 329.
- Hartmann, J. P. E., I 113, — II 163.
- Hauch, Carsten, I 68, 112, 124, 217, 220—224, 231, 238, 266, 270, 285, 296, 306, 328, 329, — II 2, 12, 111, 308, 348.
- Hebbel, Fr., II 23.
- Hedberg, F., II 187.
- Heegaard, Louise, I 205, 234, 298, 330.
- P. S. V., I 301, — II 116.
- S. P. Anker, I 301.
- Heftye, Tho. Joh., II 101, 212.
- fru, II 214, 301.
- Hegel, Frederik, I 107, 108, 127, 202, 204, 209, 221, 249, 305, 311, 312, 320, — II 7, 22, 23, 36, 37, 41, 51, 54, 151, 156, 157, 166, 173, 181, 265, 327, 367.
- fru, II 102, 149, 281, 376.
- Friedericq, I 209.
- Jacob, II 279, 281, 289, 299, 356, 359, 375, 376.
- Heiberg, J. L., I 3, 51, 105, 124, 125, 187, 189, 191, 297, — II 5, 60, 170, 224.
- Johanne Luise, I 4, 21, 34, 47, 105, 146, 166, 220, — II 164, 180, 182, 204, 213, 223, 226, 228, 238, 240, 241, 321.
- Heincke, Clara, II 43.
- Ottilie, II 43.
- Heine, I 230, — II 143.
- Heise, P., I 317, 336, 341, — II 4, 5, 8, 156, 163.
- Heltberg, H., I 9, 263.
- Hembke & Lemkull, II 81.
- Hemling, II 62.

- Hertz, Henrik, I 52, 224, 231, 306,
— II 156, 163, 191, 222.
- Hertzog, F. G., I 144.
- Hjelm, C. W., II 173.
- Hjort, Peder, II 255.
- Holfeldt, M., II 145, 146.
- Hohlenberg, II 296.
- Holberg, Ludvig, I 68, 201, 232,
272, 276, — II 13, 187, 213,
219, 349.
- Holbæk, II 152.
- Holmboe, H., II 200.
- Holst, H., II 145.
— H. P., I 126, — II 8.
— W., I 203, — II 225.
- Homer, I 190.
- Hugo, Victor, II 191.
- Hultmann, F. W., I 203.
- Hviid, Chr., I 120, 131, 142, 165,
184, 193, 205, 216, 225, 227,
292, 296, 298, 299, 301, 309,
310, 325, 326, 327, 330, —
II 41, 58, 102.
— fru, II 17, 18, 22, 39.
- Hwasser, Elise, II 197, 319.
- Høedt, F. L., I 3—5, 51, 219,
220, — II 170.
- Ibsen, Henrik, I 23, 33, 45, 52—
54, 75—77, 85, 89, 128, 196,
197, 205, 206, 257, 260, 266,
295, 320, 328, 331, — II 99,
109, 140, 154, 155, 159—161,
171, 175, 189—192, 219, 243,
296, 298, 301, 303, 334, 341,
355, 356, 363—365, 374.
— Sigurd, II 151, 152, 167, 204,
209, 246, 256, 265, 326.
— Susanna, II 145, 152, 159, 201,
204, 209, 265, 326.
- Ingemann, frk., II 158, 159.
- Ingres, I 266.
- Isachsen, A., II 158, 161, 173, 178,
349.
— fru, II 173, 178.
- Iversen, bokhandler, I 34.
— jfr., I 72.
- Jaabæk, Søren, II 275, 276.
- Jahn, Adolph, I 237, 238.
— Conrad, I 203, 207, — II 26,
27, 29, 54, 82, 87.
— (Turnvater) II 137.
- Janson, Kristofer, II 202, 271—274.
- Jensen, P. A., II 247.
- Jessen, Nicolai, II 173.
- Jerichau, J. A., I 201, — II 66.
- Joachim, fiolinist, I 84.
- Johnson, Gisle, II 138, 232.
- Jonas, Emil, II 281.
- Jungersen, Fr., II 319.
- Jørgensen, Chr., I 4, 146, 260, —
II 35.
- Kaalund, H. V., II 110.
- Kahrs, Chr., I 33, 175, 207, 238,
259, — II 183.
- Kant, I 329.
- Karl XI, I 121.
— XII, I 229, — II 117.
— XV, II 35, 113, 117, 123, 127,
130, 291.
— Johan, I 320, — II 356.
- Kaulbach, W., II 204.
- Kierkegaard, Søren, I 5, 145, 247,
266, 306, — II 189.
- Kierulf, R., II 152.
- Kierulff, frk., I 27, — II 12, 146,
152.
- Kinmansson, Helfrid, II 197.
- Kiss, II 52.
- Kjerulf, Th., II 154, 236, 271, 307,
316.
- Kleist, Heinrich, I 102—104, 188.
- Klingenberg, J. B., I 320.
- Knak, pastor, II 283.
- Knudsen, K., I 2, — II 270, 271,
- Konow, Jacob, I 139, 158.
- Kopp, I 34.
- Kranold, R., II 164, 170.

- Krebs, Fr., II 320.
 Krieger, A. F. I 319, — II 182,
 188, 224, 236, 241.
 Kristensen, K., II 106, 282, 321.
 Kristian IV, I 121.
 Krog-Meyer, H. W., II 128.
 Krohg, G. A., I 125, — II 133.
 Krohn, Georg, I 320, — II 158, 161,
 165, 178.
 — Henrik, II 271, 341.
 — Michael, II 247.
 Kølle, C. A., I 271, 298, — II 163.
 Kørner, Th., I 26.
 Lallerstedt, S. G., I 319.
 Landstad, M. B., II 338.
 Lange, Agnes, II 170.
 Langlet, V., I 55, 124, 177, 245,
 — II 157.
 Lassen, Hartvig, I 123, 316., 317,
 331, — II 152.
 Lasson, Chr., II 145, 173.
 Laube, H., II 218.
 Lehmann, Orla, II 153, 181, 302.
 Lembcke, Edv., II 153, 179.
 Leroy, II 218.
 Lessing, I 266, — II 213, 218, 349.
 Levin, I., I 3, 327, 332.
 Lewenhaupt, Claus M., II 195, 196.
 Lie, C. L., II 142, 194.
 — Erika og Ida, II 212.
 — Jonas, I 259, — II 40, 90, 275,
 276, 296, 304, 308, 327, 328,
 331, 333, 336, 346, 355, 364,
 368, 369, 371, 374.
 Lieblein, J. D., II 307, 364.
 Lindberg, V., II 195.
 Lindgren, Amalia, I 201.
 Lindholm, J., II 183.
 Lindseth, Annette, II 183.
 Lobedanz, E., II 280.
 Lund, Jakob, II 159.
 Løkke, Jakob, II 364.
 Macaulay, II 1, 2.
 Madsen, skuespiller, II 164.
 Magnus den gode, II 329.
 Manderstrøm, L., II 134.
 Mansa, F. V., II 102, 149.
 — H. F., II 102.
 Mantzius, Kr. I 203, 220, — II 332,
 335.
 Maren, II 47, 82, 88.
 Marie, II 25, 27.
 Marstrand, W., I 146, 155, 201, —
 II 163.
 Martensen, H. L., I 327, — II
 138, 331.
 Mathiessen, H. J., II 82, 107, 127.
 Matthison-Hansen, Gottfred, I 235,
 250, — II 17, 22, 34.
 Mayer, G., II 81.
 Mazzini, II 16.
 Mechelin, Leo, II 359, 362.
 Méhul, I 112.
 Meidell, D., I 7, 19, 23, 46, 86, 127,
 205, 206, 215, 243, 247, 312,
 313, 317, 319, 334, — II 152,
 277.
 Mejdell, N., I 127, 177, — II 114,
 115, 212.
 Memling, H., se Hemling.
 Meyer, Ernst, I 272.
 Meyr, Melchior, II 232.
 Michel Angelo, II 66.
 Molbech, C. K. F., II 219, 318.
 Molière, II 187, 213, 218.
 Monod, A., I 115.
 Monrad, D. G., II 128, 129, 316, 327.
 — M. J., I 29, 244, 334, — II 35,
 105, 115, 184, 205.
 Moritz, Carl, II 28, 31, 32, 39, 41,
 91, 103.
 Morny, A. de, II 90.
 Motzfeldt, Ernst, II 238.
 Mozart, I 83, — II 34.
 Mowinckel, Fr., I 139.
 Munch, A., I 4, 5, 29, 45, 51, 81,
 230, 254, 257, 283, 313, — II
 124, 136, 150, 151, 157, 291,
 374.

- Munch P. A., I 144, 153, 154, 167, 169, 174, 186, 197, 223, 239, 258, — II 146, 166.
 — frk., I 292.
 Musset, Alfred de, I 298, — II 165.
 Müller, L. C., II 147.
 Mynster, J. P., I 287 — II 255.
 Møller, P. L., II 91, 311.
 — Poul, I 107, 193, 301.
- Nandrup, J., II 200, 208.
 Napoleon I, I 112, 200, 287, — II 93, 129.
 — III, I 193, — II 86, 90.
 — prins, II 86.
 Nehm, L., I 20.
 Neumann, P. C., II 183.
 Nicolaysen, N. A., II 145.
 Nielsen, Anton, II 233.
 — E. E. P. II 107.
 — Peter, II 157.
 — Rasmus, II 116, 184, 185, 225, 232, 242, 265, 266, 283, 291, 293, 294, 296, 302—304, 306, 307, 314, 321, 322, 324, 327, 328, 333, 367, 369.
 Nissen, Paul Egede, I 145.
 Nordraach, G. M., I 318, — II 32.
 Nordraak, Richard, II 41, 49—51, 57, 106.
 Nyblom, C. R., I 318.
- Oehlenschläger, I 70, 71, 103, 104, 141, 189—191, 231, 254, 265, 280, 297, 303, 313, 327, 328, 335, — II 5, 71, 308, 349.
 Offenbach, II 187.
 Olsen, II 277.
 — Rolf, I 89.
 — T., I 157, 158, 161, — II 81.
 Oskar I, I 319, — II 118.
 — II, I 320, — II 130.
 Overbeck, I 266.
- Paganini, I 84.
 Paludan-Müller, F., I 105, 257, 337, — II 3, 71, 185, 191, 331, — J., II 321.
 Parelius, Sofie, I 74, — II 178.
 Peters, C. C., II 163.
 Petersen, Clemens, I 115, 117—120, 124, 127, 133, 136, 141, 142, 144—146, 151, 164, 203, 224, 249, 269, 307, 308, — II 2, 3, 12, 17, 22, 38, 102, 147, 164, 170, 172, 182, 193, 194, 205, 250, 254—257, 259, 267, 283, 288, 294, 299, 303—305, 321, 363, 364.
 — Elisabeth, I 117.
 — F., II 266.
 — Frida, I 118—119.
 — Peter (norsk), I 198, 206, 207,
 — Peter (dansk), I 117.
 320, — II 357.
 — Richard, II 145.
 — Siegwart, I 258, 320.
 — Thorvald, I 118.
 — Valdemar, I 119, 235, — II 76.
 — frk., I 118, 119.
 Phister, J. L., I 203, 220, 338 — II 126.
 Plautus, I 190.
 Ploug, C., I 5, 104, 122, 125, 126, 319, 328, — II 2, 111, 117, 118, 128, 141, 224, 239, 324, 327, 334, 335.
 Poniatowsky, Joseph, II 90.
 Poulsen, Emil, II 241.
 Prael, Jan, I 78, 96.
 Preller, Fr., II 34.
 Priess, II 117.
 Prom, Marie, I 74.
 Puggaard, H., I 318, — II 9.
 Puschkin, I 230.
- Qvam, P., II 267.
- Rabe, I 79, 115, 131, 136, 161, 332.

- Rafael, I 149, — II 199.
Rafn, konferensraadinde, I 318.
Ravnkilde, N., I 144, 148, 155,
205, 215, 236, 239, 240, 242,
246, 267, 321, — II 5, 12,
146, 152, 159.
Reimers, A., II 349.
Ribbing, Sofie, I 175.
Richardt, Chr., I 178, 179, 240,
297, 317, 318, 325, 331, 336,
337, — II 3, 4, 8, 11, 20,
30, 38, 44, 58, 102, 111, 162,
185, 250, 295.
— Marie, II 156.
Richter, O., I 95, 127, 150, 175—
177, 195, 197, 198, 201, 202,
215, 250, 257, 258, 328.
Riddervold, H., II 157, 200, 328.
Rimestad, C. V., I 126, — II 240.
Rode, Gotfred, I 22, 65, 101, 331,
343, — II 20, 114, 156, 240,
367.
Roed, Holger, II 163.
— J., II 9, 163.
Ronsard, II 121.
Rosenberg, C., II 373.
Rosenkilde, A. M., I 300.
— N., I 23, 172.
Rosenkrone, G. M. Hoff-, I 141,
203.
Runeberg, I 108—109, 186.
Rung, H., I 112, 215, 343, — II
126.
Russell, lord, II 80.
Ræder, G., II 152, 197, 212, 237.
Saabye, A. V., I 145, 147, — II
163.
Sachs, Hans, I 190.
Salomonsen, C. C., I 245, 320.
Sand, George, II 187, 218.
Sandborg, I 311.
Sanne, I 79, 343, — II 39, 41,
91, 103.
— Emma, II 126, 166.
Sanne Viggo, II 126.
Sardou, V., II 187.
Sars, G. O., II 296, 307, 315.
— J. E., II 157, 194, 212, 296,
297, 326, 331, 371.
— Maren, II 216.
Schadow, II 52.
Scharling, H., II 3, 11, 17, 328.
Schiller, I 71, 166, 167, 169, 188,
189, 191, 264, 321, — II 34,
71, 198, 349.
Schinkel, II 52.
Schirmer, H. E., II 152, 197, 212,
237.
Schjøtt, II 45.
Schjøtt, Mathilde, II 237.
Schlytter, Zacharias, II 159.
Schmidt, Julian, I 103, 104, 224,
326.
— Rudolf, I 184, 216, 269, 327,
— II 259, 265, 266, 269,
355, 364.
Schnitler, Didrik, I 177, 245.
Schreiber, frk., I 30, 144, 172.
Schullern, II 27.
Schumann, II 44.
Schwartz, Esperance, I 155, 156,
— II 12, 146, 152, 232.
Schwegler, A., I 305, 319.
Schweigaard, A. M., II 118, 352.
Schwensen, Chr., II 82, 88.
Schübeler, F. C., I 4.
Scott, Walter, I 41, 42.
Seebach, Marie, II 53.
Selmer, Jens, II 158, 173, 349.
Seneca, I 190.
Serre, fru, I 285, 286, — II 34,
39.
Shakespeare, I 69—71, 80, 85,
101, 102, 190, — II 34, 71,
75, 159, 179, 187, 202, 212,
213, 218, 266, 312, 348, 349.
Sheridan, II 349.
Siewers, frk., II 106.
Simonsen, II 117.

- Skovgaard, P. C., II 163.
Skavlan, Olaf, II 154, 158, 262, 294.
Smidth, A., I 20, 37, 121, 131, 136, 145, 146, 164, 165, 167, 169, 203, 234, 343, — II 23, 114.
Smith, C. W., I 71, 186.
Sofokles, I 176, 190.
Springer, A., I 249.
Stang, Emil, II 134, 136.
— Frederik, II 117, 136, 199, 369.
Stedingk, E. F. O. L. v., II 197.
Steen, Chr., II 314.
Stein, J. C. H. T., II 163.
Stina, I 131, 136, 145, 166, 204, 207, — II 91, 131.
Stjernstrøm, E., II 187, 197, 198, 203.
Sundt, Eilert, II 307, 345.
— tysk officer, II 79—80.
Sutor, dommer i Hamburg, II 79.
Svendsen, Laura, se Gundersen.
Sverdrup, Johan, I 125, 126, 177, 233, 245, 319, 328, — II 138, 201, 301, 329, 336—338, 345.
Sverre, kong, I 233.
Svetonius, I 155.
Sødring, Julie, I 172.

Tegnér, Esaias, II 371.
Tellefsen, Th., I 28, 31, — II 92.
Tenerani, Pietro, I 143, 156.
Termansen, N. J., II 233.
Thaasen, J. E., I 5.
Thomsen, Grimur, I 5.
Thorberg, Juliette, I 204.
Thoresen, J. H., II 166, 200.
— Magdalene, I 106, 235, — II 57, 58, 62, 65, 76, 97, 110, 154, 164, 188, 202, 208, 212, 246, 247, 258, 297, 298, 313, 374.
— Marie, II 151, 326.
Thornam, A. W., I 343.

Thorvaldsen, I 2, 30, 88, 143, 149, 156, 201, — II 52, 196.
Tidemand, Adolph, I 113, 201.
— Emil, II 85.
Tieck, I 102.
Tillisch, F. F. v., I 203, 285.
Tordenskiold, I 52.
Treschow, N., II 115.
Tønsberg, Chr., I 9, 10, — II 101 —103.

Uhlich, II 231, 234.

Varberg, R., I 192.
Vernet, Horace, I 200, 266.
Vieuxtemps, folinist, I 84, 123.
Vig, Ole, I 1—3, 23, 33, 95, 127.
Vinje, A. O., I 23, 33, 78, 89, 90, 95, 126—128, 233, — II 154, 171, 174, 271, 273, 274, 338, 340, 341, 345, 347, 353.
Voltaire, I 327.

Waage, Olafur, I 145, 205, 291.
Waldemar Atterdag, II 81.
Walewsky, Alexandre, II 90.
Wallem, F. M., II 237, 339.
Wallenstein, I 189.
Wasielewsky, W. J., II 44.
Watt, Robert, II 318.
Weber, F. M., II 35.
Weilbach, Ph., I 10, 24, 34, 55, 65, 85, 104, 145, 146, 164, 185, 192, 223, 231, 235, 239, 249, 268, 272, 298, 325, 326, 330, 331, 332, 337, — II 3, 4, 17, 21, 22, 31, 38, 39, 58, 102, 111.
Welhaven, J. S., I 4, 101, 150, 178, 257, 298, 313, — II 62, 66, 111, 124, 154, 157, 181, 258, 261, 331, 374.
Wergeland, Henrik, I 26, 82, 83, 106, 127, 233, — II 62, 66, 181, 240, 258, 259, 353, 371.

Wessel, J. H., I 232, — II 213.	Winther, Chr., I 230, 257, — II 249.
Wiehe, J. H., II 164.	Wolf, J. W. N., II 178, 202, 206, 213, 214, 348.
— Michael, I 203, 231, 297, 338, — II 170.	— Lucie, II 178, 206, 220, 349.
— Vilhelm, I 8, 105, 203, — II 164.	Zahle, Natalie, II 240.
Wille, V., I 20, 23, 28, 34, 65, 104, — II 294.	Æschylos, I 188, 190.
Williard, I 164, 185.	Øwre, A. J., II 183.
Winding, A. H., II 163.	— Nils, II 325.
Winkelmann, W., I 146.	
-

DIKTVERKER OG PLANER AV BJØRNSON, OMTALT I BREVENE.

a) *Fortællinger:*

- Arne, I 66, 67, 87, 90—92, 97, 113, 128, 179, 229, 299, 303, — II 284—287, 289, 298, 347, 350.
- Det første kys, I 107.
- En glad gut, I 96, 98, 102, 284—286, 299, 303, — II 286, 309.
- En livsgåte, II 282, 289, 294, 295, 297.
- En skolemester, II 347.
- Faderen, I 96.
- Fiskerjenten, II 187, 193, 202, 228, 245, 270, 272, 273, 280.
- Jernbanen og kirkegården, I 179, 246.
- Norske figurer, II 140, 145, 148, 175.
- Smaastykker, I 327.
- Synnøve Solbakken, I 7—10, 16—19, 23, 26, 41, 45, 113, 179, — II 118, 309.
- Thron, I 5, 50.
- Ørneredet, I 50.
- Fortællinger uten nærmere angivelse, II 33, 37, 38, 69, 96, 100, 103, 148, 275, 278, 286, 287.
- b) *Skuespil:*
- Correggio, I 270, 271, 275, 278—281.
- De nygifte, II 131, 139, 145, 148, 162, 173, 177, 179, 180, 182, 187, 197, 228.
- En fallit, II 278, 299, 347.
- En klokkefamilie, I 98, — II 188, 347.
- En nat i Norden, I 141.
- En nat i Syden, I 141.
- Eystein, Sigurd og Inge, I 252—254.
- Håkon Håkonsson, I 252.
- Håkon Sverresøn, II 33.
- Halte-Hulda, I 10, 11, 22, 27, 40—43, 46, 47, 50, 51, 55, 56, 60, 64, 66, 165, 181, 225, 299, 306, — II 68, 69, 177—181, 187, 284—286, 354.
- Hvorledes en ung mann blir kunstner, I 47—50.
- Kong Sverre, I 152—154, 168, 169, 174, 176, 180—182, 184, 195, 196, 203, 204, 206, 216—222, 225—227, 232, 235, 236, 238, 242, 245—248, 250—257, 263, 265, 269, 270, 285, 292, 295, 297, 299, 300, 303, 306, 315, 321—323, 327, 335, — II 5, 7, 95.
- Kong Sverre, annen del, I 252, — II 33, 69.
- Maria Stuart i Skotland, II 78, 79, 97, 100, 103, 105, 111, 119, 121, 131, 145, 147, 148, 154, 162, 164, 173, 211, 215, 220, 225, 228, 288, 319.

Mellem slagene, I 45, 46, 146, 165,
181, — II 309.

Nysne, II 188.

Olav Trygvason, II 316.

Sigurd Jorsalfar, II 159, 162, 194,
245, 272, 347, 354.

Sigurd Slembe, I 60, 62, 63, 174,
186, 187, 194—196, 210, 214,
215, 221, 222, 225, 236,
237, 242, 245, 251, 256, 264,
265, 270, 274, 275, 284, 287,
292—295, 297, 304, 306, 311,
315, 318, 323, 332, 335, 336,
342, — II 4, 5, 7, 12, 13,
17, 19, 20, 23, 30, 31, 33,
38, 41, 44, 48, 56, 57, 59,
60, 63, 68, 69, 75, 95, 112,
160, 228, 287, 347, 350, 374.

Utpångereri, I 47.

Ukjent opera, II 4, 12.

c) *Dikt*:

Arnljot Gelline, I 95, 98, 123,
267, — II 69, 148, 162, 272,
278, 280, 282, 286, 287, 290,
294, 296, 299, 331, 347, 351,
353, 354, 358, 361, 362, 368,
370, 371, 373, 374.

Bergljot, II 4, 5, 154.

Den prosaiske tid, I 246.

Det var slik en vakker solskins-
dag, II 49.

Elsk din næste, I 99.

En frejdig ungdomsskare, II 291.

Fra Monte Pincio, II 307.

Godt humør, I 246.

Han vågnet i kirken en nat, I 180.

Jeg vil værge mit land, II 269.

Major Jürgensen og lærdølingerne,
I 177, — II 331.

Norrønastammens længsel, II 145,
147, 151.

Nu tak for alt, II 50.

Om Nordens kunst, I 170.

O, visste du bare, I 246.

Rejste forbi, II 316, 319, 327, 333.

Svar, II 136, 147, 148.

Tanker, som hinannen trønger,
II 319.

Til H. C. Andersen, II 112.

Til J. L. Heiberg, II 351.

Til Johan Sverdrup, II 329, 337.

Til en ven, II 351.

Træet stod færdig, II 50.

Vor historie i sange, I 108, 109,
— II 346, 355.

Vær glad, når faren vejer, I 339.

Dikt uten nærmere angivelse, I 179,
180, 196, 204, 207, 215,
236, 237, 239, 241, 242, 244
—246, 248, 267, 271, 275,
295, 297, 298, 306, 311, 312,
314, 320, — II 5, 95, 96, 100,
159, 281, 327, 333, 347, 351,
354, 356.